

Kronika życia literackiego w PRL 1957

Oprac. Roman Loth

Digitalizacja przeprowadzona w ramach zadania „Cyfrowe zasoby dokumentacji literatury polskiej w wolnym dostępie” realizowanego przez Fundację Akademia Humanistyczna w partnerstwie z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

1 9 5 7

opracował

Roman Loth

1 Podwyżka cen czasopism i książek. Weszła w życie uchwała Rady Ministrów o podwyższeniu cen drewna i niektórych materiałów budowlanych, pociągająca za sobą podwyższenie cen papieru, m.in. dzienników, czasopism i książek. Ceny dzienników zostały ustalone na 50 i 40 gr. Nowe ceny niektórych czasopism: "Nowa Kultura" - 2,50, "Przegląd Kulturalny" - 2,70, "Po prostu" - 2,00, "Przekrój" - 2,70, "Szpilki" - 2,50, "Tygodnik Powszechny" - 3,50. Odpowiednio wzrosły również ceny książek wydawanych w roku 1957 (o ok. 30%).

1

1 Wznowienie Wydawnictwa Morskiego. W Gdyni rozpoczęło samodzielną działalność reaktywowane Wydawnictwo Morskie, powstałe w 1951, a następnie wcielone do Warszawskich Wydawnictw Komunikacyjnych jako ich Oddział Morski. Podjęło ono wydawanie wznowionego "Przeglądu Morskiego". W planie wydawniczym na rok 1957 przewidziano m. in. reedycję książki K. Pruszyńskiego Droga wiodła przez Narvik. 28 II zapadła decyzja Urzędu Wydawnictw o skreślenie z planów Wydawnictwa literatury pięknej. Decyzja ta wywołała protesty ze strony środowisk literackich Wybrzeża. Wskutek akcji protestacyjnej i dzięki poparciu Zarządu Głównego i Walnego Zjazdu ZLP w grudniu 1957 dział literacki Wydawnictwa Morskiego został utrzymany.

F. F. /F. FORNALCZYK?/: Ratujcie Wydawnictwo Morskie.
 "Ziemia i Morze", nr 11. - R. OSTROWSKA. "Ziemia i Morze", nr 4. -
 I. PRZEWŁOCKA: Korespondencja "z łezką". "Tyg. zach.", nr
 21. - (zbicz) /Z. TRUSZKIEWICZ/: Przekreślone plany literackie
Wybrzeża. (Likwidacja beletrystyki w Wydawnictwach Mor-

2 Nagrody artystyczne Województwa Bydgoskiego. Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy przyznała po raz pierwszy nagrody za działalność literacką i artystyczną. Nagrodę w dziedzinie literatury otrzymał W. Dunarowski, w dziedzinie upowszechniania kultury - pieśniarz kaszubski, W. Rogala.

3 Odsłonięcie pomnika Kornela Ujejskiego w Szczecinie. Pomnik ten został przeniesiony ze Lwowa (Por. poz.).

5 Zmarł w Warszawie Leonard Podhorski - Okołów (ur. 1891), poeta i tłumacz, badacz twórczości A. Mickiewicza i od 1955 dyrektor Muzeum A. Mickiewicza w Warszawie. (Dane bio-bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 2. W-wa 1964 s. 697 - 699 oraz P. Grzegorzczak. "Kult. i Społ.", nr 3 s. 142).

zb. /Z. BIENKOWSKI/. "Twórcz.", nr 2 s. 172 - 173. - K. MELOCH. "Prz. hum.", nr 1 s. 73 - 78; nadb. W-wa 1957. - S. P. O. /S. PODHORSKA-OKOŁÓW/: Zgon poety i znawcy Mickiewicza. "Express wiecz.", nr 7 /właściwie: 8/. - S. POLLAK. "Nowa Kult.", nr 2. - J. RUŻYŁO-PAWŁOWSKA. "Pam. liter.", nr 2 s. 600 - 610. - "Życie liter.", nr 3. - "Życie Warsz.", nr 5.

6 I - 5 I 1958 Dyskusja o sytuacji w polonistyce. Dyskusję zainicjował Cz. Zgorzelski artykułem O badaniach literackich wczoraj i jutro, podając krytykę polską naukę o literaturze lat ostatnich i wysuwając własne propozycje jej reformy i rozwoju. W atmosferze ogólnego rozrachunku z minionym siedmioleciem (dla literatury dokonanego na niedawnym

Zjeździe ZLP w grudniu 1956, por. poz.) - w dyskusji szczególnie szeroko została rozbudowana krytyka polonistyki lat 1949 - 1956. Najostrzejszą formę krytyka ta otrzymała w artykułach M. Rzeuskiej, F. Araszkiewicza i Z. Najdera.

Za podstawowe niedomogi nauki o literaturze omawianego okresu uznano w tych wystąpieniach zanik żywej myśli naukowej i podporządkowanie jej wytyczonym odgórnie doktrynom politycznym. Przejawy tego wystąpiły - zdaniem krytyków - zarówno w twórczości naukowej (prymitywizm interpretacji, schematyzm ocen), jak i w polityce personalnej, w programach szkolnych i uniwersyteckich, w daleko idących ograniczeniach swobody dyskusji, w zerwaniu kontaktów z nauką zachodnią. Występując przeciwko przedstawionym wyżej faktom, określonym jako przejawy stalinizmu w życiu polonistycznym, niektórzy dyskutanci zakwestionowali również przydatność metodologii marksistowskiej w badaniach literackich, stawiając znak równie^{ania}ż pomiędzy dogmatyzmem nauki tego okresu a marksistowską metodologią w literaturoznawstwie.

Tak formułowana krytyka zwrócona została przede wszystkim przeciwko Instytutowi Badań Literackich PAN, uznanemu w dyskusji za instytucję centralną i w głównej mierze odpowiedzialną za stan nauki i dydaktyki polonistycznej. Krytycy jego działalności uznali nurt prac interpretacyjnych Instytutu za niemal całkowicie bezwartościowy, widząc ograniczone, lecz istotne osiągnięcia naukowe głównie w dorobku pracowni bibliograficznych, słownikowych, edytorskich i wersyfikacyjnych (M. Rzeuska, Cz. Zgorzel-ski).

Przeciwko tak jednostronnej ocenie marksistowskich prac interpretacyjnych odezwało się kilka głosów. Dyrektor Instytutu Badań Literackich, K. Wyka, zakwestionował w swej odpowiedzi wąskie rozumienie historii literatury jako poetyki historycznej

i jej ogólnych uwarunkowań (proponowane przez Cz. Zgorzelskiego). Dorobek naukowy IBL - według K. Wyki - reprezentuje istotne osiągnięcia, a słuszne zarzuty krytyków dotyczą jedynie części prac, zwłaszcza niektórych pracowników młodszych.

Z krytyką poglądów M. Rzeuskiej, utożsamiających w nauce o literaturze marksizm ze stalinizmem, wystąpili: K. Budzyk, (Polemika z Marią Rzeuską), A. Łempicka, ~~Stefan~~ Treugutt i M. Żmigrodzka. "Trzeba zdać sobie sprawę /.../ - pisała M. Żmigrodzka - jakie to nieuchronne konieczności wulgaryzacji ciążyły w minionym okresie nad marksizmem. Hasła «społecznej użyteczności» i «komunikatywności» humanistyki, pojmowane w duchu doraźnej przydatności propagandowej musiały pociągać za sobą z jednej strony skostnienie doktryny, z drugiej zaś jej nieuniknioną wulgaryzację w praktyce społecznej. Dlatego nie jest chwytem uczciwym polemika z marksizmem na podstawie wszystkich wpisywanych na jego rachunek wulgaryzacji. Poważna ocena błędów przeszłości wymaga dyskusji podstawowych tez metodologicznych i historyczno-literackich marksistowskiej polonistyki". Przeciwno zarzutom dyskryminacyjnej polityki personalnej Instytutu, wysuniętym przez M. Rzeuską, zaprotestowała M. Dłuska.

W ustaleniu kierunku zmian, mających zapewnić nauce o literaturze i dydaktyce polonistycznej odpowiednie warunki rozwoju, zgodni byli niemal wszyscy dyskutanci. Kierunek ten wyznacza demokratyzacja życia naukowego i swobodna wymiana poglądów. "Współpraca przedstawicieli odmiennych kierunków badawczych wszędzie, gdzie jest ona możliwa. Dyskusja i walka wszędzie, gdzie uniknąć się ona nie daje, gdzie klajstrowanie różnic staje się wrogiem rozwoju. Lecz dyskusja i walka nie z tamtej atmosfery. W a l k a n a k s i ą ż k i o n a j w y ż s z y m p o z i o m i e o s i ą g a l n y m d l a b a -

d a c z a w r a m a c h w y z n a w a n e j p r z e z
n i e g o m e t o d y" - pisał w swoim artykule K. Wyka.
K. Budzyk w swoim wystąpieniu (O dalsze losy filologii polskiej)
stwierdzał, iż "nasuwa się konieczność podziału środków budżę-
towych i przydzielenia ich organizacjom reprezentującym określo-
ne, niechby wprost przeciwstawne kierunki. /.../ Winien powstać
międzyuniwersytecki instytut naukowo-badawczy w zakresie filo-
logii polskiej, obok niego zaś winien istnieć ściśle marksistow-
ski instytut, podobny do funkcjonującego poprzednio, tylko że
bynajmniej nie monopolistyczny. Niech się rozpocznie dyskusja,
niech nawet powstanie rywalizacja".

W propozycjach szczegółowych zgłoszono m. in. następują-
ce postulaty: 1/ zmiany w strukturze organizacyjnej nauki o
literaturze przez powołanie ciał kierowniczych pochodzących z
wyboru, w szczególności zaś reorganizację Instytutu Badań
Literackich, 2/ reaktywizacja opinii naukowej przez utworzenie
nowych czasopism polonistycznych (np. w typie przedwojennego
"Ruchu Literackiego"), 3/ przywrócenie szerokiej informacji
o nauce światowej i wznowienie kontaktów z zachodnim światem
nauki, 4/ reforma studiów uniwersyteckich i rozszerzenie auto-
nomii uczelni w zakresie organizacyjnym i dydaktycznym, 5/ o-
żywienie kontaktów pomiędzy poszczególnymi ośrodkami polo-
nistycznymi w kraju. Rozpatrzeniem tych problemów winien się
zająć Zjazd Polonistów, który, według zgodnej opinii większoś-
ci dyskutantów, winien być zwołany w najbliższej przyszłości.
(Por. też poz.).

F. ARASZKIEWICZ: Nie na Soplicę - na Płuta! "Tyg. powsz.",
nr 15. - K. BUDZYK: O dalsze losy filologii polskiej. "Przegl.
hum.", nr 1 s. 55 - 65. - K. BUDZYK: Polemika z Marią Rzeuską.
"Tyg. powsz.", nr 5. - M. DEUSKA: Nadgorliwość w naprawianiu.

"Tyg. powsz.", nr 9. - K. GÓRSKI: Na marginesie artykułu M. Rzeuskiej. "Tyg. powsz.", nr 9. (Polem.: S. PIGOŃ: Pokój tym mogiłom! "Tyg. powsz.", nr 12; K. GÓRSKI: W odpowiedzi Prof. Stanisławowi Pigoniowi. "Tyg. powsz.", nr 15 oraz sprostowanie: Zła korekta, nr 17; S. PIGOŃ: W odpowiedzi na odpowiedź. "Tyg. powsz.", nr 17; K. GÓRSKI: Poprawka historyczna. "Tyg. powsz.", nr 19). - A. ŁEMPICKA: Krytyka i nerwy. (W sprawie artykułu M. Rzeuskiej). "Życie liter.", nr 7. - Z. NAJDER: Czy IBL musi być upiorem? "Twórczość", nr 10/11 s. 204 - 209. - M. RZEUSKA: Ratujmy polską naukę o literaturze! "Tyg. powsz.", nr 3 oraz uzupełnienie: Przez przeoczenie, nr 9. - M. RZEUSKA: Prof. Budzyk jako "historyk kościoła". "Tyg. powsz.", nr 47. - M. RZEUSKA: Moim oponentom w odpowiedzi. "Tyg. powsz.", nr 51. - S. TREUGUTT: Polemika i egzaltacja. "Prz. kult.", nr 8. - K. WYKA: Sporne i przyszłe sprawy. "Tyg. powsz.", nr 9 oraz sprostowania: Chochlik, nr 11; J. NOWAK-DŁUŻEWSKI: Wyjaśniam, nr 13. - CZ. ZGORZELSKI: O badaniach literackich wczoraj i jutro. "Tyg. powsz." nr 1. - M. ŻMIGRODZKA: Polonistyka "na odwrytkę". "Polit.", nr 4. - Nowatorska metodologia. "Po prostu", nr 19. (Polem.: K. BUDZYK: List otwarty. Do redaktora "Polityki". "Polit.", nr 23). - CZ. ZGORZELSKI: Interpretacja? publicystyka? czy historia sztuki poetyckiej? /Podsumowanie dyskusji/. "Tyg. powsz." 1958 nr 1.

6

- 6 Powstanie tygodnika "Więści". Ukazał się w Krakowie pierwszy numer czasopisma: "Więści. Tygodnik społeczno-polityczny poświęcony sprawom wsi", wydawanego przez Ludową Spółdzielnię Wydawniczą. Redaktorem naczelnym pisma był S. Słupek, do zespołu redakcyjnego należeli w 1957 m. in. J. A. Frasik (od n-ru 3) i J. Kawalec (od n-ru 21). Tygodnik poświęcony

był głównie społeczno-politycznym zagadnieniom wsi i w programie swym (Słowo od redakcji, nr 1) zapowiadał m. in. rehabilitację tych postępowych tradycji ruchu ludowego, które uległy dyskryminacji w latach 1950 - 1956 (ruchu wiciowego i działalności Uniwersytetów Ludowych oraz postaci ich organizatora i propagatora, I. Solarza). Pismo, wg zapowiedzi redakcji, miało być trybuną dla postępowych działaczy chłopskich o różnych poglądach politycznych: "Chcemy, by obok starego ludowca, przywiązanego do tradycji tego lub innego członka ludowego - mógł zabrać głos komunista czy bezpartyjny /.../". Dużo uwagi poświęcono sprawom kultury wsi. W dziale literackim (w dużej części opartym na przedrukach) zamieścili swe utwory bądź artykuły krytyczne m. in. W. Danek, J. A. Frasik, J. Jaźwiec, J. Kurczab, W. Machejek, S. Młodożeniec, S. Nędzka-Kubiniec, J. B. Ożóg, A. Pach, A. Skupień-Florek, J. Wiktor, A. Włodek.

7

7 Nowe władze oddziałów Związku Literatów Polskich wybrano w następującym składzie:

7 I, Kraków: S. Otwinowski - prezes, T. Kwiatkowski i H. Mortkiewicz-Olczakowa - wiceprezesi, W. Maciąg - sekretarz, J. Kurczab - skarbnik, A. Czerny, T. Hołuj, M. Promiński, Z. Starowiejska-Morstinowa, J. J. Szczepański, H. Vogler - członkowie.

9 I, Szczecin: N. Rydzewska - prezes, H. Rozpędowski - sekretarz, Cz. Schabowski - skarbnik.

27 I, Wrocław: T. Karpowicz - prezes, R. Cabaj, Cz. Ostankowicz, E. Szumańska - członkowie.

przed 17 II, Lublin: K. A. Jaworski - prezes, K. Bielski - wiceprezes,

- , S. Wolski - sekretarz, A. Lekki - skarbnik.
- 17 II, Katowice: G. Morcinek - prezes, Z. Hierowski - wiceprezes, A. Wydrzyński - sekretarz, J. Baranowicz - skarbnik, J. Brzoza - członek Zarządu.
- 5 V, Łódź: S. Czernik - prezes, M. Piechal i L. Gomolicki - wiceprezesi, T. Papier - sekretarz, I. Sikirycki - skarbnik, J. Sztaudynger, J. Saloni, H. Safrin, H. M. Dąbrowolska - członkowie.
- 16 VI, Poznań: E. Naganowski - prezes, A. Rogalski - wiceprezes, L. Prorok - sekretarz, J. Korczak - skarbnik, W. Odojewski - członek zarządu.
- 29 IX, Gdańsk: L. Bądkowski - prezes, R. Ostrowska, S. Sierecki, I. Przewłocka - członkowie.
- 10 XI, Opole: R. Hajduk - prezes, S. Chmielnicki - sekretarz, K. Kowalski - skarbnik.
- Bydgoszcz: A. Kowalkowski - prezes, K. Górski - wiceprezes, W. Dunarowski - sekretarz, M. Turwid - skarbnik, T. Pełrykowski - członek zarządu.
 - Olsztyn: M. Lengowski - prezes, W. Gębik - wiceprezes, K. Oleksik - sekretarz, M. Zientara-Malewska - skarbnik.

8 P o m n i k A d a m a M i c k i e w i c z a w P o z n a n i u. XVII Sesja MRN w Poznaniu postanowiła nazwać plac przed Uniwersytetem imieniem A. Mickiewicza i wystawić na nim pomnik Mickiewicza wg projektu B. Woytowicza.

Sesja MRN poświęcona pomnikowi Adama Mickiewicza w Poznaniu.

"Kron. m. Poznania", nr 1 / 2 s. 187 - 200.

9 P o w s t a n i e g r u p y "W i e r z b a k". W Poznaniu powstała grupa poetycka "Wierzbak", zrzeszająca poetów, którzy wystąpili z Koła Młodych przy Oddziale ZLP. W deklaracji programowej

("Wyboje", nr 2) członkowie grupy pisali: "Dalszą pracę w Kole Młodych przy ZLP uważamy za bezowocną. Zrzesza ona ludzi o różnej^{albo} niesprecyzowanej postawie ideowo-artystycznej. Stąd stanowi twór sztuczny, w istocie rozpadający się na szereg grup. Postanowiliśmy pracować w ścisłym gronie. Łączy nas przyjaźń, bunt przeciwko poniżaniu człowieka, wrażliwość na fałsz i wiara w potęgę wolnej myśli". W swej postawie ideowej poeci grupy "Wierzbak" nawiązywali do światopoglądu marksistowskiego. W skład grupy wchodzili w 1957: R. Danecki, G. Górnicki, M. Grześczak, M. M. Kozłowski, J. Ratajczak, K. Sutarski i E. Wachowiak. "Wierzbak" organizował wieczory autorskie (inauguracyjną imprezą był wieczór poezji politycznej 14 I), był też jednym z głównych organizatorów Festiwalu Młodej Poezji (por. poz.). Związany był z tygodnikiem "Wyboje". W 1957 ukazała się zbiorowa publikacja grupy: Liść człowieka. Poezja miłosna, ze wstępem K. Iłłakowiczówny.

E. BERNSTEIN. "Wyboje", nr 37. - R. DANECKI, M. GRZEŚCZAK: Dokąd? "Gaz. poz.", nr 207. - (ko) /K. ORLEWICZ/. "Expr. poz.", nr 210. - E. PAUKSZTA. "Expr. poz.", nr 270. - Z. OŚCIEŃ /M. PIECHAL/: Brawo "Wierzbaki". "Kron.", nr 3. (Polem.: ZOIL ZDZIWIWIONY /B. DROZDOWSKI/. "Życie liter.", nr 8; Z. OŚCIEŃ /M. PIECHAL/. "Kron.", nr 6). - /Deklaracja programowa grupy/. "Wyboje", nr 2. - Po roku. "Gaz. poz.", nr 253. - /Rec. Liścia człowieka:/ B. O. /B. OSTROMEŃCKI/. "Nowe Książki" 1958 nr 8. - Z. PĘDZIŃSKI: Erotyk w krzywym zwierciadle. "Tyg. powsz." 1958 nr 4. - M. RUSZCZYC: "Wierzbak". "Orka" 1958 nr 24.

10

10 Odczyty w Klubie Krzywego Koła.
W ciągu roku odbyły się cztery odczyty o tematyce literacko-kulturalnej: J. Kuśmierk: Obserwacje reportażysty z terenu (10 I); J. J. Lipski: Model życia kulturalnego w Polsce /głos w dyskusji

o polityce kulturalnej, por. poz. / (25 IV); P. Hertz: O europejskości i europeizmie (24 X); K. Pomian: O egzystencjalizmie (7 XI).

41

- 10 "C z w a r t k i l i t e r a c k i e" w W a r s z a w i e.
Kontynuowany był piąty cykl spotkań z autorami, organizowany przez oddział warszawski ZLP w sali Muzeum Narodowego. W 1957 wzięli w nim udział: A. M. Swinarski (10 I), S. Czernik (17 I), J. Rogoziński (24 I) i J. Dobraczyński (31 I). Dalsze spotkania zob. poz.

42

- 10 "C z w a r t k i l i t e r a c k i e" w P o z n a n i u.
Zimowy sezon poznańskich spotkań literackich, odbywających się w sali Odrodzenia w Starym Ratuszu, rozpoczął wieczór autorski A. Baumgardtena (10 I). Cykl spotkań obejmował zarówno wieczory autorskie, jak i zebrania problemowe (wyróżnione niżej zaznaczeniem tematu prelekcji). Udział w nich wzięli m. in.: Z. Herbert (17 I), J. Korczak (24 I), J. E. Płomieński: Emil Zegadłowicz w moich wspomnieniach (21 II), J. Rogoziński: O sztuce tłumaczenia (21 III), Z. Hierowski (28 III), J. Krzysztoń (11 V), W. Kubacki: Przedwiośnie w Holandii (16 V), A. Stern (6 VI), L. Eustachiewicz: Leopolda Staffa sny o pięknie (13 VI), M. Rusinek (31 X), H. Mortkowiec-Olczakowa: Wspomnienia o Żeromskim (28 XI).

43

- 11 - 12 Z g r o m a d z e n i e O g ó l n e P o l s k i e j A k a d e m i i N a u k, obradujące w Warszawie, dokonało wyboru nowych władz. Prezesem PAN został wybrany prof. T. Kotarbiński, w skład prezydium weszli jako wiceprezesi prof.: J. Groszkowski, K. Kuratowski, W. Szafer, jako sekretarz naukowy - prof. H. Jabłoński. Sekretarzem Wydziału I PAN został prof. S. Arnold, członkami prezydium Wydziału I - prof.: A. Biernacki, J. L. Ja-

kubowski, R. Kozłowski, S. Leszczycki, A. Listowski, T. Manteuffel, K. Michałowski, K. Nitsch, A. Sołtan, T. Urbański, J. Wasilkowski, W. Wierzbicki i S. Żółkiewski. Zgromadzenie Ogólne powołało 23 nowych członków rzeczywistych. Godność tę otrzymali m. in. prof.: S. Pigoń, T. Sinko i S. Wędkiewicz.

U t w o r z e n i e O d d z i a ł u P A N w K r a k o w i e. Zgromadzenie Ogólne zaakceptowało uchwałę Prezydium PAN z dn. 18 XII 1956 o powołaniu Oddziału PAN w Krakowie. Utworzenie oddziału krakowskiego było związane z licznymi postulatami uczonych krakowskich, zmierzającymi do reaktywowania Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Na posiedzeniu Prezydium PAN w dn. 12 II przyjęto do wiadomości sprawozdanie o zorganizowaniu Oddziału PAN w Krakowie i ukonstytuowaniu się jego władz w składzie: przewodniczący - prof. W. Szafer, zastępca przewodniczącego prof. Z. Klemensiewicz, sekretarze - prof.: I. Dąbrowski, W. Goetel i J. Litwiniszyn. Prezydium PAN zatwierdziło poprawki do statutu nowego oddziału, m. in. tę, że wszystkie stanowiska w tym oddziale winny pochodzić z wyboru.

14

- 12 P o s i e d z e n i a T o w a r z y s t w a N a u k o w e g o K a t o l i c k i e g o U n i w e r s y t e t u L u b e l s k i e g o. W roku 1957 odbyło się 10 zebrań o tematyce historycznoliterackiej w następujących wydziałach i komisjach: P o s i e d z e n i a W y d z i a ł u H i s t o r y c z n o - F i l o l o g i c z e g o: J. Niemirska-Pliszczyńska: Menelaos i Helena w "Odysei". Studium charakterologiczne (12 I); K. Morawski: Problematyka monografii o Dancie (1 III); Cz. Zgorzel-ski: O nowych źródłach do życia i twórczości Brodzińskiego (13 III); K. Lewicki: Wincenty Pol jako pamiętnikarz (18 V); M. Je-

żowski: W sprawie słownika rymów Juliusza Słowackiego /praca przedstawiona przez T. Brajerskiego/ (18 V); Z. Marek: Estetyka Fryderyka Schillera (14 VI); Z. Nowak: "Bogactwo mowy polskiej" Alojzego Osińskiego (19 X); I. Sławińska: Główne problemy struktury dramatu (13 XI).

Posiedzenia Komisji do Badań nad Literaturą Katolicką: M. Jasińska: Problematyka badań nad liryką religijną (14 V); W. Górny i S. Nieznanowski: O poetyce Sarbiewskiego (21 V).

Ponadto w dn. 24 III odbyło się walne zebranie wyborcze członków Towarzystwa Naukowego KUL z referatem F. Tokarza: Interpretacja hymnu Rigwedy (X. 129).

15

14 Dyskusja o nowoczesności w literaturze. Problematyka nowoczesności w literaturze, podejmowana sporadycznie w roku 1956, omawiana była szczegółowo w dyskusji trwającej przez cały niemal rok 1957. Otworzyła ją kolumna literacka "Trybuny Ludu" (w n-rze 13) poświęcona grupie "Nowoczesnych", reprezentowanych przez J. Przybosia, A. Sandauera, Z. Herberta, M. Białoszewskiego i L. E. Stefańskiego. Dyskusja dotyczyła głównie następujących zagadnień: 1) pojęcia nowoczesności w literaturze i sztuce, 2) miejsca nowatorstwa formalnego w programie kulturalnym socjalizmu oraz 3) genezy literatury i sztuki nowoczesnej w Polsce. Wiązała się ponadto ściśle z równocześnie toczącymi się dyskusjami o realizmie socjalistycznym (por. poz.) oraz o polityce kulturalnej (por. poz.), a także z wieloma głosami dotyczącymi nowoczesności w innych dziedzinach sztuki, szczególnie w zakresie sztuk plastycznych.

W wypowiedziach J. Przybosia i A. Sandauera, reprezentatywnych dla grupy "Nowoczesnych", główny nacisk położony został na zagadnienie formy, stanowiącej - zdaniem dyskutantów - główny wy-

znacznik nowoczesności w sztuce. Sandauer wystąpił przeciwko tradycyjalizmowi w literaturze współczesnej, dostrzegając jego przejawy m. in. w "znoszonych, starych kostiumach" pewnych nurtów poetyckich, i sformułował koncepcję sztuki nowoczesnej, którą - w odróżnieniu od XIX-wiecznej - cechuje "aktywny stosunek do świata i bezpośredni - do odbiorcy". Pojęcie nowoczesności jako eksperymentatorstwa formalnego przedstawił również A. Jackiewicz: "/.../ Artysta współczesny, jeśli nawet zwiąże świadomie swoją twórczość ze swoją epoką, nie będzie artystą nowoczesnym, gdy wchłaniając dzieje aktualnej epoki nie postara się wyjść niejako przed nią".

W dalszej dyskusji sformułowano inne koncepcje nowoczesności w literaturze i sztuce, wykraczające poza sprawy czysto formalne. Stawiając znak równania między nowoczesnością i współczesnością M. Jastrun pisał w polemice z A. Sandauerem: "Nowoczesne, współczesne jest w literaturze to, co reaguje na wypadki współczesne bezpośrednio czy pośrednio, ale przede wszystkim wnikliwie i pełnym głosem prawdy. Nowoczesne, współczesne jest to, co wyraża reakcje psychiczne człowieka, mieszkańca kraju i obywatela świata". Za takim stanowiskiem opowiedział się w swoim artykule również W. Maciąg. Szerokie rozumienie nowoczesności zaproponowali i inni dyskutanci, podkreślając, iż treść jej wyznaczają konflikty humanistyczne epoki i wzajemne przenikanie się kultur historycznych i narodowych (R. Koniczek i A. Ziemiński). L. Fla-szen, przeciwstawiając nowoczesność współczesnej literatury polskiej tradycyjalizmowi poetyki realizmu socjalistycznego, uznawał ją nie tylko za "styl", ale i za "światopogląd": "« Nowoczesność » - to postawa ludzi uwolnionych od presji mitów zbiorowych".

W dalszej dyskusji wystąpił S. Żółkiewski, opowiadając się

przeciwko eksperymentatorstwu formalnemu pozbawionemu treści ideowych. Zdaniem S. Żółkiewskiego kierunkiem literackim XX wieku, najpełniej nowatorskim i najbogatszym w perspektywy rozwojowe, jest szeroko rozumiany realizm socjalistyczny (por. poz.). Jest to bowiem kierunek oparty na zdobyczach "najbardziej współczesnej myśli zespolonej z najbardziej historycznie współczesną praktyką społeczną", a przytem wchłaniający najnowsze zdobycze formalne literatury światowej. Wyodrębnianie w literaturze współczesnej jednolitego nurtu nowatorstwa jest - zdaniem S. Żółkiewskiego - nieuzasadnione: "/.../ Nie istnieje jakiś jeden kierunek w sposób fatalny ucieleśniający jedyne nowatorstwo literackie XX w. /.../ Da się w ramach tego kierunku pogodzić pisarzy typu Malraux, pisarzy chrześcijan, pisarzy typu Steinbecka i pisarzy komunistów lub im bliskich".

W dyskusji poruszano również problem genezy polskiej literatury nowoczesnej, wskazując na jej postępowe tradycje (Z. Maćzanka i Sz. Bojko). W związku z tym problemem wynikł ostry zatarg pomiędzy A. Słonimskim i A. Sternem (por. poz.) na tle oceny ideowo-politycznej futuryzmu polskiego.

L. FLASZEN: Rekolekcje "nowoczesności". "Prz. kult.", nr 17. {Polem.: J. BŁONSKI: Flaszen wypowiedziany. "Prz. kult.", nr 19; B. KOGUT: Eschatologia i bełkot czyli o pewnych rekolekcjach. "Tyg. zach.", nr 19). - R. KONICZEK, A. ZIEMIŃSKI: Nowoczesność sztuki czy nowoczesność kultury. "Tryb. Ludu", nr 75. - A. LAM: Nowości potrząsa kwiatem... "Prz. hum.", nr 1 s. 114 - 121. - W. MACIĄG: "Nowoczesność" - prawda i mit. "Dz. pol.", nr 130. - J. PRZYBOŚ: O nową socjalistyczną sztukę. "Tryb. Ludu", nr 13. - W. SADKOWSKI: Walka gustów nie jest walką klas. "Tryb. Ludu", nr 54. - A. SANDAUER: Moje związki

z nowoczesnością. "Tryb. Ludu", nr 13. (Polem.: M. JASTRUN: Współczesność - ale jaka? "Tryb. Ludu", nr 26; A. JACKIEWICZ: Czy sztuka współczesna jest z a w s z e nowoczesna? "Tryb. Ludu", nr 61). - A. SŁONIMSKI: Ofensywa bezsensu. "Nowa Kult.", nr 22. - J. WILHELMI: Zwierciadło zwane nowoczesnością. "Nowiny lit. i wyd.", nr 9. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Polityka kulturalna. II. Dlaczego nie "nowocześni". "Polit.", nr 8. (Polem.: A. KIJOWSKI: Przegląd prasy. "Twórcz.", nr 6 s. 147 - 150; Z. MACUŻANKA, SZ. BOJKO: Właśnie, że nowoczesność. "Tryb. Ludu", nr 136). - S. ŻÓŁKIEWSKI: Materiały do bilansu literackiego XX w. I. Francuski bilans literacki XX wieku; II. Próby krytyczne; III. Do sprawy realizmu socjalistycznego. "Polit.", nr 25 - 27. - Co dzisiaj znaczy "awangarda"? /Stenogram dyskusji w redakcji "Dialogu". Wypowiedzi:/ L. FLASZEN, B. KORZENIEWSKI, J. KOTT, J. PRZYBOS, K. PUZYNA. "Dialog", nr 5 s. 128 - 135. - Zob. też: Ankieta o nowoczesności tygodnika "Świat i Polska", poz. .

16

- 16 Nagrody artystyczne Warszawy. W dwunastą rocznicę wyzwolenia stolicy odbyła się uroczystość wręczenia nagród m. st. Warszawy za rok 1956, przyznanych przez Stołeczną Radę Narodową 20 XII 1956. W dziale literatury nagrodę za całokształt twórczości literackiej otrzymał A. Słonimski, nagrodę za twórczość dla dzieci i młodzieży - H. Januszewska.

17

- 17 Wieczór poezji futuryzmu i awangardy. W centralnym Klubie Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w Warszawie odbył się wieczór poświęcony poezji futuryzmu i awangardy. W programie znalazły się utwory J. Jan-kowskiego, B. Jasińskiego, S. Młodożeńca, T. Peipera, J. Przybosia, A. Sterna i A. Wata. Fragmenty tego wieczoru nadane zostały przez radio 10 III w cyklu Wieczory poetyckie.

18

19 Radiostacja w Kielcach rozpoczęła działalność. Wyposażenie techniczne radiostacji pochodziło m. in. z demontażu radiostacji zagłuszających.

19

19 Posiedzenia Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W roku 1957 na posiedzeniu ^{ach} Komisji Filologicznej Wydziału Filologiczno-Filozoficznego PTPN zostały wygłoszone następujące referaty o tematyce historycznoliterackiej: E. Pieścikowski: Z wielkopolskich zainteresowań Aleksandra Świętochowskiego. ("Oddechy"). /praca przedstawiona przez Z. Szweykowskiego/ (19 I); J. Dutkowski: Sprawy literackie czeskie, słowackie, łużyckie na łamach "Tygodnika Ilustrowanego" w latach 1880 - 1885 (28 II); P. Buchwaldówna: "Małpa-człowiek", anonimowa satyra z czasów saskich (30 III); M. Grześcak: Recepcja Jarosława Vrchlickiego w Polsce do roku 1914 /fragment/ (9 IV); T. Grabowski: Juliusz Kleiner jako krytyk oraz: Paszkwil staropolski epoki Rokoka (13 IV); A. Sajkowski: O pamiętnikach Samuela i Bogusława Maskiewiczów, K. Mężyński: Menonicy w Polsce /praca przedstawiona przez R. Pollaka/ oraz R. Pollak: "Pokuty w kwartanie" (27 IV); L. Mikusiński: Eliza Orzeszkowa w świetle nieznanych listów kowieńsko-wileńskich /praca przedstawiona przez R. Pollaka/ (19 X); A. Sajkowski: Staropolskie nekrologi oraz: Czy "fantazja" Sienkiewicza? (Rzecz o Machnówce) (23 XI); S. Gniadek: Albert Camus - laureat Nobla (14 XII).

20

19 Nagrody miasta Łodzi. W dwunastą rocznicę wyzwolenia Łodzi zostały wręczone łódzkie nagrody naukowe i artystyczne za rok 1956. W dziedzinie literatury nagrodę otrzymał W. Słobodnik za całokształt twórczości poetyckiej i przekładowej.

21

20 Wybory do Sejmu Polskiej Rzeczy-
pospolitej Ludowej. W wyborach do Sejmu uzyska-
li mandaty poselskie następujący pisarze (obok nazwiska podano
komisje sejmowe, w których uczestniczy poseł):

S. Gołębiowski (Komisja Kultury i Sztuki, Komunikacji i
Łączności),

J. Iwaszkiewicz (Komisja Kultury i Sztuki),

S. Kisielewski (Komisja Kultury i Sztuki, Planu Gospodarczego,
Budżetu i Finansów),

B. Kogut (Komisja Kultury i Sztuki),

J. Kononowicz (Komisja Kultury i Sztuki, Ziemi Zachodnich),

L. Kruczkowski (Komisja Kultury i Sztuki, Ziemi Zachodnich,
Spraw Zagranicznych),

M. Kubicki (Komisja Kultury i Sztuki, Spraw Zagranicznych),

W. Machejek (Komisja Handlu Zagranicznego),

S. Nędza-Kubiniec (nie należał do komisji),

J. Ozga-Michalski (Komisja Spraw Zagranicznych, Obrony Naro-
dowej),

J. Putrament (Komisja Kultury i Sztuki, Spraw Zagranicznych),

W. Szewczyk (Komisja Kultury i Sztuki, Ziemi Zachodnich),

J. Zawieyski (Komisja Kultury i Sztuki).

W skład sejmowej Komisji Kultury i Sztuki weszli następujący
posłowie: J. K. Wende (przewodniczący), L. Motyka i M. Ku-
bicki (zastępcy przewodniczącego) oraz: E. Ajnenkiel, J. Bru-
ski, B. Drobner, S. Gołębiowski, R. Hajduk, J. Hryniewiecki,
J. Iwaszkiewicz, H. Jaworska, S. Kisielewski, B. Kogut, J.
Kononowicz, L. Kruczkowski, S. Lejewoda, J. Łabuz, M. Maniak,
Zdz. Nowak, W. Późny, J. Putrament, M. Regentowa, K. Skowroń-
ski, L. Słowik, W. Szewczyk, J. Zawieyski.

21 Otwarcie radiostacji w Zielonej
Górze. Wyposażenie techniczne nowej radiostacji pochodziło
m. in. z demontażu radiostacji zagłuszających.

21 C y k l o d c z y t ó w o ^{Henryku} S i e n k i e w i c z u. To-
ruński oddział Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza zor-
ganizował cykl odczytów o H. Sienkiewiczu. W programie cyklu wy-
głoszono następujące prelekcje: B. Nadolski: Sienkiewicz w świe-
tle swej korespondencji z pisarzami, uczonymi, wydawcami (21 I),
Jarosław Maciejewski: "Za chlebem" Sienkiewicza (28 I), A. Barto-
szewicz: "Trylogia" w świetle dotychczasowych badań (1 II), Cz.
Niedzielski: Poglądy estetyczne Sienkiewicza (15 II), A. Hutni-
kiewicz: Sienkiewicz a Młoda Polska (22 II).

24

24 D z i e s i ę c i o l e c i e U N E S C O. Z okazji 10-le-
cia organizacji UNESCO odbył się w Warszawie wieczór, zorgani-
zowany przez Polski Komitet do Spraw UNESCO. Na uroczystości
przemawiali: A. Słonimski - prezes ZLP i uczestnik prac UNESCO
od chwili jej powstania oraz S. Lorentz - wiceprzewodniczący
Polskiego Komitetu.

25

24 P o w s t a n i e K o m i t e t u O r g a n i z a c y j-
n e g o U n i w e r s y t e t u G d a ń s k i e g o. W ga-
biniecie przewodniczącego gdańskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej,
J. Wołka, odbyło się zebranie aktywu naukowego i przewodniczą-
cych rad narodowych Trójmiasta oraz przedstawiciele prasy i
radia, poświęcone sprawie zorganizowania Uniwersytetu Gdańskie-
go. Projekt założenia uniwersytetu w Gdańsku wysunięto już w
roku 1945, powracano do niego kilkakrotnie, m. in. na sesji
WRN w dn. 21 XII 1955 uchwalono memoriał w sprawie utworzenia
uniwersytetu w oparciu o istniejące już w Gdańsku Wyższą Szko-
łę Ekonomiczną i Wyższą Szkołę Pedagogiczną. W czerwcu 1956
dyskutowano tę sprawę na konferencji zorganizowanej przez WSP,
poświęconej sytuacji i potrzebom nauki na Wybrzeżu. W styczniu
1957 Komisja Porozumiewawcza Stronnictw Politycznych i Organi-
zacji Społecznych zamieściła w swoim programie wyborczym punkt

następujący: "Dla ożywienia życia kulturalnego i naukowego na Wybrzeżu uważamy za konieczne stworzenie w Gdańsku uniwersytetu" ("Głos Wybrzeża", nr 19). Zebranie w dn. 24 I powołało Komitet Organizacyjny uniwersytetu. Projektowano cztery wydziały: filologiczno-historyczny, ekonomiczny, matematyczno-fizyczno-chemiczny i geograficzny. Inicjatywa ta zyskała żywe poparcie społeczeństwa. Uniwersytet ostatecznie nie został jednak utworzony.

26

przed 25 P o w s t a n i e p i s m a "5 r z e k". W Ciechanowie ukazał się pierwszy numer dwumiesięcznika "5 rzek . /.../ Czasopismo społeczno-kulturalne", wydawanego przez Powiatowy Komitet Frontu Narodowego. Pismo redagowane było przez kolegium pod naczelną redakcją T. L. Młynarskiego. Główną problematykę ^{dwu} miesięcznika stanowiła historia regionu ciechanowskiego ze szczególnym uwzględnieniem związanych z nim wybitnych postaci (m. in. Z. Krasińskiego, A. Świętochowskiego, B. Kicińskiego).

M. A. STYKS /J. MAŚLIŃSKI/. "Życie liter.", nr 40. - "Tryb. mazowiecka", nr 125.

27

25 P r e m i e r a s z t u k i Czekając na Godota Samuela Becketta w Warszawie. Teatr Współczesny w Warszawie wystąpił z premierą sztuki S. Becketta Czekając na Godota w przekładzie J. Rogozińskiego, w insc. ~~...~~ i reż. Jerzego Kreczmara. Scenografię opracował W. Daszewski.)

Na tle przeważających w latach ostatnich konwencji teatralnych i literackich wystawienie sztuki Becketta, reprezentującej awangardowy teatr zachodni, związanej z egzystencjalistycznym nurtem literatury europejskiej, wzbudziło żywe zaintereso-

wanie wśród krytyków i sprzeczne reakcje publiczności. Czekając na Godota jest "niewątpliwie najlepszym przedstawieniem sezonu, najbardziej niepokojącym i jednocześnie najdojrzalszym" - pisał J. Kott. Nawiązując do atmosfery ^{(po} październikowych przemian w życiu politycznym Polski i wiążących się z nimi oczekiwań Kott stwierdzał, iż dramat Becketta "wystawiony pół roku wcześniej byłby snobistycznym dziwactwem. Pokazany pół roku później byłby może tylko literaturą. Trafił w żywe sprawy". A. Kijowski, charakteryzując nowatorstwo Becketta, pisał, iż bohaterem sztuki jest "człowiek odkryty w stanie, w którym sztuka nie obserwowała go nigdy; czyniła go swoim tematem i bohaterem gdy działał, ginał, kochał, nie wtedy, gdy się nudził i gdy wokół niego i w nim była pustka, po prostu pustka. Z bezczynności uczynić akcję, z pustki zbudować rzeczywistość - to jest olśniewająca nowość /.../". Recenzenci podkreślili również pesymizm i nihilizm sztuki, traktując ją jako wyraz przekonania "o bezsilności człowieka w stosunku do samego siebie, o jego niedoskonałości i niemości nadania swemu życiu moralnego kształtu" (K. Eberhardt). J. A. Szczepański określił sztukę Becketta jako ideowo obcą, przyznając jej jednak duże walory formalne. Bardzo wysoko oceniono inscenizację i grę aktorską, traktując premierę Teatru Współczesnego jako wydarzenie teatralne. W dn. 12 III sztuka była transmitowana w programie Telewizji Warszawskiej.

Poza Teatrem Współczesnym w Warszawie sztukę Becketta wystawiły w roku 1957: Teatr Studencki "38" w Krakowie i Teatr Propozycji w Bydgoszczy.

J. CZULIŃSKI: Francuska awangarda. "Żołnierz Wolności", nr 35. - K. EBERHARDT: Dramat o ludzkiej bezradności. "Nowe Sygn.", nr 9. - A. GRODZICKI. "Życie Warsz.", nr 24. - AMICUS /M. L. JABŁONKÓWNA/. "Tyg. powsz.", nr 10. - J. KELERA. "Nowe

Sygn.", nr 12. - A. KIJOWSKI: Koszmar czasu. "Teatr", nr 7. -
L. KOROYĆ: W cieniu Schillera. "Współczesność", nr 10. - J. KOTT:
Iysa śpiewaczka albo o teatrach warszawskich. "Prz. kult.", nr
27. - A. W. KRAL: Kształt sceniczny "Czekając na Godota".
"Teatr", nr 7. - JASZCZ /J. A. SZCZEPAŃSKI/: Wzdrygać się, czy
bić brawo? "Tryb. Ludu", nr 36. - S. TREUGUTT. "Prz. kult.",
nr 7. - Z. WĄZBIŃSKI. "Kierunki", nr 6.

28

25 Konkurs na powieść dla dzieci.
W rozstrzygnięciu konkursu na powieść dla dzieci, ogłoszonego
w grudniu 1955 przez Instytut Wydawniczy "Nasza Księgarnia",
pierwszą nagrodę otrzymała M. Kownacka za Szkołę pod obłokami.
Dwie równorzędne drugie nagrody przyznano H. Ożogowskiej (Złota
kula) i J. Przymanowskiemu (Rycerz srebrnej tarczy), cztery
równorzędne trzecie nagrody - M. Jaworczakowej, M. Kędziorzynie,
J. Korczakowskiej i M. Kowalewskiej.

29

28 Zniesienie prohibitów w bibliotekach. Zarządzeniem Ministra Kultury i Sztuki z dnia 18
I 1957 (ogłoszonym 28 I) zostały uchylone dawniejsze zarządze-
nia (Ministra Oświaty z dnia 2 IX 1950 oraz z dnia 1955,
por. poz.), "w sprawie gromadzenia, przechowywania i wy-
jątkowego udostępniania w bibliotekach druków wycofanych z obro-
tu". Nowe przepisy wprowadzają zmiany następujące: 1) druki wy-
cofane z obrotu może gromadzić każda biblioteka - nie tylko
większe biblioteki, wyliczone w dwu poprzednich zarządzeniach,
2) prohibita nie muszą być wycofane z katalogów ogólnych,
3) mogą być one udostępniane bez zezwolenia władzy naczelnej,
której podlega biblioteka, 4) zostają zniesione skomplikowane
rygory administracyjne, towarzyszące udostępnianiu tych druków

przez biblioteki. Zachowane przy tym pewne ograniczenia, ujęte w § 3 wymienionego zarządzenia: "Ze względu na interes publiczny zakres udostępniania niektórych kategorii druków powinien być ograniczony regulaminem wewnętrznym biblioteki jedynie do badań naukowych, studiów oraz działalności literackiej, publicystycznej i urzędowej. W szczególności dotyczy to: a/ druków pornograficznych i innych szkodliwych ze względów wychowawczych, b/ druków rzadkich i szczególnie cennych".

Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 18 stycznia 1957 r.
/.../. "Monitor pol.", nr 7 poz. 56.

30

28 K o n f e r e n c j a w s p r a w i e s t r u k t u r y o r g a n i z a c y j n e j t e a t r ó w. W Ministerstwie Kultury i Sztuki odbyła się konferencja z udziałem przedstawicieli Centralnego Zarządu Teatrów oraz dyrektorów placówek teatralnych poświęcona sprawie decentralizacji teatrów. Narada dała wyraz niepokojom ludzi teatru w związku z perspektywami mechanicznego podporządkowania teatrów radom narodowym. Zgłoszono w tej sprawie dwa zasadnicze zastrzeżenia: 1) praca rad narodowych znajduje się w stadium reorganizacji i uzależnienie teatrów od nieustabilizowanej sytuacji rad zagrażać może ich właściwemu funkcjonowaniu, 2) wydziały kultury poszczególnych rad narodowych nie mają w swoim składzie ludzi o doświadczeniu w pracy teatralnej. Protesty przeciwko zbyt daleko idącej decentralizacji zgłaszane były wielokrotnie przez działaczy kulturalnych i teatralnych (por. poz.).

34

29 N a g r o d y m i a s t a L u b l i n a. Na sesji Miejskiej Rady Narodowej w Lublinie wręczono nagrody literackie i artystyczne za rok 1956. Nagrodę w dziale literatury otrzymał J. N. Kłosowski.

30 P r z e k s z t a ł c e n i e "K a m e n y" w d w u-
t y g o d n i k. Organ lubelskiego oddziału ZLP, miesięcznik
"Kamena", przekształcony został w dwutygodnik. Pierwszy numer
dwutygodnika (nr 1/2) ukazał się z datą 30 I, w zwiększonym
formacie. W nocie od redakcji podano informację: "Zgodnie z ży-
czeniem Oddziału zamierzamy wrócić do dawnych tradycji pisma
i poświęcić je głównie literaturze pięknej. Oprzemy się przede
wszystkim na lubelskim aktywie pisarskim /.../, ale będziemy
również zamieszczali utwory kolegów z innych oddziałów /.../
Postaramy się nawiązać kontakt z niektórymi pisarzami na emi-
gracji". W dalszych punktach programu zapowiedziano rozszerze-
nie działu recenzji, poświęcenie uwagi problematyce regionu
lubelskiego oraz udostępnienie łamów pisma również publicystyce.

33

31 N o w a s i e d z i b a P E N - C l u b u. W Pałacu Kultury
i Nauki w Warszawie odbyło się towarzyskie zebranie członków
PEN-Clubu z okazji inauguracji nowego lokalu tej instytucji
w PKiN. Na zebraniu przemawiał J. Parandowski, przedstawiając
dzieje PEN-Clubu. Następnie M. Rusinek, J. Rogoziński i B. Zie-
liński złożyli sprawozdanie z przeprowadzonych w Paryżu rozmów
w sprawie przystąpienia do Międzynarodowej Organizacji Tłumaczy.

34

- D y s k u s j a o r e a l i z m i e s o c j a l i s t y c z-
n y m. Przez cały rok 1957 kontynuowana była dyskusja o rea-
lizmie socjalistycznym, której jednym z pierwszych ogniw był
artykuł A. Kijowskiego Katastrofa proroków, ogłoszony w grudniu
1956 w "Nowej Kulturze" (nr 38/39). Stanowiła ona jeden z nur-
tów wielkiej rewizji dorobku kulturalnego lat 1949 - 1956 i by-
ła wyrazem poszukiwań dalszej drogi rozwoju literatury polskiej.
Dotyczyła głównie następujących zagadnień: 1) pojęcia realizmu

socjalistycznego w literaturze, 2) stosunku realizmu socjalistycznego do innych wielkich nurtów literackich współczesności oraz 3) perspektyw rozwoju literatury polskiej.

Najpełniejsze omówienie problemu te znalazły w cyklu artykułów S. Żółkiewskiego Materiały do bilansu literackiego XX wieku, ogłoszonym w "Polityce". W polemice z tezami francuskiego krytyka R. M. Albérèsa (zawartymi w książce Bilan littéraire du XX siècle, Paryż 1956) S. Żółkiewski przedstawił swój pogląd na współczesną literaturę światową i miejsce w niej realizmu socjalistycznego. Przecistawiając się Albérèsowi wskazywał na realizm socjalistyczny jako jeden z wielkich nurtów współczesności, bez którego nie można ukazać prawdziwie literatury XX wieku. "Ten nurt zaważył na rozwoju literatury światowej - pisał Żółkiewski.- Wpływ jego był duży, jest stale rosnący, mimo wahań, upadków obok wzlotów w rozwoju tego kierunku. Decyduje o tej roli realizmu socjalistycznego jego współczesność, dwudziestowieczność - jego nowatorstwo" (Do Sprawy realizmu socjalistycznego). Odrzucając zacieśnione i zniekształcone pojęcie realizmu socjalistycznego, narzucone przez koncepcje Żdanowa, S. Żółkiewski pisał: "Trzeba /.../ wyzwolić się z obieży ciasnej, scholastycznej i fałszywej teorii realizmu socjalistycznego ostatnich lat, ukutej na użytek doraźnej propagandy politycznej, do której zaprzęgana była literatura pod administracyjnym przymusem" (tamże). Realizm socjalistyczny to - zdaniem S. Żółkiewskiego - nie tylko wielka literatura Gorkiego, A. Tołstoja, Szołochowa i Majakowskiego - ale również, przemilczane do niedawna: twórczość Babla, Pilniak^t, Ufa i Pietrowa, film Eisensteina i Pudowkina, teatr Meyerholda. Nowatorstwo tego nurtu polega na tym, że: 1) "Pisarze realizmu socjalistycznego /.../

wnoszą /.../ do literatury typ intelektualnego panowania nad sytuacją człowieka, usprawiedliwiony rozwojem najbardziej współczesnej myśli zespolonej z najbardziej historycznie współczesną praktyką społeczną. /.../ Literatura realizmu socjalistycznego w porównaniu do innych kierunków współczesnych jedyna buduje artystyczną wizję struktury świata i złożoną perspektywę społeczną i historyczną sytuacji ludzkiej z wewnętrzną logiką koncepcji artystycznej, uzasadnioną tendencją do pełnego wyzyskania dorobku myśli najbardziej współczesnej, myśli racjonalnej" (Do sprawy realizmu socjalistycznego), 2) realizm socjalistyczny rozszerza zakres tematyczny poza problemy świata mieszczańskiego, wreszcie 3) jest otwarty - zdaniem S. Żółkiewskiego - dla nowatorskich poszukiwań formalnych i w równej mierze wchłania najnowsze osiągnięcia artystyczne, co i nurt zachodniej literatury moralistyczno-filozoficznej.

Zbliżone w najogólniejszych założeniach stanowisko, oczyszczające pojęcie realizmu socjalistycznego z deformujących koncepcji Żdanowa oraz podkreślające znaczenie tego kierunku dla dalszego rozwoju literatury polskiej, zajęli również inni dyskutanci (S. Morawski, K. Budzyk, L. Kruczkowski). "Niektórzy, właśnie w związku z podniesieniem sprawy nowej polityki kulturalnej, wietrzą dziś niebezpieczeństwo «powrotnej fali socrealizmu» - pisał L. Kruczkowski. - Myślę, że nie ma takiego niebezpieczeństwa, jak długo mamy na myśli właśnie «socrealizm», tzn. określoną praktykę twórczą części pisarzy i krytyków w latach 1949 - 1954. Ale /.../ ta ułomna praktyka nie wyczerpuje wcale zagadnienia realizmu socjalistycznego".

"Mylą się /.../ ci, co sądzą, że pogardliwym epitetem załatwić można dużą sprawę tych dążeń w literaturze, których celem jest -

podobnie jak celem filozofii marksistowskiej - nie tylko objaśnić, ale i zmieniać świat w określonym kierunku, przedstawiać obrazy życia w jego dialektycznych sprzecznościach i w jego dynamice rozwojowej, odkrywać nie tylko to, co jest, ale i to, co - trudniej dostrzegalne - dopiero się rodzi. Na zdrowy rozsądek jest to chyba jedna z ambitniejszych (jeśli nie najambitniejsza) prób samookreślenia się literatury i jej twórców, jedna z ambitniejszych (jeśli nie najambitniejsza) ideologii artystycznych. Stawia ona twórcom bardzo wysokie (jeżeli nie najwyższe) wymagania".

W dyskusji padły również głosy reprezentujące odmienne poglądy. Były to w zasadzie wypowiedzi polemiczne. A. Braun zgłosił zastrzeżenia w sprawie przeprowadzonej przez Żółkiewskiego linii podziału na literaturę moralistyczno-filozoficzną Zachodu oraz "literaturę komunistów", której wyznacznikiem ma być realizm socjalistyczny - w rozumieniu Brauna stanowiący pojęcie z zakresu "techniki pisarskiej", a więc kryterium niewystarczające dla przeprowadzenia wielkich klasyfikacji literackich. Polemiści dostrzegli w rozważaniach S. Żółkiewskiego niedocenienie problemów natury artystycznej (A. Braun, B. Mamoń) oraz nadmierne akcentowanie treści politycznych literatury (B. Mamoń).

Ogólny bieg dyskusji reprezentował stanowisko krytyczne wobec dorobku literatury realizmu socjalistycznego w Polsce w latach 1949 - 1956.

Dyskusja o realizmie socjalistycznym wiązała się ściśle z problematyką toczonych równocześnie dyskusji o współczesnej prozie polskiej (por. poz.) oraz o nowoczesności w literaturze i sztuce (por. poz.).

A. KIJOWSKI: Katastrofa proroków. "Nowa Kult." 1956 nr

38/39. - L. FLASZEN: Rekolekcje "nowoczesności". "Prz. kult." nr 17. - J. GARLICKI: Rozmowy o socrealizmie. "Kron.", 1957 nr 13. - Z. GREŃ: Fakty? Z kim są fakty? "Ziemia i Morze", nr 18. - P. HERTZ: Rozważania u wrót falansteru. "Życie liter.", nr 49. - B. KOGUT: Co z socmetoda? "Tyg. zach.", nr 6. (Polem.: M. GRZEŚCZAK: Pytanie o źródło cudzego niepokoju. "Wyboje", nr 8). - L. KRUCZKOWSKI: W sprawie niebezpieczeństw. "Polit.", nr 19. - S. KRZEMIEN: Trochę cytologii - Łunaczarski. "Nowa Kult.", nr 44. - J. LENART: Spór o realizm socjalistyczny. "Głos Tyg.", nr 42 i "Słowo Tyg.", nr 40 /42/. - J. MACIEJEWSKI: Z genealogii socrealizmu. "Kron.", nr 2. - S. MORAWSKI: Przeciw prorokom katastrofy. "Myśl filoz.", nr 3 s. 107 - 133. - W. WOROSZYLSKI: Notatki na marginesie socrealistycznych polemik. "Po prostu", nr 12. - R. ZIMAND: O żdanowskiej teorii odbicia w sztuce. "Myśl filoz.", nr 1 s. 108 - 139. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Materiały do bilansu literackiego XX wieku: I. Francuski bilans literacki XX wieku. "Polit", nr 25; II. Próby krytyczne. "Polit.", nr 26; III. Do sprawy realizmu socjalistycznego. "Polit.", nr 27. (Polem.: A. BRAUN: Polityka... i co z tego wynika. "Nowa Kult.", nr 38; R. KONICZEK: Tryb. Ludu", nr 262; A. LAM: Ideologia i realizm. "Prz. hum.", nr 3 s. 42 - 50; B. MAMON: Pozory... czyli o kulturze taktyki. "Tyg. powsz.", nr 39; M. A. STYKS /J. MAŚLIŃSKI/. "Życie liter.", nr 34 i 36). - W czasie trwania dyskusji przedrukowano liczne głosy zagraniczne na temat realizmu socjalistycznego, m. in.: F. CREMER: O sztuce socjalistycznej i realizmie socjalistycznym. Tłum. M. W. /M. Wisłowska/. "Nowa Kult.", nr 30. - Dyskusji ciąg dalszy. /Streszczenie art.: W. RAZUMNYJ: Sztuka prawdy i żarliwej ideowości. "Teatr" (Moskwa), nr 1/. "Dialog", nr 6 s. 134 - 135. - I. ERENBURG, D. T. SZEPIŁOW: O realizmie socjalistycznym. /Fragm./ "Tryb.

rob.", 58. - D. M. JEREMIC: Rozważania o bohaterze pozytywnym.
"Zesz. teoret.-polit.", nr 9/10 s. 252 - 256. - M. JUNGMANN:
Głos w sprawie realizmu socjalistycznego. "Dz. pol.", nr 140
oraz fragm.: "Sztandar młodych", nr 141 i "Życie liter.", nr
25. - G. LUCACS: Realizm krytyczny w społeczeństwie socjalistycz-
nym. /Fragm. rozprawy: Zur Gegenwartsbedeutung des kritischen
Realismus/. Tłum. J. Rudzki. "Studia filoz.", nr 3 s. 29 - 79. -
Problemy realizmu. /Wypowiedzi:/ C. BERNARI, A. MORAVIA, V. PRA-
TOLINI. "Zesz. teoret.-polit.", nr 9/10 s. 235 - 250.

35

- Dyskusja o ruchu wydawniczym i organizacji księgarstwa trwała, poczynając od stycznia, przez cały niemal rok 1957. Stanowiła ona kontynuację wypowiedzi prasowych na ten temat w roku poprzednim. Dotyczyła głównie następujących zagadnień: 1) organizacji ruchu wydawniczego, 2) systemu dystrybucji książek oraz 3) polityki wydawniczej, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnienia rentowności jako kryterium planowania. W sprawach tych, ściśle ze sobą powiązanych, wypowiadali się zarówno krytycy i działacze kulturalni, jak i wydawcy oraz księgarze.

Obiektem szczególnie ostrych ataków stał się "Dom Książki" jako instytucja monopolizująca handel księgarski i dyktująca politykę nakładów. "Podstawy ekonomiczne i organizacyjne ruchu wydawniczego są w obecnej sytuacji jednym wielkim nonsensem" - pisał A. Klimowicz. Ruch ten jest - zdaniem autora - przystosowany do tego systemu, w którym "głównym delem i miarą osiągnięć wydawniczych była propaganda". W działalności "Domu Książki" krytykowano m. in. dezorientację zarówno w charakterze książek, zamawianych u wydawców (A. Klimowicz), jak i w potrzebach rynku czytelniczego (J. J. Lipski), wadliwą organizację kredytu (S. Magrzyk), sztywne ustalenie terminów tzw. rotacji książek,

nadmiernie krótkich (H. Mortkowicz-Olczakowa, W. Natanson, S. Magrzyk), wreszcie komercjalizację polityki zamówień (A. Bromberg, W. Natanson, H. Mortkowicz-Olczakowa, W. Michajłow). "Nie wolno dopuścić do komercjalizacji wydawnictw państwowych, pojętej jako pogoń za zyskiem za wszelką cenę - pisał A. Bromberg. - Profil wydawcy, plan państwowy; rozszerzanie potrzeb czytelniczych, kulturalnych, rozszerzanie możliwości publikacji są i pozostaną głównym motorem działania". Podkreślając niebezpieczeństwa płynące z takiego stanu rzeczy dla kultury polskiej, wskazywano w dyskusji na możliwe próby rozwiązań: od projektu reorganizacji jednolitej sieci księgarstwa (I. Pochwicki, A. Klimowicz, H. Mortkowicz-Olczakowa) aż do całkowitej likwidacji "Domu Książki" i stworzenia własnych księgarni przy wydawnictwach (J. J. Lipski, W. Natanson). Ostrej krytyce poddano również dążenia Urzędu Wydawnictw, zmierzające do wyrównania ogromnych strat z okresu lat ostatnich przez redukcje pracowników i znaczne zmniejszenie planów wydawniczych (J. J. Lipski).

Nawiązując do wystąpienia Komisji dla Spraw Samorządu w Wydawnictwach (por. poz.) - z obroną Urzędu Wydawnictw i krytyką instytucji wydawniczych wystąpił K. Rusinek. Potrzebę utrzymania centralnej instytucji koordynującej ruch wydawniczy K. Rusinek uzasadnił znaczeniem planowania w gospodarce socjalistycznej. Za podstawowe niedomogi ruchu wydawniczego uznał przerost i zbiurokratyzowanie wydawnictw: "Z 28 państwowych wydawnictw można by z pożytkiem dla usprawnienia i potania produkcji książkowej zredukować co najmniej jedną trzecią obecnej liczby wydawnictw. /.../ Zamiast postulatu wprowadzenia rad pracowniczych w wydawnictwach należałoby przedysku-

tować zagadnienie, czy potrzebna jest tak wielka maszyna wydawnicza z paroma tysiącami pracowników dla wydania paru tysięcy tytułów. Wydaje mi się, że nie".

W dyskusji poruszono również i inne zagadnienia, m. in. problem niewłaściwego planowania nakładów, wynikający z braku orientacji w potrzebach rynku czytelniczego. Wśród książek roku 1957 wyczerpanych w bardzo krótkim czasie, wymieniono m. in.: W. Gombrowicza Ferdydurke (10 tys. nakładu), S. I. Witkiewicza Nienasylenie, J. Harasymowicza Cuda, J. Conrada Lord Jim (50 tys.), A. Camusa Dżuma (20 tys.), E. Caldwell'a Poletko Pana Boga (20 tys.), J. Rzepeckiego Wspomnienia, J. Zawieyskiego Dramaty (1 tys.) oraz tomiki poetyckie M. Białoszewskiego, B. Drozdowskiego i Z. Herberta (po 1 tys. egzemplarzy).

A. BROMBERG: Rozważania wydawcy. Myśleć ekonomicznie? - tak. Komercjalizacja? - nie. "Polit.", nr 2. - A. BROMBERG: Nakłady przed i po wojnie. "Nowa Kult.", nr 41. - A. CIENSKI: Plan? Trudno, ale konieczny. "Nowe Sygn.", nr 3. - B. GOTOWSKI: Rujnujące oszczędności. "Nowa Kult.", nr 25. - L. GRABANOWSKI: Czy kultura przestała być potrzebna masom. "Nowiny liter. i wyd.", nr 15. - A. KLIMOWICZ: Ruch wydawniczy - naprzód czy wstecz. "Prz. kult.", nr 18. - J. J. LIPSKI: Książkę - za burtę! "Nowa Kult.", nr 39. - S. MAGRZYK: Głos księgarza. Czy kryzys książki naukowej? "Tryb. Ludu", nr 87. - W. MICHAJŁOW: Komercjalizacja nauki. "Polit.", nr 5. - H. MORTKOWICZ-OLCZAKOWA: Trudny żywot polskiej książki. "Życie liter.", nr 9. - W. NATANSON: O polityce wydawniczej. "Twórcz.", nr 5 s. 153. - W. NATANSON: Sytuacja jest niepokojąca. "Nowa Kult.", nr 25. - I. POCHWICKI: Dom Książki jest potrzebny. "Nowe Sygn.", nr 23. - K. RUSINEK: O cnotach pozornych i ukrytych zyskach. "Prz. kult.", nr 18. - J. ŚPIEWAK: Sztuka nie jest towarem. "Nowa Kult.", nr 9. - S. WOLSKI: O dzi-

wnych losach książki w Polsce. "Kamena", nr 11. - O sytuacji
w ruchu wydawniczym. /Wypowiedzi:/ J. BRZECHWA, J. PUTRAMENT.
"Nowiny liter. i wyd.", nr 1; J. SPIEWAK: Literatura w rękach
wydawców, A. BRAUN: Przyszłość widzę na czarno, L. GOLINSKI:
Uwaga, rów! Tamże, nr 2.

36

- Powstanie pisma "Literatura Ludowa". W końcu stycznia ukazał się w Warszawie pierwszy numer miesięcznika (od n-ru 2 - lipcowego - : dwumiesięcznika) "Literatura Ludowa", wydawanego przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze (od n-ru 2 wspólnie z Zakładem im. Ossolińskich). W artykule programowym Do czytelników redakcja informowała, iż jest to "pierwsza w dziejach naszej kultury próba czasopisma folklorystycznego". Czasopismo miało charakter naukowy, w programie swoim przewidywało publikowanie m. in. rozpraw i prac naukowych z zakresu literatury ludowej i jej stosunku do narodowej, oryginalnych tekstów ludowych, materiałów dotyczących obyczajów i kultury wsi oraz kroniki najważniejszych wydarzeń z zakresu ludoznawstwa. Pierwsze zeszyty poświęcono kolejno poszczególnym regionom Polski (w roku 1957: nr 1 - Podhale, nr 2 - Kielecczyzna, nr 3 - Rzeszowskie, nr 4 - Śląsk Cieszyński). Pismo redagował w roku 1957 zespół w składzie: J. Krzyżanowski (red. nacz.), W. Doroszewski, J. Gajek, B. Gawin (oprócz n-ru 2), S. Pigoń (od n-ru 4), W. Pomianowska, S. Świrko (od n-ru 3 jako sekretarz redakcji), J. Sadownik (od n-ru 2), T. Seweryn (od n-ru 4).

St. Cz. /S. CZERNIK/. "Orka", nr 7. - J. /J. S. KOPCZEWSKI/.
"Polonistyka", nr 2. - L. POKORA. "Ziel. Sztandar", nr 20. -
J. R. /J. REYCHMAN/. "Wierchy", s. 313.

37

- Zmiany w miesięczniku "Twórczość". Od n-ru 1 miesięcznik "Twórczość" ukazywać się począł z podtytułem "Miesięcznik społeczno-literacki" (poprzednio: "Miesięcz-

- W z n o w i e n i e "P r z e g l ą d u S o c j o l o g i c z n e g o". W Łodzi ukazał się kolejny, jedenasty tom "Przeglądu Socjologicznego", którego wydawnictwo przerwane zostało w r. 1949. Pismo nosiło podtytuł: "Rocznik Polskiego Instytutu Socjologicznego", oraz było powiązane z Łódzkim Towarzystwem Naukowym. Tom XI rocznika ukazał się pod redakcją zespołu w składzie: J. Chałasiński (red. naczelny), K. Chałasińska, J. Lutyński, W. Piotrowski, A. Kłoskowska, S. Nowakowski, J. Szczepański.

- Z m i a n y w r e d a k c j i "N o w y c h K s i ą ż e k". Od początku roku 1957 miesięcznik "Nowe Książki" ukazywać się począł jako dwutygodnik pod zmienioną redakcją. W skład zespołu redakcyjnego w ciągu roku wchodzili: A. Klimowicz (red. naczelny), Z. Flisowski (zastępca red.) oraz: M. Gomulicka (od n-ru 15), J. Siewierski, S. Tazbir i H. Wilczkova. Od n-ru 14 wydawanie "Nowych Książek" przejęło od Polskiego Wydawnictwa Gospodarczego wydawnictwo "Wiedza Powszechna".

- P o w s t a n i e p i s m a "L e w a r y". W Częstochowie ukazał się pierwszy numer pisma studentów i młodej inteligencji "Lewary".

LUTY

- 1 P o w s t a n i e p i s m a "N o w i n y L i t e r a c k i e i W y d a w n i c z e". W Warszawie ukazał się pierwszy numer dwutygodnika "Nowiny Literackie i Wydawnicze", poświęcone sprawom książki, księgarstwa i ruchu wydawniczego. Nowe pismo było kontynuacją poprzednio wydawanej (do końca 1956)

"Książki dla ciebie" - reklamowego periodyku Domu Książki, rozszerzyło jednak problematykę i zmieniło zespół redakcyjny. Od n-ru 12 podano jako wydawcę Związek Zawodowy Pracowników Książki, Prasy i Radia. Program pisma, zamieszczony w pierwszym numerze, informował: "Będziemy p i s m e m k s i ą ż k i. Toteż nie ograniczymy się do recenzji i omówień. Już w pierwszym numerze piszemy o zamierzeniach wydawniczych, rozpocząć chcemy dyskusję nad tym /.../, jak powinna się kształtować nasza nowa polityka wydawnicza. /.../ Będziemy /.../ zamieszczać charakterystyki kierunków artystycznych, sylwetki pisarzy i omówienia ich twórczości. W każdym numerze znajdą się wywiady, reportaże, rozmaite informacje o warsztatach pisarzy, o ciekawostkach wydawniczych i antykwarycznych, o życiu literackim i kulturalnym w kraju i za granicą. Chcemy, by nasze pismo zawierało możliwie jak najpełniejszy przegląd spraw książki /.../".

W roku 1957 wyszło 18 numerów, po czym pismo przestało się ukazywać. Numer ostatni nosił datę 1 XII 1957. Skład zespołu redakcyjnego był zmienny: nr 1 redagowali: B. Dąbrowska, A. Kamińska, A. Kijowski, Z. Klaczyński, Z. Safjan, Z. Wasilewski (red. naczelny); nr 2 - J. Hen, Z. Mikołajtis, Z. Safjan, Z. Wasilewski (red. naczelny), przy współudziale Kolegium; nr 3 - Zespół, jednakże bez udziału J. Hena, Z. Mikołajtisa i Z. Wasilewskiego; Od n-ru 4 zespół w składzie: A. Braun, J. Brzozowski, Z. Daniłowicz, B. Dąbrowska, L. Goliński, A. Kamińska, Z. Klaczyński, Z. Safjan, M. Warneńska, J. Wilhelmi; od n-ru 5 zespół poprzedni oraz J. Hen; od n-ru 7 - zespół poprzedni oraz J. Zakrzewski; od n-ru 12 zespół poprzedni bez Z. Daniłowicza; od n-ru 17 zespół poprzedni oraz J. J. Lipski; nr 18 - zespół poprzedni oraz M. Wadecki.

Głównymi współpracownikami pisma byli, oprócz wyżej wymie-

nionych: L. M. Bartelski, K. Eberhardt, S. Gnoiński, J. Hartwig, J. Kuryluk, R. Lassota, J. Odrowąż-Pieniążek, Z. Pędziński, J. Preger, A. Stern, L. Wolanowski i J. Wyka.

(a). "Tryb. Ludu", nr 47. - (bis). / W. BISKO/. "Głos naucz.", nr 8. - A. JACKIEWICZ. "Tryb. Ludu", nr 185. - jł. /J. LISOWSKI/: Ale Nowiny!... "Twórcz.", nr 3 s. 184. - P.R. /H. PANAS/. "Warmia i Mazury", nr 6. - Z. WASILEWSKI: Co się stało w "Nowinach"? "Życie liter.", nr 12.

42

2 Umowa o współpracy kulturalnej z Egiptem. W Kairze podpisana została umowa o współpracy kulturalnej między Polską Rzeczpospolitą Ludową i Republiką Egiptu, przewidująca rozszerzenie kontaktów kulturalnych między obu krajami. Umowa weszła w życie z chwilą wymiany dokumentów ratyfikacyjnych, która miała miejsce dn. 29 IV 1958 w Warszawie.

"Dz. Ustaw" 1958 nr 42 poz. 196 i poz. 197.

43

4 Zmarł w Nowym Jorku Manfred Kridl (ur. 1882), historyk i teoretyk literatury, ostatnio profesor historii literatury polskiej na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku. (Dane bio-bibliograficzne podają: Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 2. Warszawa 1964 s. 240 - 244 oraz P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1958 nr 3 s. 137 - 138).

M. R. MAYENOWA: M. Kridl (11 października 1882 - 4 lutego 1957). "Pam. liter.", z. 2 s. 611 - 620. - M. R. MAYENOWA: Wspomnienie o M. Kridlu. "Nowa Kult.", nr 7. - J. PUTRAMENT: M. Kridl. "Tryb. Ludu", nr 37. - I. SŁAWIŃSKA: M. Kridl. "Kamena", nr 4. - I. SŁAWIŃSKA: Całość żywota dojrzałego.

"Tyg. powsz.", nr 10. - CZ. ZGORZELSKI: M. Kridl. Jego dzieła i osobowość. "Prz. hum.", nr 1 s. 66 - 72. - M. Kridl. 1882 - 1957.
"Polonistyka", nr 2 s. 80.

44

4 W a r s z a w s k a N a g r o d a L i t e r a c k a

M ł o d y c h. Jury konkursowe Warszawskiej Nagrody Literackiej Młodych w składzie: K. Brandys, A. Bukowska, T. Drewnowski, E. Hołda, J. Kuśmierk, T. Kubiak, E. Lasota, A. Mandalian, I. Tarłowska i W. Zalewski przyznało nagrody za najlepsze prace młodych autorów w dziedzinie poezji, prozy i reportażu. Na konkurs, ogłoszony 15 VII 1956 przez Zarząd Stołeczny ZMP (po jego rozwiązaniu prowadzony przez Tymczasowy Centralny Komitet ZMS) wespół z redakcjami "Nowej Kultury", "Po prostu" i "Sztandaru Młodych", nadesłano 273 prace. Przyznano następujące nagrody:

W dziedzinie poezji:

I nagrody nie przyznano.

II nagroda (3 000 zł): W. Dąbrowski za cykl liryczny Dziewczynie z deszczu /druk.: "Walka Młodych" 1956 nr 11 oraz "Od nowa" 1957 nr 3/ oraz A. Tchórzewski za wiersze z cyklu Korzeń zieleni / druk. "Kierunki" 1958 nr 10/.

III nagrody nie przyznano.

Wyróżnienia I stopnia (po 1 000 zł) otrzymali: E. Bryl, W. Franczak, S. Kryśka; II stopnia (po 500 zł): W. Pieńko, M. Ośniałowski, R. Śliwonik i J. Zalewski.

W dziedzinie prozy:

I i II nagrody nie przyznano.

III nagrodę (2 000 zł): A. Szypulski: Trzy uderzenia w drzwi i Głupi Romcio; E. Kabatek: Czerwona wyspa samotności /druk. "Walka Młodych", nr 6/; M. Kotowska: Tryptyk wiejski; A. Minkowski: Jeden wieczór w Łosiewie.

/druk. w: Błękitna miłość. Opowiadania. Warszawa 1957/.

Wyróżnienia (po 500 zł) otrzymali: R. Lassota, J. Grzybowski, W. Sękułska, Z. Lewandowska, J. Lenart, M. Leja.

W dziedzinie reportażu:

I nagroda (4 000 zł): J. Ambroziewicz, J. Olszewski, W. Namiotkiewicz: Na peryferiach praworządności.

II nagroda (3 000 zł): A. Dobosz: Szkoła życia.

III nagroda (2 000 zł): B. Sejdler: Niepokój sumienia.

Wyróżnienie (500 zł) otrzymał J. Matiasik.

45

4 - 5 II Walny Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Polskich Artystów Teatru i Filmu obradował w Warszawie. Obrady skoncentrowały się głównie wokół spraw decentralizacji teatrów i zmiany charakteru Stowarzyszenia. Zebrani uznali za jedyną wskazaną formę decentralizacji teatrów ich usamodzielnienie - przeciwstawiając się koncepcji podporządkowania placówek teatralnych radom narodowym, przynajmniej w okresie najbliższych kilku lat, ze względu na nieprzygotowanie rad do funkcji kierowniczych w życiu teatralnym. Postulowano jednocześnie utrzymanie Centralnego Zarządu Teatrów jako jednostki koordynującej pracę teatrów. Nawiązując do tradycji dawnego Związku Artystów Scen Polskich Zjazd postanowił zmienić nazwę na: Stowarzyszenie Polskich Artystów Teatru i Filmu "ZASP". Wprowadzono też szereg zmian statutowych, m. in. postanowiono powołać Naczelną Radę Artystyczną Stowarzyszenia jako ciało kontrolujące poziom artystyczny teatrów i koordynujące działalność ich rad artystycznych. Wobec ostro zarysowanej różnicy zdań w wielu zasadniczych sprawach Zjazd postanowił zwołać w terminie dwumiesięcznym nadzwyczajny walny zjazd delegatów SPATIF-u (por. poz.).

Po II Walnym Zjeździe Delegatów SPATIF-u. "Teatr", nr 4.

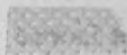
46

5 J e d n o l i t y s y s t e m d y s t r y b u c j i k s i ą -
ż e k. Decyzją Ministerstwa Kultury i Sztuki zniesiony został
podział na dwa odrębne systemy rozprowadzania książek przez Przed-
siębiorstwo Państwowe "Ruch" na wsi i przez "Dom Książki" w mieś-
cie. Zgodnie z tą decyzją sprzedaż książek na wsi obejmie "Dom
Książki", zaopatrujący Gminne Spółdzielnie bezpośrednio ze swych
powiatowych księgarń. Materialnie w wynikach sprzedaży będą za-
interesowani zarówno księgarze "Domu Książki", jak i sprzedawcy
GS-ów. Łącznikami między księgarniami i spółdzielniami mają być
instruktorzy księgarscy, których zadaniem będzie m. in. populary-
zacja czytelnictwa.

47

6 S p o t k a n i e b. u c z e s t n i k ó w r o b o t n i -
c z y c h z e s p o ł ó w a r t y s t y c z n y c h. Stara-
niem Zakładu Historii Partii KC PZPR zostało zorganizowane spotka-
nie byłych uczestników robotniczych zespołów artystycznych: "Sce-
ny i Lutni robotniczej", "Studia Teatralnego" i in. Spotkanie
poświęcone było wspomnieniom o działaczach i pracy zespołów -
m. in. mówiono o S. R. Standem, W. Wandurskim, A. Sokolicz, L.
Szenwaldzie. Głos zabierał m. in. W. Broniewski, opowiadając o
działalności teatru robotniczego, którym kierował przez kilka lat.

48

7 S p r a w a H e n r y k a W o r c e l l a. W związku z
książką Zimowy zasiew i opowiadaniem Rewolucja w Guranowie, opi-
sującymi stosunki we wsi Trzebieszowice koło Kłodzka, H. Worcell
został pobity przez J. Maślankę, leśniczego, który rozpoznał
siebie wśród negatywnych bohaterów obu utworów. Na skutek tego
wypadku H. Worcell został okaleczony. Wypadek ten wywołał
akcję protestacyjną i dyskusję na łamach prasy. Oddział ZLP we
Wrocławiu wystosował publiczny protest, przedstawiając Worcella

jako ofiarę miejscowych stosunków i apelując do władz o interwencję. W kilku artykułach, opublikowanych w tej sprawie, zwracano uwagę na problem stosunków wzajemnych pisarza ze środowiskiem i udział jego w lokalnych konfliktach społecznych. 30 VIII odbyła się rozprawa przed Sądem Powiatowym w Bystrzycy Kłodzkiej. 2 IX ogłoszono wyrok, w którym sprawca napadu został skazany na 1 rok więzienia z zawieszeniem.

FYAT /T. FREY/: Kara, która jest bezkarnością. "Tryb. mazow.", nr 231. - J. BAJDOR, W. WYSTUP: Śladami "sprawy Worcella". "Nowe Sygn.", nr 9. - T. KOWALCZYK: Pisarz a grajdołek. "Nowe Sygn.", nr 11. - J. WYŻGOŁ: Garść pszenicy za oko. "Przemiany", nr 38. - ZARZĄD ODDZIAŁU ZWIĄZKU LITERATÓW POLSKICH WE WROCŁAWIU: W sprawie Henryka Worcella. "Nowe Sygn.", nr 8.

49

- 14 Powstanie Towarzystwa Przyjaciół Książki. Z inicjatywy kół bibliofilskich odbyło się w Warszawie zebranie organizacyjne Towarzystwa Przyjaciół Książki z udziałem grona pisarzy, filologów, historyków kultury i literatury, działaczy bibliotekarskich i księgarskich. Na zebraniu wybrano komitet organizacyjny Towarzystwa w składzie: A. Birkenmajer, M. Brahmer, S. Dybowski, J. W. Gomulicki, P. Hertz, B. Horodyski, J. Krzyżanowski, J. Parandowski, A. Ryszkiewicz, M. Sadzewicz, J. Stawiński, T. Syga, Z. Wasilewski, W. Zawadzki i J. Zawieyski. W zakres działalności Towarzystwa wchodzić miało m. in. wydawanie własnego czasopisma typu przedwojennego "Silva rerum", propaganda spraw książki i popularyzacja wiedzy o niej, organizowanie odczytów, wystaw, troska o poziom edytorstwa, walka z merkantylizacją ruchu wydawniczego.

50

- 14 Konkurs literacki Towarzystwa Miłośników Wrocławia. Rozstrzygnięty został

konkurs na widowisko plenerowe związane tematycznie z Wrocławiem, rozpisany przez Towarzystwo Miłośników Wrocławia oraz Prezydium Miejskiej Rady Narodowej we Wrocławiu. Na konkurs nadesłano 18 prac. Jury obradowało w składzie: T. Mikulski (przewodniczący), S. Kolbuszewski, Z. Kubikowski, A. Młodnicki, K. Popiołek, B. Zawada. I nagrody nie przyznano. II nagrodę (5 000 zł) otrzymał W. Gluziński za widowisko Kamienie mówią nocą. III nagrody nie przyznano, powiększając o jej równowartość fundusz przeznaczony na wyróżnienia. Wyróżnienia (po 2 000 zł) przyznano następującym pracom: J. K. Kowalski: Wrocławska wiosna oraz L. Krzemieniecki: Piękna mieszczka Radosława.

51

- 14 Paul Cazin członkiem Polskiej Akademii Nauk. Ambasador Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w Paryżu, S. Gajewski, wręczył dyplom członka PAN profesorowi uniwersytetu w Aix-en-Provence, zasłużonemu poloniście i tłumaczowi literatury polskiej na język francuski, Paul Cazinowi.

52

- 15 Delegacja Związku Literatów Polskich u premiera. Prezes Rady Ministrów J. Cyrankiewicz przyjął delegację nowoobраниch władz ZLP w składzie: A. Słonimski, J. Przyboś, M. Rusinek, J. Brzechwa, M. Dąbrowska, M. Jastrun, A. Kowalska. Delegacja przedstawiła dezyderaty pisarzy, wysunięte na ostatnim Zjeździe ZLP, dotyczące spraw organizacyjnych i bytowych. M. in. poruszono sprawę zmiany obowiązującej dotychczas konwencji wydawniczej, zdaniem delegacji krzywdzącej zarówno autorów, jak i tłumaczy, oraz konieczności utrzymania patronatu państwa nad kulturą i piśmiennictwem, w szczególności nad wydawnictwami nierentownymi (poezja, esej literacki). Zabiegano również o pomoc w stworzeniu nowych czasopism literackich.

Prezes Rady Ministrów ustosunkował się pozytywnie do postulatów ZLP.

Premier Cyrankiewicz przyjął delegację ZG Związku Literatów Polskich. "Tryb. Ludu", nr 47.

53

- 16 P r ó b y r e a k t y w o w a n i a d z i a ł a l n o ś c i P o l s k i e j A k a d e m i i U m i e j ę t n o ś c i. W Krakowie odbyło się zebranie członków czynnych PAU, wcielonej na mocy uchwały Zgromadzenia Ogólnego PAU z dn. 21 VI 1951 do powstającej wówczas Polskiej Akademii Nauk. Wychodząc z założenia ciągłości prawnej PAU jej członkowie, obradujący jako Walne Zgromadzenie, uchwalili poprawki do statutu oraz wybrali nowy zarząd. Jedną z poprawek statutowych była zmiana nazwy na Akademię Umiejętności. Nowy zarząd AU ukonstytuował się następująco: prezes - A. Krzyżanowski, wiceprezes - M. Jeżewski, sekretarz generalny - A. Vetulani, delegat Zgromadzenia Ogólnego do Zarządu - J. Olbrycht.

Postulat reaktywowania PAU wysunęła grupa 39 uczonych krakowskich w liście otwartym opublikowanym w "Dzienniku Polskim" (1956 nr 285). Na konferencji członków czynnych i członków korespondentów PAU w dn. 3 XII 1956 wybrano komitet dla reaktywowania PAU.

Posiedzenie inauguracyjne Komisji Filologicznej PAU odbyło się 21 III 1957. Zebranie zagaik prezes PAU A. Krzyżanowski. Następnie R. Gansiniec wygłosił referat Tytuł dzieła astronomicznego Mikołaja Kopernika, kwestionując autentyczność dwu ostatnich słów w tytule De revolutionibus orbium coelestium.^{Dn.)} 30 III, na posiedzeniu Wydziału Filologicznego, W. Tatarkiewicz wygłosił referat o podziale sztuk według myślicieli starożytnych. W ciągu marca i kwietnia wznowiły działalność również: Wydział Historyczny oraz Komisja Historii Sztuki.

✓ AMM: Akademia Umiejętności zaczyna żyć! Wywiad z prezesem - rektorem Adamem Krzyżanowskim. "Za i przeciw"¹⁹⁵⁷ nr 5/6. - Naprawić krzywdę wyrządzoną nauce. /List otwarty/. "Dz. pol."¹⁹⁵⁶ nr 285.

54

17 Śląski Fundusz Literacki. Z inicjatywy Z. Hierowskiego Oddział ZLP w Katowicach utworzył Śląski Fundusz Literacki, na który złożyły się finanse zlikwidowanego w 1956 czasopisma "Śląsk Literacki" oraz dotacja Wojewódzkiej Rady Narodowej. Fundusz ten przeznaczono na publikacje tomików poetyckich, stanowiących w większości debiuty młodych poetów.

55

18 Wieczór poetycki w Domu Literatury. W siedzibie ZLP w Warszawie odbył się wieczór poetycki z udziałem W. Broniewskiego, P. Hertza, M. Jastruna, T. Kubiaka, J. Przybosia, S. Piętaka, A. Rymkiewicza, A. Słonimskiego, A. Ważyka, J. Wyki, J. Zagórskiego i J. Żuławskiego. Dochód z imprezy został przeznaczony dla rodzin pisarzy węgierskich.

56

18 Zmarła w Poznaniu Emilia Godlewska^{1°} voto Leszczyńska (ur. 1879), tłumaczka i literatka. (Informację biogr. podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1958 nr 3 s. 154).

57

20 Pisarze w Radzie Państwa. Na pierwszej sesji nowoobranego Sejmu dokonano wyborów do Rady Państwa. W skład Rady Państwa weszli m. in. L. Kruczkowski, J. Ozga-Michalski i J. Zawieyski.

58

20 Inauguracja Roku Jubileuszowego Miejskiej Biblioteki Publicznej

m. Warszawy odbyła się w sali Naczelnej Organizacji Technicznej w Warszawie, w lokalu, w którym przed pięćdziesięciu laty miało miejsce inauguracyjne posiedzenie Towarzystwa Biblioteki Publicznej w Warszawie. W toku obchodów jubileuszowych w dn. 9 VI odbyło się na placu Konstytucji zebranie czytelników Biblioteki, otwarte przez przewodniczącego Stołecznej Rady Narodowej, Z. Dworakowskiego. Przemówienia wygłosili: Minister Oświaty W. Bieńkowski i J. W. Gomulicki. W drugiej części uroczystości odsłonięto na gmachu Biblioteki przy ul. Koszykowej tablicę pamiątkową ku czci F. Czerwijowskiego, dyrektora Biblioteki w latach 1907 - 1937.

59

20 Cykl odczytów dyskusyjnych organizowanych przez redakcję "Przeglądu Kulturalnego" zainaugurował odczyt J. Kotta Racjonalizm i jego miejsce w Polsce współczesnej.

60

21 Powróciła do kraju Zofia Kossak-Szatkowska, od wielu lat przebywająca na emigracji w Anglii.

61

21 Stypendia Ministerstwa Kultury i Sztuki. Minister Kultury i Sztuki, K. Kuryluk, wydał zarządzenie w sprawie przyznawania stypendiów zagranicznych. Stypendia będą przyznawane twórcom, naukowcom, krytykom i artystom na okres od jednego do dwunastu miesięcy, ze specjalnych funduszy Ministerstwa.

62

22 Nagrody miasta Poznania. W przeddzień rocznicy wyzwolenia Poznania, w czasie uroczystego koncertu w auli Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, odbyło się wręczenie nagród artystycznych i naukowych miasta za rok 1956, nadanych decyzją Miejskiej Rady Narodowej na jej posiedzeniu w dn. 21 XII

1956. W dziedzinie literatury nagrodę w wysokości 6 000 zł przyznano K. Iłłakowiczównie za działalność literacką w latach 1947 - 1956. Nagrodę naukową (6 000 zł) otrzymał profesor Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, wybitny sławista i bibliograf, S. Wierczyński, za całokształt działalności naukowej. Nagrodę za popularyzację Poznania i Wielkopolski otrzymał literat i krajoznawca A. Dubowski (5 000 zł).

63

24 Powstanie tygodnika "Kulisy". W Warszawie ukazał się pierwszy numer magazynu tygodniowego "Kulisy" pod naczelną redakcją L. Wyszackiego. Tygodnik jest wydawnictwem dziennika "Express Wieczorny".

64

24 Ostatni numer "Perspektyw", dodatku społeczno-kulturalnego do katowickiego "Dziennika Zachodniego", ukazał się przy numerze 47 tegoż dziennika jako kolejny numer 9(61). Likwidację dodatku redakcja motywowwała powstaniem śląskiego tygodnika społeczno-kulturalnego "Przemiany" (por. poz. /56), którego brak dotychczas zapełniały "Perspektywy".

M. DZIACZEK. "Przemiany", nr 10. - Od redakcji. "Dz. zach.", nr 53.

65

27 Powstanie tygodnika "Polityka". W Warszawie ukazał się pierwszy numer tygodnika "Polityka". Nad winiętą tytułową pisma umieszczono nadruk: "Proletariusze wszystkich krajów, łączcie się!" Tygodnik ukazał się pod hasłami obrony zdobyczy polskiego Października zarówno przed tendencjami likwidatorskimi, jak i przed nawrotem do metod okresu stalinizmu: "Skupić wokół odnowy wszystkich szczerych zwolenników socjalizmu można tylko pod warunkiem odgraniczenia się od tych, którzy w niepowodzeniach i klęskach socjalizmu widzą jedynie jego bank-

ructwo - pisała redakcja w programowym artykule Nasza polityka. - Alternatywę: dogmatyzm lub rezygnacja z marksizmu, socjalizm < stanu wyjątkowego > lub kapitulacja przed burżuazją - musimy kategorycznie odrzucić. /.../ Z drogi, na którą wkroczyliśmy w październiku, nie ma odwrotu. /.../ Wszelkie próby odwrotu, choćby były nie wiem jak przyozdobione powoływaniem się na dzieścioro przykazań, uznawać będziemy za wybitnie szkodliwe i będziemy je zwalczać jako odstępstwo od marksizmu-leninizmu, którego jesteśmy nieuleczalnymi zwolennikami". Pismo było nastawione głównie na problematykę polityczną i głosami swoich publicystów, zamieszczonymi w ciągu roku 1957, poruszyło wszystkie centralne zagadnienia dyskutowane w tym czasie na łamach prasy. W "Polityce" omawiano m. in. wewnętrzną sytuację w partii, problemy społeczno-polityczno-gospodarczego rozwoju Polski, zagadnienie demokratyzacji życia społecznego i politycznego, rolę rad robotniczych, sprawę wzajemnych stosunków między marksistami i katolikami, problem laicyzacji życia społecznego, stosunek do b. Armii Krajowej, do emigracji, zagadnienie antysemityzmu. Pismo włączyło się również w nurt dyskusji literackich i kulturalnych.

Skład zespołu redakcyjnego w roku 1957: S. Żółkiewski - redaktor naczelny, M. F. Rakowski - zastępca redaktora naczelnego, L. Cieślik - sekretarz redakcji, oraz: F. Blinowski, L. Borkowicz, W. Broniewski, W. Dąbrowski, E. Górska, R. Granas, R. Konieczek, K. Koźniewski, L. Kruczkowski, J. Kuśmierk, S. Kuziński, O. Lange, J. Putrament, M. Radgowski, A. Schaff i A. Werblan. Od n-ru 20 w składzie redakcji podawano tylko trzy pierwsze nazwiska. Wydawcą pisma było Wydawnictwo Prasowe "Polityka"; w numerze ostatnim z roku 1957 (nr 43/44): Wydawnictwo Współczesne RSW "Prasa".

Do głównych współpracowników pisma w roku 1957 - obok

wymienionych wyżej - należeli: Z. Kałużyński, Sz. Kobyliński, J. Śmietaniński, J. J. Wiatr, A. Sroga, A. Wirth. Oprócz nich zamieścili swe prace w "Polityce" m. in.: K. Grzybowski, J. Hochfeld, T. Jaroszewski, T. Kotarbiński, J. Kowalewski, Józef Kowalski, M. Marek, L. Motyka, M. Naszkowski, J. Sieradzki, R. Werfel, B. Zawadzka.

A. KIJOWSKI: Przegląd prasy. "Twórcz.", nr 5 s. 151 - 153. - R. TURSKI: Ostatni bastion. "Po prostu", nr 26. (Polem.: M. F. RAKOWSKI, M. RADGOWSKI: Fałszywy kierunek natarcia. "Polit.", nr 22; S. LUDKIEWICZ: Kto - kogo? Polemika "Po prostu" - "Polityka". "Polit.", nr 26; M. F. RAKOWSKI: Jeszcze raz o fałszywych podziałach. "Polit.", nr 27).

66

27 "Ś r o d y l i t e r a c k i e" w W a r s z a w i e. Szósty cykl spotkań z pisarzami organizowanych przez Komisję Inprez ZLP w Warszawie rozpoczął się wieczorem autorskim J. Sztaudyngera. W cyklu zebrań udział wzięli m. in.: K. Truchanowski (6 III), S. Dygat (13 III), S. J. Lec (20 III), J. Wyka (27 III), J. Ficowski (3 IV), M. Białoszewski (10 IV), L. H. Morstin (8 V), J. Pytlakowski (22 V), A. Grzymała-Siedlecki (29 V), J. Jurandot (5 VI). Cykl "Śród literackich" stanowił kontynuację zakończonego w styczniu cyklu "czwartków literackich". Wieczory odbywały się w Domu Literatury.

67

27 Z a t w i e r d z e n i e s k ł a d u n o w e g o r z ą d u. Sejm zatwierdził przedstawiony przez premiera J. Cyrankiewicza skład nowego rządu. Tekę ministra Kultury i Sztuki objął K. Kuryluk. Ministrem Szkolnictwa Wyższego został S. Żółkiewski.

68

- P o w s t a n i e k w a r t a l n i k a "K u l t u r a i S p o ł e c z e ń s t w o". W Warszawie ukazał się w końcu lutego pierwszy numer kwartalnika "Kultura i Społeczeństwo", czasopisma

naukowego Zakładu Socjologii i Historii Kultury PAN. W artykule programowym redakcja określiła pismo jako "poświęcone socjologii kultury i zagadnieniom kultury współczesnej". "Pragnie ono połączyć socjologiczne dociekania teoretyczne i metodologiczne z systematyczną obserwacją, przeobrażeń kultury dokonujących się w naszym kraju. /.../ W programie « Kultury i Społeczeństwa » zawiera się traktowanie zjawisk kultury - umysłowej, etycznej, estetycznej, ekonomicznej, technicznej - w ich wzajemnym powiązaniu i uwarunkowaniu".

Jako zespół redakcyjny n-rów 1 i 2 podano Zakład Socjologii i Historii Kultury PAN; redaktorem naczelnym był J. Chałasiński, sekretarzem redakcji - H. Jarnuszkiewicz. Od n-ru 3 obok tych dwu nazwisk podano skład komitetu redakcyjnego: O. Achmatowicz, S. Arnold, J. Chałasiński, J. Groszkowski, H. Jabłoński, Z. Klemsiewicz, K. Kumaniecki, E. Lipiński, A. Listowski, S. Lorentz, K. Michałowski, W. Olszak, B. Skarżyński, H. Steinhaus, W. Szafer, K. Tymieniecki. Wydawcą pisma było Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

ABrz. "Za i przeciw", nr 10. - M. CZERWIŃSKI: Czy pismo nowoczesnej humanistyki? "Prz. kult.", nr. 10. - rdg /M. RADGOWSKI/: Drogi i bezdroża. "Polit.", nr 3.

69

- Numer "Dialogu" poświęcony Bertoldowi Brechtowi ukazał się jako kolejny nr 2 w roku 1957. Zawierał m. in. następujące materiały: B. Brecht: Życie Galileusza. Tłum. R. Szydłowski; B. Brecht: Uwagi do "Życia Galileusza"; H. Ihering: Brecht - twórca rewolucjonista teatru; K. Puzyna: Szkoła dramaturgów; Rozmowy o dramacie /sprawozdanie z dyskusji z udziałem B. Brechta/; E. Schumacher: Spotkania z Brechtem.

70

- Zmiany w "Polonistyce". Od n-ru 1 /za sty-

<http://rcin.org.pl>

A. WIRTH: Problematyka formalna sztuk brechta;

czeń - luty 1957) w dwumiesięczniku "Polonistyka" pojawił się nadruk "Pismo wydawane przy współpracy Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza". Decyzja Komitetu Redakcyjnego w sprawie podjęcia współpracy z Towarzystwem zapadła 30 XI 1956 r. Redakcja wyjaśniała to zamiarem "nawiązania ściślejszego kontaktu czasopisma z ogółem nauczycieli-polonistów oraz z polonistyką uniwersytecką".

Dotychczasowym współwydawcą "Polonistyki" był Instytut Badań Literackich PAN. Wraz ze zmianą wydawcy z Komitetu Redakcyjnego pisma ustąpił J. Baculewski, na jego miejsce zaś wszedł S. Rutkowski.

71

- Z m i a n y w r e d a k c j i " Ż y c i a L i t e r a c k i e g o ". Do n-ru 6 tygodnik "Życie Literackie" redagowany był przez kolegium w składzie: W. Machejek (red. nacz.), Z. Greń, J. Lovell, S. Otwinowski oraz zespół redakcyjny: K. Barnaś, B. Drozdowski, L. Flaszen, T. Hołuj, L. Kałuska, J. Łabuz (tylko w n-rze 1), W. Maciąg, H. Markiewicz, T. Olszewski, W. Szymborska, O. Terlecki. W n-rach 7 (z dn. 17 II) - 13 nie ujawniono składu redakcji. Od n-ru 14 podano jednolite kolegium redakcyjne jak wyżej, z pominięciem K. Barnasia, L. Flaszena, T. Hołuja i L. Kałuskiej. Na ich miejsce weszli: L. Elektorowicz, J. P. Gawlik, K. Grzybowski, J. Hordyński, W. Szewczyk (od n-ru 46) oraz J. Bogucki (od n-ru 15), redagujący czterokolumnową wkładkę pt. Plastyka.

72

- P o w s t a n i e " K w a r t a l n i k a P r a s o z n a w c z e g o ". Ukazał się pierwszy numer "Kwartalnika Prasoznawczego", organu Zakładu Badań Prasoznawczych w Warszawie. Pismo poświęcone było teorii i historii prasy i dziennikarstwa. Redaktorem naczelnym był M. Kafel, sekretarzem redakcji A. Lam. Skład Rady redakcyjnej n-ru 1: T. Butkiewicz, R. Gerber, J. Halpern, Z. Jolles, J. Kowalewski, M. Krzepakowski, T. Kupis, S. Litauer, Z. Młynarski,

J. Mond, A. Popławski, A. Rayski, J. Stawiński, M. Zawadka. Skład ten w ciągu roku ulegał zmianom. Wydawcą pisma była Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza "Prasa". "Kwartalnik Prasoznawczy" przestał się ukazywać w roku 1958 (por. poz. /58).

73

- Powstanie "Biuletynu Prasoznawczego". W Krakowie ukazał się pierwszy numer czasopisma krakowskiego Ośrodka Badań Prasoznawczych "Biuletyn Prasoznawczy". Czasopismo było wydawane na prawach rękopisu w formie powielanej. Wydawcą pisma był Ośrodek Badań Prasoznawczych wspólnie z Robotniczą Spółdzielnią Wydawniczą "Prasa". Ogółem ukazały się dwa numery (nr 2 w lipcu 1957 roku). "Biuletyn Prasoznawczy" został przekształcony w roku 1958 w kwartalnik "Prasa Współczesna i Dawna". (por. poz. /58).

74

- Powstanie miesięcznika "Magazyn Polski". W Warszawie ukazał się pierwszy numer miesięcznika "Magazyn Polski". "«Magazyn Polski» jest miesięcznikiem przedruków, dających czytelnikowi pogląd na problemy, którymi żyje kraj" - informowała redakcja w notatce wstępnej. Miesięcznik wzorowany był na zachodnich periodykach typu "readers digest". Redaktorem naczelnym był L. Bielski; od n-ru 2 podano ponadto skład redakcji: Z. Florczak, W. Głowacki (do n-ru 4), M. Kozłowski, L. Załozski; od n-ru 7 ponadto: E. Godlewska, od n-ru 8: S. Jankowski, Od n-ru 2 podawano wydawcę: Wydawnictwo "Kraj", oraz podtytuł: "Miesięcznik przedruków". Znaczną część pisma w roku 1957 wypełniła problematyka literacka i kulturalna. W numerze 1 przedrukowano m. in. utwory i artykuły M. Dąbrowskiej, P. Jasienicy, S. J. Leca, S. Kisielewskiego, K. Koźniewskiego, J. Putramenta, A. Słonimskiego, J. Sztudyngera, M. Wańkowicza.

W. BARCZ: "Readers Digest" czyli o obiektywności. "Świat i Polska", nr 5.

- Konferencja w sprawie rehabilitacji pisarzy, więzionych na podstawie fałszywych oskarżeń. "W Naczelnej Prokuraturze Wojskowej w Warszawie odbyła się konferencja w sprawie uwięzionych przed kilku laty pisarzy: J. Brauna, T. Kudlińskiego i A. Madeja. Konferencja dotyczyła przyspieszenia rewizji oskarżeń (m. in. o szpiegostwo) i wyroków. W konferencji brali udział - z ramienia Związku Literatów Polskich - A. Słonimski, J. Przyboś i J. Brzechwa". ("Enc. współcz.", nr 2, część kronikarska s. 21).

76

- Konferencja w sprawie samorządu w wydawnictwach. W połowie lutego odbyła się w Urzędzie Wydawnictw konferencja w sprawie wprowadzenia w instytucjach wydawniczych samorządów na wzór rad robotniczych w przedsiębiorstwach przemysłowych. Wzięli w niej udział przedstawiciele warszawskich wydawnictw (członkowie działających dotychczas półoficjalnie samorządów, dyrektorzy wydawnictw i Komisja dla Spraw Samorządu w Wydawnictwach przy ZG Związku Zawodowego Pracowników Kultury) oraz ze strony Urzędu Wydawnictw - dyrektor S. W. Balicki. Przedstawiciele instytucji wydawniczych zgodni byli co do konieczności wprowadzenia samorządów. Przeciwno temu stanowisku wystąpił S. W. Balicki.

KOMISJA DLA SPRAW SAMORZĄDU W WYDAWNICTWACH: Historia schematyczna o niegrzecznych pracownikach wydawnictw i srogim dyrektorze Balickim. (Sprawozdanie z konferencji). "Nowa Kult.", nr 12.

77

- Projekt wznowienia "Biblioteki Boya". Wydawnictwo Literackie w Krakowie rozpisало próbna subskrypcję na wznowienie Biblioteki Boya, obejmującej przekłady

Tadeusza Boya-Żeleńskiego z literatury francuskiej. Biblioteka miała się ukazać w pięciu seriach rocznych po dwa tomy miesięcznie (łącznie 120 tomów). Warunkiem przystąpienia do prac wydawniczych była odpowiednia ilość zgłoszeń ze strony ewentualnych subskrybentów. Termin nadsyłania deklaracji wyznaczono na 30 marca 1957. Do Wydawnictwa już w miesiącu lutym napłynęło kilkaset zgłoszeń. Zamierzenia te nie zostały zrealizowane.

78

- Teatrzyk "Piwnica" w Krakowie. W podziemiach krakowskiego Wojewódzkiego Domu Kultury rozpoczął działalność młodzieżowy teatrzyk, nazwany od miejsca występów "Piwnicą".

79

- Powstanie pisma "Przygoda". W Warszawie ukazał się pierwszy numer comiesięcznego periodyku "Przygoda", wydawanego przez Radę Zakładową "Życia Warszawy".

80

- Starania o utworzenie miesięcznika "Europa". W lutym ukazały się w prasie pierwsze zapowiedzi dotyczące projektowanego miesięcznika "Europa". Miesięcznik miał być redagowany przez grupę pisarzy, związanych częściowo z dawnym tygodnikiem "Kuźnica", wydawcą miała być Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza "Prasa". W marcu 1957 prasa podała informację: "Nie pojawiły się jeszcze z dawna oczekiwane czasopisma literackie. W rozmowie z Zarządem Głównym ZLP premier Cyrankiewicz przyobiecał zająć się tą sprawą. Byłaby to «Europa» /.../". We wrześniu 1957 czasopisma podały anons następującej treści: "«Europa», miesięcznik poświęcony sprawom kultury i ruchu umysłowego w Polsce i za granicą. Red.: Jerzy Andrzejewski (red. nacz.), Paweł Hertz, Marek Hłasko, Mieczysław Jastrun, Henryk Krzeczowski (sekr. red.), Janusz Minkiewicz, Zygmunt Mycielski, Adam Ważyk, Juliusz Żuła-

wski (zast. red. nacz.)/.../. W końcu września anonse w prasie informowały, iż pierwszy numer "Europy" pojawi się "w najbliższych dniach". W końcu listopada prasa zamieściła zawiadomienie: "Zarząd Główny RSW «Prasa» zawiadamia PT Czytelników, że zrezygnował z wydawania miesięcznika pod nazwą «Europa»".

Anonse i wzmianki prasowe: "Współczesność", "Europa", "Orka" i "Telimena". "Życie Warsz.", nr 43. - Z dnia. "Tyg. powsz.", nr 13 i nr 37. - "Express wiecz.", nr 224. - "Nowa Kult.", nr 12 i nr 39. - "Nowe Sygn.", nr 46. - "Tyg. zach.", nr 11. - "Życie liter.", nr 39 i nr 48.

81

- Zakup listów króla Stanisława Leszczyńskiego przez Ossolineum. Biblioteka Zakładu im. Ossolińskich we Wrocławiu zakupiła za pośrednictwem ambasady polskiej w Waszyngtonie dziewięć listów króla Stanisława Leszczyńskiego do pułkownika kawalerii polskiej, de Wiltza, napisanych w latach 1728 - 1738. Właścicielką ich była Amerykanka polskiego pochodzenia, W. A. Smith.

82

- Protest przeciw wznowieniu Złego Leopolda Tyrmanda. Do prezesa Urzędu Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarstwa, S. W. Balickiego, nadesłano w imieniu Kolegium P. P. "Ruch" w Katowicach list, protestujący przeciwko trzeciemu wydaniu powieści L. Tyrmanda Zły. W związku z zapowiedzią tej publikacji autorzy listu, kierownicy rejonowych zespołów księgarni, reprezentujący 144 placówki księgarskie województwa katowickiego - postanowili:

" - Książki Leopolda Tyrmanda Zły nie zamawiać i nie zakupywać,

- przekazać władzom zwierzchnim wniosek o zużytkowanie pa-

pieru i możliwości technicznych przewidzianych na wydrukowanie trzeciego wydania Złego - na druk Wyboru pism Mickiewicza, których od wielu miesięcy nie ma w księgarniach /.../" - lub na inną książkę.

List ten, opublikowany jako curiosum przez "Życie Literackie" wywołał dyskusję, w której większość głosów ostro krytykowała jego autorów.

/Tekst listu:/ Mała kronika. Coś w tym jest. "Życie liter.", nr 10 oraz "Nowa Kult.", nr 11. - A. ŚCIBOR-RYLSKI: /List do redakcji/. "Nowa Kult.", nr 14. - (j): Pisarze i księgarze. "Tryb. Ludu", nr 82. (Polem.: (mp): Mickiewicz contra... Tyrmand. "Życie Warsz.", nr 73). - W sprawie listu księgarzy katowickich. "Życie liter.", nr 11.

83

- Powstanie Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Węgierskiej. W Krakowie rozpoczęło działalność Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Węgierskiej. Przewodniczącą Zarządu Głównego Towarzystwa została E. Sheybeal.

- "Czwartki literackie" w Toruniu. W cyklu toruńskich "czwartków literackich" odbyły się w roku 1957 m. in. następujące odczyty: K. Górskiego o J. Kasprowiczu, H. Elsenberga o Vercorsie, A. Kowalkowskiego o twórczości dramatycznej B. Brechta, S. Hellsztyńskiego o G. B. Shaw, A. Rogalskiego o Ch. Baudelaire, relacja M. Turwida z podróży do Holandii, ZSRR i Niemiec, J. Waldena o Don Carlosie F. Schillera, K. Górskiego: O sztuce recytacji, H. Mortkowicz-Olczakowej: Ze wspomnień o S. Żeromskim, A. Serkowskiej o J. Anouilh'u.

84

- Odczyty literackie w bydgoskim Klubie Międzynarodowej Prasy i

85

K s i ą ż k i. W roku 1957 odbyły się tu m. in. zebrania następujące: prelekcja S. Hellsztyńskiego o G. B. Shaw; A. Rogalskiego o Ch. Baudelaire; wieczór poezji dziesięcioletniej Francuzki M. Drouet (recytacje jej Listów w przekładzie J. Witt); odczyty: K. Górskiego: O trudnej sztuce recytacji; L. Rubacha: Literatura i sztuka radzieckiej Litwy (z okazji dekady kultury litewskiej w Polsce); wieczór poetycki B. Leśmiana ze słowem wstępnym Z. Polsakiewicza; odczyty: J. Piechockiego i R. Męczykowskiego: Przegląd polskich i zagranicznych zagadnień kulturalnych; B. Pleśniarskiego o J. A. Komenskym; wieczór poezji i muzyki z okazji 40-lecia Wielkiej Rewolucji Październikowej.

86

MARZEC

- 1 Z e b r a n i a P E N - C l u b u. Po inauguracyjnym zebraniu PEN-Clubu w dn. 31 I z okazji uzyskania nowego lokalu w Pałacu Kultury i Nauki (por. poz.) odbywały się w nowej siedzibie stowarzyszenia liczne zebrania o problematyce literackiej i kulturalnej; m. in.: J. Parandowski o Europejskim Towarzystwie Kultury (1 III); N. Modzelewska o nowej interpretacji sztuk A. Czechowa (7 III); A. Ciborowski, naczelny architekt Warszawy, o planie rozbudowy stolicy (14 III); spotkanie z J. Goreckim, prawnikiem A. Mickiewicza (1 V); zebranie z okazji siedemdziesiątej rocznicy śmierci J. I. Kraszewskiego z odczytem H. M. Dąbrowskiej (9 V); zebranie w sprawie projektu Muzeum Literatury w domu J. I. Kraszewskiego w Warszawie (3 VI); A. Przedpełska-Trzeciakowska o sprawach książki i teatru w Wielkiej Brytanii (12 VI); wieczór poświęcony prozie J. Supervielle'a; C. Verdiani, profesor uniwersytetu we Florencji, o swej pracy nad językiem i literaturą polską (26 IX); K. Kumaniecki, M. Rusinek i

A. Słonimski o Kongresie PEN-Clubów w Tokio (por. poz.)
(3 X); A. Olcha i M. Rusinek o swej podróży do Brazylii (21 XI);
M. B. Lepecki: Nostalgia - zmora emigracji (5 XII); W. Natanson
o popularyzacji literatury polskiej za granicą (12 XII).

Dn. 18 III odbyło się zebranie wyborcze Sekcji Tłumaczy
PEN-Clubu. Do nowego zarządu Sekcji weszli: B. Zieliński - prze-
wodniczący, J. Rogoziński i M. Siwicka - jego zastępcy, M. Wi-
słowska - sekretarz, oraz: J. Brodzki, M. Kornilowicz i B. Siero-
szewska.

87

3 P o w s t a n i e t y g o d n i k a "E k r a n". W Warszawie
ukazał się pierwszy numer czasopisma: "Ekran. Tygodnik filmowo-
-telewizyjny". W nocie programowej redakcja informowała: "« E-
kran » jest magazynem filmowo-telewizyjnym, zajmującym się zarówno
bieżącymi wydarzeniami kulturalnymi, jak i sprawami teorii i hi-
storii filmu". W zamierzeniach redakcji było ściśle związanie się
z rozszerzającym się szybko ruchem miłośników filmu, zrzeszonych
w Dyskusyjnych Klubach Filmowych i Amatorskich Klubach Filmowych
Wąskiej Taśmy. Redakcję stanowiło kolegium (w n-rach 1 i 2 z za-
znaczeniem: "przy ZG TPPR"), pod kierownictwem G. Dubowskiego (red. nacz.)
i R. Lasoty (zastępcy red. nacz. - do n-ru 27).

88

3 A n k i e t a t y g o d n i k a "Ś w i a t i P o l-
s k a" o n o w o c z e s n o ś c i rozpisana została w pierw-
szym numerze tego pisma. Redakcja zwróciła się do kilkudziesięciu
osób - literatów, plastyków, architektów, muzyków, ludzi teatru
i filmu - z pytaniem: "Jakie osiągnięcie w dziedzinie sztuki naj-
pełniej wyraża, zdaniem Pana, postulat nowoczesności w sztuce?"
Redakcja informowała przy tym, iż celowo sformułowano temat ankie-
ty w wąskim zakresie, unikając stawiania teoretycznego problemu
definicji nowoczesności. Mimo to większość wypowiedzi formułowała

mniej lub bardziej ściśle pojęcie nowoczesności, w nielicznych tylko wypadkach odwołując się do konkretnych dzieł. Ankieta wykazała ogromną różnorodność poglądów, od negacji pojęcia nowoczesności (J. Lisowski, A. Kijowski) - aż po jej stanowczą i konsekwentną obronę (J. Przyboś). Spośród trzynastu wypowiedzi w ankiecie większość dotyczyła sztuk plastycznych. W ankiecie brali udział pisarze i krytycy literaccy (A. Kijowski, J. Lisowski, J. Przyboś, W. Zalewski). Redakcja wydrukowała również wiążące się z ankietą listy J. Iwaszkiewicza i T. Różewicza.

/Rozpisanie ankiety:/ "Świat i Pol.", nr 1. - /Wypowiedzi, wszystkie w tygodniku "Świat i Pol.":/ A. KIJOWSKI, J. LISOWSKI, J. STRACHOCKI, A. ŚLESIŃSKA, nr 1. - S. PRÓSZYŃSKI, A. SZAPOCZNIKOW, W. ZALEWSKI, nr 2. - J. PRZYBOS', nr 3. - Z. STRZELECKI, J. TCHÓRZEWSKI, nr 6. - /Podsumowanie:/ Z. S. /Z. STOLAREK/: Na marginesie ankiety, nr 6. - /Listy do red.:/ J. IWASZKIEWICZ, T. RÓŻEWICZ, nr 7.

89

3 III - A n k i e t a t e a t r a l n a "P o p r o s t u".
- 21 IV

W związku ze zbliżającym się III Zjazdem Stowarzyszenia Polskich Artystów Teatru i Filmu redakcja "Po prostu" rozpisała ankietę teatralną, zwracając się do kilkunastu osób spośród krytyków i ludzi teatru z następującymi pytaniami:

"Jakie są wg Pana (Pani) przyczyny obecnego kryzysu polskiego teatru?

Jaka struktura życia teatralnego może zagwarantować jego rozwój artystyczny?

Rola Stowarzyszenia ZASP w kształtowaniu oblicza teatru. Dlaczego II Zjazd SPATIF-u nie spełnił pokładanych weni powszechnie nadziei?

Jakie problemy życia teatralnego winny stać w centrum dyskusji III Nadzwyczajnego Zjazdu Stowarzyszenia Pol-

skich Artystów Teatru i Filmu?

Jakiego typu teatr Panu (Pani) odpowiada najbardziej (repertuar, wewnętrzna organizacja pracy zespołu artystycznego, charakter teatru)?"

W odpowiedzi padło jedenaście głosów. Wśród przyczyn kryzysu współczesnego teatru polskiego podano przede wszystkim: centralizację kierownictwa życiem teatralnym i wypływające stąd zbiurokratyzowanie teatru w latach 1949 - 1955; panującą w tym czasie unifikację ideowo-artystyczną repertuaru, podporządkowaną wymogom polityki, co pociągnęło za sobą upadek ambicji twórczych; po 1955 - groźną w zbyt nagłym przebiegu decentralizację teatrów, powodującą poddanie repertuaru prawom rentowności. Większość dyskutantów opowiedziało się za decentralizacją teatrów i za najdalej posuniętą swobodą twórczą, przy jednoczesnym utrzymaniu mecenatu państwowego w zakresie spraw finansowych.

Ankieta teatralna. "Po prostu", nr 9. - /Wypowiedzi, wszystkie w "Po prostu":/ I. BABEL: Winy nie tylko teatru, nr 14. - B. BOŁSANOWSKI, M. KUSA: Teatr - misterium współczesne, nr 12. - K. BOROWSKI: Jaki teatr mi odpowiada, nr 13. - J. CZULIŃSKI: "Nasz klient - nasz pan", nr 11. - J. P. GAWLIK: O różny typ teatru, nr 13. - B. KORZENIEWSKI: Trzeba uprawiać wielką politykę, nr 10. - J. KRECZMAR: Przesilenie, nr 14. - J. SIEKIERSKA: By teatr nie czekał na Godota, nr 16. - Z. STRZELECKI: Trzeba spróbować, nr 16. - J. ŚWIDERSKI: Odpowiedź na ankietę, nr 13.

4 Zmarła w Dębicy Waleria Szalay-Groele (ur. 1879), popularna powieściopisarka polska, autorka libretta do opery Legenda Bałtyku F. Nowowiejskiego. (Dane bio-bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK: "Kult. i Społ.", nr 3 s. 147).

(B. K.) /B. KMIECIK/. "Tyg. społ.-kult. Katolików", nr 32.

- 7 Zmarł w Piekarach Śląskich (około Bytomia) Maksymilian Jasionowski (ur. ok. 1868), działacz narodowy i pisarz ludowy, odznaczony Srebrnym Wawrzynem Polskiej Akademii Literatury.

"Dz. zach.", nr 59. - "Tryb. rob.", nr 58.

92

- 8 Polska prapremiera Pamiętnika Anny Frank Frances Goodrich i Alberta Hacketta w Teatrze Wojska Polskiego w Warszawie, w przekładzie M. Mellera i K. Pużyny. Reż. J. Świdorski, scenogr. A. Sadowski.

Sztuka oparta jest na autentycznym pamiętniku młodej Żydówki holenderskiej, ukrywającej się przez przeszło dwa lata przed hitlerowcami. Jej pamiętnik, jeden z najbardziej wstrząsających dokumentów zbrodni hitlerowskich, został adaptowany na scenę przez F. Goodrich i A. Hacketta i odniósł szereg znakomitych sukcesów scenicznych w Stanach Zjednoczonych i krajach zachodniej Europy.

Premierę warszawską uznano za wydarzenie teatralne w skali ogólnokrajowej, zarówno ze względu na temat utworu, jego walory literackie i sceniczne, jak i dzięki wysoko przez krytykę ocenionej realizacji na scenie Teatru Wojska Polskiego. W recenzjach podkreślono, iż reżyser uniknął niebezpieczeństw przesadnego martyrologizowania i psychologizowania i dał przedstawienie wstrząsające swym autentyzmem. Podkreślono "dyskrecję reżyserką" i "takt i umiar aktorów" (S. Szmągłowska), inscenizację uznano za bardzo dobrą, sztukę za "wzorowo graną" (S. Treugutt). Z pozytywną oceną spotkała się scenografia spektaklu.

Pamiętnik Anny Frank wystawił w roku 1957 również Teatr Propozycji przy Klubie Międzynarodowej Prasy i Książki w Bydgosz-

czy oraz Teatr Młodego Widza w Krakowie. Słuchowisko oparte na Pamiętniku nadał 29 X radiowy Teatr Młodego Słuchacza w adaptacji i reżyserii J. Świderskiego.

Z. DOLECKI: Cztery ściany i trzy dramaty. "Kierunki", nr 14. - Z. GRÉN: Dramat prawdziwy. "Życie liter.", nr 12. - AMICUS /M. L. JABŁONKÓWNA/: Warszawska wiosna teatralna. "Tyg. powsz.", nr 21. - I. KELLNER: Symbol i człowiek. "Teatr", nr 9. - J. KOTT: Prawda i zmyślenie. "Prz kult.", nr 12. - S. MACKIEWICZ: Na stołecznych scenach. "Tyg. zach.", nr 13. - S. SZMAGLEWSKA. "Nowa Kult.", nr 16. - R. SZYDŁOWSKI: A jednak wierzę w dobro... "Tryb. Ludu", nr 74. - S. TREUFUTT: Getto i świat. "Polit.", nr 6.

93

10 Dyskusję o metodologii badań literackich rozpoczęły głosy M. Jastruna i M. Dziewisza w końcu roku 1956, kwestionujące przydatność pojęć "rewolucji szlacheckiej" i "rewolucyjnej demokracji" do badań nad dziewiętnastowieczną literaturą polską. Główny tok dyskusji przebiegał w roku 1957, wywołany polemicznym artykułem M. Janion: Rusyfikacja?, ogłoszonym w "Życiu Literackim" (nr 10 z dn. 10 III). M. Jastrun, stwierdzając, iż wymienione terminy zaczerpnięte zostały z historiografii radzieckiej, negował zasadność ich stosowania w badaniach nad historią i literaturą Polski, uzasadniając swój sąd odmienną specyfiką dziejów Polski i Rosji w XIX wieku. Krytykując stanowisko metodologiczne pracowników naukowych, związanych z Instytutem Badań Literackich PAN, M. Jastrun pisał: "Chodzi /.../ o to, czy badacz kieruje się prawdziwym pragnieniem dotarcia do prawdy, choćby względnej, okresu, czy wtlacza okres badany przez siebie w sztywne ramy ustalonego na amen schematu" (Rozmowa w przedpokoju ministerstwa spraw przeszłych). Z podobną krytyką wystąpił również P. Hertz, atakując zasadę "scalenia historii i historii

literatury polskiej i rosyjskiej, nieliczenia się z odmiennością dróg rozwoju obu narodów, ich dziejów, ich literatury, ich struktur społecznych itd.", co - zdaniem krytyka - prowadziło do deformacji w przedstawieniu poglądów wielu pisarzy oraz do przemilczenia tych, którzy się w przyjętym schemacie nie mieszczą (Z. Krasiński, C. K. Norwid, M. Mochnecki, S. Wyspiański, J. Kasprzewicz).

Polemikę ze stanowiskiem M. Jastruna i P. Hertza podjęła M. Janion, odczytując wypowiedzi polemistów jako atak na marksistowską metodologię w literaturoznawstwie. Odcinając się od zniekształconego i zwulgaryzowanego stosowania tej metodologii w latach 1949 - 1956, M. Janion pisała: "Nie można dopuścić, by wraz ze stalinizmem usiłowano zlikwidować istotne założenia i osiągnięcia marksistowskiego widzenia historii. Z drugiej zaś strony można mieć bardzo poważne i uzasadnione pretensje, że w wielu pracach historyczno-literackich schemat rozwoju ruchu ideowo-politycznego przykładano mechanicznie do dzieł literackich, ale nie można mówić, bo to jest niezgodne z rzeczywistością historyczną, że schemat ten nie został zaczerpnięty z przeszłości Polski". Marksistowska koncepcja historii Polski jest - zdaniem dyskutantki - oparta na tezie, że "istnieje pewna ogólna prawidłowość rozwoju ekonomiczno-społecznego i problematyki politycznej dla zespołu krajów «na wschód od Łaby»". Stanowisko M. Janion poparła w polemice z M. Jastrunem Z. Stefanowska.

M. DZIEWISZ: Internacjonalizm na opak. "Kronika" 1956 nr 24. -
P. HERTZ: Wspomnienia z domu umarłych. "Prz. kult." 1956 nr 42. -
M. JASTRUN: O wolności słowa. "Po prostu" 1956 nr 50. - L. BUDRECKI: Obrońca iblowskiej Grenady. "Kronika" 1957 nr 7. - P. HERTZ: "Czy rusyfikacja?" "Nowa Kult.", nr 14. - M. JANION: Rusyfikacja? "Życie liter.", nr 10. - M. JANION: O czym warto rozmawiać w przedpokojach ministerstwa spraw przeszłych. "Życie liter.", nr

14. - M. JASTRUN: Rozmowa w przedpokoju ministerstwa spraw przesz-
łych. "Nowa Kult.", nr 11. - Z. STEFANOWSKA: /List do redakcji/.
"Nowa Kult.", nr 15 oraz sprostowanie, nr 18.

94

10 Nagroda im. Włodzimierza Pietrzaka.
W Warszawie odbyło się wręczenie nagrody im. W. Pietrzaka Z. Ko-
ssak-Szatkowskiej. Na uroczystości przemawiały: S. Skwarczyńska
i M. Zientara-Malewska. 14 III odbyło się w sali Teatru Narodowego
spotkanie czytelników z laureatką, zorganizowane przez Instytut
Wydawniczy "Pax". Dochód ze spotkania przeznaczono dla repatrian-
tów. 11 IV Z. Kossak-Szatkowska spotkała się ze studentami Uniwer-
sytetu Warszawskiego.

S. SKWARCZYŃSKA: Do Zofii Kossak. "Kierunki", nr 11. -
SPRAWOZDAWCA: "Przybyłam, aby służyć miłości". "Kierunki", nr 11.

95

11 Ankieta "Nowin Literackich i Wy-
dawniczych": W pracowniach pisarzy
rozpisana została w trzecim numerze tego pisma. Redakcja "Nowin"
zwróciła się do kilkunastu pisarzy z pytaniami: "1) Co właśnie
wydał (a) Pan (i) lub wydaje w najbliższym czasie drukiem, 2) nad-
 czym Pan (i) w tej chwili pracuje, 3) jakie ma Pan (i) zamierzenia
na przyszłość."

/Odpowiedzi:/ K. IŁŁAKOWICZÓWNA, G. MORCINEK, S. ZIELIŃSKI -
nr 3. - H. MORTKOWICZ-OLCZAKOWA, A. MIĘDZYRZECKI - nr 6. - T. HO-
EJ, W. ZECHENTER - nr 9. - A. ŚWIRSZCZYŃSKA, E. SZERMENTOWSKI,
M. WALLIS - nr 10/11.

96

11 Dyrektorem Muzeum Adama Mickiewi-
cza w Warszawie po śmierci L. Podhorskiego-Okołowa
mianowany został A. Mauersberger.

97

11 Jubileusz Franciszka Sędzickiego, nestora pisarzy kaszubskich, poety i publicysty, w związku z 75-leciem urodzin, 52-leciem rozpoczęcia pracy pisarskiej.

98

13 Polski numer "Les Temps Modernes". W Paryżu ukazał się podwójny numer (132/133, za luty i marzec) miesięcznika "Les Temps Modernes" (redagowanego przez J. P. Sartre'a), z podtytułem Le Socialisme Polonaise. Numer ten poświęcony jest zagadnieniom polskim i zawiera ok. trzydziestu pozycji pisarzy polskich, przedrukowanych z "Twórczości", "Nowej Kultury", "Przeglądu Kulturalnego", "Życia Literackiego", "Po prostu" i "Świata". Wszystkie przedruki poprzedzone są zwięzłymi notatkami o autorach. Wstęp do całości napisał sekretarz redakcji miesięcznika - M. Peju.

99

15 Wybory egzekutywy partyjnej przy Związku Literatów Polskich. W wyborach do egzekutywy Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR przy ZLP w Warszawie wybrano ponownie sześciu spośród siedmiu członków byłej egzekutywy: T. Drewnowskiego, J. Dziarnowską, J. Broszkiewicza, J. Siekierską, J. Przymanowskiego i J. Wykę. Na miejsce J. Putramenta do egzekutywy POP wszedł J. Strzelecki.

"Nowa Kult.", nr 12.

100

16 Maria Dąbrowska doktorem honoris causa. Na Uniwersytecie Warszawskim odbyła się uroczystość nadania M. Dąbrowskiej doktoratu honoris causa nauk filologicznych. W uroczystości wzięli udział m. in. ministrowie: K. Kuryluk i S. Żółkiewski. Wykład o twórczości Dąbrowskiej ze szczególnym uwzględnieniem pierwszego tomu Nocy i dni wygłosił (w dwudziestopięciolecie pierwszego wydania) promotor uroczystości, prof. dr J. Krzyżanowski.

- 16 "C z w a r t k i l i t e r a c k i e" w S z c z e c i -
n i e odbywały się w "Klubie 13 Muz" i programem swym obejmowały spotkania z autorami oraz problemowe zebrania dyskusyjne. W 1957 odbyły się m. in. następujące wieczory autorskie oraz zebrania (przy tych ostatnich podano temat): J. Grygolunas (16 III), I. G. Kamiński (23 III), dyskusja o piśmie "Ziemia i Morze" (30 III), R. Liskowacki, L. Kaltenbergh o problemach kultury, J. Papuga, E. Bączyk (9 V), N. Rydzewska (16 V), A. Wasilewski o współczesnej literaturze polskiej, E. Rajzman, H. Piotrowski (30 V), J. Bursewicz o poezji japońskiej (6 VI).

- 19 P o w s t a n i e t e a t r u "300 k r z e s e ł" w
W a r s z a w i e. W Warszawie odbyła się inauguracja nowego teatru pod nazwą Studio Eksperymentalne "300 krzeseł", mieszczącego się przy ul. Czackiego, w gmachu "Elektrimu". Założycielem i kierownikiem nowego teatru był reemigrant z Ameryki Południowej, filmowiec i reżyser teatralny S. Norris-Dominikowski. Teatr zamierzał prowadzić swą działalność na zasadzie samowystarczalności. Pierwszą premierą teatru "300 krzeseł" była europejska prapremiera sztuki współczesnego pisarza brazylijskiego P. Blocha Ręce Eurydyki. Był to "monodramat" w dwu aktach, grany w całości przez jednego aktora, W. Surzyńskiego. Sztukę przełożył, adaptował i reżyserował S. Norris-Dominikowski, scenografię opracował K. Badora.

- 23 Z m a r ł w K r a k o w i e J u l i u s z K l e i n e r
(ur. 1886), wybitny historyk literatury polskiej, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk, odznaczony m. in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odro-

dzenia Polski, Orderem "Sztandar Pracy" I klasy i Złotym Krzyżem Zasługi. (Dane bio- bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 2. Warszawa 1964 s. 118 - 135) oraz P. GRZE-
GORCZYK: "Kult. i Społ.", nr 3 s. 135 - 136.

Pogrzeb (26 III) na cmentarzu Rakowickim w Krakowie zgroma-
dził licznych przyjaciół i uczniów zmarłego. Nad grobem przema-
wiali: Minister Szkolnictwa Wyższego - S. Żółkiewski, przedstawi-
ciel Miejskiej Rady Narodowej w Krakowie - dr Garlicki, profeso-
rowie: K. Wyka, S. Pigoń, K. Górski, F. Araszkiewicz, J. Garba-
czowska, Z. Libera, w imieniu ZLP - A. Gołubiew oraz w imieniu
młodzieży - T. Weiss. 13 V odbyła się w Lublinie akademii żałob-
na poświęcona pamięci J. Kleintera, zorganizowana przez Towarzystwo
Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, którego zmarły był
członkiem (por. poz.).

M. BECHCZYC-RUDNICKA: Żył z nami. "Kamena", nr 6/7. - J. GAR-
BACZOWSKA. "Kamena", nr 8. - K. GÓRSKI. "Tyg. powsz.", nr 14. -
J. IWASZKIEWICZ: O humanizmie. "Twórcz.", nr 5 s. 148 - 149. -
J. Z. JAKUBOWSKI. "Życie Szk. Wyższej", nr 5 s. 94 - 99. - M.
JASTRUN: Pamięci J. Kleintera. "Nowiny lit. i wyd.", nr 6. - H.
KANIAKÓWNA. "Przew. katol.", nr 23. - J. KRZYŻANOWSKI. "Tryb.
robotn.", nr 82. - Z. LIBERA. "Życie Warsz.", nr 78. - J. MIKOŁAJ-
TIS: Wspomnienie o J. Kleinterze. "Lewary", nr 2. - T. MIKULSKI:
Pożegnanie J. Kleintera. "Nowe Sygn.", nr 14. - S. PIGOŃ. "Tyg.
powsz.", nr 14. - S. SAWICKI: O dobrym i mądrym człowieku, który
odszedł. "Tyg. powsz.", nr 14. - S. SKWARCZYŃSKA. "Kierunki",
nr 18. - J. ŚPIEWAK: Wspomnienie o Profesorze. "Nowiny lit. i
wyd.", nr 6. - T. WEISS. "Gaz. krak.", nr 73. - K. WYKA. "Pam.
liter.", nr 4 s. 259 - 278. - K. WYKA. "Życie liter.", nr 14. -
S. ŻOŁKIEWSKI. "Polit.", nr 6.

23 Powstanie Teatru Kameralnego w Łodzi. Teatr Kameralny w Łodzi rozpoczął działalność premierą komedii J. Devala Kobieta twojej młodości, w reżyserii E. Chaberskiego i w opracowaniu scenograficznym E. Soboltowej. Repertuar nowego teatru przewidziany był jako kameralny i eksperymentalny.

105

23 - 25 N a r a d a w s p r a w i e s y t u a c j i n a r y n k u k s i ę g a r s k i m i w y d a w n i c z y m. W Warszawie odbyła się narada poświęcona sytuacji rynku wydawniczego i księgarskiego, zorganizowana przez Zarząd Główny ZLP. W obradach, którym przewodniczył wiceprezes ZG ZLP, M. Rusinek, wzięli udział: z ramienia ZLP członkowie Zarządu Głównego J. Przyboś i J. Brzechwa, przedstawiciele Urzędu Wydawnictw Ministerstwa Kultury i Sztuki, delegaci instytucji wydawniczych, księgarstwa oraz zaproszeni konsultanci. Uchwały narady zostały opublikowane w formie komunikatu ZG ZLP. Zebrani opowiedzieli się przeciwko poddaniu planów wydawniczych zasadzie rentowności, uznając jej szkodliwe działanie dla kultury narodowej; udzielili poparcia wnioskowi Urzędu Wydawnictw, złożonemu do władz nadrzędnych, "o wprowadzenie zasady amortyzacji w księgarstwie, co pozwoli na ustalenie racjonalnej rotacji książki i stałe utrzymywanie w sprzedaży pozycji wartościowych, niezależnie od daty ich wydania"; zaaprobowali inicjatywę ZG ZLP zmierzającą "do rewizji rozporządzenia Rady Ministrów o honorariach autorskich w kierunku ich podwyższenia i zmiany terminów płatności". Zgłoszono również projekt powołania przy Urzędzie Wydawnictw "kolegium z udziałem przedstawicieli instytucji wydawniczych, Związku Literatów Polskich i PEN-Clubu - celem systematycznego omawiania planów wydawniczych literatury

pięknej /.../ ze szczególnym zwróceniem uwagi na dzieła, które dotąd w planach wydawniczych mimo swej wartości nie były uwzględniane". Ponadto uczestnicy narady opowiedzieli się za rozbudową aparatu rozprowadzania książki, zwiększeniem odpowiedzialności wydawnictw za jej rozpowszechnianie oraz udoskonaleniem propagandy książki w prasie i radiu. Zagadnienia te w większości znalazły wyraz również w dyskusji o ruchu wydawniczym, toczącej się równocześnie na łamach prasy (por. poz.).

Narada nad przyszłością polskiej książki. (Komunikat ZG ZLP). "Nowe Sygn.", nr 14.

406

- 24 **P o w s t a n i e t y g o d n i k a "Z a i p r z e c i w".**
W Warszawie ukazał się pierwszy numer katolickiego tygodnika społeczno-kulturalnego "Za i przeciw", wydawanego przez grono działaczy Chrześcijańskiego Związku Społecznego. W artykule programowym redakcja informowała: "Jesteśmy za tym wszystkim, co polepsza ciężkie warunki życia, za tym wszystkim, co w ramach polskiej drogi do socjalizmu poszerza wolność człowieka, co gwarantuje praworządność, wolności religijne, swobodę myśli i słowa. Jesteśmy przeciw wszelkim formom totalizmu, przeciw każdemu systemowi, który godzi w człowieka, przeciw wszystkiemu, co hamuje swobodny i pełny rozwój osobowości". W skład zespołu redakcyjnego weszła m. in. grupa działaczy katolickich, która w okresie wydarzeń październikowych 1956 roku ustąpiła ze Stowarzyszenia "Pax". Kolegium redakcyjne n-ru 1 stanowili: K. Dziembowski, J. Frankowski, S. Grochowiak, D. Horodyński, W. Kętrzyński, T. Kłosiński, S. J. Kurowski, K. Łubieński, J. Meysztowicz, A. Micewski, A. Morawska, A. Romaniuk, W. Sachs, J. Wejroch, Z. Zaborski; od n-ru 16 - bez W. Kętrzyńskiego; od n-ru 25 - red. Kolegium (składu nie podano); od n-ru 29 za redakcję i wydawnictwo: J. Frankowski; od n-ru 37 - redaktor naczelny: J. Frankowski (składu redakcji

nie podano). Wydawcą n-rów 1 - 28 był Instytut Chrześcijańsko-Społeczny; nr 29 - 36 - J. Frankowski; od n-ru 37 - Chrześcijańskie Stowarzyszenie Społeczne. W roku 1957 wyszły numery: 1 - 40/41.

Z tygodnikiem współpracowali w tym roku pisarze i krytycy literacy: S. Czachorowski, K. Eberhardt, B. Eysmontt, J. Harasymowicz, J. Krasiński, J. Krzysztoń, K. Nepomucka, Z. Pędziński, A. Szmidt, W. Szymański i in. W piśmie pojawiły się m. in. utwory Sh. Andersona, I. Babla, J. Cocteau, E. Ionesco, B. Ławreniewa, M. Zoszczenki. Od n-ru 25 drukowano powieść J. Krzysztonia Piwnicą. W n-rze 9 została wprowadzona stała kolumna młodych pisarzy: Próba (od n-ru 32 pt. Piórka).

107

III-28 IV Ankieta "Nowej Kultury": Który teatr wyślemy za granicę? W związku ze zbliżającym się paryskim festiwalem teatralnym redakcja "Nowej Kultury" rozpisała w n-rze 12 ankietę na temat: Który teatr wyślemy za granicę? Zarówno pytania jak i odpowiedzi ankiety znacznie wykroczyły poza temat zakreślony jej tytułem i dotyczyły ogólnej sytuacji teatru polskiego. Pytania m. in. brzmiały: "1) Jak ocenia Pan dotychczasową naszą politykę eksportową w dziedzinie teatru? 2) Czy jest Pan zdania, że powinniśmy w najbliższym czasie brać dalej udział w międzynarodowych festiwalach teatralnych, zwłaszcza w festiwalu paryskim? 3) Jeżeli tak, to jaka powinna być zasada wyboru przedstawienia lub zespołu mającego za granicą występować? Czy proponuje Pan jakiś tryb eliminacji i jaki? [...]

6) Jakiego Pana zdaniem konkretne zespoły i przedstawienia nasze powinny być pokazane na zbliżających się międzynarodowych festiwalach teatralnych i jakich? 7) Czy jest Pan zdania, że mamy w kraju jakiś nowy i własny dorobek w zakresie reżyserii, scenografii czy sposobu interpretacji aktorskiej, który

należałoby pokazać światu? 8) Jaki jest stosunek do dorobku inscenizatorskiego Leona Schillera /.../?" W odpowiedziach (sześć głosów) padły zdania bardzo rozbieżne, zarówno w sprawach ogólnych jak i propozycjach szczegółowych. Ostrej krytyce poddał politykę w dziedzinie teatralnych wyjazdów zagranicznych R. Szydłowski; w obronie tej polityki wystąpił W. Natanson. K. Korcelli ^{złożył} wniosek, by w festiwalu paryskim nie brać udziału. Z propozycji szczegółowych do festiwalu w Paryżu zgłoszono: jeden z utworów S. Wyspiańskiego i S. I. Witkiewicza (J. Zawieyski), Nieboską komedię Z. Krasieńskiego w inscenizacji L. Schillera (K. Korcelli, J. A. Szczepański), Noc listopadową S. Wyspiańskiego w inscenizacji K. Demejka (J. A. Szczepański, W. Natanson), Wesele S. Wyspiańskiego (W. Natanson), Śluby panięskie Fredry wystawione w Krakowie (W. Natanson), repertuar Teatru Ludowego w Nowej Hucie pod kierownictwem K. Skuszanki (A. Dobosz). Propozycje "Nowej Kultury", aby do Paryża wysłać łódzki Teatr Nowy pod dyrekcją K. Dejmka (z inscenizacjami: Święta Winkelrida J. Andrzejewskiego i J. Zagórskiego, Łaźni W. Majakowskiego i Kramu z piosenkami L. Schillera) znalazły uznanie u większości dyskutantów, mimo odmiennych ich propozycji szczegółowych.

Który teatr wyślemy za granicę? (Ankieta "Nowej Kultury").

"Nowa Kult.", nr 12. - /Odpowiedzi, wszystkie w "Nowej Kulturze":/
J. ZAWIEYSKI, K. KORCELLI, J. A. SZCZEPAŃSKI, nr 12. - R. SZYDŁOWSKI, A. DOBOSZ, nr 16. - W. NATANSON, nr 17.

408

27 D y s k u s j a o p o l i t y c e k u l t u r a l n e j .

Na przestrzeni całego niemal roku 1957 kontynuowana była dyskusja o polityce kulturalnej, stanowiąca jeden z głównych nurtów wielkiej dyskusji o kierunek rozwoju politycznego i gospodarczego Polski w okresie ^{po}październikowym. Nowy bieg nadał jej cykl artykułów S. Żółkiewskiego Polityka kulturalna, drukowany w tygodniku "Poli-

tyka". Dyskusja dotyczyła głównie następujących zagadnień: 1) kryteriów wyboru kulturalnego i metod jego realizacji, 2) granic swobody twórczej dla różnych kierunków ideowo-artystycznych oraz 3) organizacji upowszechnienia kultury. Wiązała się też ściśle z toczonymi równocześnie dyskusjami: o nowoczesności w literaturze i sztuce (por. poz.), o realizmie socjalistycznym (por. poz.) oraz o ruchu wydawniczym (por. poz.).

W poglądach na podstawy i realizację wyboru kulturalnego zarysowały się dwa zasadnicze stanowiska. Pierwsze z nich postulowało utrzymanie centralnego kierownictwa kulturą, opartego na kryteriach ideowych, wolnych od zacieśniających i szkodliwych ograniczeń narzuconych przez koncepcje Żdanowa. Odrzucając stanowczo metody administrowania kulturą, podkreślało konieczność dyskusji ideowej z przeciwnikami. Stanowisko to reprezentowali przede wszystkim publicyści wypowiadający się na łamach "Polityki" (S. Żółkiewski, K. Budzyk) i, częściowo, "Trybuny Ludu" (L. Kruczkowski, W. Sadkowski). Krytykując poglądy oponentów pisał S. Żółkiewski: " /.../ Te wszystkie polemiki świadczą jedynie, że^a autorzy ich nie wiedzą, jak pogodzić w ustroju socjalistycznym odrzucenie zasady ideowego wyboru kulturalnego z walką ze szmirą, z komercjalizacją kultury, z najazdem wstecznictwa, z zastojem celowego upowszechnienia kultury. /.../ Nie można tego pogodzić. Wybór kulturalny jest koniecznością społeczeństw budujących socjalizm i tworzących kulturę masową" (Rozwój naturalny. "Polityka", nr 11). "Niepotrzebne nam jest administrowanie twórczością, represje ograniczenia druku, swobody artystycznej wypowiedzi, niepotrzebna ingerencja partii w sprawach form artystycznych, potrzebna jest walka ideowa. Potrzebna kierowana przez partię krytyka kultury dokonywana przez komunistów z pozycji marksizmu-leninizmu" (tamże). L. Kruczkowski za najpoważniejsze niebezpieczeństwa dla rozwoju socjalistycznej kultury uznał kult bezideo-

wości i pogłębiający się kryzys moralny i światopoglądowy, "jaki od roku z górą /.../ objął niektóre środowiska w naszym społeczeństwie". Określając prasę, literaturę i sztukę jako "niezbędnego sprzymierzeńca" w budowie socjalizmu, wskazywał na szczególne znaczenie przewyciężenia tych niebezpieczeństw siłą ideowego odporu. K. Budzyk pisał: "/.../ Jakże praktycznie partia może wpływać na kierunek rozwoju literatury? W istocie może się to dziać wyłącznie poprzez prawdziwie partyjną krytykę. Chodzi o takich krytyków, którzy w i e d z ą jak literatura może pomóc socjalizmowi i p o t r a f i ą stworzyć estetycznie atrakcyjny i społecznie skuteczny p r o g r a m l i t e r a c k i /.../Trzeba zacząć od stworzenia partyjnej krytyki".

Przeciwko jednolitemu, centralnie określönemu programowi kulturalnemu S. Żółkiewskiego, programowi "apriorycznie określönnej selekcji", wystąpili m. in.: M. Czerwiński w "Przeglądzie Kulturalnym", J. Pomianowski i A. Wojciechowski w "Nowej Kulturze", J. J. Lipski w "Po prostu" oraz J. Wejroch w "Za i przeciw".

"Możliwy jest jednak, jak sądzę, inny jeszcze model kultury - pisał J. J. Lipski. - /.../ W modelu tym inicjatywa i społeczna realizacja inicjatywy kulturalnej należałaby do samorządnych instytucji społeczeństwa". Do ich kompetencji miałyby należeć wybór kulturalny: "Wyboru dzieł sztuki, - pisał A. Wojciechowski, - wyławiania rzeczy wartościowych, a odrzucania szmiry - dokonywać powinny poszczególne środowiska myśli twórczej, kluby, grupy, instytucje społeczne i państwowe. Na własną odpowiedzialność i według własnego uznania. /.../«Polityka kulturalna» w prawdziwym tego słowa znaczeniu powinna - moim zdaniem - ustalać między nimi właściwą hierarchię". W tak zdecentralizowanym modelu kulturowym państwo - wg propozycji J. J. Lipskiego - miało utrzymać mecenat finansowy.

W dyskusji poruszono również problem wolności twórczej. Zgodnie postulowano swobodę artystycznej wypowiedzi oraz odrzucenie ingerencji partii w sprawy form artystycznych. Padały również głosy negujące konieczność wszelkiej polityki kulturalnej i postulujące niekrepowany niczym, żywiołowy rozwój kultury (Z. Kubiak w "Tygodniku Powszechnym"). Wielu dyskutantów kładło szczególnie nacisk na zagadnienie upowszechnienia dóbr kulturalnych (m. in. L. Kruczkowski i M. Czerwiński), proponując rozmaite programy jego realizacji.

W głosach dyskusyjnych znalazła również ocenę aktualna sytuacja kultury polskiej w ciągu ostatnich kilkunastu miesięcy. Z jednej strony wskazano na negatywne zjawiska towarzyszące decentralizacji życia kulturalnego, takie jak np. komercjalizacja i wzrost szmiry (L. Kruczkowski, J. Jesionowski, Z. Macużanka i Sz. Bojko), z drugiej strony - podkreślono niezwykle ożywienie środowisk twórczych i bujny rozkwit społecznej inicjatywy kulturalnej, przynoszącej wiele cennych osiągnięć (J. J. Lipski, J. Strzelecki, W. Woroszyński).

K. BUDZYK: W tej sprawie nieproszonych słów kilka... (Nieewangeliczna przypowieść). "Polit.", nr 19. - M. CZERWIŃSKI: Po co biją dzwony. "Prz. kult.", nr 18. - B. CZESZKO: Do śledzi... do śledzi... "Prz. kult.", nr 23. - L. GOLIŃSKI: Czy potrzebna jest Rada Kultury. "Tryb. Ludu", nr 164. - Z. GRĘN: Drwijmy. "Dz. pol.", nr 94. - R. KONICZEK, A. ZIEMIŃSKI: Freblówka czy warieté. "Tryb. Ludu", nr 40. - L. KRUCZKOWSKI: Sprzymierzeniec trudny i niezbędny. "Tryb. Ludu", nr 151. - L. KRUCZKOWSKI: W sprawie niebezpieczeństw. "Polit.", nr 19. - Z. K. /Z. KUBIAK/: Kulturę wziąć za mordę? "Tyg. powsz.", nr 15. - J. KWIATKOWSKI: Rozsądny tatuś, czyli stare, dobre czasy. "Życie liter.", nr 14. - J. J. LIPSKI: Samorząd kulturalny? "Po prostu", nr 21. -

J. J. LIPSKI: Z rozważań o tzw. polityce kulturalnej. "Po prostu", nr 17. - Z. MACUŻANKA, SZ. BOJKO: Koniec "splendid isolation". "Tryb. Ludu", nr 109. - J. POMIANOWSKI: Cena krachu polityki barona Muenchhausena. "Nowa Kult.", nr 15. - rak. /M. F. RAKOWSKI/: "Skąd taka zmiana, skąd taka zmiana..." "Polit.", nr 17. - W. SADKOWSKI: Partia w obronie twórców. "Tryb. Ludu", nr 103. - W. SADKOWSKI: W sprawie kwiatów i ogrodnika. "Tryb. Ludu", nr 57. - J. STRZELECKI: Wrogowie słowików. "Nowa Kult.", nr 24. - K. T. TOEPLITZ: Jak cię piszą, tak cię widzą. "Życie Warsz.", nr 134. - J. WEJROCH: Wybierać - ale jak? Wybierać - ale kto? czyli o polityce wyboru kulturalnego. "Za i przeciw", nr 5/6. - A. J. WIECZORKOWSKI: Jednak jest kultura. "Prz. kult.", nr 25. - A. WOJCIECHOWSKI: Czy znowu "polityka kulturalna"? "Nowa Kult.", nr 24. - W. W. /W. WOROSZYLSKI/: 13 kwiatów "Polityki". "Nowa Kult.", nr 26. - S. ŻÓŁKIEWSKI: Polityka kulturalna. I. Potrzeba wyboru kulturalnego; II. Dlaczego nie "nowocześni"; III. Rozwój naturalny. "Polit.", nr 5, 8, 11. - żłk. /S. ŻÓŁKIEWSKI/: Odpowiedź "Nowej Kulturze". "Polit.", nr 17.

409

27 Umowa o współpracy kulturalnej między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Indii podpisana została w czasie wizyty polskiej delegacji rządowej w Indii. Umowa wiąże obie strony na przeciąg pięciu lat od chwili wejścia jej w życie i przewiduje m. in. współpracę pomiędzy instytucjami naukowo-badawczymi, stowarzyszeniami artystycznymi i literackimi, obustronne nagrody i stypendia dla pisarzy i tłumaczy oraz wzajemne rozpowszechnianie książek w obu krajach. Umowę podpisali: w imieniu Rządu PRL - premier J. Cyrankiewicz, w imieniu rządu Indii - premier J. Nehru. Weszła ona w życie z chwilą wymiany dokumentów ratyfikacyjnych w dn. 12 VIII 1958.

- Podsekretarzem stanu w Ministerstwie Kultury i Sztuki został E. Marzec, wysunięty na to stanowisko z ramienia Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego. Funkcję tę pełnił do sierpnia 1958.

411

- Powstanie miesięcznika^{k/a} "Encyklopedia Współczesna". W Warszawie ukazał się pierwszy numer "Encyklopedii Współczesnej", obejmującej w zeszytach miesięcznych po kilkadziesiąt haseł ze wszystkich dziedzin życia współczesnego (polityka, kultura, technika, nauka). W notatce otwierającej pierwszy rocznik redakcja informowała: "«Encyklopedia Współczesna» /.../ stawia sobie jako naczelne zadanie możliwie szybkie dostarczenie ścisłych wiadomości o wydarzeniach aktualnych, tak by roczniki «Encyklopedii» mogły być dla czytelnika podręcznym źródłem informacji o postaciach czy wydarzeniach związanych z danym rokiem". Każdy zeszyt składał się z dwu części, z których pierwsza zawierała hasła encyklopedyczne (w zamkniętym układzie alfabetycznym od A do Z), druga - kronikę wydarzeń miesiąca w kraju i na świecie, w działach: Wydarzenia miesiąca (polityczne i społeczne), Nauka (w układzie według podstawowych działów), Sztuka (tu również: literatura). Uzupełnieniem rocznika "Encyklopedii" były roczne indeksy. W części encyklopedycznej miesięcznik zamieścił w roku 1957 liczne hasła dotyczące pisarzy oraz tematów związanych z literaturą. W skład Komitetu Redakcyjnego wchodził: J. W. Gomułicki, J. Hurwicz (redaktor naczelny), L. Marszałek, Z. Raabe i K. Zarankiewicz. Ostatnim numerem "Encyklopedii" był numer grudniowy z roku 1959 (por. poz.).

A. BROMBERG: "Encyklopedia Współczesna" 1957. "Życie Warsz.", nr 77. - A. BROMBERG: W obronie "Encyklopedii Współczesnej".

"Nowa Kult.", nr 14. - K. Nast. /K. NASTULANKA/. "Nowa Kult.", nr 27. - (pst.): Nabili nas w butelkę. "Nowe Sygn.", nr 14.

412

- Powstanie grupy poetyckiej "Fedyment". W marcu powstała w Warszawie grupa poetycka "Fedyment", związana z zespołem młodzieżowym tygodnika "Kierunki". W roku 1957 należeli do niej: P. Graff, A. S. Krajewski, J. A. Tchórzewski, M. Thorek i K. P. Witt. Grupa "Fedyment" reprezentowała tendencje eksperymentatorskie w poezji, tak sformułowane w artykule P. Graffa: "Odwołując się do istniejących możliwości kojarzeniowych słów i zwrotów poeci tego kierunku /reprezentowanego przez "Fedyment" - R. L./ konstruuja - czy w każdym razie usiłują to robić - z uboczności i peryferii znaczeń nowe systemy logiczne, w których pojęcia i sądy wynikają z siebie według całkiem innych praw, niż w wierszu tradycyjnym, który jest niczym innym jak trochę inaczej ułożoną typograficznie prozą". Grupa wystąpiła na łamach "Kierunków" z kolumną poezji (nr 13, uzupełnioną w n-rze 14). W związku z tym wystąpieniem wywiązała się dyskusja na temat programu poetyckiego grupy, zainicjowana artykułem K. Brończyka: Drewniane historie.

K. BRONCZYK: Drewniane historie. "Kierunki", nr 27. (Polem.: J. DZIUBA: O poezji i schizofrenii. "Kierunki", nr 32; P. WITT: Rozmowa na migi. "Kierunki", nr 32; K. BRONCZYK: Do kolumny "Młodzi piszą". "Kierunki", nr 36; P. GRAFF: Nie tylko przeciwko "przeciwko". "Za i przeciw", nr 26; P. WITT: Psychokanaliza. "Kierunki", nr 41). - W. SZYMAŃSKI: List w sprawie poezji. "Za i przeciw", nr 22.

413

- Reaktywowanie szczecińskiego wydawnictwa "Polskie Pismo i Książka". Decyzją Wojewódzkiej Rady Narodowej w Szczecinie wznowiono

działalność spółdzielczego wydawnictwa "Polskie Pismo i Książka". Powstało ono w roku 1945 jako pierwsza polska placówka wydawnicza w Szczecinie, dysponowało własną księgarnią i drukarnią i wydawało m. in. tygodnik "Szczecin". W planie reaktywowanego wydawnictwa znajdowały się głównie publikacje poświęcone Pomorzu i regionowi północno-zachodniemu.

114

- Powieść Zofii Romanowiczowej Baśka i Barbara, wydana przez paryskie wydawnictwo "Libella" w 1956, pojawiła się w sprzedaży w księgarniach krakowskich administrowanych przez Stowarzyszenie "Pax".

115

- Międzynarodowa nagroda dla publicysty "Nowej Kultury". Jury konkursu na najlepszy esej krytyczny opublikowany w prasie na temat XXVIII Biennale w Wenecji przyznało jedną z czterech pierwszych nagród w kategorii czasopism zagranicznych (w wysokości 150 000 lirów) M. Porębskiemu, publicyście "Nowej Kultury", za artykuł XXVIII Biennale, zamieszczony w tym piśmie (1956 nr 43).

116

- Biblioteka Dwudziestolecia. Jako tom pierwszy nowej serii wydawniczej "Czytelnika" pt. Biblioteka Dwudziestolecia ukazała się powieść B. Jasińskiego Pałę Paryż (ze wstępem A. Sterna). Prospekt Biblioteki Dwudziestolecia, poświęconej reedycjom wybitnych, a od lat niewznawianych pozycji literackich lat 1918 - 1939, przewidywał również następujące utwory: P. Hulka-Laskowski: Mój Żyrardów; M. Kuncewiczowa: Cudzoziemka; M. Ukniewska: Strachy; M. Wańkiewicz: Szczenięce lata oraz Na tropach Smętka; M. Jasnorzewska-Pawlikowska: Poezje; J. Lechoń: Wybór poezji; W. Gombrowicz: Transatlantyk i Ślub.

117

2 P r a p r e m i e r a M i l c z e n i a R o m a n a B r a n d -
 s t a e t t e r a na scenie Teatru Gdańskiego w Sopocie. Reż. T.
 Żuchniewski, scenogr. F. Krasowski. Dramat Brandstaettera, poru-
 szający problematykę odpowiedzialności moralnej za wydarzenia po-
 lityczne lat 1949 - 1956, drukowany uprzednio w "Dialogu" (1956
 nr 6), przyjęty był do wystawienia i następnie skreślony z reper-
 tuaru kilku teatrów. Nad pierwodrukiem dramatu odbyła się dyskusja
 w redakcji "Dialogu" z udziałem E. Csató, T. Drewnowskiego, J. Przy-
 bosia, K. Puzyny i A. Tarna. Inscenizacja sopocka wywołała krytycz-
 ne echa w prasie, dotyczące zarówno samego utworu, któremu zarzu-
 cano nieprzekonywające postawienie problemu, naturalizm i przerost
 komentarza psychologicznego, jak i reżyserii oraz gry aktorskiej.

W roku 1957 Milczenie zostało wystawione również na scenie
 Bałtyckiego Teatru Dramatycznego w Koszalinie oraz w Państwowym
 Teatrze im. W. Bogusławskiego w Kaliszu.

Rozmowy o dramacie "Milczenie" a tragedia milczenia. /Steno-
 gram dyskusji/. "Dialog" 1956 nr 7 s.86 - 92. (Polem.: A. STRUM.:
Polemicznie o "Milczeniu". "Życie liter." 1957 nr 2; R. BRANDSTA-
 ETTER: W sprawie "Milczenia". "Życie liter." 1957 nr 5). - J. Z.
 "Ziemia i Morze" 1957 nr 22. - R. OSTROWSKA: Legenda i prawda
"Milczenia". "Nowa Kult.", nr 17. - L. RYBARSKI: Dramat idei. "Pra-
 ca świetl.", nr 8 s. 47 - 48. - C. SKOŁUDA: Za późno czy za wcześ-
nie? "Teatr i Film", nr 1.

118

2 R o z s t r z y g n i ę c i e k o n k u r s u W o j e w ó d z -
 k i e j R a d y N a r o d o w e j w K o s z a l i n i e
 na twórczość artystyczną, rozpisanego w marcu 1956. W dziedzinie

literatury dwie równorzędne drugie nagrody otrzymali: T. Kubik z Koszalina za opowiadanie Poszukiwacze skarbów i J. Zeukner ze Starogardu za wiersze z cyklu Przez czas goryczy. Dwie trzecie nagrody przyznano R. Szyndlerowi z Białogardu za Moje małe miasteczko i A. Juraniowi ze Słupska. Pierwszej nagrody nie przyznano.

119

4 O b c h ó d r o c z n i c y ś m i e r c i M a n u e l a J o s e O t h o n e w P E N - C l u b i e. Staraniem PEN-Clubu odbyła się w Warszawie uroczysta akademii dla uczczenia pięćdziesiątej rocznicy śmierci poety meksykańskiego M. J. Othone. Po zagajeniu J. Parandowskiego prelekcję wygłosił K. Iwanowski. Na program części artystycznej złożyły się ludowe pieśni meksykańskie oraz utwory fortepianowe.

120

6 U m o w a o w s p ó ł p r a c y k u l t u r a l n e j m i ę d z y P o l s k ą R z e c z p o s p o l i t ą L u d o w ą i D e m o k r a t y c z n ą R e p u b l i k ą W i e t n a m u została podpisana w Hanoi na okres pięciu lat. Umowa przewiduje m. in. obustronną wymianę wizyt literatów i artystów, przekłady dzieł literackich i naukowych i wymianę publikacji. W imieniu rządu PRL umowę podpisał premier J. Cyrankiewicz, w imieniu rządu DRW - premier Pham Van Dong. Umowa weszła w życie z chwilą wymiany dokumentów ratyfikacyjnych w dn. 2 VI 1958.

"Dz. Ustaw" 1958 nr 53 poz. 259 i poz. 260.

121

6 - 10 W y s t ę p y t e a t r u " N a r o d n e D i v a d l o " w K r a k o w i e. W ramach polsko-czechosłowackiej wymiany kulturalnej gościł w Krakowie teatr "Narodne Divadlo" z Bratysławy. Teatr bratysławski wystąpił na scenie Teatru im. J. Słowackiego z następującym repertuarem: P. Zvon: Taniec umarłych; M. Jariš: Inteligenci; A. Fredro: Pan Jowialski (tłum. J. Hodorovský); J. G.

Tajovsky: Prawo kobiet.

W. MACIĄG: "Narodne Divadlo" w Krakowie. "Życie liter.",
nr 16.

122

8 P o w r ó c i ł d o k r a j u S t a n i s ł a w M ł o -
d o ż e n i e c, poeta związany przed wojną z krakowskim śro-
dowiskiem futurystów. Na emigracji przebywał od roku 1939.

123

8 - 9 S e s j a n a u k o w a p o ś w i ę c o n a I w a n o w i
F r a n c e. W związku z setną rocznicą urodzin i czterdziestą
śmierci znakomitego ukraińskiego pisarza, publicysty i krytyka
I. Franki, odbyła się w Warszawie sesja naukowa zorganizowana
staraniem Komitetu Słowianoznawstwa PAN i Instytutu Polsko-Ra-
dzieckiego. Na sesji ogłoszono następujące referaty: J. Kury-
luk (ZSRR): Znaczenie twórczości Iwana Franki dla literatur
słowiańskich; H. Werwes (USRR): Rola Iwana Franki w zbliżeniu
ukraińskiej i polskiej literatury; M. Jakóbiec: Iwan Franko a
literatura polska; P. Zwoliński: Iwan Franko jako językoznawca.

124

16 J u b i l e u s z S t a n i s ł a w a N ę d z y - K u b i ń -
c a. W związku z przypadającą na rok 1957 sześćdziesiątą rocz-
nicą urodzin (2 IV) oraz czterdziestolecie twórczości S. Nę-
dzy-Kubińca Rada Państwa nadała poecie Krzyż Komandorski Orderu
Odrodzenia Polski. Odznaczenie wręczył pisarzowi zastępca prze-
wodniczącego Rady Państwa, B. Podedworny, na posiedzeniu klubu
poselskiego Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego w dn. 16 IV.

W kwietniu odbył się w Zakopanem uroczysty wieczór autor-
ski S. Nędzy-Kubińca ze słowem wstępnym podhalańskiego poety
ludowego, A. Pacha.

125

18 C y k l a u d y c j i P o l s k i e g o R a d i a W y -
b r a n e n o w e l e rozpoczęto nowelą T. Manna Droga na

omentarz. W cyklu tym (pierwotnie tytułowanym: Słuchamy noweli) nadawano co dwa tygodnie wybitniejsze utwory nowelistyki polskiej i światowej, zarówno dawnej, jak i współczesnej. W ciągu roku 1957 przedstawiono słuchaczom następujące utwory: P. Merimée: Mateo Falcone (5 V), Fyfe: Sałata i brylant (19 V), S. Grabiński: Błądny pociąg (2 VI), Z. Niedźwiecki: Studnia (16 VI), O. Wilde: Szczęśliwy książę (30 VI), H. Bergman: Zegar (7 VII), E. Grandon: Kryzys (4 VIII), M. Nadir: Tam gdzie się chodzi na spacer oraz Zrujnowany przez Success (18 VIII), Sz. Alejchem: Jeden z tysiąca (15 IX), J. London: Zamążpójście Lit-lit (29 IX), R. de Witt Miller: Wewnątrz piramidy (6 X), A. Czechow: Żarciki i Znajomy mężczyzna (20 X), L. Tołstoj: Po balu (3 XI), K. Mansfield: Filizanka herbaty (17 XI), M. Sołtykow-Szczedrin: Mawrusza-mieszczanka (1 XII), E. Bates: Włosy Małgorzaty (15 XII), G. Deledda: Znak miłości i Bezdroża (29 XII).

126

18 - 20 Nadzwyczajny Walny Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Polskich Artystów Teatru i Filmu ZASP. Po burzliwej dyskusji Zjazd wypowiedział się przeciwko powołaniu Naczelnej Rady Artystycznej przy Zarządzie Głównym SPATIF (por. poz.) oraz uchwalił zmiany statutowe. W uchwałach Zjazdu znalazły się m. in. postulaty dotyczące zróżnicowania struktur teatralnych na teatry państwowe, miejskie, związkowe, spółdzielcze i znajdujące się pod opieką Towarzystwa Teatralnego. Zjazd uchwalił też decentralizację teatrów, rozumianą jako usamodzielnienie inicjatywy, wypowiedział się natomiast przeciwko natychmiastowemu przekazywaniu teatrów władzom terenowym. Przewodniczącym Zarządu Głównego wybrany został ponownie M. Wyrzykowski.

Nadzwyczajny Walny Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Polskich

- 19 Zmarł w Gdańsku Franciszek Sędzicki (ur. 1882), nestor pisarzy kaszubskich, tegoroczny laureat miasta Gdańska, członek ZLP. (Dane bio-bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ.", nr 3 s. 143).

CZ. PTAK. "Słowo powsz.", nr 100.

- 20 Premiera filmu Kanał. W Warszawie odbyła się premiera filmu Kanał w reżyserii A. Wajdy, według opowiadania J. S. Stawińskiego (drukowanego w "Twórczości" 1956 nr 3). Film oparty jest na autentycznych losach oddziału powstańczego, wycofującego się kanałami z niemieckiego okrążenia w powstaniu warszawskim. Z nielicznymi wyjątkami (np. J. Kydryński, W. Leszczyński) film Wajdy uzyskał bardzo pozytywną ocenę krytyki. Podkreślono prawdziwość atmosfery ostatnich dni powstania, uniknięcie batalistycznego schematu, ukazanie "gorzkiej i niepopularnej prawdy" o cierpieniu, strachu i daremności ofiary (J. Płażewski). Wysoko została oceniona praca operatora (J. Lipmana) oraz muzyka J. Krenza. Krytykowano natomiast słabość powiązania poszczególnych wątków fabularnych oraz fragmentaryczność i niepełność obrazu powstania warszawskiego w filmie. Kanał reprezentował film polski na X Międzynarodowym Festiwalu Filmowym w Cannes w dniach 2 - 17 V (gdzie otrzymał, ex aequo z Siódmą pieczęcią I. Bergmana specjalną nagrodę jury, tzw. "Srebrną Palmę") oraz na Festiwalu Teatru, Muzyki i Filmu w Edynburgu w sierpniu tegoż roku. W plebiscycie czytelników "Filmu" na najlepszy film polski i obcy (przeprowadzonym w lutym 1958 roku) uzyskał I miejsce (obok filmu Felliniego La Strada).

L. BUKOWIECKI: "Kanał" wytęskniony... "Tryb. rob.", nr 99. -

K. DEBNICKI: Przeciw i za. "Film", nr 19. - E. ETLER: Trzy kart-

ki o "Kanale". "Kron.", nr 9. - E. FLEISZER: "Kanał" bez wyjścia. "Dialog", nr 5 s. 136 - 138. - Z. KAŁUŻYŃSKI. "Polit.", nr 12. - J. KYDRYŃSKI: Surrealizm?... "Życie liter.", nr 19. - W. LESZCZYŃSKI. "Nowe Sygn.", nr 18. - Z. PITERA: Szok, wzruszenie i obojętność. "Film", nr 19. - J. PŁAŻEWSKI: Komu KTT zajrzał w talerz. "Prz. kult.", nr 27. - J. PŁAŻEWSKI: Prawdy pierwszego i drugiego rzutu. "Prz. kult.", nr 16. - J. TOEPLITZ: "Kanale" w miesiąc po festiwalu w Cannes. "Tryb. Ludu", nr 170. - A. WAJDA: "Teatr i Film" nr 1.

129

21 Cykl wywiadów "Nowej Kultury" z pisarzami na temat literatury współczesnej otworzyła wypowiedź M. Jastruna, zamieszczona w numerze 16. W dalszych wywiadach wypowiadali się: A. Ważyk, J. Iwaszkiewicz i A. Słonimski. Problematyka drukowanych wypowiedzi wykraczała poza literaturę współczesną w wąskim rozumieniu tego słowa i dotyczyła również okresu międzywojennego.

/Wypowiedzi, wszystkie w "Nowej Kult.":/ M. JASTRUN. (Rozm. przepr. A. Międzyrzecki), nr 16. - A. WAŻYK. (Rozm. przepr. A. Wasilewski), nr 19. - J. IWASZKIEWICZ. (Rozm. przepr. W. Mach), nr 20. - A. SŁONIMSKI. (Rozm. przepr. K. T. Toeplitz), nr 25.

130

21 Ankieta "Nowych Sygnałów": Pisarze polscy za granicą o literaturze w kraju. Redakcja "Nowych Sygnałów" zwróciła się do kilkunastu pisarzy polskich przebywających za granicą z następującymi pytaniami: "1. Które utwory literatury krajowej z okresu minionego dwunastolecia (1944 - 1956) uważa Pan za najbardziej wartościowe? 2. Jakie doświadczenia artystyczne polskiej lite-

ratury międzywojennego dwudziestolecia uważa Pan za szczególnie godne kontynuacji i wykorzystania? 3. Jak ocenia Pan przejawiające się w literaturze krajowej nowe tendencje artystyczne i kierunki poszukiwania nowych dróg twórczych?" W ankiecie udział wzięli: G. Herling-Grudziński, B. Taborski, Z. Grabowski, J. S. Sito, J. Brzękowski i M. Pankowski. Wszystkie wypowiedzi redakcja opatrzyła informacyjnymi notami biograficznymi.

/Ogłoszenie ankiety:/ "Nowe Sygn.", nr 16 i nr 17. -
/Wypowiedzi, wszystkie w "Nowych Sygn.":/ G. HERLING-GRUDZIŃSKI, nr 17 oraz sprostowania: nr 18 i nr 24. - B. TABORSKI, nr 18. - Z. GRABOWSKI, nr 19. - J. S. SITO, nr 20. - J. BRZĘKOWSKI, nr 21. - M. PANKOWSKI, nr 24. - /Omówienia ankiety:/ alm. "Prz. hum.", nr 2 s. 85 - 87. - Z. FLORCZAK: Różne strony prowincjonalizmu. "Nowe Sygn.", nr 31. - M. P. /B. MAMON, J. PROKOP/: Emigracja o literaturze w kraju. "Tyg. powsz.", nr 27. - J. NIEMOJOWSKI. "Nowe Sygn.", nr 35 - 36. - żłk. /S. ŻÓŁKIEWSKI/: Nowy prorok. "Polit.", nr 18.

131

25 N a g r o d y m i a s t a S z c z e c i n a na rok 1957 zostały wręczone w czasie uroczystej sesji Miejskiej Rady Narodowej w 12 rocznicę wyzwolenia miasta. Otrzymali je: w dziedzinie literatury - N. Rydzewska - za całokształt twórczości literackiej, w dziedzinie publicystyki - B. Rajkowski, naczelny redaktor "Kurierza Szczecińskiego". Wysokość nagród wynosiła 5 000 zł.

132

27 R o z w i ą z a n i e Z w i ą z k u Z a w o d o w e g o P r a c o w n i k ó w K u l t u r y. III Krajowy Zjazd Związku Zawodowego Pracowników Kultury, obradujący w Warszawie, uchwalił likwidację dotychczas istniejącego Związku i powołanie na jego miejsce pięciu związków branżowych: 1) Pracowników

Poligrafii (reaktywowanego faktycznie już w dniach 20 - 21 III),
2) Pracowników Kinematografii, 3) Pracowników Instytucji Artystycznych, 4) Pracowników Książki, Prasy i Radia oraz 5) Pracowników Instytucji Kulturalnych. W dniach 28 - 29 IV obradowały krajowe zjazdy nowoutworzonych związków (z wyjątkiem ukonstytuowanego wcześniej Związku Zawodowego Pracowników Poligrafii), na których zatwierdzono statuty i wybrano władze. Do prezydium Zarządu Głównego Związku Zawodowego Pracowników Książki, Prasy i Radia weszli: L. Onichimowski (księgarstwo) - jako przewodniczący, J. Dreszer (wydawnictwa), S. Mandowski (prasa) i F. Stankowski (radio) - jako wiceprzewodniczący oraz W. Osóbka-Morawska jako sekretarz generalny.

133

27 - 28 S p o t k a n i e m ł o d z i e ż o w y c h g r u p p o e t y c k i c h w H a l i n i e. Z inicjatywy zespołu młodzieżowego przy redakcji "Kierunków" odbyło się w Halinie pod Warszawą spotkanie młodzieżowych grup poetyckich. W spotkaniu wzięły udział ugrupowania związane z kolumną Młodzi piszą tygodnika "Kierunki", m. in. wrocławska grupa "Dlaczego nie?", toruński "Helikon", warszawski "Fedymment" i poznańska "Przygoda". Celem spotkania było nawiązanie kontaktu pomiędzy poszczególnymi ośrodkami i twórcami. W czasie obrad wysłuchano referatów A. Łaszowskiego o sytuacji w poezji współczesnej i M. Bieszczadowskiego o współczesnym życiu literackim Francji.

J. CZAJKOWSKI. "Współczesność", nr 9. - S. JONCZYK: Nadzieja poezji. "Kierunki", nr 20. - S. JONCZYK: O twórczym zaangażowaniu młodzieży. "Biul. inf. Działaczy katol.", nr 5/6 s. 59 - 61. - "OBSERWATOR": O cennej inicjatywie i co z tego jeszcze nie wynikło. "Współczesność", nr 6. - "Słowo powsz.", nr 109.

134

28 - 29 K r a j o w y Z j a z d S t o w a r z y s z e n i a
B i b l i o t e k a r z y P o l s k i c h, obradujący w Łodzi,

wybrał nowe władze Stowarzyszenia. Przewodniczącym prezydium został dyrektor Biblioteki Narodowej w Warszawie, B. Horodyski. Honorowe członkostwo otrzymał senior bibliotekarzy polskich, twórca Centralnej Biblioteki Wojskowej, M. Łodyński.

135

28 U s t a n o w i e n i e N a g r o d y L i t e r a c k i e j
C z y t e l n i k ó w " P o p r o s t u ". Redakcja tygodnika "Po prostu" wspólnie z Radami Robotniczymi Fabryki Samochodów Osobowych Żerań, Warszawskiej Fabryki Motocykli i Zakładów Radiowych im. M. Kasprzaka postanowiły zawiązać komitet organizacyjny do rocznej nagrody literackiej czytelników "Po prostu". W notatce zamieszczonej w n-rze 17 tygodnika, redakcja "Po prostu" informuje: "W dalszej perspektywie widzimy potrzebę i możliwość rozszerzenia inicjatywy komitetu na inne dziedziny sztuki - plastykę, teatr, muzykę. Mamy nadzieję, że do prac komitetu zgłoszą również akces dalsze Rady Robotnicze. Sądzymy, że działalność taka, prowadzona pod auspicjami ruchu samorządów robotniczych może być krokiem naprzód ku urzeczywistnieniu idei ludowego mecenatu. Sądzymy wreszcie, że czas przejść od abstrakcyjnych dyskusji na temat polityki kulturalnej do praktycznej działalności /.../".

Nagroda literacka "Po prostu" miała być przyznawana corocznie w dwu kategoriach: 1) za najlepszą powieść, tom opowiadań lub pamiętnik oraz 2) za najlepszy tom wierszy, dramat lub esej, wytypowane według względnej większości głosów w plebiscycie czytelnicznym. Organizatorzy powoływać mieli każdorazowo dziesięcioosobowe grono wybitnych pisarzy w celu wytypowania książek współczesnych pisarzy polskich, wydanych po raz pierwszy w danym roku, jako utworów mających kandydować do nagrody. Plebiscyt miał być przeprowadzany na kartach plebiscytowych, sprzedawanych w cenie 1 zł. Zebrana w ten sposób suma uczestniczyć miała w ogólnym funduszu nagród. Wysokość nagrody ustalona została na 50 tysięcy zł. w każdym dzia-

le. Wyniki plebiscytu miał podawać każdorazowo noworoczny numer pisma.

Do komitetu typującego książki na rok 1957 redakcja zaprosiła następujących pisarzy: J. Andrzejewskiego, H. Boguszewską, M. Dąbrowską, M. Jastruna, J. Kotta, J. Parandowskiego, J. Przybosia, A. Rudnickiego, A. Słonimskiego, K. Wykę. Nagroda nie została przyznana z powodu zawieszenia "Po prostu" (por. poz.).

Regulamin Nagrody Literackiej Czytelników "Po prostu". "Po prostu", nr 22.

136

28 K u l t u r a i n a u k a w b u d ż e c i e p a ń s t w o w y m n a r o k 1 9 5 7. Według ustawy budżetowej na rok 1957 z dn. 28 IV pozycje budżetu przeznaczone na naukę i kulturę zamykają się w sumach: nauka i szkolnictwo wyższe - 2 908 963 000 zł, kultura i sztuka - 1 452 246 000 zł. W układzie resortowym: Ministerstwo Kultury i Sztuki - 698 909 000 zł, Urząd Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarstwa - 66 406 000 zł, Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego - 1 714 552 000 zł, Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk - 9 796 000 zł, Komitet do Spraw Radiofonii "Polskie Radio" - 292 144 000 zł, Polska Akademia Nauk - 403 128 000 zł, Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza "Prasa" - 140 000 000 zł, Polska Agencja Prasowa - 31 675 000 zł.

"Dz. Ustaw", nr 25 poz. 115

137

29 I n a u g u r a c j a d z i a ł a l n o ś c i Z e s p o ł u T e a t r a l n e g o K l u b u K r z y w e g o K o ł a. W sali Teatru Kameralnego w Warszawie wystąpił po raz pierwszy Zespół Teatralny Klubu Krzywego Koła z premierą trzech jednoaktówek: W. Saroyan: Jest tam kto?, B. Brecht: Niearyjska żona i E. Ionesco: Iysa śpiewaczka. Na afiszach zapowiadających przedstawienie jako współorganizatora imprezy podano również redakcję "Nowej Kultury". Zespół redakcyjny pisał w związku z tym w notatce

zamieszczonej w 18 n-rze tygodnika: "Nasz podpis pod pierwszą imprezą nowego teatru oznacza nie tyle realny udział w jej przygotowaniu, ile sympatię i solidarność z ambitnym, ideowym, poszukującym zespołem. Pragniemy, aby w najbliższej przyszłości więź, która nas łączy, była coraz silniejsza".

W czerwcu 1957 odbyła się kolejna premiera Zespołu Teatralnego Klubu Krzywego Koła: adaptowane na scenę i reżyserowane przez J. Woszczerowicza studium S. Wyspiańskiego o Hamlecie.

St. T. /S. TREUGUTT/: Nowa premiera "Krzywego Koła". "Prz. kult.", nr 23. - Nowy zespół teatralny. "Nowa Kult.", nr 18.

138

30 K o n f e r e n c j a p r a s o w a w s p r a w i e p r a w a a u t o r s k i e g o. W siedzibie Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich w Warszawie odbyła się konferencja prasowa, zorganizowana przez Związek Autorów i Kompozytorów Scenicznych. W konferencji wziął udział R. Jouglet, sekretarz generalny Międzynarodowej Konferencji Związków Autorów i Kompozytorów, który przedstawił stan ochrony praw autorskich w dwudziestu ośmiu państwach.

139

- F r a n c u s k i n u m e r "T w ó r c z o ś c i". Kwietniowy numer miesięcznika "Twórczość" poświęcony został kulturze i literaturze francuskiej. Wypełnili go wyłącznie pisarze francuscy. Powołując się na uchwały XX Zjazdu KPZR redakcja wskazywała (w nocie Od redakcji) na konieczność rewizji stosunku do lewicy niekomunistycznej, na potrzebę nawiązania dyskusji z postępowym nurtem zachodniej myśli społecznej. "Jeśli koegzystencja nie ma oznaczać rezygnacji z naszej ideologii, jeśli przyświecać jej ma perspektywa socjalistyczna, to rozmawiać musimy z ludźmi takimi jak Sartre, Camus czy Nadeau, z ludźmi lewicy. Mówią nam oni często rzeczy nieprzyjemne, czasem bolesne, ale mówią o

sprawach, które nas najżywotniej obchodzą. Będąc zaś marksistami, jednej przynajmniej rzeczy nie powinniśmy się obawiać: swobodnej wymiany myśli, szczerzej, uczciwej dyskusji. Dlatego numer francuski »Twórczości« traktujemy jako próbę dialogu z całą francuską lewicą, zarówno komunistyczną, jak niekomunistyczną".

Numer zawiera m. in. artykuły i studia: H. Lefebvre: Marksiizm i myśl francuska; J. P. Sartre: Marksiizm i egzystencjalizm; J. Madaule: Dwa oblicza współczesnego humanizmu francuskiego - Emanuel Mounier i Vercors; A. Camus: Artysta i współczesność. Literaturę reprezentują: L. Aragon, A. Artaud, G. Bataille, S. Beckett, P. A. Birot, R. Char, R. Desnos, P. Eluard, P. Jaccottet, M. Ieiris, H. Michaux, F. Ponge, J. Prevert, R. Queneau, S. J. Perse, J. Supervielle, J. Tardieu; publicystykę i krytykę literacką: D. Mascolo, P. Emmanuel, M. Chavardes, J. Duvignaud, M. Nadeau, A. Bazin; publicystykę polityczno-społeczną i kulturalną: E. Glissant, A. Maurois, A. Chamson, L. de Villefosse, J. Cassou, E. Morin. Numer zaopatrzony jest w noty biograficzne informujące o autorach w nim reprezentowanych. Współredaktorem numeru ze strony francuskiej był Vercors.

A. T. : Marksiizm i myśl francuska. "Polit.", nr 16. - L. FLASZEN. "Zdarzenia", nr 4. - F. F. /F. FORMALCZYK/. "Ziemia i Morze", nr 18. - St. G. /S. GROCHOWIAK/: Od redakcji do akrobacji. "Za i przeciw", nr 10. (Polem.: J. LISOWSKI/. "Twórcz.", nr 6 s. 169 - 170; S. GROCHOWIAK. "Za i przeciw", nr 17). - Z. GROSS. "Kult. i Społ.", nr 3 s. 146 - 152. - PATRYK /Z. HERBERT/. "Tyg. powsz.", nr 24. - S. KOZICKI. "Nowa Kult.", nr 22.

- Sprawa miesięcznika "Telimena". Próby utworzenia miesięcznika literackiego "Telimena" zostały osta-

tecznie poniechane. Miesięcznik, zapowiadany w prasie od kilku miesięcy, miał być wydawany przez Państwowe Przedsiębiorstwo "Ruch" pod redakcją M. Samozwaniec, A. M. Swinarskiego, J. Waldorffa, J. Minkiewicza, A. Mauersbergera i J. Rojewskiego. Jak podały notatki prasowe - ze względu na wysokie koszty P. P. "Ruch" odstąpiło od projektu wydawania miesięcznika.

/Anonse i notatki:/ "Współczesność", "Europa", "Orka" i "Telimena". "Życie Warsz.", nr 43. - Z dnia. "Tyg. powsz.", nr 13. - Żywocik literacki. "Życie liter.", nr 14.

141

- P r ó b y u t w o r z e n i a w y d a w n i c t w a "P o d l a s i e". W Białymstoku powołano komitet organizacyjny Spółdzielni Wydawniczej "Podlasie". W skład komitetu weszli m. in. red. H. Matejczyk, literat S. Szydłowski i dyrektor białostockiej drukarni E. Baranowski. Program wydawnictwa miał obejmować przede wszystkim publikacje dotyczące regionu białostockiego.

142

- Ł ó d z k i T e a t r P o w s z e c h n y n a w y s t ę p a c h w J u g o s ł a w i i. Państwowy Teatr Powszechny w Łodzi przebywał na występach w Jugosławii, gdzie dał siedem przedstawień na scenie Teatru Narodowego w Lublanie (G. Zapolskiej Moralność pani Dulskiej, F. de Rojas Celestyna, J. Anouilha Antygonna) oraz w Chorwackim Teatrze Narodowym w Zagrzebiu.

143

- K l u b P r z y j a c i ó ł K u l t u r y I b e r y j s k i e j powstał w Warszawie z inicjatywy grona pisarzy, dziennikarzy i studentów. Zadaniem Klubu jest popularyzacja kultury narodów mówiących językami hiszpańskim i portugalskim. Przewodniczącą Zarządu Klubu została Z. Szleyen.

144

- P o w s t a n i e s t u d e n c k i e g o t e a t r z y k u "Itakdalej". W Krakowie odbyło się inauguracyjne przedstawienie teatrzyku studenckiego "Itakdalej", który wystąpił z rewią piosenek

- O t w a r c i e k a w i a r n i "C z y t e l n i k a". W War-
szawie, w lokalu Spółdzielni Wydawniczej "Czytelnik" przy ul.
Wiejskiej otwarto kawiarnię literacką. Przy kawiarni powstał sa-
lon wydawnictw "Czytelnika". Nowootwarta kawiarnia stała się
wkrótce miejscem zebrań dyskusyjnych i siedzibą Klubu Dyskusyjne-
go "Czytelnika" "100 kwiatów".

146

- O d n a l e z i e n i e b o h a t e r a p o w i e ś c i
I g o r a N e w e r l e g o C h ł o p i e c z S a l s -
k i c h s t e p ó w. Tłumaczka powieści I. Newerlego Chłopiec
z Salskich stepów na rosyjski, Z. Szatałowa, w rezultacie długo-
trwałych poszukiwań odnalazła bohatera powieści W. ^{I.} Diegtiarowa,
występującego w utworze pod nazwiskiem Diergaczowa, ^{Diegtiarow,} mieszkający
w Stanicy Cymlińskiej i pracujący tam jako weterynarz, nie znał
powieści Newerlego i nie wiedział o literackiej transpozycji
swoich wojennych losów. W braku innych świadków dopiero świadec-
two powieści pozwoliło mu odzyskać legitymację partyjną, utrac-
oną wskutek podejrzeń o nielojalną postawę w hitlerowskim obozie.

Diegtiarow został następnie zaproszony do Polski (por. poz.).
Odnaleziony bohater. "Nowa Kult.", nr 49. - [wywiad z Z. Szatałową]. "Życie
Warsz.", nr 74. - Kronika. "Nowiny liter. i wyd.", nr 6. 147

- Z m i a n y w m i e s i ę c z n i k u "P o m o r z e".

Wydawany od 1955 w Bydgoszczy miesięcznik "Pomorze" od n-ru
3/1957 został przekształcony w dwutygodnik i ukazywał się z podty-
tułem "Dwutygodnik kulturalny". Jednocześnie w rozszerzonym ko-
legium redakcyjnym A. Kowalkowski został wymieniony jako redaktor
naczelnny, J. Górec - jako sekretarz redakcji. Od numeru 4/1957
wydawanie pisma objął Oddział ZLP w Bydgoszczy (poprzednio: wspólnie
z Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej).

1957 jako ogłoszenie w sprawie...

Nr 15 ukazał się po mie-

sięcznej przerwie w wydawaniu pisma z podtytuł^{em} zmienion^{ym} na "Dwutygodnik społeczno-kulturalny". Redakcję naczelną objął W. Dunarowski, stanowisko zastępcy redaktora - W. Rogowski, funkcję sekretarza redakcji - D. Czaplicki, przedstawicielstwo redakcji w Gdańsku - R. Ostrowska. W n-rach - 14 skład^u kolegium niepodan^o. Od n-ru 15^(z dn. 1-15 XI) miejsce wydania: Bydgoszcz-Gdańsk (dotychczas: Bydgoszcz). Wydawanie pisma objęło ponownie Prezydium WRN i ZLP w Bydgoszczy.

148

- Z m i a n a t y t u ł u m i e s i ę c z n i k a "C z a r n o n a b i a ł y m". W związku ze staraniami o wznowienie przedwojennego czasopisma "Czarno na białym" oraz protestem b. redaktora tego pisma, J. Grzędzińskiego, miesięcznik młodych literatów, dziennikarzy i plastyków krakowskich, który pod tym tytułem ukazał się w grudniu 1956 roku, zmienił tytuł na "Zebra".

149

MAJ

1 P o z n a ń s k a s t a c j a t e l e w i z y j n a r o z p o c z ę ł a d z i a ł a ł n o ść!

150

2 - 9 D n i W r o c ł a w i a. W ramach obchodów Dni Wrocławia odbyły się liczne imprezy o charakterze literackim i kulturalnym. M. in. w dniu 2 V, w sto pięćdziesiątą rocznicę urodzin W. Pola, odsłonięto tablicę pamiątkową na kamienicy przy Placu Solnym 16, gdzie w roku 1847 mieszkał poeta. W dniu następnym odbyła się w sali uniwersyteckiej akademia ku czci W. Pola, zorganizowana staraniem wrocławskich oddziałów Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza i Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Na akademii T. Mikulski wygłosił prelekcję O Wincentym Polu nie jubileuszowo (druk.: "Nowe Sygn.", nr 20). 7 V, w związku z obchodzonym w 1957

Rokiem Wyspiańskiego, we wrocławskim Teatrze Rozmaitości wystawiono Warszawiankę łącznie z fragmentami Nocy listopadowej. Na zakończenie Dni Wrocławia, dn. 9 V, odbył się Dolnośląski Sejmik Kultury, połączony z wręczeniem nagród miasta Wrocławia za działalność literacką i artystyczną (por. poz.).

151

3 - 12 D n i O ś w i a t y, K s i ą ż k i i P r a s y obchodzone były pod hasłem nawiązania do postępowych tradycji społecznych i narodowych zawartych w Konstytucji 3 Maja. Organizacja obchodów oparta była całkowicie na inicjatywie społecznej. W pracach związanych z Dniami wzięli udział bibliotekarze, księgarze, nauczyciele, przedstawiciele wydawnictw oraz aktyw kulturalno-oświatowy. Rolę koordynatora pełniły komisje powołane przy Wydziałach Kultury Wojewódzkich Rad Narodowych. Generalnym założeniem obchodu była popularyzacja polskiej postępowej myśli społecznej i naukowej oraz upowszechnienie książki i czytelnictwa. W całym kraju odbyły się tradycyjne kiermasze książki, spotkania z autorami, liczne imprezy artystyczne i literackie, odczyty i konkursy. M. in. w Warszawie otwarto wystawę prac Sejmu Czteroletniego i Komisji Edukacji Narodowej, w Bibliotece Jagiellońskiej ~~wystawę~~ wystawę poświęconą W. Bogusławskiemu, a w krakowskim Pałacu Sztuki - wystawę Wyspiański i jego współcześni. W Łodzi odbył się przemarsz ulicami miasta pochodzący "bohaterów powieściowych". ~~Konkursy~~ ~~konkursy~~ 11 V w poznańskim Klubie Międzynarodowej Książki i Prasy odbył się Konkurs Poezji i Prozy.

152

4 W y s t a w a a n g i e l s k i e j k s i ą ż k i n a u k o w e j, zorganizowana przez Polską Akademię Nauk, otwarta została w Warszawie w Pałacu Kultury i Nauki. Wystawa objęła ponad dwa tysiące dzieł ze szczególnym uwzględnieniem językoznawstwa.

153

5 Cykl audycji Polskiego Radia Niezapomniane stronice rozpoczęła audycja poświęcona powieści Ogniem i mieczem H. Sienkiewicza. W cyklu tym nadawano fragmenty najwybitniejszych utworów klasyków polskich i obcych, w odstępach tygodniowych. W roku 1957 przedstawiono słuchaczom we fragmentach m. in. następujące dzieła: L. Tołstoj: Wojna i pokój (12 V i 6 X), B. Prus: Faraon (19 V i 8 IX), W. S. Reymont: Chłopi (9 VI i 3 XI), E. Orzeszkowa: Nad Niemnem (30 VI), Ch. Dickens: Dawid Copperfield (16 VI), M. de Cervantes: Don Kichot z Manczy (7 VII), S. Żeromski: Popioły (14 VII i 1 XII), H. Sienkiewicz: Quo vadis? (21 VIII i 17 XI), Ch. H. Andersen: Mała syrena (4 VIII), J. I. Kraszewski: Stara baśń (11 VIII), H. Sienkiewicz: Krzyżacy (18 VIII), S. Undset: Krystyna córka Lawransa (1 IX), H. Sienkiewicz: Potop (15 IX), J. Weyssenhoff: Soból i panna (29 IX), H. Sienkiewicz: Pan Wołodyjowski (13 X), I. Turgeniew: Ojcowie i dzieci (10 XI), J. Conrad: Lord Jim (8 XII), M. Szolochow: Cichy Don (15 XII), R. Rolland: Colas Breugnon (29 XII). W doborze pozycji uwzględniano m. in. życzenia słuchaczy.

6 Konferencja w sprawie czytelnictwa odbyła się w Ministerstwie Kultury i Sztuki. Na konferencji zwrócono uwagę na niedostateczny rozwój czytelnictwa, spowodowany m. in. niewłaściwą polityką instytucji wydawniczych, zwyczają cen książek, zmniejszeniem nakładów, wadliwą siecią biblioteczną oraz niedostatecznym przygotowaniem bibliotekarzy.

6 Pisarze w polskiej grupie Unii Międzyparlamentarnej. 26 IV odbyło się pierwsze w obecnej kadencji sejmku walne zebranie polskiej grupy Unii Międzyparlamentarnej. Przystąpiło do niej 181 posłów (trzykrotnie

więcej niż w ubiegłej kadencji). 6 V ukonstytuował się zarząd grupy, w składzie: L. Kruczkowski - przewodniczący oraz J. Ozga-Michalski i J. K. Wende - zastępcy przewodniczącego.

156

- 7 W dziewięćdziesiątą rocznicę urodzin Władysława Stanisława Reymonta mieszkańcy wsi Lipce przygotowali widowisko folklorystyczne Wesele Boryny.

157

- 9 Zmarła w Warszawie Weronika Tropaczyńska-Ogarkowa (ur. 1908), powieściopisarka, autorka książek dla młodzieży, w latach 1945 - 1951 redaktorka "Płomyka", autorka licznych audycji radiowych, odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi. (Dane biograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1958 nr 3 s. 155).

M. BIERNACKA, M. MANIAKÓWNA, M. SPIRATKÓWNA, M. SZCZAWIŃSKA:
Nad mogiłą Weroniki Tropaczyńskiej-Ogarkowej. "Zielony Szt.", nr 40. - H. BOBINSKA: Wspomnienie o Weronice Tropaczyńskiej. "Nowa Kult.", nr 20. - M. WARNEŃSKA: Siłaczka. "Nowiny lit. i wyd.", nr 10/11. - M. WARNEŃSKA: "Tryb. Ludu", nr 128.

158

- 9 Nagrody miasta Wrocławia z a r o k 1957, przyznane przez Prezydium Rady Narodowej m. Wrocławia 19 IV, zostały wręczone laureatom w czasie obrad Dolnośląskiego Sejmiku Kultury. W dziedzinie literatury nagrodę otrzymał H. Worcell, w dziedzinie publicystyki - K. Krzyżagórski. Wysokość nagród wynosiła po 7 000 zł.

159

- 10 Umowa o współpracy kulturalnej między Polską Rzeczpospolitą Ludową i Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną została podpisana w Warszawie.

160

12 Nagrody miasta Krakowa. Rada Narodowa m. Krakowa przyznała nagrody artystyczne i literackie. W dziedzinie literatury nagrodę otrzymał S. Lem za całokształt twórczości, ze szczególnym uwzględnieniem powieści Czas nieutracony. Wręczenie nagród odbyło się dn. 5 VI, na specjalnej sesji Rady Narodowej z okazji 700-lecia lokalizacji miasta.

161

12 Powstanie tygodnika "Zdarzenia". W Krakowie ukazał się pierwszy numer magazynu kulturalnego: "Zdarzenia. Ilustrowany magazyn tygodniowy", wydawanego przy redakcji "Gazety Krakowskiej" przez Krakowskie Wydawnictwo Prasowe. W pierwszych numerach pisma zamieścili swe utwory i artykuły m. in.: B. Drozdowski, J. P. Gawlik, T. Kwiatkowski, J. Kydryński, S. Lem, M. Promiński. W "Zdarzeniach" pojawiły się również utwory pisarzy zagranicznych, m. in.: M. Ayme, E. Caldwellla, J. Joyce'a, I. Ilfa i E. Pietrowa, A. Malraux, A. Saint-Exupery'ego, F. Sagan, G. Simenona. W dalszych numerach zawartość literacka pisma została znacznie ograniczona.

162

13 - 14 Stulecie Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, przypadające na dzień 12 I, zainaugurowała uroczysta akademia w sali posiedzeń PTPN, otwarta przez prezesa Towarzystwa, K. Tymienieckiego. W akademii udział wzięli m. in.: zastępca przewodniczącego Rady Państwa - S. Kulczyński, Minister Szkolnictwa Wyższego - S. Żółkiewski, prezes PAN - T. Kotarbiński, goście z Czechosłowacji, Danii, Francji, Jugosławii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Niemieckiej Republiki Federalnej i Rumunii oraz przedstawiciele wielu wyższych uczelni w kraju. S. Kulczyński w imieniu Rady Państwa udekorował wybitnych naukowców - członków Towarzystwa wysokimi odznaczeniami.

15 V nastąpiło otwarcie wystawy 100 lat Poznańskiego Towarzystwa

Przyjaciół Nauk i jego zbiorów w Starym Ratuszu. 3 VI, w ramach obchodów jubileuszowych, Komisja Filologiczna PTPN zorganizowała sesję naukową poświęconą Onufremu Kopczyńskiemu, połączoną z wystawą dzieł Kopczyńskiego oraz ich recepcji.

163

13 Akademia poświęcona pamięci Juliusza Kleinera odbyła się w Lublinie staraniem Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Na akademii ogłoszono referaty: F. Araszkiwicz: O działalności naukowej prof. Juliusza Kleinera i Z. Ciechanowska: O prof. Juliuszu Kleinerze jako neofilologu. Przemawiali również wychowankowie J. Kleinera: J. Starnawski, S. Sawicki i K. Papierkowska. Akademię zakończono odczytaniem fragmentów prac J. Kleinera. W dniach następnym zorganizowano wystawę pamiątek po profesore.

164

17 Wieczór poezji Jana Lechonia w Krakowie odbył się w Klubie Międzynarodowej Prasy i Książki staraniem Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Prelekcję o twórczości J. Lechonia wygłosił J. Hordyński, który ^{odczytał} również własny wiersz poświęcony poecie. W dalszej części wieczoru recytowano poezje Lechonia. Wieczór zgromadził liczne audytorium.

165

20 V - Leninradzki Teatr Miniatur w Polsce. Do Polski przybył na gościnne występy leninradzki Teatr Miniatur pod dyrekcją A. Rajkina. Goście radzieccy występowali w wielu miastach z programem Białe noce, wysoko ocenionym przez krytykę. Występy teatru Rajkina transmitowane były przez telewizję (10 VI).

166

20 V - Teatr "Comédie Française" w Polsce. W Polsce bawił zespół teatralny "Comédie Française" z komedio-^{ba-}letem Moliera Mieszczanin szlachcicem. Inscenizatorem i reżyserem

sztuki był J. Meyer. Aktorzy francuscy wystąpili w Poznaniu, Warszawie i Krakowie, odnosząc znaczny sukces i zyskując uznanie krytyki, podkreślającej szczególnie zalety gry aktorskiej.

167

- 21 Cykl audycji Polskiego Radia Debiuty pisarskie rozpoczęto opowiadaniem R. Lassoty Człowiek pod wagonem. W audycjach tych nadawano raz na miesiąc utwory prozaiiczne młodych pisarzy, nigdzie dotychczas niedrukowane. Redakcję cyklu objął A. Kijowski, który też poszczególne audycje poprzedzał słowem wstępnym. W Debiutach pisarskich nadano w roku 1957 następujące opowiadania: ^{Z. Lewandowska:} Czerwony dom (18 VI), J. Tymowski: Pusta cackanka i Żółte saperki (23 VII), J. Krasiński: Kordonek (24 IX), M. Leja: opowiadania pod łącznym tytułem Królestwo bez prawa wstępu (26 XI), I. Kozłowska: Lord (17 XII).

168

- ok. 21 Wymiana naukowa ze Stanami Zjednoczonymi. Do Polski przybyli przedstawiciele Fundacji Forda: Sh. Stone, P. Herring i J. M. Montias, w celu omówienia form wykorzystania przyznanej Polsce dotacji 500 tysięcy dolarów na wymianę naukową ze Stanami Zjednoczonymi. Postanowiono przeznaczyć dotację m. in. na stypendia dla ok. 50 polskich pracowników naukowych (m. in. humanistów) oraz na wyposażenie i książki dla bibliotek i zakładów naukowych. Delegacja amerykańska opuściła Polskę w dn. 4 VI.

169

- 22 Konferencja przedstawicieli związków twórczych, zorganizowana z inicjatywy Związku Autorów i Kompozytorów Scenicznych, obradowała w siedzibie Stowarzyszenia Polskich Artystów Teatru i Filmu w Warszawie. Tematem obrad była proporcja utworów polskich i obcych w planach wydawniczych i repertuarowych. W konferencji wziął udział delegat Ministerstwa Kultury i Sztuki.

170

- 25 Cykl otwartych zebrań naukowych

I n s t y t u t u B a d a ń L i t e r a c k i e h P A N
zainicjował referat J. Krzyżanowskiego Stańczyk w życiu swoich cza-
sów. W roku 1957 odbyło się jeszcze pięć dalszych zebrań: M. Dłu-
ska: Miejsce nauki o wierszu w językoznawstwie (28 VI); K. Gór-
ski: Sztuka recytacji (20 IX); K. Wyka: "Pan Tadeusz" na tle ro-
mantyzmu i realizmu (11 X); H. Markiewicz: Radziecka nauka o lite-
raturze w świetle ostatnich dyskusji teoretycznych (4 XI); I. Sła-
wińska: VII Kongres Międzynarodowej Federacji Literatury i Języka
w Heidelbergu (6 XI). Wszystkie zebrania miały charakter dyskusyj-
ny.

171

26 P o w s t a n i e t y g o d n i k a " C o d a l e j " . W Ka-
towicach ukazał się pierwszy numer pisma: "Co dalej. Tygodnik mło-
dych", wydawanego przez Komitet Wojewódzki Związku Młodzieży Socja-
listycznej w Katowicach. Numer ten poprzedzony był wydaniem (w
kwietniu 1957) jednodniówki pod tymże tytułem, określonej jako "nu-
mer próbny wydany na Zjazd ZMS". Numer 1 redagowany był przez ko-
legium w składzie: Z. Czapliński, P. Dubiel, J. W. Kowalski, L. Pro-
szowski, J. Wołczyński, Z. Moskwa (w dalszym rozwoju pisma skład
ten uległ ^a zmianom). W roku 1957 zamieścili w tygodniku swoje utwo-
ry, przekłady lub artykuły m. in.: B. Brzeziński, B. Drozdowski,
I. Ireduński, ^{J. Kyduński} (M. Leja, A. Minkowski, W. Szewczyk, M. Załucki, W.
Zechenter. Wydrukowano również utwory E. Caldwell'a i M. Zoszczenki.
W n-rze 18 została zamieszczona kolumna najmłodszej poezji i grafi-
ki.

172

30 U s t a n o w i e n i e n a g r ó d a r t y s t y c z n y c h
"P r z e g l ą d u K u l t u r a l n e g o " . Redakcja "Przeglą-
du Kulturalnego" ustanowiła w n-rze 22 pisma coroczne nagrody li-
terackie i artystyczne. Ufundowano dwie nagrody w dziedzinie lite-
ratury (~~za~~ za poezję, prozę i dramat ^{oraz} ~~za~~ za esej) ~~jedną~~ jedną w
dziedzinie sztuk plastycznych (za malarstwo, rzeźbę i grafikę).

Wysokość każdej z nagród określona została na 15 000 zł. Jako termin przyznawania nagrody ustalono miesiąc styczeń, przy czym do nagrody literackiej kandydować mogły jedynie utwory opublikowane drukiem w roku poprzedzającym, wytypowane w ankiecie czytelniczej "Przeglądu Kulturalnego" lub zgłoszone przez redakcję pisma i członków jury. W skład sądu konkursowego wchodzić mieli członkowie redakcji oraz zaproszeni krytycy lub artyści. Jako termin przyznania nagrody po raz pierwszy przewidziano styczeń 1958.

173

- 31 Zmarł w Skarżysku - Kamiennej Leopold Staff (ur. 1878), znakomity poeta, tłumacz i dramaturg, trzykrotny laureat Państwowej Nagrody Literackiej, doktor honoris causa uniwersytetów: Warszawskiego i Jagiellońskiego, odznaczony Orderem "Sztandaru Pracy" I klasy oraz Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Trumna poety wystawiona była w dn. 2 i 3 VI w sali kolumnowej Ministerstwa Kultury i Sztuki przy ul. Senatorskiej w Warszawie. Wartę honorową przy trumnie pełnili: Minister Kultury i Sztuki K. Kuryluk, wiceministrowie: E. Marzec i T. Zaorski, dyrektor generalny Ministerstwa S. W. Balicki oraz pisarze, m. in.: J. Andrzejewski, L. Bartelski, J. Bocheński, J. Broszkiewicz, J. Hartwig, J. Jurandot, J. Lau, A. Nowicki, E. Osmańczyk, J. Parandowski, S. Pollak, W. Rogowicz, A. Rudnicki, A. Stern, J. Strykowski, W. Woroszyński. Po nabożeństwie żałobnym w Kościele św. Krzyża, odprawionym przez ks. biskupa A. Niemirę, nastąpiło wyprowadzenie zwłok na Cmentarz Powązkowski. Pogrzeb poety odbył się na koszt państwa, z udziałem wielotysięcznych rzesz miłośników jego poezji. Na cmentarz przybyli przedstawiciele władz państwowych i partyjnych, m. in.: członek Biura Politycznego KC PZPR, Prezes Rady Ministrów J. Cyrankiewicz; sekretarz KC PZPR,

z str. 98

zastępca Przewodniczącego Rady Państwa, J. Albrecht; członkowie Rady Państwa: L. Kruczkowski, J. Ozga-Michalski i J. Zawieyski; ministrowie: Kultury i Sztuki - K. Kuryluk, Oświaty - W. Bieńkowski, Szkół Wyższych - S. Żółkiewski; sekretarz KC PZPR i I sekretarz Komitetu Warszawskiego PZPR - W. Jarosiński; przewodniczący Stołecznej Rady Narodowej - Z. Dworakowski. Nad grobem przemawiali: minister K. Kuryluk i prezes ZLP, A. Słonimski.

(Dane bio- bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 3. W-wa 1964 s. 192 - 207 oraz P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Spoż." 1958 nr 3 s. 144 - 146).

M. BIESZCZADOWSKI: Przez ucho igielne. (Po śmierci L. Staffa). "Słowo powsz.", nr 131. M. DĄBROWSKA: Zamknięty rozdział poezji. "Dokoła Świata", nr 24. - S. R. DOBROWOLSKI: Listy do nikogo. "Żołn. pol.", nr 12. - J. Z. JAKUBOWSKI. "Polit.", nr 16. - K. A. JAWORSKI: Wspominając Staffa... "Kur. lubel.", nr 65. - G. KARSKI: Wspomnienie o L. Staffie. "Tryb. Ludu", nr 157. - J. KIERST: Muza. (Radiowe wspomnienie o L. Staffie). "Świat", nr 27. - J. KWIATKOWSKI: Dwa żywoty poetyckie L. Staffa. "Życie liter.", nr 25. - Z. LICHNIAK: Pokłon poecie. "Kierunki", nr 24. - M. MORSTIN-GÓRSKA. "Tyg. powsz.", nr 27. - B. OSTROMEŃCKI: Spotkania z poetą. "Nowiny lit. i wyd.", nr 10/11. - M. PIECHAŁ. "Kron.", nr 12. - S. PIĘTAK: Wielki poeta - L. Staff. "Dz. lud.", nr 122. - A. SŁONIMSKI: Nad trumną L. Staffa. "Nowa Kult.", nr 23. - A. STERN: L. Staff, poeta trzech pokoleń. "Gaz. pozn.", nr 136. - W. WIRPSZA: Umarł L. Staff... "Nowa Kult.", nr 23. - J. ZAGÓRSKI: L. Staff, poeta rozumnego ładu. "Prz. kult.", nr 25.

174

- Powstanie miesięcznika "Ziemia Kaliska". W maju ukazał się w Kaliszu pierwszy numer miesięcznika regionalnego "Ziemia Kaliska". Pismo było wydawane z subwencji Miejskiej Rady Narodowej, w ścisłej współpracy

z miejscową organizacją Frontu Jedności Narodowej oraz Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym. W artykule programowym redakcja, nawiązując do przemian^{po'} październikowych, oświadczała m. in.: "Szeroko zakrojona i jedynie słuszna idea decentralizacji stwarza dla poszczególnych regionów ogromne możliwości. /.../ Czasopismo nasze rozumiemy jako wolną trybunę myśli, która może i musi wywierać zasadniczy wpływ na całokształt życia zbiorowego naszego regionu". Główną problematykę pisma stanowiły zagadnienia społeczno-gospodarcze i kulturalne Ziemi Kaliskiej. Z pismem nawiązała współpracę m. in. M. Dąbrowska. W roku 1957 wydano numery 1 - 5/8, w których publikowano m. in. artykuły o A. Asnyku oraz grafikę T. Kulisiewicza. Skład redakcji numeru 1: J. Kuczyński - redaktor naczelny, M. Leń - sekretarz redakcji, oraz: W. Klepandy, J. Korcala, W. Kościelniak, J. Kwieciński, S. Szypulski, W. Wróbel (w ciągu roku skład ten ulegał zmianom).

- P o w s t a n i e p i s m a "U w a g a" - dwutygodnika
Zrzeszenia Studentów Polskich w Gdańsku. 175

- A k c j a l i t e r a c k a o p o l s k o - m a z u r s k a.
Zarząd Główny ZLP otrzymał dotację państwową w wysokości 150 000 zł na kontynuację tzw. "akcji literackiej opolsko-mazurskiej", zmierzającej do ożywienia życia literackiego i popularyzacji literatury na Opolszczyźnie i Mazurach. Suma ta została rozdzielona pomiędzy województwa: opolskie i olsztyńskie, z przeznaczeniem na koszty związane z organizowanymi na tych terenach spotkaniami pisarzy z miejscową ludnością. Dotacja w roku 1957 była wyższa niż w latach ubiegłych. 176

- R e a k t y w o w a n i e I n s t y t u t u Ś l ą s k i e g o.
W maju rozpoczął działalność Instytut Śląski w Opolu, reaktywo- 177

wany staraniem Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wstępne zebranie komisji porozumiewawczej województw: opolskiego, katowickiego i wrocławskiego, poświęcone tej sprawie, odbyło się 6 III, z udziałem naukowców wrocławskich i katowickich oraz posłów na sejm z tych rejonów. Na posiedzeniu tym podjęto uchwałę o reaktywowaniu Instytutu Śląskiego, powstałego w Katowicach w roku 1934 i zlikwidowanego następnie w 1949. Dyrektorem wznowionego Instytutu został R. Lutman, sekretarzem naukowym - S. Wysłouch.

- 178
- **L u d o w y T e a t r D r a m a t y c z n y z L u b l a n y n a w y s t ę p a c h w P o l s c e.** Na zaproszenie Teatru Powszechnego w Łodzi przybył do Polski Ludowy Teatr Dramatyczny ("Słowencko Narodno Gledališče") z Lublany. Teatr słow^{szuki}eński przedstawił w Łodzi i Warszawie w trzech spektaklach:
I. Cankara: Nauczyciel Jerman, dwie jednoaktówki A. Millera:
Wspomnienie dwóch poniedziałków i Spojrzenie z mostu oraz Moliera: Szkoła mężów i Małżeństwo pod przymusem. Występy teatru z Lublany spotkały się z życzliwą oceną krytyki.

- 179
- **W i e c z ó r f u t u r y z m u w K l u b i e M i ę d z y n a r o d o w e j P r a s y i K s i ą ż k i w Ł o d z i,** zorganizowany przez Towarzystwo Wiedzy Powszechniej, otworzyła prelekcja A. Sterna o poetach futurystach. W dalszym ciągu wieczoru A. Stern czytał własne wiersze. W ożywionej dyskusji głos zabierali m. in. S. Brucz, S. Czernik, M. Piechał, G. Timofiejew i J. Saloni.

- 180
- 1 **N a g r o d y z a t w ó r c z o ś ć d l a d z i e c i i m ł o d z i e ż y.** Prezes Rady Ministrów J. Cyrankiewicz przyznał coroczne nagrody na rok 1957 za twórczość dla dzieci i młodzieży. Nagrodę literacką otrzymały: M. Kann - za całoksz-

CZERWIEC

tałt twórczości w zakresie poezji ; prozy, teatru i filmu oraz I. Tuwim - za przekłady utworów A. Milne'a Kubuś Puchatek, Chatka Puchatka oraz M. Leafa Fernando.

181

- 1 K o n f e r e n c j a w s p r a w i e m u z e u m N a ł k o w s k i c h odbyła się w Ministerstwie Kultury i Sztuki z udziałem przedstawicieli Zarządu Głównego ZLP., W. Macha i J. M. Gisgesa oraz przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej w Wołominie. Obrady dotyczyły kupna domu, opisanego przez Z. Nałkowską w Domu nad Łakami, i zorganizowania tam muzeum W. i Z. Nałkowskich. Na konferencji postanowiono, że Prezydium MRN w Wołominie ponownie wystąpi do Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Warszawie o przekwaterowanie lokatorów tego budynku i zabezpieczenie obiektu, podejmie starania o utworzenie funduszu społecznego na wykupienie nieruchomości oraz wyasygnuje na ten cel fundusze z własnego budżetu.

182

- 1 "B i e s i a d a l i t e r a c k a" w W a r s z a w i e. W sali koncertowej Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie odbyła się "Biesiada literacka", zorganizowana przez Wydział Kultury Stołecznej Rady Narodowej. "Biesiadę" zainaugurował J. Kott wspomnieniem o L. Staffie. Wzięli w niej udział: J. Andrzejewski, M. Dąbrowska, S. R. Dobrowolski, J. Iwaszkiewicz, J. Parandowski, A. Słonimski oraz artyści scen warszawskich.

183

- 3 Z e b r a n i e P E N - C l u b u w s p r a w i e M u z e u m L i t e r a t u r y. W siedzibie PEN-Clubu w Warszawie odbyło się zebranie dyskusyjne pod przewodnictwem J. Zagórskiego, poświęcone projektowi stworzenia Muzeum Literatury. Nawiązując do istniejących już przed wojną planów zebrani opowiedzieli się za realizacją projektu muzeum, które powinno otrzymać

lokal w salach odbudowanego w przyszłości Zamku Królewskiego. Nieobecny na zebraniu J. Parandowski listownie proponował przeznaczyć na ten cel dom J. I. Kraszewskiego przy ul. Mokotowskiej 48. Uczestnicy zebrania wystosowali pismo do Przewodniczącego Rady Kultury z apelem o wniesienie sprawy Muzeum na porządek dzienny XX Sesji Rady Kultury.

184

- 3 Zmarł w Gdańsku Marian des Loges (ur. 1898), bibliotekarz i krytyk literacki. (Dane biobibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1958 nr 3 s. 127 - 128).

A. BOCHENSKI. "Roczn. gdański" 1956/1957 s. 562-568. -
W. PREISNER. "Roczniki bibliot." 1958 nr 1/2.

185

- 4 Wtorki literackie "Nowej Kultury" w Klubie Dyskusyjnym "Czytelnika" "100 kwiatów" zainaugurował wieczór autorski W. Woroszyńskiego. W roku 1957 w zebraniach tego cyklu wzięli udział ponadto: A. Braun (11 VI), A. Międzyrzeczki (18 VI) i R. Matuszewski oraz po przerwie wakacyjnej: P. Jasienica - prelekcja o wybuchu drugiej wojny światowej (3 IX), J. Pomianowski, W. Wirpsza, K. ^TToeplitz - o VI Światowym Festiwalu Młodzieży i Studentów w Moskwie i festiwalu filmowym w Wenecji (24 IX), L. Kołakowski (1 X), A. Słonimski - o Kongresie PEN-Clubów w Tokio (8 X), S. Zieliński (15 X), M. Lepecki: Jest nas pół miliona w Paranie (22 X), A. Marianowicz, K. Brandys, M. Jastrun, A. Ważyk (19 XI), gościnnie S. Kirsanow ^{oraz} J. Ficowski. 10 XII odbył się uroczysty wieczór autorski W. Broniewskiego z okazji sześćdziesiątej rocznicy urodzin poety, zakończony lampką wina w redakcji "Nowej Kultury".

186

4 - 24 Teatr Polski w Warszawie bawił na

występach gościnnych w Londynie, gdzie wystawił w teatrze "Scala" sztuki: A. Fredry Mąż i żona w reżyserii B. Korzeniewskiego i Z. Nałkowskiej Dom kobiet w reżyserii M. Wiercińskiej.

XX

187

- 6 Rada Kultury i Sztuki obradowała pod przewodnictwem Ministra Kultury i Sztuki K. Kuryluka. Obrady poświęcone były sprawom wewnątrzorganizacyjnym, zadaniom i programowi działania Rady. Projektowane zmiany w organizacji życia artystycznego oraz w składzie osobowym Rady postanowiono rozpatrzyć w październiku.

L. GOLINSKI: Czy potrzebna jest Rada Kultury? "Tryb. Ludu", nr 164.

188

- 6 Ustanowienie Literackiej Nagrody Wydawców. Wydawnictwa literatury pięknej, zrzeszone w Polskim Towarzystwie Wydawców Książek, postanowiły ufundować Literacką Nagrodę Wydawców, przyznawaną rocznie w listopadzie lub pierwszej połowie grudnia. Nagrodę w wysokości 40 000 zł otrzymywać będzie wybrana przez jury najlepsza książka polska - powieść, nowela lub esej - wydana w Polsce w okresie ostatnich dwunastu miesięcy. Sąd konkursowy składać się będzie z czterech literatów, czterech krytyków oraz czterech innych przedstawicieli świata intelektualnego, przy czym w skład jego wchodzić ma każdorazowo ostatni laureat Nagrody. Nagroda ustanowiona została na okres pięciu lat, poczynając od roku 1957.

189

- 9 Powstanie tygodnika "Orka". W Warszawie ukazał się pierwszy numer tygodnika społeczno-literackiego "Orka", poświęconego głównie problematyce kulturalnej wsi i małych środowisk miejskich. W artykule programowym S. Lichański określał zadania pisma jako dążenie do aktywizacji kulturalnej ośrodków prowincji.

ojonalnych, do ich rozbudzenia intelektualnego i podsycecia ambicji „czynnego uczestniczenia w budowaniu współczesnej kultury”. Program pisma nawiązywał do tradycji „takich pisarzy i działaczy demokracji polskiej, jak Świętochowski, Limanowski, Nałkowski, Krzywicki, Abramowski, Brzozowski. Chcemy, aby to, co w spuściźnie tych twórców do dziś jest żywe i ważne, stało się chlebem powszednim współczesnej umysłowości polskiej”. Pismo zamierzało kontynuować również tradycje radykalnego ruchu ludowego - „Zarania”, „Wiści” i działalności oświatowo-wychowawczej I. Solarza.

Pierwszy numer „Orki” ukazał się pod redakcją kolegium w składzie: A. Olcha - redaktor naczelny, T. Goździkiewicz - sekretarz redakcji, oraz: B. Bartoszewicz, S. Czernik, J. Danecki, T. Drewnowski, J. M. Gisges, E. Gruda, S. Lichański, E. Marzec, J. Morton, S. Piętaś, A. Sroga. Numery następne: od n-ru 3 zespół poprzedni bez A. Srogi, od n-ru 5 - bez T. Goździkiewicza, od n-ru 14 - bez J. Daneckiego; od n-ru 16 zespół poprzedni oraz J. Szczawiej i Z. Wasilewski (do n-ru 25), od n-ru 20 ponadto L. Chomiński.

Pismo było wydawane przez Ludową Spółdzielnię Wydawniczą.

Nr 18 „Orki” poświęcono problematyce Podhala.

/Art. programowy:/ S. LICHANŃSKI: Jak głęboko sięgnie lemiesz. „Orka”, nr 1. - B.G. /B. GOTOWSKI/: „Orka”, nr 29/30.- Z. WASILEWSKI: Uwaga - Zakopane! „Orka”, nr 22. (Polem.: M. RÓŻYCKI: Proszę o głos. „Orka”, nr 22; Zb. W./Z. WASILEWSKI/: W odpowiedzi. „Orka”, nr 22). - A. J. WIECZORKOWSKI: Impresje i ekspresje. „Polit.”, nr 27. - „Tryb. Ludu”, nr 159.

9 U s t a n o w i e n i e n a g r o d y l i t e r a c k i e j „N o w e j K u l t u r y”. Redakcja „Nowej Kultury” ogłosiła ustanowienie nagrody literackiej za najlepszą książkę polskiego autora z dziedziny prozy, poezji, dramaturgii lub eseju, opublikowaną w kraju lub za granicą. O przyznaniu nagrody decyduje jury

złożone z przedstawicieli redakcji pisma oraz zaproszonych wybitnych pisarzy i krytyków; będzie ono rozpatrywać kandydatury wysunięte przez czytelników. Wysokość nagrody ustalono na 25 000 zł. Po raz pierwszy została ona przyznana za rok 1957 (por. poz.).

Nagroda literacka "Nowej Kultury". "Nowa Kult.", nr 23 i nr 43.

191

9 K o l u m n a l i t e r a c k a " Ż y c i a W a r s z a w y ". W n-rze 134 dziennika "Życie Warszawy" ukazała się po raz pierwszy kolumna literacka, przygotowana przy współpracy redakcji "Nowej Kultury". W notatce otwierającej nowy dział pisma redakcja informowała: "Strona ta, jeśli pozyska zainteresowanie czytelników, może się stać załącznikiem tygodniowego dodatku kulturalno-literackiego naszego pisma". Na kolumnie po raz pierwszy opublikowanej zamieścili swoje artykuły i utwory: A. Braun, A. Bukowska, T. Kubiak, W. Mach i K. T. Toeplitz. Kolumna ukazywała się co dwa tygodnie (od n-ru 146 pt. "Życie i Kultura").

192

9 - 23 II M i ę d z y n a r o d o w e T a r g i K s i ę g a r s k i e w P o z n a n i u, zorganizowane przez Centralę Handlu Zagranicznego "Ars Polona" przy okazji XXVI Międzynarodowych Targów Poznańskich, zgromadziły przedstawicieli 39 firm wydawniczych i księgarskich z 16 krajów, m. in. z Chin, Francji, Izraela, Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Związku Radzieckiego. Ze strony polskiej po raz pierwszy reprezentowane były wszystkie placówki wydawnicze, oferujące na eksport ok. 2 000 tytułów. Największym powodzeniem wśród kontrahentów zagranicznych cieszyły się - w zakresie literatury pięknej - utwory M. Dąbrowskiej, T. Dołęgi-Mostowicza, A. Fiedlera, M. Hłaski, Z. Kossak-Szatkowskiej, J. I. Kraszewskiego, K. Makuszyń-

skiego, E. Orzeszkowej, K. Pruszyńskiego, W. S. Reymonta, M. Rodziewiczówny, H. Sienkiewicza i L. Tyrmanda; w zakresie literatury dziecięcej: J. Brzechwy i J. Tuwima.

193

10 U s t a n o w i e n i e n a g r ó d z a t w ó r c z o ś ć r a d i o w ą i t e l e w i z y j n ą. Prezydium Komitetu do Spraw Radiofonii "Polskie Radio" postanowiło utworzyć fundusz nagród za twórczość radiową i telewizyjną. Przewidziano nagrody w następujących dziedzinach:

"zespołowe - za najwybitniejszą realizację artystyczną przedstawienia radiowego lub telewizyjnego - dla reżyserów, realizatorów i wykonawców;

za twórczość oryginalną - za najwybitniejsze oryginalne słuchowisko radiowe, sztukę telewizyjną oraz oryginalną ilustrację muzyczną;

za osiągnięcia programowe - we wszystkich dziedzinach działalności radia i telewizji /.../"

Regulamin przewidywał coroczne przyznawanie nagród przez specjalnie powołane jury złożone z przedstawicieli "Polskiego Radia" oraz związków twórczych, w wysokości: nagrody zespołowe - od 20 000 do 30 000 zł, za twórczość oryginalną - od 12 000 do 15 000 zł, za osiągnięcia programowe - od 3 000 do 5 000 zł.

/Regulamin nagrody:/ "Radio i Świat", nr 26.

194

ok. 15 Z e b r a n i e P o d s t a w o w e j O r g a n i z a c j i P a r t y j n e j p r z y Z w i ą z k u L i t e r a t ó w P o l s k i c h w W a r s z a w i e, poświęcone analizie sytuacji w środowisku pisarskim i omówieniu uchwał IX Plenum KC PZPR, wywołało polemikę na łamach prasy na temat interpretacji i oceny przebiegu zebrania. "Trybuna Ludu" wystąpiła z krytyką POP PZPR przy ZLP, zarzucając jej tendencje rewizjonistyczne. Po-

lemikę z "Trybuną Ludu" podjął K. Koźniewski, protokolant tego zebrania, pisząc m. in.: "W środowisku intelektualistów i pisarzy wystąpiły i nasiliły się tendencje rewizjonistyczne. /.../ Było to zupełnie zrozumiałe. Przecież właśnie to środowisko musi być najbardziej czułe na fluktuacje myśli. Właśnie w takich środowiskach rodziły się zawsze nowe - słuszne i niesłuszne - tendencje. Lecz oto nastąpił pewien proces. Naturalny. /.../ W środowisku pisarzy warszawskich dał się zauważyć silny odpyływ tendencji nazwanych na Plenum rewizjonistycznymi. /.../ Dominującym tonem całego zebrania było właśnie zrewidowanie swej dawnej postawy na podstawie słusznych wytycznych IX Plenum, zasad konsolidacji partii. Dominował na zebraniu ton zgody z uchwałami partyjnymi, ton zrozumienia tych uchwał. /.../ Zebranie w związku Literatów było dziełem konsolidującym, a nie dekomponującym. /.../ Były wypowiedzane przez niektórych towarzyszy niesłuszne zdania. Kierunek jednak dyskusji w całości nie był bynajmniej obroną rewizjonizmu, tak, jak termin ten został sformułowany przez tow. Gomułkę. Natomiast przemawiający wyrazili swój niepokój, aby walka z rewizjonizmem nie stała się okazją do zlikwidowania różnorodności metod i postaw artystycznych, aby walka z rewizjonizmem nie doprowadziła do ułfiformizmu intelektualnego".

W. P. : Staromiejskie refleksje, "Tryb. Ludu", nr .-
K. KOŹNIEWSKI: Cui bono? "Polit.", nr 18.

195

ok. 15 P o w s t a n i e p i s m a "T e a t r i F i l m".
W Warszawie ukazał się pierwszy numer dwutygodnika "Teatr i Film", przekształconego z czasopisma "Teatr" przez rozszerzenie problematyki o zagadnienia filmu. Artykuł Od redakcji informował: "N₆wego etapu naszej pracy nie traktujemy bynajmniej jako mechaniczne połączenie działów teatralnego i filmowego. Wydaje się

nam, że we współczesnej sztuce coraz wyraźniej zarysowuje się jedność kilku dziedzin, które odróżniają od siebie techniczne warunki realizacji, ale w których jednakowo decydującą rolę odgrywa praca aktora i reżysera. /.../ Nie chodzi tu więc jedynie o zajęcie się dziedzinami, które dla obu rodzajów są wspólne, nie chodzi o zacieśnianie dyskusji do spraw z tzw. « pogranicza ». Zadaniem istotnym jest uchwycenie problematyki estetycznej, rozwijającej się pod wpływem ewolucji form widowiskowych i związanej z tym ewolucji publiczności. A więc dla nowoczesnej krytyki ważne są wszystkie podstawowe zagadnienia teatru i filmu /.../". Dotychczasowy dwutygodnik "Teatr" redagowany był przez kolegium, pod naczelną redakcją E. Csató. W nowym piśmie podano pełny skład redakcji: E. Csató (red. nacz.), M. Czernerle i B. Michałek (zastępcy red. nacz.), W. Natanson (sekretarz red.) oraz: L. Jabłonkówna, I. Kellner, A. W. Kral, J. Kukułczanka (do n-ru 6), J. Macierakowski, L. Pijanowski, M. Radomski, J. Sztaudynger, A. Wróblewski. Nowe pismo ukazywało się w niezminionej szacie graficznej. W maju 1958 pismo powróciło do dawnego tytułu "Teatr" (por. poz.).

196

- 16 Konkurs na pamiętnik inteligenta. Rozstrzygnięty został konkurs na opis życia, dążeń i doświadczeń inteligenta, ogłoszony w październiku 1956 przez redakcję "Po prostu" oraz Pracownię Socjologiczną PAN w Łodzi. Na konkurs nadesłano 746 prac, z czego nagrodzono 41. Wypowiedzi zgromadzone w konkursie zostały wykorzystane do prac naukowych o strukturze i poglądach współczesnej inteligencji polskiej oraz do artykułów publicystycznych.

/Sprawozdanie oraz lista nagrodzonych:/ "Po prostu", nr 26. -

/Omówienie:/ K. LUTYŃSKA: Sprawozdanie z organizacji i przebiegu konkursu na opis życia, dążeń i doświadczeń inteligenta. "Prz.

16 - 22 "The Shakespeare Memorial Theatre Company" w Polsce. Teatr angielski ze Stratfordu nad Avonem wystąpił na scenie Teatru Polskiego w Warszawie z tragedią W. Szekspira Tytus Andronikus w reżyserii P. Brooka. W przedstawieniach udział wzięli m. in. V. Leigh, L. Olivier, M. Audley, A. Quayle. Po występach warszawskich zespół angielski udał się do Krakowa. Występy jednego z najwybitniejszych teatrów europejskich stały się wydarzeniem teatralnym i artystycznym, które wzbudziło żywe zainteresowanie krytyki i entuzjastyczną reakcję publiczności.

18 Powstanie Wyższej Szkoły Nauk Społecznych przy Komitecie Centralnym PZPR. Powołana uchwałą Rady Ministrów nowa uczelnia otrzymała uprawnienia szkoły wyższej. "Zadaniem szkoły jest przygotowanie do pracy w dziedzinie partyjnej, społeczno-kulturalnej, gospodarczej oraz pogłębianie zainteresowań naukowych z zakresu nauk społecznych wyróżniających się działaczy partyjnych, społecznych, państwowych i gospodarczych o wysokim poziomie ogólnym, odpowiednich kwalifikacjach ideowo-politycznych i dużym wyrobieniu społecznym" (§ 2 Uchwały). Zarząd WSNS powierzony został Komitetowi Centralnemu PZPR, program naukowy i dydaktyczny - Ministrowi Szkolnictwa Wyższego.

19 D y s k u s j ę o t r a g i z m i e p o k o l e n i a
rozpoczął cykl artykułów A. Kijowskiego Resztki, resztki
(1. Kolumbowie, 2. Warunki tragedii, 3. Potrzeba krystalizacji). Punktem wyjścia Kijowskiego stał się jego uprzednio
opublikowany szkic Dwa pokolenia ("Przegląd kulturalny", nr
14), w którym wyodrębnione zostały wśród młodych pisarzy pol-
skich: pokolenie trzydziestoletnich (R. Bratny, A. Braun, B.
Czeszko, T. Konwiński, A. Ścibor-Rylski, W. Woroszyński, W.
Zalewski i in.) oraz dwudziestoletnich (J. Harasymowicz, M.
Hłasko i in.) Dla pierwszych - którzy stali się głównym
przedmiotem dyskusji - "zburzenie mitologii" okresu stalinowskie-
go oznaczało "krach moralny", ich twórczość po Październiku
ograniczyła się - zdaniem Kijowskiego - "do opiewania samego
siebie, do swej biografii, do formułowania własnego losu",
obracała się w kręgu "obsesji politycznego oszustwa, którego
padli ofiarą". Kijowski określił to pokolenie jako dotychczas
"nieproduktywne literacko", albowiem "dojrzałość artystyczną
i intelektualną osiąga się przez przekroczenie kręgu autobio-
grafii, przez negację siebie jako biograficznej i socjologicznej
osobliwości".

Wychodząc z tych założeń Kijowski zaatakował w cyklu
Resztki, resztki koncepcję tragizmu, jaka znalazła jego zdaniem
wyraz w szeregu tzw. utworów obrachunkowych (jak Obrona Grenady
K. Brandysa, Ciemności kryją ziemię J. Andrzejewskiego,
Morze Sargassa A. Ścibor^a-Rylskiego i in.). Wg tej koncepcji
tragizm pokolenia, odzwierciedlony w losach bohaterów tej pro-
zy, rozumiany był jako załamanie postawy ideowo-moralnej z
okresu 1949-1954 w obliczu przemian historycznych ostatnich
miesięcy. Krytyk dostrzegał w całym nurcie literackim, repre-

zentowanym przez wymienione utwory, "poszukiwania dla [...] bohaterów kwalifikacji tragicznej", a przyjmując za konieczne warunki tragedii "rzeczywistą dyscyplinę i rzeczywistą wolność" konkludował, iż "żaden z wymienionych bohaterów nie spełnia tych warunków". W dalszym ciągu wywodów Kijowski postulował podjęcie przez pisarzy intelektualnej i politycznej problematyki współczesności: "Tylko podjęcie filozoficznej ~~ixpsitixxxx~~ ~~xxxixxxxxxxxxxxxx~~ problematyki ~~współczesności~~, wynikającej z wydarzeń, jakich byliśmy i jesteśmy świadkami, może dopomóc do [...] skryształizowania się ideowo-artystycznych postaw", co z kolei - wg Kijowskiego - miało być warunkiem zlikwidowania "ideowej i artystycznej martwoty, jaka ziele ze współczesnej twórczości literackiej".

Przeciwko takiej ocenie literatury współczesnej i takiemu rozumieniu tragizmu w literaturze wystąpili H. Bereza i A. Ścibor-Rylski (Boileau z Krakowskiego Przedmieścia). Dostrzegając u Kijowskiego ograniczenie pojęcia tragizmu do kryteriów wyłącznie obiektywnych i broniąc tragiczności bohaterów przez niego omawianych, Ścibor-Rylski pisał: "jedyne kryterium tragiczności, jakie dostrzegam, zawiera się bez reszty w psychice bohaterów: jeśli muszą się szarpać, jeśli mają trudności z wyborem, jeśli decyzję poprzedza u nich rozpaczliwa rozterka, jeśli każde wyjście kończy się dla nich klęską lub nieszczęściem, jeśli muszą i nie mogą - są dla mnie tragiczni, niezależnie od przyczyn, które ich do tego pchają". W głosie dyskusyjnym, opublikowanym w "Nowej Kulturze" (Dyskusja o tragizmie), Ścibor-Rylski stwierdzał: "Na przekór temu, co mówi Kijowski, literatura >ciemnościowa< wydaje mi się dużą szansą naszego pisarstwa [...] przede wszystkim dlatego, że przynosi nowe,

mało znane w sztuce zespoły doświadczeń [..]". R. Matuszewski skrytykował nadmiernie teoretyzujące, jego zdaniem, koncepcje Kijowskiego na temat tragizmu w literaturze, przyznając jednak, iż omawiana proza "owego głównego napięcia, jakie stwarza problem starcia się wyznawanej ideologii z konkretnymi sytuacjami ideologiczną tę podważającymi, nie potrafi w pełni uchwycić". Na temat tragizmu wypowiadał się również L. Kołakowski, uznając istnienie i równowagę zarówno subiektywnych, jak i obiektywnych warunków konfliktu tragicznego. L. Kołakowski wystąpił również przeciwko stosowaniu pojęcia tragiczności jako kategorii wartościującej, W obronie "tragiczności" "pokolenia trzydziestoletnich" wystąpił A. Braun.

Polemikę z niektórymi twierdzeniami A. Kijowskiego podjął również R. Zimand. Pisząc o wcześniejszych utworach "antystalinowskiej prozy fabularnej" (Morze Sargassa A. Ścibora-Rylskiego, Piekieł wybrukowane A. Brauna) stwierdzał Zimand: "Problematyka tej wstępnej fazy jest nieskomplikowana, a jej moralistyka - i to decyduje - raz po raz zahacza o prymitywizm. [..] Nie >ideologia< , jak sugeruje Kijowski, jest źródłem porażki artystycznej - lecz brak jakiejś koncepcji moralno-filozoficznej, jakiejś artystycznej wizji świata", "brak jakiegokolwiek koncepcji moralno-estetycznej i historiozoficznej". W omawianej prozie dostrzegał krytyk również inny objaw słabości, "diabolizację stalinizmu", równoznaczną z oderwaniem problematyki od jej realnego tła historycznego (najwyraźniejszą w powieści J. Andrzejewskiego Ciemności kryją ziemię). W najwyższej przez Zimandę ocenionych utworach tego nurtu problemowego: w Ciemnościach Andrzejewskiego, Matce Królów K. Brandysa i Okrutnej gwiazdzie W. Woroszyńskiego zawiera się - zdaniem krytyka -

"nie tylko intelektualny czy moralny bunt przeciw > minionemu etapowi < , lecz jednocześnie pewne przynajmniej elementy czysto formalnego protestu przeciw konwencjom realizmu socjalistycznego".

H. BEREZA: Słowo o tragizmie. "Orka", nr 8. - A. BRAUN: Wartość bogów. "Nowa Kult." nr 35. - LECTOR [M. CZERWIŃSKI]: "Tragiczność", drwina i realia. "Prz. kult.", nr 36. - A. KIJOWSKI: Dwa pokolenia. "Prz. kult.", nr 14. - A. KIJOWSKI: Resztki, resztki. 1. Kolumbowie. 2. Warunki tragedii. 3. Potrzeba krystalizacji. "Prz. kult.", nr 24-26. - A. KIJOWSKI: Rzecz o maskach. "Prz. kult.", nr 37, 39. - L. KOŁAKOWSKI, R. MATUSZEWSKI, A. ŚCIBOR-RYLSKI: Dyskusja o tragizmie. "Nowa Kult.", nr 34. oraz sprostowanie nr 35. - K. KOŹNIEWSKI: Interpretacja i kompleksy. "Polit.", nr 10. - M. A. STYKS [J. MASLIŃSKI]: "Życie liter.", nr 26 i nr 35. - A. ŚCIBOR-RYLSKI: Boileau z Krakowskiego Przedmieścia. "Nowa Kult.", nr 27. - W. WIRPSZA: Kijowska teoria odbicia. "Po prostu", nr 15. - W. WIRPSZA: Interpretacja scholastyki. "Po prostu", nr 20. (Polem.: Koź. [K. KOŹNIEWSKI]: Semantyczne interpretacje. "Polit.", nr 15). - R. ZIMAND: Pamflety i apologie. "Nowa Kult.", nr 33-34.

200

22 Posiedzenia Wydziału I Nauk Filologicznych Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. W roku 1957 odbyły się następujące zebrania o tematyce historycznoliterackiej:

Komisja Bibliografii i Bibliote-

k o z n a w s t w a: J. M ^a ^y ^e ^r: Wydania ulotne "Modlitwy pielgrzyma" i "Litani pielgrzymkiej" Adama Mickiewicza (22 VI); E. Marczewska-Stańdowa: Uwagi bibliograficzne do "Zbioru rytmów duchownych" Elżbiety Drużbackiej (12 XII).

W y d z i a ł I N a u k F i l o l o g i e z n y c h: J. Kró-
kowski: Mikołaja Hussowskiego "Carmen de bisonte" (30 X); W. Flo-
ryan: O tak zwanym autoryzowanym odpisie "Rozmowy z Matką Makryną
Mieczysławską" Juliusza Słowackiego (6 XII).

201

22 VI -
- 1 VII

D e k a d a k u l t u r y l i t e w s k i e j w P o l s c e
i polskiej na Litwie. W związku z obchodami dekady kultury litew-
skiej przybyła do Polski czternastoosobowa delegacja Litewskiej
Socjalistycznej Republiki Radzieckiej z wicepremierem K. Preiksa-
sem na czele. Dekadę otworzyła uroczysta akademii w Sałi Kongre-
sowej Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie, zainaugurowana przez
marszałka Sejmu, Cz. Wycecha. W programie dekady odbyły się licz-
ne imprezy estradowe, literackie, radiowe i filmowe poświęcone
kulturze litewskiej; m. in. Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
zorganizowała wystawę starodruków litewskich. Delegacja Litewskiej
SRR przekazała Muzeum Mickiewicza w Warszawie fotokopie i zdjęcia
eksponatów muzeum mickiewiczowskiego w Nowogródku, film obrazują-
cy miejsca pobytu poety na Litwie (zrealizowany z okazji Roku
Mickiewiczowskiego) oraz wydawnictwo Seksterny wykładów kowieńskich
A. Mickiewicza (1819 - 1821). Do Wilna i Kowna wyjechała polska
delegacja z udziałem m. in. A. Brauna.

202

25 - 27 Z j a z d P i s a r z y K i e l e c c z y z n y zorganizowa-
ny został przez miejscowe władze, przy pomocy środowiska pisar-
skiego. Celem Zjazdu było przypomnienie o tradycjach regionu kie-
leckiego i nawiązanie kontaktów pomiędzy pisarzami związanymi z
tym regionem. Głównym punktem programu była podróż autokarowa po

atrakcyjnych miejscowościach Kielecczyny (Jędrzejów, Chęciny, Ciekoty, Św. Katarzyna, Św. Krzyż, Opatów, Sandomierz, Szydłów).

Pokłosie. "Ziemia Kielecka", nr 8.

203

29 1 6 0 - l e c i e u r o d z i n J ó z e f a L o m p y ,
działacza narodowego na Śląsku, poety i nauczyciela, obchodzone
było uroczyste na Śląsku. Główny obchód zorganizowano w Opolu.
W Katowicach odbyła^{21 VI} się uroczysta akademii z prelekcją W. Szew-
czyka. Wojewódzka Rada Narodowa w Katowicach ufundowała stypen-
dia im. J. Lompy dla studentów katowickiej Wyższej Szkoły Peda-
gogicznej. L_okalne uroczystości zorganizowano w Oleśnie, miejscu
urodzenia pisarza i miejscowościach z nim związanych: w Lubliń-
cu, Lubszy, Wrocławiu oraz Woźnikach, miejscu śmierci poety. W
lipcu został powołany w Katowicach, pod przewodnictwem J. Ziętka,
wiceprzewodniczącego WRN, Komitet Obchodów Uroczystości Lompow-
skich, który działał do roku 1963, tj. do setnej rocznicy śmier-
ci poety. Dn. 1 XII 1957 nastąpiło odsłonięcie pomnika J. Lompy
w Zabrze.

204

- K o l u m b o w i e r o c z n i k 2 0 R o m a n a B r a t -
n e g o. W Warszawie ukazała się powieść R. Bratnego Kolumbowie
rocznik 20, obejmująca w trzech kolejnych tomach (Śmierć po raz
pierwszy, Śmierć po raz drugi, Życie) literacką syntezę dziejów
pokolenia młodzieży, walczącej w szeregach Armii Krajowej z oku-
pantem hitlerowskim. Powieść ukazywała przebieg walk (ruch opo-
ru i Powstanie Warszawskie) oraz losy swych bohaterów w pierw-
szych latach powojennych, w nowej sytuacji politycznej kraju.
Utwór opublikowany został w atmosferze ogólnej rewizji dotych-
czasowego stosunku do tradycji AK i Powstania, z tego m. in. po-
wodu wzbudził żywy oddźwięk. Dwudziestotysięczny nakład książki
został wyczerpany w ciągu dwu miesięcy i jeszcze w roku 1957

ukazało się drugie jej wydanie.

Głosy krytyczne o Kolumbach skoncentrowały się głównie wokół trzech zagadnień: 1) przedstawionej w powieści koncepcji pokolenia, 2) konfrontacji z realiami historycznymi oraz 3) spraw warsztatu pisarskiego.

Wymowę ideową powieści odczytano jako pesymistyczną. Dostrzeżono w niej obraz "totalnej klęski" pokolenia, padającego ofiarą systemu politycznego (S. Błaut), jego moralnego bankructwa, któremu - jako naczelnej tezie interpretacyjnej Bratnego - należy zaprzeczyć (K. Koźniewski). Recenzenci krytykowali niepełność koncepcji autorskiej i niedostatki intelektualne powieści: "Przy całym zewnętrznym sztafażu i bogactwie szczegółów pokoleniowej biografii bagaż intelektualny i psychiczny bohaterów zbyt jest skromny, by wyżywić sygnalizowane w powieści zagadnienia" - pisał S. Błaut. Podobne stanowisko zajęli inni krytycy. "Polityka zajmuje u Bratnego miejsce pisarskiej filozofii - stwierdzał J. Błóński. - /.../ Nie można napisać powieści o Kolumbach, nie stawiając wielkiej <hipotezy losu>". Nawiązując do socrealistycznego schematu w interpretacji pokolenia "Kolumbów" Z. Safjan zarzucał Bratnemu, iż "nie zmienił schematu, to znaczy pozostał w kręgu tych samych pojęć: pokolenie, rewolucja, przełom". "Powieść kończy akcent pesymizmu. A przecież pustka nie jest światopoglądem. W ten sposób Bratny stawia kropkę nad tekstem dziejów intelektualnych pokolenia" - pisał J. Kajtoch.

Podkreślając rolę materiału autobiograficznego w powieści Bratnego, niektórzy recenzenci zwrócili uwagę na jej faktograficzny charakter. Szczegółowy przegląd pierwowzorów osób i sytuacji dał L. M. Bartelski, stwierdzając na zakończenie, iż "na ogół Bratnemu udało się odtworzyć k l i m a t tamtych lat". Nieściskości realiów i nietypowość bohaterów krytykował W. Bartoszewski. Na publicystyczny schemat w przedstawieniu środowisk

emigracyjnych wskazywał O. Terlecki. Z. Załuski krytykował zarówno realia ~~powieści~~ powieści, jak i ogólną jej koncepcję historyczną: "Bratny zapomniał, jak się wydaje, o głównym momencie, o tym, że w Polsce w międzyczasie, między drugim a trzecim tomem jego powieści - dokonana się rewolucja społeczna, przewrót klasowy /.../ Istota problemu polega na tym, że Kolumbowie /.../ nie dopłynęli wcale do tego lądu, do którego płynęli /.../ Niestety, ta metafora zawarta jest u Bratnego tylko w tytule. W gruncie rzeczy bowiem jego powieściowi Kolumbowie płyną do nikąd i nie odkrywają nic".

Kształt artystyczny powieści wzbudził sprzeczne sądy. Z pochwałą warsztatu prozaicznego autora wystąpił J. Kajtoch. Wysoko ocenił artyzm powieści S. Błaut, pisząc: "tradycje Sienkiewiczowskie, więcej: tradycje romantyczne spotykają się w Kolumbach z unowocześnioną techniką powieściową, techniką filmową. I nie jest to spotkanie nieudane". Zgłoszono również zastrzeżenia w tym zakresie, podkreślając^e wady kompozycyjne powieści, niedostatki psychologii postaci, przerost materiału faktograficznego nad koncepcją (J. Błoński). R. Bratny - zdaniem A. Kijowskiego - "dla dobra publiczności poświęca czasem dobry smak. /.../ Jest często infantylny, sztubacki. /.../ Bywa melodramatyczny, ale tandety nie uprawia. Tandety tu się nie czuje. Czuje się natomiast artystyczną i intelektualną niedojrzałość oraz starzyznę". Wskazując na dokumentaryzm Kolumbów J. Błoński główne walory powieści upatrywał w reportażowym jej charakterze, krytykował natomiast wartości literackie utworu.

L. M. BARTELSKI: Żegnaj, Warszawo! "Tyg. zach.", nr 28. - W. BARTOSZEWSKI: Prawda o "Roczniku 20". Nad wznowieniem "Kolumbów". "Tyg. powsz.", nr 49. - S. BŁAUT: Kolumbowa droga przez mękę. "Za i przeciw", nr 20. - J. BŁOŃSKI: Bratny czyli odwet

faktów. "Prz. kult.", nr 31. - L. BUDRECKI: Szlakiem Kolumbów. "Kron.", nr 15. - J. GEMBICKI: Dzieje "Kolumbów". /Wywiad z R. Bratnym/. "Życie Warsz.", nr 171. - J. KAJTOCH: Rocznika 20 - spowiedź. "Życie liter.", nr 29. - A. KIJOWSKI: Resztki... resztki... (1). Kolumbowie. "Prz. kult.", nr 24. - K. KOŹNIEWSKI: Kolumb nie dopłynął. "Polit.", nr 19. - Z. KUBIKOWSKI: Mapa losów pokolenia. "Nowe Sygn.", nr 27. - W. SADKOWSKI, A. ZIEMIŃSKI: Akowska trylogia Bratnego. "Tryb. Ludu", nr 234. - Z. SAFJAN: "Od losu ojczyzny nie można się odłączyć". "Nowiny liter. i wyd.", nr 12. - J. SŁAWIŃSKI: Powieść o generacji "Kolumbów". "Twórcz.", nr 10/11 s. 164 - 169. - O. TERLECKI: Niewolnik schematu. "Życie liter.", nr 32. - A. WASILEWSKI: Dramaty pokolenia. "Nowa Kult.", nr 27. - Z. ZAŁUSKI: Czy rzeczywiście epos pokolenia? "Wojsko lud." 1958 nr 1 s. 22 - 29.

205

- Nienasycenie Stanisława Ignacego Witkiewicza. Wznowiona została, z przedmową A. Stawara, głośna w okresie międzywojennym powieść Nienasycenie S. I. Witkiewicza, pisarza pomijanego milczeniem w latach 1949-1956. "Wydanie Nienasycenia jest wydarzeniem literackim dużego kalibru" - pisał w związku z tym w swojej recenzji S. Pietraszko. Zwracając uwagę na treści polityczne utworu Witkiewicza, tenże krytyk pisał: "w znacznie większym stopniu niż romans jest przecież Nienasycenie powieścią polityczną. Dokumentarnie rzecz traktując - odzwierciedliła się tam dość wyraźnie polska pomajowa rzeczywistość z Kasztanką włącznie, z pierwiosnkami polskiego faszystu". Ta polityczna warstwa powieści zachowała, zdaniem recenzenta, w znacznym stopniu swą aktualność - "w trafnie, wnikliwie i głęboko uogólnionych rysach systemu totalitarnego i człowieka w tym systemie. [...] Pod niejednym względem równać się może Nienasycenie z głośną książką Orwella". Krytycy zwracali również uwagę na treści filozoficzne Nienasycenia. Polemizując z tezą przedmowy A. Stawara, wyprowadzającego główny sens powieści z

pisał: "[...] nie na koncepcjach katastroficznych polega sens książki Witkiewicza. Witkiewicz genialnie dostrzegł rzeczywiste niebezpieczeństwa współczesnej kultury, współczesnych doktryn społecznych, współczesnych koncepcji moralnych. Dziś dopiero, po doświadczeniach trzech ostatnich dziesiątków lat, można właściwie rozumieć książkę Witkiewicza". Tenże krytyk pisał o Nienasyceniu jako o książce "wprost genialnej, prekursorskiej pod względem myślowym w skali europejskiej, traktującej o zagadnieniach zaprzatających do dziś najprzenikliwsze umysły współczesne", zestawiając je z książkami Huxleya, Koestlera, Orwella i Miłosza

A. Rogalski porównywał Nienasycenie z Ferdynurke Gombrowicza, traktując obydwie utwory jako "literackie dokumenty dwu odmiennych faz tego samego procesu rozkładu" kultury europejskiej. Wartości literackie powieści podkreślał S. Pietraszko, pisząc: "Sens twórczy, płodny dla literatury, ma w roku 1957 Witkacy jako mistrz bogatego w cenne doświadczenia warsztatu literackiego, jako szansa ożywczego impulsu, tak naszej prozie potrzebnego".

H. BEREZA: Przeciw nasyceniom. "Nowe Książki", nr 16. -

H. BEREZA: "Orka", nr 26. - B. MAMON: Pamflet na świat. "Tyg. powsz.", nr 29 oraz sprostowanie nr 30. - M. PIE-

CHAL: "Kronika", nr 15. - S. PIETRASZ-

KO: Witkacy 57. "Nowe Sygnały", nr 25-26. - A. ROGALSKI: Witkie-

wicz i Gombrowicz. "Słowo powsz.", nr 154. - A. STAWAR: St. I.

Witkiewicz i jego "nienasycenie". "Twórczość", nr 2 s. 106-121. -

J. WILHELMI: U nas ciekawy jest Witkiewicz - umysł drapieżny.

"Nowiny liter. i wyd.", nr 4.

206

- R e a k t y w o w a n i e m i e s i ę c z n i k a "Z n a k".
W Krakowie ukazał się 1 (36) numer wznowionego miesięcznika katolickiego "Znak" (za miesiąc czerwiec), zamkniętego w roku 1953 wraz z "Tygodnikiem Powszechnym". W notatce otwierającej nr 2/3 reaktywowanego pisma redakcja informowała: "Chcąc służyć kulturze katolickiej w szerokim sensie, zamieszczaliśmy i będziemy zamieszczać artykuły na tematy zarówno aktualne jak historyczne, dające dzisiejszym problemom perspektywę w głąb. Filozofia, życie wewnętrzne - to, co stanowi koronę kultury chrześcijańskiej - znajdzie się obok bieżącej kroniki wydarzeń naukowych i artystycznych oraz pozycji z literatury pięknej, prace oryginalne obok przekładów i recenzji /.../" Redakcję pisma w roku 1957 stanowią zespół: J. Woźniakowski (redaktor naczelny), S. Wilkanowicz (sekretarz redakcji) oraz: H. Malewska, M. Morstin-Górska, S. Świeżawski, S. Stomma, J. Turowicz, J. Zawieyski. W roczniku 1957 prace swe zamieścili w piśmie (poza wyżej wymienionymi)

m. in.: ks. E. Dąbrowski, Karol Górski, K. Kozłowski, o. A. Krąpiec, A. Krzyżanowski, S. Mackiewicz, ks. J. Pietraszko, ks. K. Wojtyła. Opublikowano fragmenty powieści A. Gołubiewa Adam, G. Bernanosa Dialogi karmelitanek oraz wybór myśli C. K. Norwida.

CYPRIAN: Co nowego w "Znaku"? "Tyg. powsz.", nr 48. - T. M.

JAROSZEWSKI: Czy akceptacja...? (Uwagi na marginesie 2, 3 i 4 numeru "Znaku"). "Polit.", nr 40. - Z. K. /Z. KUBIAK/: Nad wznowionym "Znakiem". "Tyg. powsz.", nr 35.

- 207
- U s t a n o w i e n i e n a g r ó d a r t y s t y c z n y c h
T o w a r z y s t w a P r z y j a ź n i P o l s k o - R a
d z i e c k i e j. Prezydium Zarządu Głównego TPRP ufundowało cztery równorzędne nagrody literackie i artystyczne, przyznawane za utwory literackie, przekłady, prace z zakresu malarstwa i grafiki, utwory muzyczne, filmy, za działalność aktorską i muzyczną oraz za prace naukowe i publicystyczne dotyczące kultury i nauki radzieckiej w Polsce lub polskiej w Związku Radzieckim. Wysokość nagród ustalona miała być corocznie; na rok 1957 wynosiła ona po 15 000 zł. Jako termin wręczenia nagród ustalono rocznicę Wielkiej Rewolucji Październikowej - dzień 7 listopada.

208

 - P o w s t a n i e w y d a w n i c t w a "P o j e z i e
r z e". W Olsztynie powstało stowarzyszenie "Pojezierze" z programem działalności wydawniczej, w którym mieścił się m. in. projekt wydawania magazynu ilustrowanego "Panorama Północy" z przeznaczeniem dla województw: szczecińskiego, koszalińskiego, gdańskiego, bydgoskiego i białostockiego.

209

 - W y s t a w a "K r a k ó w l i t e r a c k i 1 9 4 5 -
- 1 9 5 7" została zorganizowana przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Krakowie w lokalu Klubu Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Na wystawie eksponowano utwory pisarzy krakowskich,

- Teatr im. J. Słowackiego na występach w Bratysławie. Rewizytując gości słowackich (por. poz.) krakowski Teatr im. J. Słowackiego przebywał w Bratysławie, gdzie wystawił Wesele S. Wyspiańskiego, Kordiana J. Słowackiego i Leokadię J. Anouilha.

211

LIPIEC

- 4 - 8 Polscy teatrologowie w władzach ITI. Na VII Kongresie Międzynarodowego Instytutu Teatralnego (ITI) w Atenach wybrano do Komitetu Wykonawczego ITI m. in. polskich teatrologów, B. Korzeniewskiego i A. Tarna.

212

- 6 Wystawa poświęcona J. I. Kraszewskiemu, przygotowana przez Polską Akademię Nauk w 70-lecie śmierci pisarza, otwarta została w Kórniku pod Poznaniem.

213

- 8 Cykl słuchowisk Polskiego Radia objęty tytułem Teatrzyk "Kameleon" rozpoczęło słuchowisko według sztuki Z. Herberta Jaskinia filozofów (powtórzone następnie 9 XII). Słuchowiska nadawane w tym cyklu miały w większości charakter eksperymentalny. W roku 1957 nadano audycje Teatrzyku "Kameleon" (według następujących m. in.) utworów: M. Wroncka: Dzień tworzenia (12 VIII), E. Ionesco: Lekcja (9 IX), T. Wilder: Długi obiad świąteczny (23 IX), M. de Ghelderode: Eskurial (14 X), S. Grabiński: Ślepy tor (28 X), J. Cocteau: Szkoła wdów (11 XI), H. Krzyżanowska: Historia, której nie ma (25 XI), F. Garcia Lorca: Miłość don Perlimplina oraz E. Ionesco: Salon automobilowy (jednoaktówki, 23 XII).

214

9 P o l s k o - f r a n c u s k a w s p ó ł p r a c a k u l t u -
r a l n a. Rządy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i Republiki
Francuskiej wymieniły noty aprobowujące tekst wspólnej deklaracji
w sprawie dalszej współpracy kulturalnej między obu państwami.
Deklaracja ta przewiduje rozwój stosunków kulturalnych m. in. przez
ułatwienie swobodnego poruszania się osób między Polską i Francją,
rozpowszechnianie wydawnictw i przekładów, wymianę przedstawicie-
li świata artystycznego i naukowego i powiększenie liczby stypen-
diów studenckich i naukowych. W związku z powyższą deklaracją
przybył do Polski Naczelny Dyrektor Radia i Telewizji Francuskiej,
G. Delaunay, w celu podpisania umowy (18 VII) dotyczącej polsko-
-francuskiej wymiany radiowej i telewizyjnej.

215

9 S p r a w y w y d a w n i c z e n a S e j m o w e j K o -
m i s j i K u l t u r y i S z t u k i. Na posiedzeniu Ko-
misji Kultury i Sztuki pod przewodnictwem L. Motyki poddano anali-
zie sytuację ruchu wydawniczego i księgarskiego. W sprawozdaniu
podano, iż remanenty książkowe z okresu przedpaździernikowego wy-
noszą 800 milionów zł (wliczając w to straty spowodowane coroczną
zmianą kompletu podręczników szkolnych). Dla usprawnienia polity-
ki nakładów przedstawiciele Domu Książki proponowali, aby Dom
Książki kupował od wydawnictw zamówioną ilość egzemplarzy oraz
przyjmował w komis nakład niezamówiony, wydrukowany na ryzyko wy-
dawcy. W dyskusji zwrócono uwagę na niedostateczną orientację pra-
cowników Domu Książki w potrzebach rynku czytelniczego. Proponowa-
no również likwidację monopolu Domu Książki na kolportaż książek
przez stworzenie księgarni przy poszczególnych wydawnictwach. ^{S. Kisielewski postawił wniosek o przywrócenie praw wydawniczych} nie-
którym wydawnictwom prywatnym (Gebethner i Wolff, M. Arct, J. Mort-
kowicz). Wniosek przesłano do zaopiniowania Ministerstwu Kultury i
Sztuki. Na tymże posiedzeniu krytykowano również działalność
przedsiębiorstwa "Ars Polona". W obradach uczestniczył m. in.

wiceprezes ZG ZLP i sekretarz generalny PEN-Clubu, M. Rusinek, który w imieniu obu tych organizacji zgłosił wnioski dotyczące uzdrowienia sytuacji w ruchu wydawniczym.

216

- 12 P o w r ó c i ł d o k r a j u M i e c z y s ł a w
B o h d a n L e p e c k i, pisarz i publicysta, autor licz-
nych książek podróżniczych, od 1939 roku przebywający na emi-
gracji.

217

- 13 O s t a t n i n u m e r (24/25) "Z i e m i i M o r z a",
tygodnika społeczno-kulturalnego wydawanego w Szczecinie przez
Robotniczą Spółdzielnię Wydawniczą "Prasa". Pismo wydawane
było od 19 maja 1956 roku. Od n-ru 1/1957 nastąpiła zmiana re-
dakcji oraz miejsca wydania (Szczecin, zamiast dotychczasowego:
Szczecin-Koszalin-Gdańsk). W ostatnim numerze ukazała się in-
formacja: "Na polecenie Wydawcy tygodnik społeczno-kulturalny
Wybrzeża «Ziemia i Morze» został zlikwidowany".

Dyskusja o "Ziemia i Morze". /Sprawozdanie/. "Ziemia i
Morze", nr 11.

218

- 15 P o w s t a n i e p i s m a "K a s z ë b ë". W Gdańsku
ukazał się pierwszy, "specjalny" numer nowego periodyku "Kaszë-
bë", wydawanego przez Zarząd Główny Zrzeszenia Kaszubskiego.
Po wydaniu drugiego podobnego numeru (w sierpniu) pismo zaczęło
wychodzić jako dwutygodnik społeczno-literacki, rozpoczynając
numerację od nowa (nr 1 (3) z dn.). W roku 1957 ukazało
się pięć numerów pod redakcją zespołu w składzie: T. Bolduan
(red. nacz.), J. Kiedrowski (sekretarz red.), I. Piotrowska.
Zainteresowania pisma koncentrowały się wokół problematyki
kaszubskiej; "Kaszëbë" publikowały m. in. utwory współczesnych
i dawnych pisarzy Kaszub, często pisane w dialekcie (H. Der-
dowski, L. Roppel, F. Sędzicki, J. Staszków).

- 19 Nagrody artystyczne Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie za rok 1957. Nagrodę w dziedzinie literatury otrzymał K. A. Jaworski za całokształt twórczości oryginalnej i przekładowej oraz za ^{za} ~~za~~ usługi w redagowaniu czasopisma "Kamena". 220
- 20 Nagrodę literacką Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach otrzymała M. Klimas-Błahutowa za powieść Przedmieście. 221
- 20 Nagrody literackie i artystyczne miasta Zakopanego przyznane zostały po raz pierwszy. W dziedzinie literatury nagrody otrzymali: S. Nędza-Kubiniec za całokształt twórczości, Z. Radwańska-Paryska za publikacje popularyzujące ideę ochrony przyrody: Zielony świat Tatr i Mozaika tatrzańska oraz H. Pieńkowska-Staichowa i T. Staich za dzieło o sztuce ludowej Podhala Drogami skalnej ziemi. 222
- 21 Prapremiera Balu manekinów Brunona Jasińskiego w Teatrze im. S. Wyspiańskiego w Katowicach. Reż.: J. Jarocki, scenogr.: W. Lange, choreografia: T. Burke, muz.: W. Kilar. Bał manekinów, wydany w języku rosyjskim w 1931 roku, ukazał się po polsku w przekładzie i opracowaniu A. Sterna w "Dialogu" (1957 nr 6 s. 17 - 59). Wystawienie sztuki krytyka przyjęła z zainteresowaniem. Bał jest zabawną komedią sytuacyjną, którą ogląda się z przyjemnością, pod warunkiem, że rezygnujemy z wielkiej problematyki politycznej czy filozoficznej, bo jej tam nie ma - pisał J. P. Gawlik. - Grotecka, tempo, erotyka - oto co może zapewnić sztuce miejsce w teatrze". W recenzjach podkreślono wysiłek zespołu zmierzający do wydobycia aktualnych aluzji politycznych, wysoko oceniono inscenizację i grę aktorską, a także oprawę scenograficzną. Dn. 17 IX

Polskie Radio nadało słuchowisko według Balu manekinów, w adaptacji radiowej K. Salaburskiej i reżyserii N. Szydlowskiej.

J. FALKOWSKI, A. KURCZYNA: Pierwsze zielone światła. "Walka młodych", nr 19. - J. P. GAWLIK: Bal wyblakłych manekinów. "Życie liter.", nr 40. - A. GRODZICKI: Manekiny na balu. "Życie Warsz.", nr 282. - J. LAU. "Argumenty", nr 4. - H. LIPOWCZAN. "Życie Warsz.", nr 260. - JASZCZ /J. A. SZCZEPAŃSKI/: Przypomniana sztuka Jasieńskiego. "Tryb. Ludu", nr 303. - E. ŻYTOMIRSKI: Manekiny i ludzie. "Teatr i Film", nr 11. - /Rec. słuchowiska:/ Z. KRZYŻANOWSKA: Gdzie się kończy satyra. "Nowa Kult.", nr 39. (Polem.: W. BILLIP: "Bal manekinów" - pierwsza polemika. "Antena", nr 11). - J. SZCZYGIEŁ. "Radio i Świat", nr 40.

223

- 21 D y s k u s j ę o a u t e n t y z m i e zainicjował S. Czernik artykułem Dyskusja o autentyzmie, formułującym podstawowe założenia teoretyczne tego kierunku. Przypomnienie przez Czernika problematyki autentyzmu wywołało dyskusję na łamach prasy, dotyczącą 1) oceny dorobku pisarzy-autentystów i 2) perspektyw rozwojowych autentyzmu i jego miejsca w socjalistycznej kulturze Polski.

Dotychczasowe osiągnięcia literackie autentyzmu znalazły najwyższą ocenę pod piórem J. B. Ożoga (Gdzie i jaka baza?), który - dostrzegając istotne treści społeczne tego kierunku, zarówno w okresie przedwojennym, jak i po wojnie, podkreślał aktywny i postępowy - zdaniem dyskutanta - ich charakter. Odmienne stanowisko zajął w tej sprawie S. Lichański (Próba rozrachunku), atakując głównie "nikłość i słabość kulturowego programu autentyzmu", który nie zdołał skierować poezji polskiej na nowe tory i którego postulat "oparcia twórczości poetyckiej na materiale wyłącznie konkretnych doświadczeń życiowych i przeżyć artysty jest

/.../ postulatem bardzo szkodliwym z punktu widzenia interesów zarówno sztuki, jak i kultury". "Ogólny bilans dokonań autentyzmu - pisał Lichański - wypada moim zdaniem zdecydowanie ujemnie". J. Kurek zakwestionował w ogóle odrębność autentyzmu jako kierunku literackiego, pisząc: "Nie istnieje /.../ żadna idea kształtująca autentyzm. /.../ W grupkę koleżeńską skupia tych poetów /autentystów - R. L./ może zbieżność indywidualnych poetyk określonych identycznym krajobrazem, klimatem lub rekwizytami, pokrewieństwo stylistyki, podobieństwo formatu wyobraźniowego, czy wreszcie nawet (.../ typowa specyfika tematyki. /.../ Przede wszystkim nie ma tu mowy o odrębnym widzeniu świata. A to uważam za decydujący element w tym zagadnieniu". Z takim stanowiskiem polemizował J. B. Ożóg (O autentyzmie), powołując się na znane już sformułowania teoretyczne tego kierunku i przeciwstawiając autentyzm "rzemiosłu" awangardy.

Zagadnienie roli autentyzmu w literaturze powojennej poruszył m. in. A. Słucki, wskazując na istotne jego znaczenie jako przeciwwagi dla schematyzmu poezji lat 1949 - 1955. "Podniesienie waloru introspekcji - pisał Słucki - wymierzone jest przede wszystkim przeciw kursującej w ubiegłym okresie teorii «bohatera lirycznego» . /.../ Teoria ta polegała na tym, że rugowała z terenu poetyki pojęcie autentycznego podmiotu lirycznego, tj. żywego autora z krwi i kości, na rzecz abstrakcyjnej teoretycznej figury «bohatera lirycznego» . /.../ Takie pojmowanie dzieła literackiego możliwe było tylko w warunkach deprecjacji jednostki. /.../ Zastępowanie podmiotu lirycznego fikcyjnym pojęciem lirycznego bohatera zabijało szczerść liryki, sprzyjało szerzeniu się mistyfikacji, literackiego cynizmu i wierszoróbstwa. Dlatego też postulat, domagający się, ażeby «materiał treściowy zamykał się w zakresie uczuć rzeczowych» jest postulatem postępowym, podnoszącym godność słowa".

422751

W kolejnym swoim wystąpieniu (Perspektywy autentyzmu) S. Lichański, dostrzegając w autentyzmie dużą szansę rozwojową literatury polskiej, zarysował program literatury autentystycznej zaangażowanej społecznie, podejmującej naj^{żyw}szsze problemy współczesności, opartej na wypracowaniu przez twórcę "naukowej perspektywy światopoglądowej". "Jeżeli literatura autentystów ma odegrać ważną rolę w życiu i kulturze naszego kraju - pisał Lichański - musi ona stać się laboratorium badawczym i eksperymentatorskim, w którym będzie się z rudy surowca naszego dzisiejszego dnia kształtować jutro Polski /.../ jako projekt konstrukcji wzniesionej z najlepszych możliwości odnalezionych w tym, co istnieje i co dzieje się teraz".

Dyskusja o autentyzmie kontynuowana była w roku 1958 (por. poz.).

S. CZERNIK: Dyskusja o autentyzmie. "Orka", nr 7 - 8. - J. KUREK: Jeszcze o autentyzmie. "Orka", nr 15. - S. LICHANŃSKI: Próba rozrachunku. Dlaczego trzeba o tym pisać. "Orka", nr 21. - S. LICHANŃSKI: Perspektywy autentyzmu. "Orka", nr 23. - M. A. STYKS /J. MASLIŃSKI/. "Życie liter.", nr 47. - J. B. OŹÓG: Gdzie i jaka baza? "Orka", nr 10. - J. B. OŹÓG: O autentyzmie. "Nowa Kult.", nr. 46. - A. SŁUCKI: W sprawie autentyzmu. "Orka", nr 12.

224

21 Widowisko historyczne według P o-
t o p u H e n r y k a S i e n k i e w i c z a wystawiono w amfiteatrze pod górą Św. Anny koło Opola. Impreza zorganizowana została przez przedsiębiorstwo "Estrada" z okazji 300-lecia walk z najazdem szwedzkim. Fragmenty powieści adaptował Karpiński, reż.: Szurmiej, scenogr.: Kazanowski. W przedstawieniu udział wzięło ok. stu aktorów i kilkuset statystów, występy oglądało kilkadziesiąt tysięcy widzów. Recenzenci ocenili widowisko krytycznie, zarzucając organizatorom nieudolność organizacji i reżyserii.

O. Ź.: List ze Śląska. "Życie Warsz.", nr 179. - A. WRÓBLEW-

25 P r a p r e m i e r a p o l s k a Much J e a n
P a u l S a r t r e'a odbyła się w Państwowym Teatrze Narodowym w Warszawie. Sztukę przełożył J. Lisowski, reż.: E. Axer, scenogr.: J. Kosiński, muz.: Z. Turski. Wystawienie Much, jednego z reprezentatywnych utworów francuskiego egzystencjalizmu, przyjęte zostało z dużym zainteresowaniem i wywołało sprzeczne oceny krytyki, dotyczące nie tylko samej sztuki, lecz i ogólnych założeń literatury i filozofii egzystencjalizmu. Inscenizacja oceniona została na ogół negatywnie. "Przedstawienie zrobione niejednolicie, przeważnie tkwi w tradycjach teatru romantycznego" - pisał W. Lach. Sam utwór wzbudził różne reakcje, od oceny bardzo pozytywnej (S. Treugutt) aż do ostrego ataku na J. P. Sartre'a i egzystencjalizm (J. J. Lipski). J. J. Lipski, omawiając Muchy, krytykował "ich napuszony, metafizyczny bełkot, te rzekome głębie, wyspekulowane przez spadkobierców pedantycznego i zarazem niechlujnego stylu myślenia, który zapanował w filozofii niemieckiej od czasu Hegla i Fichtego /.../, tę całą Heideggerowską łamigłówkę słów, bardzo podniośle i patetycznie brzmiących - i pozbawionych wszelkiego znaczenia".⁵

Muchy są - zdaniem J. J. Lipskiego - objawem irracjonalizmu ogarniającego filozofię francuską: "Triumfy Sartre'a i jego szkoły są czymś przerażającym: są one przede wszystkim wielką destrukcją tego, co w kulturze francuskiej było najoryginalniejsze i najbardziej pociągające, a więc tradycji minimalistycznego, sceptycznego humanizmu Montaigne'a, kartezjańskiego racjonalizmu, pozytywistycznie i racjonalistycznie zorientowanej myśli Oświecenia". Krytyk zakwestionował też wartość sceniczną sztuki, traktując utwór jako "wykład doktryny, rozłożony na głosy i

ukostiumowany", a przy tym pełen scenicznych anachronizmów.

Polemikę z J. J. Lipskim podjął P. Beylin. Dotyczyła ona głównie granic stosowalności empiryzmu i racjonalizmu w objaśnianiu świata. "Sam nieraz występowałem jako gorący rzecznik empiryzmu, ograniczonego wszakże do tych dziedzin, w których przynieść on może rozwiązania rzeczywiste" - pisał P. Beylin. Dostrzegając w propozycjach Lipskiego atak nie tylko na egzystencjalizm, lecz w ogóle na filozofię podejmującą problemy metafizyczne, Beylin stwierdzał: "Dziwi /.../ łatwość, z jaką odrzuca się wielką tradycję filozofii współczesnej, dostrzegając w niej mętność, pozory uczoności, łatwinę intelektualną i nic więcej. W istocie rzeczy jest to bowiem atak na filozofię w ogóle, na prawo do snucia spekulacji filozoficznych, refleksji metafizycznych, prawo sugerowania pewnych spraw nie dających się ująć w kategoriach empirystycznych. Bez tego prawa filozofia w poważnym stopniu straciłaby sens swego istnienia. /.../ Chęć likwidacji chaosu myślowego ludzkości jest chęcią chwalebną, ale postulowanie radykalnych rozwiązań przynosi w konsekwencji zawsze skutki odwrotne od zamierzonych. Propozycjom zwężania zakresu zainteresowań filozofii w Polsce należy się przeciwstawić". Z artykułem J. J. Lipskiego polemizował również P. M., krytyk "Tygodnika Powszechnego", który - zgadzając się z negatywną oceną Much - pisał: "Nie można jednak grzebać wszystkich sztuk Sartre'a /.../. To prawda, że pisarz ten nie potrafi narzucić tezy filozoficznej z materii artystycznej swego utworu, jak Camus, posiada jednak swoją mocną pozycję w teatrze współczesnym dzięki wadze takich utworów jak Niekrasow, Przy drzwiach zamkniętych, Ladacznica z zasadami. Oczywiście jest to pozycja artysty a nie filozofa i w tych kategoriach należy sądzić Sartre'a".

E. FLEISZER. "Dialog", nr 9 s. 139 - 143. - A. GRODZICKI: Tragedia zbrodni i tragedia wolności. "Życie Warsz.", nr 177. - L. JABŁONKÓWNA. "Teatr i Film", nr 9. - W. LACH. "Kierunki",

nr 33. - J. J. LIPSKI: Pośmiertna czkawka Heidelbergu. "Nowa Kult.",
nr 46. (Polem.: P. BEYLIN: Przygody racjonalisty. "Prz. kult.",
nr 48; P. M.: O egzystencjalizmie - krytycznie. "Tyg. powsz.",
nr 47). - JASZCZ /J. A. SZCZEPANSKI/: Wielki sukces polskiego
teatru. Prapremiera "Much" w Teatrze Narodowym w Warszawie. "Tryb.
Ludu", nr 205. - JASZCZ /J. A. SZCZEPANSKI/: Muchy - to tylko
symbol. "Tryb. Ludu", nr 210. - S. TREUGUTT: Bóg much i śmierci.
"Prz. kult.", nr 34. - A. WIRTH: Czy naprawdę "nie ma znaków na
świecie"? "Polit.", nr 26.

226

- 28 Bez taryfy ulgowej Artura Sanda-
u e r a. W lipcowym numerze paryskiej "Kultury" ukazał się arty-
kuł A. Sandauera Bez taryfy ulgowej, wydrukowany następnie
(28 VII) w krakowskim "Życiu literackim" jako pierwszy z cy-
klu artykułów pod tym tytułem, poświęconego - wg określenia auto-
ra-"odwilżowej tandecie" literackiej z okresu po roku 1953. Cykl
ten opublikowany został następnie w postaci książkowej (por. poz.
). Terminem "taryfa ulgowa" określił A. Sandauer pozytywny
stosunek krytyki do drugorzędnej - zdaniem autora - twórczości li-
terackiej, wynikający z przyjęcia kryteriów pozaliterackich: w
latach ubiegłych oceniano w ten sposób dzieła realizmu socjalis-
tycznego, po Październiku - wg Sandauera - stosuje się tę zasadę
do wszystkiego, co odbiega od socrealistycznego schematu. Przykła-
dem twórczości tak właśnie ocenianej jest dla Sandauera proza
A. Rudnickiego, szczególnie z okresu po roku 1947, i jej to poświę-
cił krytyk pierwszy z cyklu swoich artykułów. W gwałtownej kryty-
ce pisarstwa Rudnickiego Sandauer sformułował wiele zarzutów,
wskazując m. in. na "literacki narcyzm" (wyrażający się w szcze-
gólnym uprzywilejowaniu sytuacyjnym narratora), hołdowanie zasa-
dom socrealizmu w okresie przed- i po październikowym, "niezdol-
ność do wyjścia poza własną biografię", antyintelektualizm, me-

galomanię i snobizm, stylistyczną nonszalancję i błędy językowe. "Ten pisarz, którego pookupacyjna twórczość rokowała tak duże nadzieje, stał się Heleną Mniszek naszych czasów" - pisał w konkluzji Sandauer.

Ocena ta spotkała się z ostrym sprzeciwem ze strony wielu krytyków, reprezentujących różne stanowiska i metody. Większość zarzutów, wymienionych w pamflecie Bez taryfy ulgowej, uznana została przez poszczególnych dyskutantów za częściowo bądź całkowicie nieuzasadnione. "Sandauer napisał bardzo niesprawiedliwy pamflet, zbudowany z licznych zdań szczegółowych prawdziwych /.../ oraz z wiążącego wątku, który odbiera prawdziwość całości" - pisał M. Czerwiński. K. Wyka określił "paskwilopamflet" Sandauera jako "nieuczciwy, nielojalny, bowiem zamiast podjąć dyskusję ideową z Rudnickim, po prostu odmawia mu ideowości" oraz zakwestionował nielojalny - zdaniem K. Wyki - dobór cytatów, zniekształcający obraz pisarstwa Rudnickiego. Sandauerowi zarzucano przekroczenie uprawnień krytyka, polegające na krytykowaniu osoby autora zamiast jego ^{działa} (A. Gołubiew), osobiste motywy wystąpienia (H. Bereza), a nawet insynuację polityczną, "której celem nie jest ustalenie prawdy i wartości dzieła, lecz dyskredytacja twórcza, niszczenie" (G. Lasota). Polemistom Sandauera przeciwstawili się: Z. Herbert i S. Kisielewski. Kisielewski wskazywał na fakt, iż artykuł Sandauera nawiązuje do tradycji pamfletu literackiego, nie pretenduje więc do pełnej i obiektywnej oceny twórczości A. Rudnickiego.

Polemikę z Sandauerem podjęli też m. in. Z. Greń i A. Rogalski. Źródłem pamfletu Bez taryfy ulgowej jest - wg dyskutantów - odmienność postaw Sandauera i Rudnickiego: "To, czego żąda Sandauer, nazywa się w twórczości dyscypliną intelektualną /.../ - pisał Z. Greń. - Rudnicki dyscyplinę intelektualną zastąpił w

swych utworach dyscypliną emocjonalną. /.../ Rudnicki włączył się w linię naszej literatury, która wspiera się na romantykach i na Żeromskim - w prozie. Sandauer włączył się w linię krytyków, której ostatnim tylko pięćdziesięcioleciu mieliśmy dwóch bardzo wybitnych przedstawicieli: Brzozowskiego i Irzykowskiego. To są oczywiście ramy najogólniejsze, jakie mogłyby tę polemikę określić". Również A. Rogalski określił spór jako konflikt postaw: Sandauera - racjonalisty i Rudnickiego - wyznawcy "sakralnego stosunku do życia", patrzącego na świat "z dystansu moralisty i po trosze profety". A. Jackiewicz uznał za temat artykułu Sandauera nie twórczość, lecz mit Rudnickiego: "nie chodzi tyle o Rudnickiego, co o nasze mity literackie, nie o stalinizm, a nawet nie o socrealizm, tylko o narcyzm, o wyobcowanie się naszych pisarzy i naszej literatury z realnej /.../ rzeczywistości". W wystąpieniu Sandauera dostrzeżono również atak na grupę b. "Kuźnicy" i reprezentowaną przez nią ideologię (A. Jackiewicz, S. Kisielewski).

A. SANDAUER: Bez taryfy ulgowej. "Życie liter.", nr 30. - /Dyskusja:/ H. BEREZA: Kłeska intelektualisty. "Nowa Kult.", nr 44. - P. BRUDZEWSKI: Patryk, Czerwiński i Sandauer. "Tyg. powsz." nr 36. - M. CZERWIŃSKI: Protest przeciw metodzie. "Świat", nr 29. - B. CZESZKO: Nasz za granicą czyli komiwojażer zawiści. "Prz. kult.", nr 29. - GoA /- KRYTYK /A. GOŁUBIEW/: Pała Mickiewiczowi. "Tyg. powsz.", nr 36. - Z. GREŃ: Rudnicki i Sandauer albo: drażnienie lwów. "Życie liter.", nr 32. - /PATRYK /Z. HERBERT/: O wyższości rękoczynu nad dyskusją. "Tyg. powsz.", nr 33. - A. JACKIEWICZ: Narcyz i echo czyli rzecz o sporze wokół Adolfa Rudnickiego. "Życie liter.", nr 32. - KISIEL /S. KISIELEWSKI/: Artur Sandauer czyli nowy Don Kichot. "Tyg. powsz.",

nr 33. - G. LASOTA: Do Adolfa Rudnickiego list otwarty. "Sztand. młodych", nr 172. - A. ROGALSKI: Dwie miary rzeczy - dwa końce myśli. "Kierunki", nr 37. - A. SANDAUER: List do redakcji. "Życie liter.", nr 35. - A. J. WIECZORKOWSKI: Protuberancje ogórkowe. "Polit.", nr 28. - K. WYKA: Odmowa ideowości. "Nowa Kult.", nr 34. (Polem.: A. SANDAUER: Sandauer wyjaśnia. "Nowa Kult.", nr 36; K. WYKA: "Węgar się sypie w rum". "Nowa Kult.", nr 40). - ZASTĘPCA: Między wierszami. "Nowa Kult.", nr 30.

227-

- Poezje Bolesława Leśmiana. Tom, poprzedzony szkicem poety Traktat o poezji, zawiera utwory ze zbiorów: Sad rozstajny, Łąka, Napój cienisty i Dziejba leśna. Na obwolucie oraz na tzw. kontrtytule podano tytuł: Poezje zebrane; również nota wydawcy określa wydanie jako "pełne". Recenzenci publikacji zwrócili jednak uwagę na daleko idące braki: Poezje "wydane zostały starannie i pomysłowo, ale «zebranymi» są w minimalistycznym tego słowa znaczeniu" - pisał J. J. Lipski. Zarzucono wydawcom pominięcie wierszy rozproszonych w czasopismach oraz archiwaliów.

J. J. LIPSKI. "Rocznik liter." 1957 s. 274. - Z. POLSAKIEWICZ. "Nowy Tor", nr 38.

228

- Słonia Sławomira Mrożka wydany został nakładem Wydawnictwa Literackiego w Krakowie, z ilustracjami D. Mroza. Tomik objął 48 opowiadań satyrycznych, drukowanych uprzednio w prasie. Wydanie Słonia zostało przyjęte przez krytykę z dużym zainteresowaniem, książkę określono jako jedno z najwybitniejszych osiągnięć satyry lat 1944 - 1957 (J. Kwiatkowski) oraz "czołowe wydarzenie satyryczne 1957 roku" (Z. Mitzner). Recenzenci podkreślali nowoczesność zarówno formy, jak i treści satyry Mrożka oraz jej zawartość filozoficzną, ukrytą pod ironią

i humorem. " Słoń /.../ jest książką na wskroś współczesną - pisał L. M. Bartelski. - Nie tylko przez podjęcie aktualnej tematyki, ale przez swą pasję filozoficzną, przez zaangażowanie się polityczne pisarza, współczesną także przez obsesyjne podejmowanie problemów. W sposób zdecydowanie odkrywczy i bezkompromisowy Mroźek demaskuje «nadrzędne słuszności rozumowania», tym terminem określając problem taktyki politycznej. /.../ Sarkazm i humor są nieodłącznymi atrybutami tej satyry, jej ostrze go dzi nie w zewnętrzne i łatwe do podchwycenia przejawy naszego życia, lecz w «sedno sprawy», którym stało się naginanie teorii do bardzo przyziemnej i doraźnej praktyki". Mroźek^{||} „wybrał /.../ najbardziej współczesną formę pisarstwa: groteskę. Na tym terenie porusza się ze swobodą kapitalnego obserwatora" - pisał J. Korczak. Zdaniem Z. Mitznera autor Słonia "zrobił krok na przód w rozwoju satyrycznych metod pisarskich". Pozytywne przyjęcie Słonia wyraziło się m. in. w przyznaniu jego autorowi nagrody literackiej "Przeglądu Kulturalnego" (por. poz.).

L. M. BARTELSKI. "Nowa Kult.", nr 39. - L. F. /L. FLASZEN/: Witaj, "Słoniu"! "Prz. kult.", nr 30. - J. KORCZAK: Sławomir Mroźek i jego "Słoń". "Tyg. zach.", nr 45. - J. KWIATKOWSKI: Od kelnerów do Kafki. "Życie liter.", nr 30. - J. J. LIPSKI: "Słoń" a teoria literatury i sprawa polska. "Twórcz.", nr 10/11 s. 177 - 180. - Z. POLSAKIEWICZ. "Nowy Tor", nr 34. - W. SADKOWSKI: Nareszcie proza satyryczna! "Tryb. Ludu", nr 232. - J. SIEWIERSKI: Satyra o wielu twarzach. "Nowe Książki", nr 16. - J. BŁOŃSKI: Mroźek w składzie porcelany. "Życie liter." 1958 nr 24. - Z. LICHNIAK: O "Słoniu" - słoniowato. "Kierunki" 1958 nr 39. - M. SKWARNICKI: Nie zapominajcie o "Słoniu". "Tyg. powsz." 1958 nr 14.

- Upadek Alberta Camusa ukazał się w przekładzie J. Guze. Wydanie polskie Upadku, poruszającego problemy filozoficzno-moralne współczesnego człowieka, przyjęte zostało przez krytykę z dużym zainteresowaniem. "Jest to na pewno najlepsza książka Camusa i jedna z najważniejszych, jakie zostały napisane po wojnie" - stwierdzał J. Kott. Charakteryzując problematykę utworu pisał J. Iwaszkiewicz: "Problem moralny >porządnego<, >uczciwego< człowieka poddany tu jest bezlitosnej analizie, moralność mieszczańska zmiażdżona". Podkreślając pesymizm Upadku, W. Sadkowski wskazywał na "siłę odrazy, jaką pisarz żywi do otaczającego go mieszczańskiego życia. Ale poza nim, poza wstrząsającym obrazem jego upadku, nie ma w książce żadnych zdrowych sił i sprawiedliwych racji, nic się z człowieka nie ostaje i nie ma żadnej ~~nadziei~~ nadziei". J. Kott polemizował z absolutyzacją problematyki w książce Camusa, pisząc: "Człowiek jest potworem, mówi Camus, niezależnie od ustroju, systemu, południka i panującej religii. Człowiek jest potworem, być może. Ale zależnie od systemu, ustroju, południka i panującej religii". Upadek zestawiano w recenzjach z twórczością F. Dostojewskiego /J. Kott, R. Przybylski/. Z ostrym atakiem na Camusa i jego Upadek wystąpił S. Łastik, pisząc: "Dla ludzi, którzy mają bodaj odrobinę wiary w ideały i chcą aktywnie walczyć o ich realizację jest to - co tu ukrywać - książka odrażająca", szczególnie zaś "dla ludzi związanych serdeczną więzią z krajem, narodem, ideałami socjalistycznymi".

Walory artystyczne Upadku zostały niemal jednogłośnie /również przez krytyków polemizujących z treściami ideowymi utworu/ ocenione bardzo wysoko. J. Iwaszkiewicz zwracał uwagę na "nieskazitelną, tradycyjną formę, w jakiej podane nam jest to współczesne arcydzieło". W. Sadkowski podkreślał psychologiczną dociekliwość i jednocześnie ukryty w utworze szeroki "zasięg motywacji epickiej". Jako o "majstersztyku narratorskim" pisał o Upadku
<http://rcin.org.pl>

S.Łastik. S.Lem poddał analizie konstrukcję narratora w utworze.

H.BEREZA: Zwierciadło człowieka współczesnego. "Nowe Książki", nr 14. - Z.DOŁECKI: Proces wieku. "Kierunki", nr 35. - J.IWASZKIEWICZ: Upadek. "Życie Warszawy", nr 232. - J.KELERA: Od ślepoty do kapitulacji. "Nowe Sygnały", nr 32. - J.KOŁATAJ: Sąd ostateczny. jest co dzień. "Tyg.powsz.", nr 31. - J.K./J.KOTT/: Upadek. "Prz. kult.", nr 28. /Polem.: P.WIERZBICKI: Pisarze i poeci. "Współczesność", nr 10/. - S.LEM: Mówi głos w ciemności. "Nowa Kult.", nr 31. - S.ŁASTIK: O "Upadku" Camusa. "Słowo Ludu", nr 160. - Z.PĘDZIŃSKI: "Kamena", nr 20. - R.PRZYBYLSKI: Camus i Dostojewski. Nad "Upadkiem". "Polityka", nr 23. - W.SADKOWSKI: Camus i Gascar. "Trybuna Ludu", nr 217. - C.SKOŁUDA: Uwięzieni w człowieku. "Tyg.zach.", nr 36.

230

- N a r a d a d y r e k t o r ó w w y d a w n i e t w w s p r a -
wie planów wydawniczych na rok 1958 została zorganizowana w końcu
lipca przez Ministerstwo Kultury i Sztuki. W dyskusji podano do
wiadomości, iż w roku 1956 ogólny deficyt instytucji wydawniczych
wyniósł 225 milionów zł. Plan wydawniczy w pierwszym półroczu 1957
roku został wykonany w 47%, co wyraża się sumą 477 milionów zł,
w tym samym zaś czasie Dom Książki uzyskał ze sprzedaży nieco po-
nad 300 milionów zł. Ogólna suma remanentów (po regulacji cen)
wzrosła do 877 milionów zł. Po podsumowaniu planów wydawniczych
na rok 1958 stwierdzono, iż w końcu roku 1958 remanenty wzrosną
o dalsze 293 miliony zł. Aby scharmonizować produkcję ze zbytem,
należy założyć wzrost zbytu książki w roku 1958 o ponad 100%,
podczas gdy plany księgarstwa przewidują zaledwie kilkunastopro-
centowy wzrost sprzedaży.

R. DUNIN: O niektórych zagadnieniach kulturalnych. "Kamena",
nr 18.

231

- P o w s t a n i e P o l s k i e g o Z w i ą z k u W y d a w -
n i e t w P r a s o w y c h. Nowopowstały Związek wyłonił Za-
rząd w składzie: Z. Jolles (Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza
"Prasa") - przewodniczący; S. Dybowski (Ludowa Spółdzielnia Wydaw-
nicza) i S. Kaliszewski (Wydawnictwo Stronnictwa Demokratycznego
"Epoka") - wiceprzewodniczący; L. Karnkowski - sekretarz.

232

- U s t a n o w i e n i e n a g r o d y k r y t y c z n e j
"M e r k u r i u s z a P o l s k i e g o". M. Wańkiewicz przeka-
zał redakcji londyńskiego "Merkuriusza Polskiego" sumę 524 dola-
rów (stanowiącą ekwiwalent biletu lotniczego na Kongres Kultury
Polskiej w Paryżu) z przeznaczeniem na nagrody dla krytyków lite-
rackich młodszego pokolenia. Redakcja "Merkuriusza", przeznaczając
część tej sumy na koszty manipulacyjne, ustanowiła z pozostałej

kwoty trzy równorzędne nagrody po 60 funtów szterlingów każda, dla młodych krytyków polskich działających w kraju i za granicą w latach 1955 - 1957. Do składu jury redakcja ~~zaprosiła~~ "Mercuriusza" zaprosiła P. Hertza i J. Zawieyskiego - dla krytyków działających w kraju oraz Cz. Miłosza i W. Tarnawskiego - dla krytyków działających za granicą. Z ramienia redakcji w jury uczestniczyć miał B. Taborski. Ogłoszenie o przyznaniu nagrody nastąpić miało w pierwszym kwartale roku 1958. Z powodu zamknięcia "Mercuriusza" nagroda nie została przyznana.

/Tekst ogłoszenia nagrody m. in.:/ "Kamena", nr 15/16. - "Nowa Kult.", nr 30. - "Nowiny liter. i wyd.", nr 12. - "Życie liter.", nr 29.

233

- Wyróżnienie dramatu Rycerze Antychrysta Ludwika Hieronima Morstina na Międzynarodowym Konkursie Dramatycznym w Bregencji, ogłoszonym przez wiedeński Burgtheater oraz organizatorów Festiwalu Teatralnego w Bregencji. L. H. Morstin otrzymał "specjalne wyróżnienie".

234

- 250-lecie urodzin Carlo Goldoniego obchodzone było zgodnie z uchwałą Światowej Rady Pokoju w Polsce i zagranicą. Centralne uroczystości odbyły się w Wenecji, gdzie w lipcu i sierpniu zorganizowano międzynarodowy festiwal teatralny z udziałem m. in. Teatru Ludowego z Nowej Huty pod kierownictwem K. Skuszanki. Teatr nowohucki wystąpił z komedią Goldoniego Sługa dwóch panów, wzbudzając żywą dyskusję eksperymentatorską inscenizacją komedii. W Wenecji odbyły się ponadto międzynarodowe kongresy: historyków teatru (21 - 28 VII) oraz badaczy twórczości C. Goldoniego (28 IX - 1 X), z udziałem m. in. M. Brahmera, który na obu kongresach wygłosił referaty. W związku

z rocznicą teatru polskie wystawiły sztuki C. Goldoniego (m. in.: Państwowy Teatr im. J. Słowackiego w Krakowie 19 V wystąpił z premierą Gburów). Polskie Radio 28 V i 6 XII nadało słuchowisko według komedii C. Goldoniego Wojna w przekładzie J. Iwaszkiewicza, 16 VIII i 28 IX - słuchowisko według komedii Gbury w przekładzie J. Jędrzejewicza.

235

SIERPIEŃ

- 1 Rok Kasprowiczowski, rozpoczęty w trzydziestą rocznicę śmierci poety (1 VIII 1956, por. poz.), zakończony został uroczystą akademią na Harendzie pod Zakopanem, gdzie Kaspro- wicz mieszkał w ostatnich latach życia i gdzie został pochowany. Na akademii przemawiał T. Bocheński.

Dorobek Roku Kasprowiczowskiego w roku 1957 był znacznie uboższy w porównaniu z rokiem ubiegłym. W zakresie publikacji książkowych przyniósł jedną tylko pozycję: Poezje J. Kaspro- wicza, obszerny wybór w opracowaniu i ze wstępem J. J. Lipskiego, wydane przez wydawnictwo "Czytelnik". Na terenie kraju odbyły się nie- liczne odczyty o J. Kaspro- wiczu, m. in. w Taruniu (K. Górski). W prasie opublikowano artykuły okolicznościowe.

236

- 8 Powstanie kwartalnika "Opinie". W Warszawie ukazał się pierwszy numer (za miesiące: lipiec - wrzesień) kwartalnika "Opinie", poświęconego kulturze radzieckiej. W artykule programowym redakcja następująco określała zadania pisma: "Zespół nasz przystępuje do wydawania kwartalnika poświęco- nego zagadnieniom kultury radzieckiej w okresie, gdy stosunki mię- dzy naszymi krajami układają się na nowej, trwałej podstawie równości i przyjaźni. /.../ Pragniemy informować czytelnika polskie- go o aktualnym stanie i problemach sztuki radzieckiej. Służyć temu

będą zarówno publikacje prac oryginalnych, jak artykuły krytyczne i obszerna kronika kulturalna. /.../ Będziemy także jak najczęściej nawiązywać do dziś już klasycznych dzieł sztuki radzieckiej, z których część znalazła się w swoim czasie na indeksie lub była przemilczana". (Od redakcji, nr 1). Numer 1 ukazał się pod redakcją w składzie: Z. Fedeki, W. Padwa, S. Pollak, A. Stawar (w n-rze 2 ponadto: S. Treugutt). W n-rze 2 zaznaczono, iż redaktorem naczelnym jest S. Pollak, zastępcą redaktora naczelnego - W. Padwa, a także podano nadruk: "Z zasiłku Zarządu Głównego TPPR". W roku 1957 wydane zostały dwa numery (nr 2 za miesiące: październik - grudzień), po czym pismo przestało się ukazywać. W dwu tych numerach opublikowano m. in.: wiersze W. Chlebnikowa, M. Cwietajewej, A. Isahakiana, W. Majakowskiego, O. Mandelsztama, L. Martynowa, B. Pasternaka, B. Słuckiego, P. Tyczyny, M. Zabołockiego; prozę M. Czukowskiego, A. Jaszyna, W. Kawierina, J. Nagibina, B. Pasternaka (fragment Doktora Żiwago, przełożony z rękopisu), M. Szołochowa; dramat I. Babla. Prace krytyczne zamieścili m. in.: Z. Fedeki, N. Modzelewska, W. Ogniew, W. Padwa, S. Pollak, K. Pomska, W. Rudziński, A. Słucki, A. Stawar, A. Stern, S. Treugutt, I. Witz. Pismo wywołało duże zainteresowanie opinii publicznej i krytyki literackiej. "Hołd, złożony tu << wielkim powracającym >>, wiąże się ze znakomitą atrakcyjnością nieznanego a pełnowartościowego materiału literackiego" - pisał J. Maśliński. "Opinie" spotkały się natomiast z ostrymi zastrzeżeniami ze strony krytyki radzieckiej, co wywołało polemikę na łamach prasy polskiej.

Awicz /A. CZECHOWICZ/. "Głos Tyg.", nr 36. - jm. /Z. FEDECKI/. "Twórcz.", nr 9 s. 161. - M. W. "Tryb. Ludu", nr 230. - M. A. STYKS /J. MAŚLINSKI/: Uwaga: - "Opinie". "Życie liter.", nr 33. - M. RADON' /A. J. WIECZORKOWSKI/: Cenna inicjatywa "Opinii". "Polit.", nr 25. - Cz'i eto "mnienija"? "Litieraturnaja gaziet", nr 116. (Polem.: C.: Opinie o "Opiniach". "Polit.", nr 32; Od

<http://rcin.org.pl>

redakcji. "Opinie", nr 2 s. 157; Opinia "Litieraturnoj Gaziety" o "Opiniach". "Życie liter.", nr 41).

237

przed 11 Spotkanie polskich i radzieckich pisarzy w Moskwie. W czasie VI Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów w Moskwie (28 VII - 11 VIII) odbyło się w siedzibie Związku Pisarzy Radzieckich spotkanie przedstawicieli literatury obu stron, z udziałem pisarzy młodych i najmłodszych. Wzięli w nim udział: J. Abramow, J. Broszkiewicz, W. Dąbrowski, A. Drawicz, T. Drewnowski, A. Jarecki, T. Karpowicz, A. Mandalian, A. Osiecka oraz K. T. Toeplitz; ze strony radzieckiej m. in.: A. Bek, B. Bialik, A. Czakowski, W. Druzin, T. Motylewa, H. Usijewicz oraz przewodniczący zebraniu - A. Surkow. Zebranie nie miało charakteru oficjalnego. Jego przedmiotem była wymiana poglądów na sytuację w literaturze polskiej i radzieckiej; w szczególności zaś na problemy związane z pojęciami realizmu socjalistycznego i schematyzmu w literaturze. Pisarze radzieccy krytykowali nadmierny - ich zdaniem - liberalizm w polskiej literaturze i krytyce literackiej okresu popaździernikowego, pozytywnie oceniali dorobek socjalistycznej literatury radzieckiej i bronili koncepcji realizmu socjalistycznego. Pisarze polscy, odwołując się do hasła "stu kwiatów", podkreślali postulat twórczej swobody jako nieodłączny warunek pomyślnego rozwoju literatury.

T. K. /T. KARPOWICZ?/: Spotkanie literatów polskich i radzieckich w Moskwie. "Życie liter.", nr 33.

238

17 Odsłonięcie pomnika Sebastiana Fabiana Klonowicza w Sulmierzycach. Pomnik ten, odbudowany po zniszczeniu, odsłonięty został w związku z obchodem 500-lecia Sulmierzyc, skąd pochodził S. F. Klonowicz.

18 Z g o n W a w r z y ń c a Ż u ł a w s k i e g o. Na stoku Mont Blanc du Tacul zginął tragicznie w akcji ratunkowej W. Żuławski, kompozytor, pisarz i publicysta, sekretarz Związku Kompozytorów Polskich i prezes Związku Autorów i Kompozytorów Scenicznych, wybitny alpinista i autor kilku książek o tematyce górskiej. Był odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. (Dane bio- bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1958 nr 3 s. 154).

W dn. 5 X w wielkiej sali Filharmonii Narodowej w Warszawie odbyła się akademii żałobna, zorganizowana przez Związek Autorów i Kompozytorów Scenicznych, Klub Wysokogórski, ZLP i Związek Kompozytorów Polskich. Utwory W. Żuławskiego czytał M. Wyrzykowski, kompozycje muzyczne wykonał J. Ekier i kwintet Filharmonii Krakowskiej.

M. DZIEWULSKA. "Ruch muz.", nr 12. - gaw. /J. P. GAWLIK/: Tragiczny zgon Wawrzyńca Żuławskiego. "Życie liter.", nr 35. - Z. LICHNIAK: Gorąca bryła. "Kierunki", nr 44. - Z. M. /Z. MYCIELSKI/: O śmierci Wawrzyńca Żuławskiego w Alpach. "Prz. kult.", nr 35.

240

18 O d s ł o n i ę c i e p o m n i k a H i e r o n i m a D e r d o w s k i e g o, pisarza i działacza kaszubskiego, bojownika o polskość Kaszub, dokonane zostało we wsi Wiele pod Chojnicami, rodzinnej miejscowości pisarza. Odsłonięcia pomnika, zburzonego w 1939 roku przez Niemców i przechowanego przez okres okupacji przez ludność miejscową, dokonał marszałek Sejmu Cz. Wycech. Uroczystość połączona była z wielkim zlotem regionalnych zespołów kaszubskich.

241

25 S p ó r p o m i ę d z y A n t o n i m S ł ɔ n i m s k i m i A n a t o l e m S t e r n e m. Wypowiedzi A. Słonimskie-

go w dyskusji o nowoczesności (por. poz.) na temat genezy i oceny polskiego futuryzmu wywołały ostrą replikę ze strony A. Sterna. A. Słonimski w artykułach Ofensywa bezsensu i Anielski cham zaprzeczył tezie o postępowych tradycjach i humanistycznej treści polskiego futuryzmu, egzemplifikując swoje stanowisko cytataми z wierszy A. Sterna. Cytaty te zostały zaczerpnięte z artykułu J. W. Zięby Futuryzm z retuszem, gdzie uległy zniekształceniu, zmieniającemu sens ideowy utworów Sterna. Publikacje J. W. Zięby i A. Słonimskiego wywołały szereg artykułów A. Sterna, bardzo gwałtownych w tonie, sprowadzających dyskusję na tory osobiste, a także skierowanie sprawy przez tego ostatniego do Sądu Koleżeńskiego przy Zarządzie Głównym ZLP oraz do Sądu Państwowego. Sąd Koleżeński, po bezskutecznej próbie mediacji, rozpatrzył sprawę na zebraniach w dn. 10 i 11 X. Po wysłuchaniu opinii rzeczoznawców (S. Pollaka, J. Przybosia, A. Wata i A. Ważyka) Sąd Koleżeński wydał orzeczenie, w którym stwierdzał: 1) że "nie da się identyfikować prądów artystycznych z kierunkami politycznymi, że nie ma między nimi nierozzerwalnych związków, a zatem apodyktyczne twierdzenia zarówno Kol. A. Słonimskiego jak i Kol. A. Sterna, wiążące futuryzm polski z tendencjami bądź faszystowskimi, bądź im przeciwnymi, nie mogą uchodzić za bezsporne", 2) że dodatkowym czynnikiem zaostrzającym spór było zniekształcenie przez polemistów utworów A. Sterna, 3) w wypowiedziach A. Słonimskiego Sąd nie dopatrył się zniesławienia A. Sterna, jakkolwiek uznał je za "zbyt pochopne i niedość przemysłane", a w związku z tym 4) Sąd oddalił skargę A. Sterna "o potępienie Kol. A. Słonimskiego za łamanie dobrych obyczajów literackich". 5) Sąd stwierdził ponadto, iż A. Stern w swoich wystąpieniach posługiwał się insynuacjami i obelgami i "jakkolwiek Kol. A. Stern mógł czuć się głęboko dotknięty krzywdzącą w jego mniemaniu oceną swego macierzystego kierunku literackiego i deformacjami

swych utworów, Sąd uważa, że nie upoważnia to w niczym do tego rodzaju niedopuszczalnych wystąpień. Sąd Koleżeński jest również zdania, że wyniesienie tej sprawy na forum publiczne przez skierowanie jej na drogę sądową już po złożeniu w Sądzie Koleżeńskim przy Zarządzie Głównym ZLP - jest wysoce niewłaściwe". Sąd obradował w składzie: H. Boguszewska, J. Ficowski, E. Naganowski, J. Wyka.

A. SŁONIMSKI: Ofensywa bezsensu. "Nowa Kult.", nr 22. -
A. SŁONIMSKI: Anielski cham. "Nowa Kult.", nr 34. - A. STERN: Pa-
rę słów o rozumie, dobrych obyczajach i śmierdzących chorągiew-
kach. "Nowa Kult.", nr 36. - A. STERN: Do redakcji "Kamena".
"Kamena", nr 17. - A. STERN: Sfałszowane cytaty. "Nowa Kult.",
nr 38. - A. STERN: Fałszerze. "Współczesność", nr 8. - A. STERN:
List otwarty. "Życie liter.", nr 41. - ZASTĘPCA: Między wiersza-
mi. Nowa Kult.", nr 41. - J. W. ZIĘBA: Futuryzm z retuszem.
"Kamena", nr 12. - J. W. ZIĘBA: List do redakcji. "Kamena", nr
18. - J. W. ZIĘBA: Na zakończenie dyskusji. "Nowa Kult.", nr 42. -
Orzeczenie Sądu Koleżeńskiego przy Zarządzie Głównym ZLP. "Nowa
Kult.", nr 42; toż "Życie liter.", nr 42; toż "Kamena", nr 19.

242

25 P i s a r z e p o l s c y w S o c i é t é E u r o p é -
e n n e d e C u l t u r e. Międzynarodowe stowarzyszenie
intelektualistów Europy, Société Européenne de Culture z siedzi-
bą w Wenecji, dokooptowało na swych członków zwyczajnych M. Rusin-
ka, J. Zagórskiego i J. Zawieyskiego. Dotychczas w Stowarzyszeniu
reprezentowali Polskę: J. Iwaszkiewicz, S. Lorentz, J. Pańdow-
ski i J. Starzyński.

243

26 N a g r o d ę p o l s k i e g o o d d z i a ł u P E N - C l u -
b u dla tłumaczy literatury polskiej na języki obce otrzymał za

rok 1957 J. Benešić za całokształt działalności przekładowej. Drobek przekładowy J. Benešicia na język chorwacki obejmuje liczne dzieła literatury polskiej, m. in. Mickiewicza, Słowackiego, Sienkiewicza, Prusa, Żeromskiego i Wyspiańskiego. Jury nagrody obradowało w składzie: M. Dąbrowska, J. Iwaszkiewicz, K. Kumaniecki, M. Rusinek, A. Słonimski, A. Wat i J. Zawieyski.

244

przed 29 Powstanie miesięcznika "Przegląd Humanistyczny". W Warszawie ukazał się pierwszy numer (za miesiąc sierpień) "Przeglądu Humanistycznego", czasopisma naukowego poświęconego problemom humanistyki współczesnej. "Pragniemy, aby na łamach «Przeglądu Humanistycznego» spotkali się przedstawiciele poszczególnych gałęzi humanistyki - informowała nota Od redakcji. - Specjalizacja, tak niezbędna dla postępu badań, przynosi jednak szczególnie w dziedzinie nauk humanistycznych pewne objawy niepokojące - deprecjonuje niejednokrotnie zainteresowanie dla całości problemów kultury humanistycznej i nie tylko izoluje wzajemnie przedstawicieli pokrewnych dyscyplin, lecz przyczynia się do ich izolacji od szerokich kręgów inteligencji". Określając taką sytuację jako kryzys humanistyki redakcja stwierdzała, iż stan ten przezwyciężyć może tylko "konkretna praktyka badawcza, oparta na jasnej świadomości metodologicznej wyrosłej z poważnej, zasadniczej i fachowej dyskusji, nacechowanej troską o pełny rozwój polskiej humanistyki, bliskiej narodowi i pomocnej /.../ w kształtowaniu się nowych wzorów ludzkiego postępowania. Dla tej szerokiej wymiany myśli i doświadczeń chcemy - inicjatorzy «Przeglądu Humanistycznego», przedstawiciele katedr historii literatury polskiej i teorii literatury Uniwersytetu Warszawskiego wespół z przedstawicielami innych dyscyplin filologicznych - otworzyć łamy naszego czasopisma". W programie redakcyjnym podkreślono zamiar nawiązania

szerokiego kontaktu z dorobkiem nauki światowej i "przywrócenia wagi badaniom komparatystycznym", przy jednoczesnym nawiązaniu "do najbardziej twórczych zasad i osiągnięć badań marksistowskich".

Redaktorem naczelnym pisma został J. Z. Jakubowski. W skład redakcji w roku 1957 wchodziło ponadto: K. Budzyk, J. Jacki, K. Kumaniecki, A. Lam i M. Żurowski. W roku 1957 ukazały się trzy numery miesięcznika (ostatni za miesiąc październik), poczem od stycznia 1958 "Przegląd Humanistyczny" przekształcony został w dwumiesięcznik. W pierwszym roku istnienia zamieścili w piśmie swoje prace - oprócz wyżej wymienionych - m. in.: J. Białostocki, J. W. Gomulicki, J. Krzyżanowski, J. Nowak-Dłużewski, M. Schlauch, Z. Szmydtowa, Cz. Zgorzelski. Opublikowano także fragmenty prac tłumaczeniowych: G. Lucacsa oraz R. Welleka i A. Warrena.

(p.): Nowy "Przegląd Humanistyczny". "Tyg. powsz.", nr 41.

245

29 Nowy statut Minister^stwa Kultury i Sztuki zatwierdzony został przez Radę Ministrów. Nowy statut m. in. włącza do Ministerstwa K i S zlikwidowane uprzednio jako samodzielne jednostki: Centralny Urząd Kinematografii, Centralny Urząd Wydawnictw, Przemysłu Graficznego ⁱ Księgarstwa ^{oraz} Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych. Po zmianach ilość jednostek organizacyjnych Ministerstwa (departamentów i zarządów) wynosiła 24 w miejsce dotychczasowych 43. Jednocześnie ilość pracowników została zmniejszona o przeszło 40%.

246

- Próby stworzenia miesięcznika "Treść". Grupa poetów i krytyków krakowskich: J. Kwiatkowski, T. Nowak, J. B. Ożóg i S. Skoneczny, po kilkumiesięcznych staraniach o utworzenie miesięcznika literackiego "Treść", wystąpiła na łamach "Dziennika Polskiego" z listem otwartym, uzasadniającym potrzebę nowego pisma. W zamierzeniach inicjatorów miał to być miesięcznik

poświęcony wyłącznie poezji i krytyce poetyckiej, bez względu na ugrupowania i kierunki literackie. "Naszym naczelnym zadaniem byłoby maksymalne wykorzystanie możliwości twórczych i moralnych wszystkich poetów ze szczególnym uwzględnieniem tych, którzy do literatury polskiej weszli ze środowisk chłopskich i robotniczych" - informował programowy list otwarty grupy. (W liście podkreślono szczególnie rolę autentyzmu jako kierunku literackiego, w związku z czym J. Kwiatkowski ogłosił oddzielne oświadczenie stwierdzające, że z autentyzmem nie ma nic wspólnego). Pismo ostatecznie nie ukazało się.

J. KWIATKOWSKI, T. NOWAK, J. B. OŻÓG, S. SKONIECZNY: /List otwarty/. "Dz. pol.", nr 187. - J. KWIATKOWSKI: /Sprostowanie/. "Życie liter.", nr 34. - J. KWIATKOWSKI: /List do redakcji/. "Dz. pol.", nr 193. - J. B. OŻÓG: W sprawie miesięcznika poetyckiego "Treść". "Życie liter.", nr 33. - J. B. OŻÓG: Ożóg o "Treści". "Dz. pol.", nr 210.

247

WRZESIEŃ

1 P i s a r z e p o l s e y n a K o n g r e s i e P E N - C l u b ó w w T o k i o . Na XXIX Międzynarodowym Kongresie PEN-Clubów w Tokio w dniach 1 - 3 IX polską literaturę krajową reprezentowali M. Rusinek i K. Kumaniecki oraz jako gość honorowy A. Słonimski, emigracyjną - A. Janta-Pończyński i K. Wierzyński. W programie Kongresu znalazło się m. in. przemówienie A. Słonimskiego oraz referat K. Kumanieckiego o pokrewieństwie kultur Europy i Azji, ukazanym głównie na przykładzie teatru greckiego i japońskiego "teatru «Noh»". A. Słonimski uczestniczył również w zorganizowanym z okazji Kongresu przez UNESCO "Sympozjum", poświęconym wpływom wzajemnym kultur Wschodu i Zachodu. Na wniosek delegacji polskiej, zgło-

szony przez M. Rusinka, Kongres uchwalił rezolucję, postulującą ustanowienie przez UNESCO nagród i stypendiów dla tłumaczy za przekłady z języków mało znanych (polski, fiński, szwedzki, flamandzki itp).

(AR): /Wywiad z A. Słonimskim/. "Tryb. rob.", nr 199. - M. RUSINEK: W gościnie u japońskich pisarzy. "Prz. kult.", nr 42. - W. STANICKA: A. Słonimski o znaczeniu Kongresu /.../ "Tryb. rob.", nr 217. - A. SŁONIMSKI: Notatki z Japonii. "Tyg. pol.", nr 2. - A. SŁONIMSKI: Notatki z podróży. "Świat", nr 47. - A. SŁONIMSKI: Przemówienie /.../. /Fragm./ "Gaz. pomorska", nr 214 i "Życie liter." nr 40. - Z. ZAPERT: /Wywiad z M. Rusinkiem/. "Express wiecz.", nr 230. - Rozmowa z A. Słonimskim. "Prz. kult.", nr 42.

248

4 - 15 P i s a r z e p o l s c y n a m i ę d z y n a r o d o w y m s p o t k a n i u i n t e l e k t u a l i s t ó w. W dwunastym z organizowanych corocznie międzynarodowych spotkań intelektualistów, tzw. "Rencontres Internationales", wzięli udział ze strony polskiej: J. Iwaszkiewicz, L. Kołakowski, I. Krzywicka i J. Strzelecki. Spotkanie odbyło się w Genewie. Obrady toczyły się na temat: Europa a świat współczesny.

249

8 O d s ł o n i ę c i e t a b l i c y p a m i ą t k o w e j A d a m a A s n y k a n a d o m u p r z y u l . Ś w i e r c z e w s k i e g o 14 w K a l i s z u , g d z i e u r o d z i ł s i ę p o e t a . U r o c z y s t o ść o d b y ł a s i ę w c z a s i e z j a z d u w y c h o w a n k ó w m i e j s c o w e g o G i m n a z j u m i m . A . A s n y k a .

250

13 Z m a r ł w P o z n a n i u J a n B e r g e r (ur. 1889), profesor zwyczajny i kierownik Katedry Historii Literatury Niemieckiej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, autor licznych prac z dziedziny germanistyki, m. in. monografii Przekład Jana Kasprowicza. Cz. I. Poezja niemiecka. (Dane bio-bibliograficzne podaje Kronika Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu za rok

szkolny 1956/57 s. 149 - 150). W dniu 14 IX odbyło się posiedzenie żałobne Rady Wydziału Filologicznego z przemówieniem dziekana, J. Wikarjaka.

J. CHODERA. "Spr. Pozn. Tow. Przyj. Nauk", nr 3 s. 348 - 350. -

S. GNIADK. "Kwart. neofilol.", nr 4 s. 353 - 354.

254

- 13 Uchwała Stowarzyszenia Księgarzy Polskich w sprawie ruchu wydawniczego i organizacji księgarstwa.
- Plenum Zarządu Głównego Stowarzyszenia Księgarzy Polskich, obradujące w obecności przedstawicieli Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek, kierownictwa resortu Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz przedstawiciela KC PZPR, poddało analizie sytuację w ruchu wydawniczym i księgarstwie. Sytuację tę wywodzącą się z błędów okresu 1949 - 1956, uznano za niekorzystną. Wpłynęły na nią: 1) wypaczenia ruchu wydawniczego, które były w dużej mierze konsekwencją ogólnej polityki w wymienionym okresie, 2) struktura obrotu, wedle której wydawca w praktyce nie odpowiada ekonomicznie za swoją produkcję i jest zainteresowany w druku wysokich nakładów bez względu na możliwość ich zbytu, 3) stworzenie systemu, w którym aparat dystrybucyjny stał się czynnikiem w dużej mierze decydującym o wysokości nakładu, a ekonomiczna sytuacja tego aparatu i jego niedostateczne rozeznanie utrudniały prowadzenie racjonalnej polityki nakładów, zgodnej z potrzebami kulturalnymi". W związku z tym Plenum podjęło uchwałę, w której proponuje: "1) przekształcić istniejące Przedsiębiorstwo Hurtu Księgarskiego w przedsiębiorstwo Komis-Hurt wydawnictw, przekazać remanenty Przedsiębiorstwa Hurtowego - wydawnictwom, po uprzednim dokonaniu amortyzacji; 2) ustalić zasadę, że wydawca produkuje książki na własny rachunek i na własną odpowiedzialność; 3) zachować jednolitość sieci księgarskiej; 4) kon-

tynuować i pogłębiać zapoczątkowaną decentralizację systemu zarządzania księgarniami przez powoływanie samodzielnych księgarń lub ich zespołów". Plenum skierowało ponadto postulat pod adresem kierownictwa resortu o konsultacje z Zarządem Głównym SKP we wszystkich ważniejszych decyzjach dotyczących księgarstwa.

Uchwała Plenum Stowarzyszenia Księgarzy Polskich. "Nowa Kult.",
nr 40.

252

13 - 14 O g ó l n o k r a j o w a n a r a d a p r o g r a m o w a
R a d i a i T e l e w i z j i o d b y ł a s i ę w W a r s z a w i e . P o r e f e -
r a t a c h p r z e w o d n i c z ą c e g o K o m i t e t u d o S p r a w R a d i o f o n i i " P o l s k i e R a -
d i o " W . S o k o r s k i e g o o r a z j e g o z a s t ę p c y W . C e t n e r a o d b y ł a s i ę d y s k u -
s j a , w k t ó r e j w y n i k u p r z y j ę t o w y t y c z n e r o z w o j o w e d l a r a d i a i t e l e -
w i z j i n a l a t a 1 9 5 7 - 1 9 6 5 .

253

18 P r a p r e m i e r a Imion władzy J e r z e g o
B r o s z k i e w i c z a w T e a t r z e D r a m a t y c z n y m m . s t . W a r s z a w y .
R e ż . : L . Z a m k o w , s c e n o g r . : A . S a d o w s k i , m u z . . . : T . B a i r d . N a s z t u k ę
Imiona władzy z ł o ż y ł y s i ę t r z y j e d n o a k t ó w k i : Klaudiusz, Filip i
Stoczternaście , k t ó r y c h ł ą c z n i k i e m j e s t w s p ó l n o t a p r o b l e m a t y k i :
z a g a d n i e n i e w ł a d z y i z w i ą z a n y c h z n i ą k o n f l i k t ó w . I n s c e n i z a c j a s p o t -
k a ł a s i ę z d u ż y m z a i n t e r e s o w a n i e m k r y t y k i i p u b l i c z n o ś c i . " M a m y n a -
r e s z c i e s z t u k ę w s p ó ł c z e s n ą - p i s a ł A . J . W i e c z o r k o w s k i - k t ó r a p o -
d e j m u j e a m b i t n ą p r o b l e m a t y k ę : s t o s u n k u w ł a d z y d o s p o ł e c z e Ń s t w a ,
e t y k ę w ł a d z y , j e j p r e s ł a n k i h i s t o r y c z n e , p r o b l e m r a c j i s t a n u i i n -
t e r p r e t a c j ę t e g o t e r m i n u w r ó ż n y c h w a r i a n t a c h " . S . T r e u g u t t p o d k r e ś -
l a ł t r e ś c i p o l i t y c z n e s z t u k i , s z c z e g ó l n i e ż y w e w o k r e s i e p o p a ż d z i e r -
n i k o w y m : " W w y p a d k u o b r a z u o s t a t n i e g o / j e d n o a k t ó w k i Stoczternaście
- R L / n i e j a s n o ś c i n i k n ą , g d y p o p r z e z s ł o w a d i a l o g u s c e n i c z n e g o
z e c h c e m y s ł u c h a ć o w e g o « d u c h a c z a s u » , k t ó r e g o t u b ą j e s t n a s z a
s z t u k a . T o o c z e w i ś c i e s p r a w a p r o c e s ó w p r o w o k a c y j n y c h w o s t a t n i c h
l a t a c h , s p r a w a s k a z a n y c h t o w a r z y s z y , P o z n a ń , p o p a ż d z i e r n i k o w e m e -

etingi. /.../ Jeżeli pozytywne idee dwóch pierwszych obrazów ograniczyły się do milczenia ofiary i naiwnej tyrady in tyrannos, to za perypetiami numerów więziennych obrazu ostatniego stoi w odczuciu normalnego odbiorcy program polskiej odnowy". Podobnie odczytywał sztukę Z. Kałużyński: zdaniem jego Imiona władzy "stanowią /.../ rekapitulację uczuciową opinii, przeżyć, nadziei ostatnich miesięcy", jakkolwiek "nie przynoszą nowych propozycji ani pogłębionej analizy intelektualnej". Przeważająca część głosów krytycznych przyznała duże walory inscenizacji i grze aktorskiej.

Dn. 19 X odbyła się premiera Imion władzy w Teatrze Ludowym w Nowej Hucie. Reż.: K. Skuszanka, scenogr.: J. Szajna, muz.: J. Bok. Określając główny motyw sztuki jako problem "dialektycznej walki przeciwstawnych postaw władzy: humanistycznej i antyhumanistycznej" T. Kudliński oceniał wysoko sceniczne walory dramatu: " /.../ Trzeba zaznaczyć odkrywczą śmiałość konstrukcji oraz inwencję w stosowaniu nowych a różnorodnych środków dramatycznych, dalej plastykę postaci i dynamikę sceniczną, wreszcie walory literackie tekstu, co razem składa się na nowoczesne ukształtowanie rodzaju tragicznego". Inszenizacja K. Skuszanki wzbudziła sprzeczne opinie krytyki. T. Kudliński krytykował szablon "raz przyjętej nowoczesności, wedle którego gra się tam /w Teatrze Ludowym - RL/ zarówno Fredrę jak Broszkiewicza"; niesłuszne, "ponadczasowe i ponadhistoryczne" opracowanie reżyserskie, niezgodne - zdaniem krytyka - z historyzmem sztuki Broszkiewicza; wreszcie wykonanie aktorskie. Z pochwałą inscenizacji wystąpił B. Mamoń, akceptując ingerencję reżysera w tekst sztuki i wysoko oceniając koncepcję reżyserską: "Poprzez odkonkretnienie anegdoty dramatycznej osiągnięto uniwersalizację problemu /.../ Na scenie nie mówią ludzie, ale idee. Jest to bowiem dramat nie jednostki, ale ludzkości. Jest to spór postaw moralnych - humanistycznej i wrogiej człowiekowi." Inszenizacja trafnie - zdaniem B. Mamonia - podkreśliła, że "nie

chodzi tu o żadną z historycznych epok, o żadną z historycznych postaci, ale o syntezę czasów i postaw ludzkich".

Dn. 17 X Imiona władzy nadane zostały w inscenizacji telewizyjnej przez Telewizję warszawską.

A. DOBOSZ: Problematyka, dramaturgia, realizm. "Nowa Kult.", nr 39. - Z. GREŃ: W imieniu historii. "Życie liter.", nr 43. - A. GRODZICKI: Etiudy na temat władzy. "Życie Warsz.", nr 226. - Z. KAŁUŻYŃSKI: Król Filip i jego ofiary. "Życie liter.", nr 40. - T. KUDLIŃSKI: Próba współczesnej tragedii. "Tyg. powsz.", nr 44. - B. MAMON: Moralitet. "Tyg. powsz.", nr 44. - W. NATANSON: Tryptyk Jerzego Broszkiewicza. "Teatr i Film", nr 10. - J. SZCZAWIŃSKI: W kręgach ciemności i światła czyli o przedstawieniach dla dorosłych. "Kierunki", nr 50. - JASZCZ /J. A. SZCZEPAŃSKI/: Tyrano, komu imię tve przydano... "Tryb. Ludu", nr 260. - S. TREUGUTT: Imiona władzy czyli historiozofia raczej optymistyczna. "Prz. kult.", nr 39. - H. VOGLER: Współczesne wydarzenie w nowej Hucie. "Dz. pol.", nr 262. - A. J. WIECZORKOWSKI: Humanizm optymistyczny. "Polit.", nr 33.

254

19 - 21 Międzynarodowa Konferencja Bibliograficzna w Warszawie. Konferencję, poświęconą zagadnieniom bibliografii narodowej retrospektywnej i współpracy międzynarodowej w tym zakresie zorganizowała Biblioteka Narodowa. Wzięły w niej udział delegacje z Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Jugosławii, Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Rumunii, Węgier i Związku Radzieckiego. W wyniku obrad uznano za konieczne nawiązanie współpracy międzynarodowej w zakresie m. in. opracowywania katalogów książek dawnych, systematycznej informacji o pracach bibliograficznych, zorganizowania wymiany materiałów. Uznano za pożądane powołanie centralnej międzynarodowej instytucji bibliograficznej.

255

21 Powstanie grupy literackiej "Peryferie". W Kielcach powstała grupa młodych twórców "Peryferie", obejmująca zarówno pisarzy, jak i plastyków. W skład grupy wchodziłi: B. Bukraba, R. M. Jedliński, Z. Krogulski, Z. Nosal, M. Rutkowski oraz A. Tośta. Grupa "Peryferie" nie ogłosiła programu. Pierwszym wspólnym wystąpieniem ~~grupy~~ była kolumna literacko-artystyczna, opublikowana w "Słowie Tygodnia" z dn. 21 IX (nr 36 /właściwie: 38/).

Z. NOSAL: Prowincja, wystap! "Ziemia Kielecka", nr 9.

256

22 Klub Powieści Współczesnej "Nowa Kultura". Redakcja "Nowej Kultury" ogłosiła utworzenie Klubu Powieści Współczesnej, którego członkowie otrzymywać mają w ramach prenumeraty sześć książek rocznie na specjalnych prawach, określonych szczegółowo w regulaminie Klubu. Książki miały być dostarczane prenumeratom co dwa miesiące, poczynając od grudnia 1957 roku, za opłatą roczną w wysokości 130 zł. Pierwszą publikacją Klubu miały być Opowiadania M. Hłaski. Program dalszy obejmował: M. Butor: Warstwy czasu, R. Gary: Korzenie nieba, W. Ott: Płotki i rekiny, J. Steinbeck: Na wschód od Edenu, E. Vittorini: Ludzie i nie. W późniejszym terminie do listy książek dodano S. Themersona Wykład profesora Mmaa.

A co będzie z dyskusją? "Nowa Kult.", nr 36. - I. SZYMAŃSKA: Najnowsze i najlepsze. "Nowa Kult.", nr 37. - "Nowa Kult.", nr 35, 38, 39, 40, 41.

257

23 Na międzynarodowej konferencji w Pradze, poświęconej osobie i działalności J. A. Komenskigo, Polskę reprezentowali: Ł. Kurdybacha, B. Suchodolski i S. Śliwiński. Ośmiu zagranicznych uczestników konferencji, wśród nich Ł.

Kurdybacha, otrzymało medale J. A. Komenskigo. W dn. 24 IX w Sali Rycerskiej Pałacu Wallensteina w Pradze Minister Szkolnictwa Wyższego S. Żółkiewski przekazał uroczystie władzom czechosłowackim cenny rękopis J. A. Komenskigo Labirynt świata jako rekompensatę za zwrot w roku 1956 rękopisu dzieła M. Kopernika.

258

24 Powstanie grupy literackiej "Reduta 57". W Sosnowcu powstała grupa literacka "Reduta 57", skupiająca się wokół dziennika "Wiadomości Sosnowieckie".

259

przed 26 Ciemności kryją ziemię Jerzego Andrzejewskiego. Powieść, napisana w okresie od grudnia 1955 do kwietnia 1957, publikowana była uprzednio w "Przeglądzie Kulturalnym" (1957 nr 12 - 17) i już przed wydaniem książkowym wywołała pierwsze głosy krytyczne. Akcja utworu rozgrywa się w piętnastowiecznej Hiszpanii i porusza problem konfliktu między moralnością a ideologią, ukazany na przykładzie Wielkiego Inkwizytora T. Torquemady oraz jego najbliższego otoczenia. Powieść wzbudziła bardzo żywe zainteresowanie i szereg głosów krytycznych, różniących się dość znacznie w ocenie utworu. Wszyscy niemal recenzenci, akcentując ponadczasowość głównego problemu Ciemności, podkreślali jednocześnie jego aktualność polityczną, odczytując utwór w kontekście wydarzeń ubiegłych kilku lat. Wskazując na uniwersalne treści ukryte pod kostiumem historycznym powieści H. Bereza pisał: "Ciemności kryją ziemię demaskują mitologię nawróceń. /.../ Hiszpański temat jest w powieści Andrzejewskiego wyłącznie sprawą zewnętrzną i w gruncie rzeczy nieważną". "Bohaterowie najnowszej powieści Andrzejewskiego - pisał S. Durski - nie tylko myślą współcześnie, ale losy ich skonstruowane są na wzór ludzi lat 48 - 55. Nie ahistoryczność więc i anachronizmy zarzucać należy autorowi Ładu serca, ale

rozpatrzyć, czy koncepcja bohatera Ciemności kryją ziemię zgadza się z naszą wiedzą o poprzednich siedmiu, ośmiu latach. Na tej konfrontacji polegać może ocena całej książki. I tu spotyka nas rozczarowanie. Losy postaci powieści Andrzejewskiego są schematyczne, pisarz do ogólnej naszej wiedzy o tych czasach nic nowego nie dorzucił". Traktując historizm Ciemności jako "starą, romantyczną maskę historyczną", R. Przybylski tak określał zawartość ideową powieści: "Kostium historyczny zmistyfikował w Ciemnościach grozę Inkwizytora i przedstawił działanie historyczne jako pańszczyzną składaną zbrodni. /.../ Strach przed podjęciem działania historycznego lub przed moralnym imprimatur, jakiego mają mu dostarczyć intelektualisci, jest główną ideą Ciemności". Pesymizm i tragizm powieści Andrzejewskiego podkreślił W. Maciąg^g, wyznaczając jej jednocześnie najbardziej współczesne koneksje literackie: "Andrzejewski sugeruje w swojej nowej powieści, że człowiek nie wybiera swego dramatu poprzez próbę heroizmu /.../ Dramat i tragiczność wynikają z samej egzystencji. Świat podszyty jest bezsenssem, człowiek, który podejmuje działalność, o której sądzi, że jest sprawiedliwa, skazuje się na klęskę moralną. /.../ Pisarz doszedł więc do egzystencjalizmu". Z ostrą krytyką powieści wystąpił S. Kisiielewski, dostrzegając w niej wyizolowanie problemu z historii, wskutek czego "Ciemności robią wrażenie tendencyjno-dydaktycznej, przemyślnie a sztucznie oczyszczonej powieści« z tezą». Stąd mała siła przekonywająca tej książki /.../. To po prostu książka-plakat".

Ciemności kryją ziemię adaptowane były na scenę (por. poz.). Od 24 IV powieść z niewielkimi skrótami nadawana była przez radio.

H. BEREZA: Rachunek sumienia. "Nowa Kult.", nr 41. - S. DURSKI: Fiasko wielkich ambicji. "Polit.", nr 20. - J. FRÜHLING. "Orka", nr 21. - A. JACKIEWICZ: Sąd nad inkwizycją. "Nowiny liter. i wyd.", nr 16. - A. KIJOWSKI: Diabli nadali czyli o nowej powieści

ci Andrzejewskiego. "Twórcz.", nr 10/11 s. 145 - 152. - S. KISIELEWSKI: Spotkanie z Andrzejewskim. "Tyg. powsz.", nr 43. - W. MACIĄG. "Życie liter.", nr 19. - R. PRZYBYLSKI: Andrzejewskiego Legenda o Wielkim Inkwizytorze. "Polit.", nr 36. - W. SADKOWSKI: W poszukiwaniu prawdy o współczesności. "Życie Warsz.", nr 180. - A. JACKIEWICZ: Literatura bez głowy. "Życie liter." 1958 nr 4.

260

29 P r a p r e m i e r a C i e m n o ś c i k r y j ą z i e m i ę
J e r z e g o A n d r z e j e w s k i e g o w Teatrze Nowym
w Łodzi. Sztuka była adaptacją powieści J. Andrzejewskiego pod
tymże tytułem (por. poz.), dokonana i reżyserowana przez
K. Dejmka. Scenogr.: I. Zaborowska, muz.: P. Henry, P. Schaeffer.
Wystawienie Ciemności spotkało się z dużym zainteresowaniem ze
strony krytyki i publiczności. Recenzenci zwrócili uwagę m. in. na
aktualne treści polityczne: "Andrzejewski czyni ostatnio współ-
czesność tematem swego pisarstwa, jednak pod metaforą /.../ -
pisał T. Kudliński. - Beznamiętny stosunek do historycznego, dziś
neutralnego tematu - przez grę analogii do aktualnych spraw -
ożywia upiory, stwarza obraz wstrząsający, a gwałtowność oskar-
żenia osiąga wymiary monumentalne". Z. Greń pisał o powieści:
"waga książki Andrzejewskiego wzrasta niepomniernie w kontekście
sytuacji historycznej", zwracając jednocześnie uwagę na adekwat-
ność adaptacji scenicznej: "nigdy bym się nie spodziewał, że
przeróbka teatralna może pozostać tak wierna oryginałowi powieś-
ci. Dejmek zaledwie skreślił kilka drobniejszych epizodów, opis
historyka kazał opowiadać narratorowi i ominął niektóre efektowne
stylistyczne jednostajności. Zaostrzył też i przygotował roz-
dźwięk pomiędzy bratem Diego i ojcem Torquemada". Wysoko ocenio-
no inscenizację, o której pisał T. Kudliński: "W całości uważać
można przedstawienie za próbę nowoczesnej tragedii monumentalnej.

/.../ Wolno je nazwać wydarzeniem teatralnym, odkryciem nowego gatunku teatru . /.../ Przedstawienie Ciemności jest niewątpliwym sukcesem i bodajże największym dotychczasowym osiągnięciem Teatru Nowego". Jako "jedno z najbardziej interesujących przedstawień tego roku", będące "i Dejmka i Andrzejewskiego sukcesem", określił premierę Ciemności Z. Greń. Z krytyką adaptacji scenicznej powieści Andrzejewskiego wystąpił S. Treugutt, przyznając jednak, iż "Dejmek kapitalnie rozwiązał ogólną zasadę inscenizacyjną".

S. BRUCZ: Papierowy lament. "Kronika", nr 20. - E. CSATO: W Łodzi. "Teatr i Film", nr 12. - E. FLEISZER: Proza Andrzejewskiego w teatrze. "Dialog", nr 10 s. 129 - 133. - J. FRÜHLING. "Orka", nr 21. - Z. GREŃ. "Życie liter.", nr 41. - T. KUDLIŃSKI: Łódzka rewelacja. "Tyg. powsz.", nr 41. - J. SZCZAWIŃSKI: W kręgach ciemności i światła. "Kierunki", nr 50. - S. TREUGUTT. "Prz. kult.", nr 41.

261

- Poezje Jana Lechonia. W Warszawie ukazał się Wybór poezji J. Lechonia w opracowaniu i ze wstępem M. Toporowskiego. Obszerny ten wybór, pierwszy w kraju po wojnie, zawiera wiersze zarówno z tomików przedwojennych (Karmazynowy poemat, Srebrne i czarne), jak i emigracyjnych (Lutnia po Bekwarku, Aria z kurantem, Marmur i róża), a także część wierszy rozproszonych. Przypomnienie poezji Lechonia przyjęte zostało przez krytykę z dużym uznaniem, jakkolwiek zgłoszono zastrzeżenia co do kryteriów doboru.

A. CIENSKI: Syntezy i dedykacje. "Nowe Sygn.", nr 46. - J. J. LIPSKI. "Rocznik liter. 1957", s. 275. - R. MATUSZEWSKI. "Nowa Kult.", nr 38. - Z. POLSAKIEWICZ. "Nowy Tor", nr 36. - A. SPANDOWSKA: Poeta wczorajszy. "Praca świetl.", nr 10. - J. ZAGORSKI. "Twórcz.", nr 12 s. 124 - 127. - Żywocik literacki.

- Matka Królów Kazimierza Brandysa, drukowana w czerwcu w "Twórczości" (nr 6), ukazała się w wydaniu książkowym. Powieść przedstawiała, na przykładzie dziejów robotniczej rodziny Królów, istotne konflikty moralno-polityczne komunistów polskich w okresie powojennym; m. in. poruszała problem rezygnacji z własnej, indywidualnej postawy intelektualno-moralnej na rzecz dyktatu ideologicznego i zagadnienie prowokacyjnych procesów politycznych okresu stalinizmu. Polityczna problematyka powieści stała się głównym przedmiotem zainteresowania krytyki. K. Koźniewski charakteryzował utwór jako głos w dyskusji nad sprawą zaufania jednostki do organizacji. W. Woroszyński - w polemice z Koźniewskim - główne znaczenie Matki Królów upatrywał nie tyle w ukazaniu - wysoko zresztą przezeń ocenionej - postaci partyjnego dygnitarza Wiktora Lewena i jego "deformowanego przez historię sumienia" - lecz w przedstawieniu losów ludzi przeciętnych: "osiągnięciem pisarskim jest odkrycie humanistycznej wartości w tych innych losach - ani bohaterskich, ani programowo antybohaterskich, nie tworzących historii, nie podporządkowanych idei ani anty-idei /.../ Tym zwyczajnym i niezwykłym losom prostej warszawskiej kobiety, Łucji Król, Brandys dał rangę wyższą niż tragedii Lewena. Wyższa nie «politycznie», ale artystycznie - ta postać jest bogatsza, barwniejsza, autentyczniejsza - a zatem wyższa i filozoficznie i moralnie". Wysoko ocenił powieść J. Korczak, pisząc m. in. o postaci Lewena: "Sylwetka tego działacza i jego losy są czymś nowatorskim w naszej prozie". A. Jackiewicz zarzucał utworowi "niefilozoficzność", a intelektualizm: "Ludzi myślących nie ma w tej książce. Nie ma więc filozofii" (Literatura bez głowy). Recenzenci zwracali również uwagę

na stronę formalną powieści. Jej zwięzłość fabularna i stylistyczna wzbudziła zastrzeżenia jako utrudniająca percepcję czytelniczą (K. Koźniewski). Sąd przeciwny wyraził W. Woroszyński, nazywając ją "kształtem wyjątkowo czystym, oszczędnym, «nowoczesnym»". /.../ I w tym Brandys zrobił duży krok naprzód od swoich poprzednich, formalnie bardziej tradycyjnych książek".

Fragmety Matki Królów nadawane były przez Polskie Radio (10 i 12 VI).

T. BUJNICKI: O dramacie konformisty. "Zebra", nr 14. - Z. GRÉN: Brandys i Królowie. "Dz. pol.", nr 178. - A. JACKIEWICZ: Sąd nad inkwizycją. "Nowiny liter. i wyd.", nr 16. - J. KORCZAK. "Tyg. zach.", nr 49. - K. KOŹNIEWSKI. "Polit.", nr 24. - W. KRÓL: Do autora "Matki Królów". "Ziemia kielecka", nr 8. - W. SADKOWSKI: W poszukiwaniu prawdy o współczesności. "Życie Warsz.", nr 179. - J. STRZELECKI: W oczach matki Królów. "Nowa Kult.", nr 29. - W. WOROSZYLSKI. "Nowa Kult.", nr 42. - A. JACKIEWICZ: Literatura bez głowy. "Życie liter." 1958 nr 4. - A. KIJOWSKI: Jakiej powieści nie napisał Kazimierz Brandys? "Twórczość" 1958 nr 1 s. 144 - 145. - Z. LICHNIAK: Matka oszukanych Gracchów. "Kierunki" 1958 nr 5. - W. SADKOWSKI: Zamiast sagi rodu Królów. "Nowe Książki" 1958 nr 1. - J. SUSUŁ: Wokół "Matki Królów". "Więź" 1958 nr 2 s. 87 - 93.

263

- "Théâtre de Poche" w Polsce. Na występy gościnne przybył do Polski czternastoosobowy zespół awangardowego "Théâtre de Poche" z Brukseli. Aktorzy belgijscy wystąpili w Warszawie, Krakowie i Wrocławiu, prezentując następujące inscenizacje: Sofokles: Elektra. Adaptacja: M. Clavel i A. Tubeuf. Reż.: R. Ravez. Scenogr.: R. Renard; J. Audiberti: Kraży zło. Reż.: A. Reybar. Scenogr.: R. Renard. Występy brukselskiego teatru spotkały się z dużym zainteresowaniem krytyki i publiczności.

264

- Wrocławski Teatr Polski wystąpił

w Czechosłowacji z inscenizacjami:
B. Brecht: Opera za trzy grosze, A. Ostrowski: I koń się potknie
oraz S. Wyspiański: Wesele.

265

- Wystawa malarstwa Stanisława Ignacego Witkiewicza została otwarta w Powiatowym Domu Kultury w Nowym Targu. Ekspozycja zgromadziła ok. 300 prac, w większości portretów, stanowiących w przeważającej części własność M. Biruli-Białynickiego z Nowego Targu. Wystawa miała być następnie pokazana w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu i Poznaniu.

266

- Powstanie grupy literackiej "Bryza". W Szczecinie powstała grupa literacka "Bryza", ^{skupiająca} młodych pisarzy ziemi szczecińskiej, "którzy postanowili związać swoją twórczość z morzem i nadmorzem". W programie grupy założyciele głosili: "Przekonani o historycznej przynależności tej ziemi do Polski /.../ będziemy dążyli do ukazania jej mieszkańców takimi, jakimi są w codziennym życiu. /.../ Szczególnie interesują nas losy dorastającej młodzieży, gdyż ona urzeczywistni ambicje ożywienia i rozwoju Ziemi Szczecińskiej. /.../ Wychodzimy z założenia, że tylko bezpośredniość wyrazu i prostota treści bez jałowych i niezrozumiałych metafor ułatwi osiągnięcie celu. Nie oznacza to jednak rezygnacji z artystycznych aspiracji. Członkowie «Bryzy» mają zupełną swobodę w tym kierunku." W chwili powstania grupy należeli do niej: M. Marcinkowska, W. Martyniuk, A. Poraj i H. Raszka.

Szczecińska grupa literacka "Bryza". "Kaszëbë", nr 5.

267

- Ostatni (3/29) numer "Myśli Filozoficznej". Dwumiesięcznik Komitetu Filozoficznego Polskiej Akademii Nauk, "Myśl Filozoficzna", zakończył swoją działalność. W notatce od redakcji podano informację: "Jednocześnie Instytut

Filozofii i Socjologii PAN powołuje do życia nowe czasopismo dwumiesięczne pod nazwą «Studia Filozoficzne» /.../ «Studia Filozoficzne» będą pismem różniącym się od «Myśli Filozoficznej» zarówno zakresem problematyki, jak charakterem rzeczowym. W związku z autonomizacją socjologii jako dyscypliny samodzielnej ma ono nosić charakter bardziej specjalistyczno-filozoficzny. Nadto «Studia Filozoficzne» będą zmierzać do tego, aby wszystkie żywotne kierunki w polskiej filozofii akademickiej były reprezentowane na łamach pisma".

Ostatni numer "Myśli Filozoficznej" ukazał się pod redakcją w składzie: A. Schaff (red. nacz.), J. Hochfeld (zastępca red. nacz.) oraz: B. Baczeko, L. Kołakowski, L. Sosnowski i B. Suchodolski.

268

- P o w s t a n i e "M a ł e j S c e n y" T e a t r u i m. J. S ł o w a c k i e g o w K r a k o w i e. Scena krakowskiego Klubu Kolejjarza przekazana została dyrekcji Teatru im. J. Słowackiego, otrzymując nazwę "Małej Sceny" tego teatru. Przeznaczono ją na inscenizacje przede wszystkim sztuk współczesnych pisarzy polskich (zwłaszcza krakowskich) oraz pisarzy obcych, których twórczość dramatyczna ma charakter eksperymentalny. W repertuarze "Małej Sceny" przewidziano Upadek kamiennego domu R. Brandstaettera (jako inaugurację) oraz - w następnej kolejności - S. I. Witkiewicza Szewców.

269

- P a r ó b y z o r g a n i z o w a n i a n o w e g o t e a t r u m u z y c z n e g o w W a r s z a w i e. Grupa aktorów warszawskich: S. Czosnowski, X. Grey, B. Kostrzewska, S. Poręba i in. wystąpiła z projektem zorganizowania nowego teatru muzycznego o charakterze operetkowym, opartego na zasadzie samowystarczalności finansowej. Projektowany teatr miał być zlokaliz-

zowany na Pradze, w dzielnicy robotniczej (przy ul. Poselskiej) i nosić nazwę Teatru Muzycznego im. S. Moniuszki. Zespół inicjatorów uzyskał subwencję od Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w wysokości pół miliona złotych. Ministerstwo Kultury i Sztuki odmówiło jednak zespołowi licencji. (Wg: (aga): Notatnik kulturalny. "Tyg. powsz.", nr 38).

270

- Stypendia zagraniczne Ministerstwa Kultury i Sztuki. Zgodnie z licznymi postulatami środowisk artystycznych Ministerstwo Kultury i Sztuki przyznało po raz pierwszy stypendia na wyjazdy za granicę dla literatów, plastyków, kompozytorów, aktorów oraz innych pracowników kultury. Przyznano ogółem ok. 370 stypendiów, głównie na wyjazdy 2 - 4 tygodniowe. Na rok 1958 planowane było zmniejszenie ilości wyjazdów z jednoczesnym przedłużeniem pobytów za granicą (od 3 do 6 miesięcy).

271

PAŹDZIERNIK

2 Zawieszenie "Po prostu". Ostatni ⁽²⁶⁾ numer tygodnika "Po prostu" ukazał się z datą 30 VI. Numer następny - powakacyjny - został w całości zakwestionowany przez Główny Urząd Kontroli Prasy. Po dyskusji nad tym numerem na posiedzeniu Komisji Prasowej KC PZPR, na zebraniu w Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskich oraz na spotkaniu z zespołem redakcyjnym w Biurze Prasowym KC PZPR, przygotowana została druga redakcja numeru. Została ona również w całości zakwestionowana przez władze.

Sekretariat Komitetu Centralnego PZPR uznał za słuszną decyzję Głównego Urzędu Kontroli Prasy o zawieszeniu tygodnika.

O motywach tej decyzji informował komunikat Sekretariatu KC PZPR opublikowany w prasie. W komunikacie tym podano m. in.:

"Sekretariat KC PZPR stwierdza, że zespół "Po prostu", w tym również członkowie partii w nim pracujący, od wielu miesięcy przeciwdziałał realizacji uchwał podjętych przez naczelne instancje partyjne, zeszedł na pozycje jałowej negacji, przedstawiał w fałszywym świetle polityczną i gospodarczą rzeczywistość kraju, szerzył niewiarę w realność budownictwa socjalizmu i w wielu sprawach głosił koncepcje burżuazyjne. W ciągu całego tego okresu Urząd Kontroli Prasy ingerował niemal w każdym numerze «Po prostu», zakazując publikacji najbardziej szkodliwych artykułów, jednakże mimo to pozostawało na łamach tygodnika wiele pozycji, przynoszących szkodę społeczną i polityczną. Mimo wielokrotnych rozmów i napomnień ze strony przedstawicieli KC PZPR, w działalności zespołu redakcyjnego «Po prostu» i członków partii w tym zespole nie tylko nie następowała poprawa, lecz pogorszenie. Szczególnie jaskrawym tego dowodem był przedstawiony do publikacji we wrześniu br. po przerwie wakacyjnej numer «Po prostu», który w sposób wysoce agresywny i podburzający negował politykę partii i rządu, fałszywie i kłamliwie oświetlał sytuację gospodarczą i polityczną kraju, propagując poglądy całkowicie obce socjalizmowi. Biorąc to wszystko pod uwagę, Sekretariat KC PZPR uznał decyzję Głównego Urzędu Kontroli Prasy, zawieszającą wydawanie tygodnika «Po prostu», za słuszną i polecił Centralnej Komisji Kontroli Partyjnej rozpatrzenie sprawy i wyciągnięcie konsekwencji partyjno-organizacyjnych wobec członków partii z redakcji «Po prostu»." Organizacja partyjna przy redakcji "Po prostu" wystosowała list otwarty do I Sekretarza KC PZPR, W. Gomułki, protestujący przeciw zamknięciu pisma. W związku z zawieszeniem "Po prostu" odbyły się w Warszawie w dniach 3 i 4 X nielegalne wiece akademickie, rozproszone przez Milicję Obywatelską. Zespół redakcyjny zwrócił się do W. Go-

mułki z listem otwartym, występującym w obronie wiecu akademickiego, rozproszonego przez MO.

Dn. 16 X ogłoszona została uchwała Centralnej Komisji Kontroli Partyjnej w sprawie partyjnych członków redakcji "Po prostu". Na mocy tej uchwały spośród czternastu członków i trzech kandydatów partii, wchodzących w skład redakcji, dziesięciu zostało wykluczonych z PZPR (A. Berkowicz, S. Chełstowski, J. Chełstowska, W. Godek, E. Lasota, R. Turski, R. Wiśniowski, R. Zimand, E. Gonczarski i W. Szyndler), pięcioro otrzymało naganę z ostrzeżeniem (A. Bratkowska, E. Hołda, T. Jaszczyk, J. Kossak, Z. Sufin) oraz naganę - W. Wirpsza. B. Kałamacka została zwolniona z odpowiedzialności partyjnej.

Zawieszenie tygodnika "Po prostu". Zatwierdzenie decyzji przez Sekretariat KC PZPR. "Tryb. Ludu", nr 275. - Uchwała CKKP w sprawie członków partii z b. zespołu "Po prostu". "Tryb. Ludu", nr 287. - W sprawie zamknięcia tygodnika "Po prostu". "Tryb. Ludu", nr 281. - Komunikat w sprawie "Po prostu". "Życie Warsz.", nr 237. - "Po prostu" i zajścia warszawskie. "Tyg. powsz.", nr 41. - /Omówienia i recenzje:/ E. BRYLL, J. GARZTECKI: Nowe "Po prostu". "Kwart. prasozn.", nr 2 s. 81 - 99. - K. BUDZYK: List otwarty. Do redaktora "Polityki". "Polit.", nr 23. - Z. HIEROWSKI: "Tryb. rob.", nr 243. - Koź. /K. KOŹNIEWSKI/: Paradoks. "Polit.", nr 10. - A. J. WIECZORKOWSKI: Blaski i cienie "Po prostu". "Prz. kult.", nr 6. - Zob. też. bibliografia przy poz.

242

2 P o w s t a n i e T o w a r z y s t w a P r z y j a ż n i P o l s k o - F i Ń s k i e j. W gmachu Sejmu odbyło się zebranie Komitetu Organizacyjnego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Fińskiej. Na zebraniu postanowiono wyłonić tymczasowy zarząd, który opracuje i zalegalizuje statut oraz ustali plan pracy Towarzystwa. Przewod-

niczącym Towarzystwa został wybrany wicemarszałek Sejmu J. Jodłowski.

273

4 L u b u s k i e N a g r ó d y K u l t u r a l n e, ustanowione przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze, po raz pierwszy wręczone zostały w czasie Dni Winobrania. Nagrody otrzymali m. in.: E. Pauksza - za twórczość prozatorską związaną z Ziemią Lubuską; J. Koniusz - nagrodę młodych za twórczość poetycką; W. Korcz - za popularyzację wiedzy historycznej o Ziemi Lubuskiej; A. Krawiec - za krzewienie kultury ludowej.

274

4 P r z e k a z a n i e a r c h i w a l i ó w p o l s k i c h p r z e z Z w i ą z e k R a d z i e c k i. W Bibliotece im. W. Lenina w Moskwie odbyła się uroczystość przekazania delegatowi polskiemu, P. Bańkowskiemu, rękopisów i archiwaliów bibliotek polskich (łącznie ponad 5 tysięcy egzemplarzy), zabezpieczonych przed zniszczeniem w czasie drugiej wojny światowej przez wojska radzieckie.

275

5 P o w s t a n i e "L i s t ó w T e a t r u P o l s k i e - g o". W Warszawie ukazał się zeszyt 1 "Listów Teatru Polskiego" - wydawnictwa Teatru, związanego ściśle z wystawianym repertuarem. Poszczególne zeszyty poświęcone były kolejnym inscenizacjom i zawierały fragmenty artykułów o wystawianej sztuce, o jej autorze, wypowiedzi autorskie, dzieje wystawień polskich itp. Przynosiły również materiały dotyczące działalności i składu osobowego zespołu Teatru Polskiego, wypowiedzi aktorów, artykuły związane tematycznie z warsztatem aktorskim, wspomnienia teatralne. Pismo było bogato ilustrowane. Zeszyty ukazywały się nieregularnie i były sprzedawane m. in. łącznie z programami teatralnymi. Wydawca i redakcja: Dyrekcja Teatru Polskiego w Warszawie. Sekretarz redakcji: I. Strzemińska.

276

6 Jan Brzechwa prezesem Związku Autorów i Kompozytorów Scenicznych. Nadzwyczajne walne zgromadzenie ZAIKS-u wybrało na prezesa J. Brzechwę, który objął tę funkcję po zmarłym tragicznie W. Żuławskim.

277

8 Cykl audycji Polskiego Radia Wieczory antyczne rozpoczęty został fragmentami Obrony Sokratesa Platona. Audycje nadawane były dwa razy w miesiącu i poświęcone były polskim nowościom wydawniczym z zakresu greckiej i rzymskiej literatury klasycznej. W ciągu roku 1957 nadano fragmenty następujących utworów: Herodot: Dzieje (17 X), Platon: Fajdros (12 XI), Tukidydes: Wojna peloponeska (21 XI), Demokryt: Myśli (wybór, 10 XII), Teofrast: Charaktery (wybór, 19 XII).

278

9 Zmarła w Londynie Herminia Naglerowa (ur. 1890), powieściopisarka, wiceprzewodnicząca Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie, autorka powieści Krauzowie i inni, Zawaliđroga i in. (Dane bio-bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 2. W-wa 1964 s. 521 - 524 oraz P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1958 nr 3 s. 139 - 140).

S. PODHORSKA-OKOŁÓW: Wspomnienie o H. Naglerowej. "Twórcz.", nr 12 s. 171 - 173. - "Nowa Kult.", nr 42. - "Tryb. Ludu", nr 282. - "Życie liter.", nr 42.

279

10 Prawdziwy koniec wielkiej wojny
na ekranie. Na ekrany kin wszedł film zrealizowany
według opowiadania J. Zawieyskiego Prawdziwy koniec wielkiej woj-
ny. Scenariusz: J. Kawalerowicz i J. Zawieyski, reż.: J. Kawale-
rowicz, zdjęcia: J. Lipman, muz.: A. Walasiński. Krytyka uznała
film za duże osiągnięcie reżysera, za przykład "udanego ekspery-
mentu w dziedzinie filmu kameralnego i psychologicznego, do któ-
rej sięgnięto po raz pierwszy po wojnie" (M. Skaliński). Wysoko
oceniono kreację L. Winnickiej w roli Róży. Zastrzeżenia zgłoszo-

ne przez krytykę dotyczyły nadmiernej literackości filmu i jego kon-
strukcji dramaturgicznej, a także zagubienia istotnych cech opowia-
dania na rzecz szablonu sytuacyjnego (J. Kydryński).

L. BUKOWIECKI. "Tyg. Zach.", nr 39. - T. KARPOWSKI. "Polit.",
nr 39. - J. KYDRYŃSKI: Filmy... filmy... smutne i wesołe. "Życie
liter.", nr 43. - M. SKALIŃSKI. "Za i przeciw", nr 30. - J. J. S.
/J. J. SZCZEPAŃSKI/. "Tyg. powsz.", nr 45. 280

13 O s t a t n i (41) n u m e r t y g o d n i k a "P r z e-
m i a n y". W numerze 41 (53) wydawanego w Katowicach-Opolu pod
naczelną redakcją W. Szewczyka tygodnika "Przemiany" ukazała się
notatka redakcyjna o czasowym zawieszeniu pisma. "Przyczyniły się
do tego kłopoty finansowe pisma oraz konieczność zreorganizowania
pracy redakcji" - informowała notatka. W uzupełnieniu tego komuni-

katu wydawca "Przemian" - Śląskie Wydawnictwo Prasowe RSW "Prasa" - podało w tymże numerze wiadomość, że w miesiącu wrześniu 1957 roku jednorazowy nakład tygodnika wynosił 13 400 egzemplarzy, przy 35% zwrotów. Deficyt "Przemian" w ciągu trzech kwartałów roku 1957 wyniósł - według informacji wydawnictwa - 838 000 zł.

W notatce Od redakcji, zamieszczonej w ostatnim numerze, zespół redakcyjny informował: "Chcąc zdobyć szerszą liczbę czytelników oraz możliwość lepszego przekazywania treści społeczno-kulturalnych śląskich zespół nasz ustalił - w porozumieniu z redakcją «Trybuny Robotniczej», że problematyka społeczno-kulturalna Śląska będzie szerzej uwzględniana na łamach kilkusettyśięcznego nakładu «Trybuny Robotniczej», w sobotnim wydaniu tego popularnego dziennika śląskiego".

Skład redakcji "Przemian" w roku 1957: red. nacz. - W. Szewczyk, zastępca red. nacz. - A. Wydrzyński (do n-ru 20), sekr. red. - J. Wołczyński (do n-ru 11), A. Rowiński (od n-ru 12); ponadto: J. Baranowicz, M. Klimas-Błahutowa, L. Mech, J. Moskał i S. Szymański (do nru 11).

W. SZEWCZYK: Rozmowa z czytelnikami. "Przemiany", nr 22.
(Polem.: G. SZĘDZIELORZ: /List do redakcji/. "Przemiany", nr 25). -
A. WYDRZYŃSKI: Głupcy nie wierzą w poranek. "Przemiany", nr 14. -
Od redakcji. "Przemiany", nr 41. -

281

13 Nagrody artystyczne miasta Lublina. W czasie Dni Lublina wręczone zostały nagrody artystyczne miasta dla miejscowych artystów, naukowców i działaczy kulturalnych. Nagrodę w dziedzinie literatury otrzymała M. Bechezyc-Rudnicka.

282

14 Tadeusz Sinko z okazji 80-lecia urodzin i w uznaniu dla jego wybitnych zasług naukowych odznaczony został Orderem "Sztandar Pracy" I klasy.

283

Przed 16 U s t a n o w i e n i e n a g r ó d a r t y s t y c z n y c h
i n a u k o w y c h B i a ł e g o s t o k u. Miejska Rada
Narodowa w Białymstoku ustanowiła doroczne nagrody za twórczość
literacką, plastyczną, muzyczną, teatralną, publicystyczną oraz
prace naukowe. Po raz pierwszy postanowiono przyznać nagrody za
rok 1957, w końcu tego roku. Przewidziano następującą wysokość
nagród: I stopnia - 5 000 zł, II stopnia - 3 000 zł. W celu usta-
lenia kandydatur do nagrody za rok 1957 powołano komisję społecz-
ną w składzie: Z. Frankiewicz (muzyk), J. Gniadkowski (plastyk),
W. Hermanowicz (aktor), F. Lewicki (dziennikarz), W. Rybiński
(architekt) i S. Szydłowski (literat).

284

18 - 28 R z ą d o w a d e l e g a c j a k u l t u r a l n a J u -
g o s ł a w i i przebywała w Polsce. Celem pobytu delegacji by-
ło omówienie spraw związanych z rozszerzeniem wymiany kultural-
nej pomiędzy obu państwami. W skład delegacji wchodził m. in.
członek Związkowej Rady Wykonawczej Federacyjnej Republiki Lu-
dowej Jugosławii - K. Crvenkovski (jako przewodniczący) oraz se-
kretarz generalny Związku Literatów Jugosławii - A. Vuçe. Dele-
gacja była przyjęta przez wicepremiera P. Jaroszewicza oraz Mini-
stra Kultury i Sztuki K. Kuryluka.

285

l i e k i e j. W Warszawie odbyło się zebranie członków-założycieli Ogólnopolskiego Klubu Postępowej Inteligencji Katolickiej, na którym dokonano wyboru władz oraz przekształcenia klubu w organizację pod nazwą Klub Inteligencji Katolickiej w Warszawie. Do zarządu Klubu weszli: J. Zawieyski - prezes, K. Morawski i J. Turowicz - wiceprezesi, W. Auleytner - sekretarz, Z. Makarczyk, T. Mazowiecki, S. Wilkanowicz - członkowie.

286

22 Zmarł w Warszawie Kazimierz Wroczyński (ur. 1883), dramaturg, poeta, krytyk i pamiętnikarz, długoletni przewodniczący Związku Autorów i Kompozytorów Scenicznych. (Dane bio-bibliograficzne podaje Słownik współczesnych pisarzy polskich. T. 3. W-wa 1964, s. 538 - 543 oraz P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1958 nr 3 s. 151 - 153).

J. BRODZKI: O K. Wroczyńskim garść wspomnień. "Świat", nr 44. - J. BRODZKI: O Kazimierzu Wroczyńskim i o "tamtych czasach". "Nowa Kult.", nr 48. - A. Ch. /A. CHRUSZCZYŃSKI/: Zgon Kazimierza Wroczyńskiego. "Orka", nr 22. - E. KOZIKOWSKI: Wspomnienie o K. Wroczyńskim. "Stolica", nr 48.

287

23 Śląskie nagrody artystyczne. W Katowicach odbyło się wręczenie nagród artystycznych Województwa Śląskiego za rok 1957. W dziedzinie literatury nagrodę otrzymał W. Szewczyk.

288

24 P o l s k o - f r a n c u s k a w y m i a n a n a u k o w a .

W siedzibie Polskiej Akademii Nauk w Warszawie podpisano porozumienie w sprawie wymiany pracowników nauki pomiędzy PAN i Centre National de la Recherche Scientifique. Przewidywało ono wyjazdy naukowców polskich do Francji w roku 1957/1958 na łączny okres dwudziestu miesięcy - i w tym samym wymiarze przyjazdy uczonych francuskich.

289

30 P o s i e d z e n i a K o m i s j i F i l o l o g i c z n e j
W y d z i a ł u I I F i l o l o g i c z n o - F i l o z o -
f i c z n e g o T o w a r z y s t w a N a u k o w e g o w
T o r u n i u . W roku 1957 odbyło się jedno posiedzenie Komisji
Filologicznej o tematyce literackiej, z referatem B. Nadolskiego:
Mowy Jana Rybińskiego na otwarcie studium języka polskiego w gi-
mnazjum gdańskim w 1589 r. Posiedzeń^V Wydziału o tematyce lite-
rackiej w 1957 r. nie było.

290

31 W i e c z ó r k u c z c i S t e f a n i i S e m p o ł o w -
s k i e j . W Warszawie odbył się uroczysty wieczór wspomnień,
poświęcony S. Sempołowskiej. Na akademii przemawiali: M. Falski,
T. Kotarbiński i N. Gąsiorowska. W uroczystości uczestniczyła
wdowa po M. Gorkim - K. Pieszkowa, b. delegatka Radzieckiego Czer-
wonego Krzyża w Polsce w tym czasie, gdy S. Sempołowska pełniła
analogiczną funkcję w Związku Radzieckim.

291

- S k l e p y c y n a m o n o w e . S a n a t o r i u m p o d
k l e p s y d r ą . K o m e t a B r u n o n a S c h u l z a .
Książka pod powyższym tytułem, wydana w Krakowie, objęła w zasa-
dzie całość twórczości oryginalnej B. Schulza, po raz pierwszy
zebraną w jeden tom. Pominęto w nim jedynie nieliczne drobniej-
sze utwory. Książka ilustrowana jest rysunkami autora zaczerpnię-
tymi z przedwojennego wydania Sanatorium pod klepsydrą (W-wa 1937)
i poprzedzona obszernym studium A. Sandauera: Rzeczywistość zde-

gradowana. (Rzecz o Brunonie Schulzu). Wznowienie prozy Schulza powitane zostało przez krytykę z uznaniem, jakkolwiek książka "nie wywołała tak żywego oddźwięku, jak można się było spodziewać" (J. J. Lipski). Recenzenci podkreślali rolę Schulza w literaturze polskiej, oryginalność jego wizji świata i mistrzostwo formalne pisarza. Zgłoszono zastrzeżenia w sprawie pominięcia niektórych utworów (J. Ficowski). Wstęp Sandauera uzyskał oceny sprzeczne. Pozytywnie ocenili studium m. in. J. J. Lipski i B. Czeszko. Ostro skrytykował wstęp J. Ficowski, pisząc: "Schulz jest tylko pretekstem dla miejscami przekonywającej i zręcznej, ale na ogół bardzo dowolnej detektywistyki historyczno-literackiej. /.../ Sandauer podporządkowuje Schulza swoim tezom /.../ Brak książki wstępu wprowadzającego czytelników w klimat schulzowskiego świata."

H. BEREZA: Nowoczesność Schulza. "Zwierciadło", nr 29. -
H. BEREZA: Przeciw degradacji. "Nowe Książki", nr 22. - B. Cz.
/B. CZESZKO/: Bruno Schulz nareszcie. "Prz. kult.", nr 46. -
J. FICOWSKI: Regiony wielkiej herezji. "Nowa Kult.", nr 45. -
Z. POLSAKIEWICZ: Proza awangardowa. "Nowy Tor", nr 50. - M.
PROMIŃSKI: Sanatorium pod Styksem. "Życie liter.", nr 7. - J.
SIERADZKI: Przeciw mizantropii. "Nowa Kult.", nr 48. - S. SIERECKI. "Uwaga" 1958 nr 1.

292

- Antologia polskiej poezji podziemnej (1939 - 1945) Jana S^zewicjawieja wydana została w Warszawie jako tom Biblioteki Ruchu Oporu Związku Bojowników o Wolność i Demokrację. Antologia objęła ok. 460 utworów 119 autorów, zgrupowane w działach: Pole bitwy, Obrona Warszawy, Ojczyzna, Czasy pogardy, Z dna, Póki my żyjemy, Droga do Polski. Tom został zaopatrzony w noty

biograficzne o autorach, bibliografię i skorowidz autorów. Książkę ilustrował A. Uniechowski. Publikacja Antologii spotkała się z żywym zainteresowaniem krytyki i wywołała wiele recenzji, podkreślających znaczenie zebranego po raz pierwszy w takich rozmiarach materiału literackiego z okresu okupacji. Zgłoszono jednak liczne zastrzeżenia dotyczące zarówno koncepcji, jak i opracowania Antologii. Najpoważniejszą krytykę książki przeprowadził W. Bartoszewski, wskazując na chwiejność kryteriów doboru utworów, na liczne opuszczenia wierszy istotnych dla pełnego obrazu poezji podziemia, na nierozszyfrowanie autorstwa wielu pozycji anonimowych. "Antologia polskiej poezji podziemnej" nie może pretendować do miana dokumentu twórczości okresu - pisał w konkluzji Bartoszewski. - Dzieło to zakwalifikować można tylko jako przypadkowy zbiór różnych wierszy o wydarzeniach drugiej wojny światowej na ziemiach polskich". Brak określonej i wyraźnej koncepcji zbioru podkreślała W. Leopold, oceniając przygotowanie Antologii jako "nieprzemyślane i pośpieszne". Jeden z poważniejszych zarzutów dotyczył kompozycji antologii, porządkującej materiał w grupy tematyczne. "Zasady tego podziału są chwiejne i bardzo przypadkowe - pisał A. Ziemiński - łamią chronologię wierszy o charakterze okolicznościowym, rozbijają całości poetyckie według tematyki danego urywka".

AS. "Za i przeciw", nr 30. - J. CHUDEK:

"Orka", nr 29/30. - zh /Z. HERBERT/. "Twórcz.", nr 10/11 s.

238. - Z. HERBERT: Ojczyzna-blizna. "Nowe Książki", nr 21. -

T. KŁAK: "Kamena", nr 21 oraz sprostowanie, nr 22. - G. ZAŁĘSKI:

"Orka", nr 29/30. - A. ZIEMIŃSKI: Antologia narodowej pamięci. "Życie Warsz.", nr 290. - W. BARTOSZEWSKI: Dokument czy nieporozumienie? Niedomalowany obraz

poezji podziemia. "Tyg. powsz." 1958 nr 2. - O. GAYDA.

"Odgłosy" 1958 nr 4. - Z. JASTRZĘBSKI:

"Polonista" 1958 nr 2 s. 33 - 58. - W. LEOPOLD: Poezja czasu okupacji. "Nowa Kult." 1958 nr 8. - Z. LICHNIAK: Ogród nieplewiony. "Kierunki" 1958 nr 11. (Polem. "Orka" 1958 nr 13).

293

- P o w s t a n i e p i s m a "A r g u m e n t y". W Warszawie ukazał się pierwszy numer pisma społeczno-kulturalnego "Argumenty", wydawanego przez Stowarzyszenie Ateistów i Wolnomyślicieli. W artykule programowym redakcja informowała: "Stawiamy sobie za zadanie rozwijanie, krzewienie i popularyzowanie naukowego poglądu na świat, kultury myślenia i argumentowania oraz tych zdobyczy nauki, które powinny wywierać pozytywny wpływ na scharmonizowanie i wzmocnienie osłabionych dziś więzi życia społecznego i prywatnego. W szczególności szerzyć będziemy założenia etyki niezależnej od nakazów «pozaziemskich» /.../ W krzewieniu światopoglądu materialistycznego, racjonalistycznej kultury filozoficznej, w popularyzowaniu tej kultury będziemy kierować się umiłowaniem najszczytniejszych ideałów humanistycznych i demokratycznych. /.../ Będziemy się starali wyłuskiwać racjonalną treść z bogatego dorobku kultury świątowej, niezależnie od politycznych i społecznych poglądów tych pisarzy i uczonych, którzy z różnych powodów dalecy byli lub są od marksizmu. /.../ W miarę naszych sił będziemy pracować nad wytworzeniem i umacnianiem atmosfery tolerancji i wysokiej kultury w dyskusji światopoglądowej." Numer 1 pisma ukazał się z datą: październik. Od n-ru 4 "Argumenty" poczęły się ukazywać jako dwutygodnik. W roku 1957 ukazały się n-ry 1 - 5 pod redakcją w składzie: E. Wojnarowski (red. nacz.), R. Kryspin (sekretarz red.), oraz: M. Horoszewicz, W. Makowski, J. Wiewiórowski, A. Żeromski (od n-ru 3). W ciągu tego roku pismo drukowało - oprócz wyżej wymienionych - prace m. in. następujących au-

torów: A. Czermińskiego, M. Góreckiego, J. Guranowskiego, H. Hinza, Z. Kosowskiej, T. Kotarbińskiego, J. Meduskiego, A. Nowickiego, L. Rayskiego, J. Rudzkiego, M. Szulkina, H. Świątkowskiego, prozę, recenzje i szkice literackie J. Laua, I. Newerlego, A. Trepki. Ponadto przedrukowywano artykuły i szkice W. Nałkowskiego, S. Przybyszewskiego i W. Witwickiego. Pismo zamieszczało też materiały wewnątrzorganizacyjne Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyslicieli.

SZ. BALICKI: Kultura dyskusji i cynizm młodzieży. "Kierunki", nr 48. - M. A. STYKS /J. MASLIŃSKI/: Przegląd prasy. "Życie liter.", nr 45. - A. J. WIECZORKOWSKI: W krótkich, żołnierskich słowach... "Polit.", nr 40.

294

- Polska prapremiera Wojny i pokoju Lwa Tołstoja wg adaptacji E. Piscatora, A. Neumanna i G. Prüffera w przekładzie Z. Krawczykowskiego odbyła się w Teatrze Powszechnym w Warszawie. Reż.: I. Babel, scenogr.: H. Janiga, muz.: A. Bloch.

Przedstawienie uzyskało pozytywne oceny krytyki: "było zasłużonym triumfem teatru, reżysera i aktora - pisał J. Kott. - /.../ Było ostre, logiczne, czyste i konsekwentne. /.../ Największe pochwały i rzeczywiste uznanie należą się Irenie Babel za wybór sztuki i jej upartą w swojej konsekwencji realizację. Jest to ze wszystkich, jakie dotąd widziałem, najlepsze przedstawienie w Teatrze Powszechnym". "Przedstawienie okazało się doskonałe" - pisał Z. Greń. Odmienne stanowisko zajął S. Mackiewicz, krytykując ostro zarówno adaptację sceniczną powieści Tołstoja, jak ⁱⁿinscenizację: "Inszenizacja /.../ nie liczy się całkowicie nie tylko z dokładnością szczegółu, ale nie liczy się w ogóle z autentyzmem /oryginału- ^{powieści} R. L./." Adaptację utworu określił S. Mackiewicz jako "fałszowanie Tołstoja".

"
 J. FRUHLING. "Orka", nr 23. - Z. GREŃ: Od epopei do agitki.
 "Życie liter.", nr 44. - Z. KAUZYŃSKI: Pacyfizm też ma manowce.
 "Polit.", nr 40. - Z. KARCZEWSKA-MARKIEWICZ. "Życie Warsz.", nr
 251. - J. KOTT: Żywy Tołstoj. "Prz. kult.", nr 45. - A. W. KRAL:
Piscator, Tołstoj i polski teatr. "Teatr i Film", nr 13. - S.
 MACKIEWICZ: Towarzystwa ochotny zwierząt a ochrona arcydzieł
literackich. "Kierunki", nr 44. - JASZCZ /J. A. SZCZEPAŃSKI/:
Opowieść o wojnie i miłości. "Tryb. Ludu", nr 288.

295

LISTOPAD

- 4 W i e c z ó r Leśmianowski w Z w i ą z k u L i -
 t e r a t ó w P o l s k i c h. W dwudziestą rocznicę śmierci
 B. Leśmiana odbyło się zebranie w ZLP w Warszawie. Na program
 wieczoru złożył się odczyt o poecie wygłoszony przez A. San-
 dauera oraz recytacje wierszy Leśmiana w wykonaniu artystów
 scen warszawskich. 296
- 5 N a g r o d y T o w a r z y s t w a P r z y j a ź n i P o l -
 s k o - R a d z i e c k i e j. Po raz pierwszy zostały przyznane
 nagrody Zarządu Głównego TPPR za wybitne osiągnięcia w krzewie-
 niu kultury radzieckiej w Polsce i polskiej w Związku Radziec-
 kim. W dziedzinie literatury otrzymali je: M. Toporowski - za
 prace przekładowe i bibliograficzne związane z twórczością A.
 Puszkina i białoruski poeta M. Tank za przekłady z literatury
 polskiej. 297
- 6 W y s t a w a "Polska literatura piękna
w Z S R R" otwarta została w Pałacu Kultury i Nauki w Warsza-
 wie. Na wystawie eksponowano przekłady dzieł literatury polskiej

na języki narodów Związku Radzieckiego, dokonane w ciągu ostatnich stu lat. Wśród wystawionych publikacji pokazano m. in. utwory A. Mickiewicza, J. Słowackiego, J. Tuwima, W. Broniewskiego, K. Brandysa i I. Newerlego.

298

6 - 7 ↑
Sesja poświęcona Januszowi Korczakowi. W Warszawie odbyła się dwudniowa sesja naukowa, zorganizowana przez Polską Akademię Nauk, poświęcona działalności J. Korczaka. W sesji wzięło udział ok. 100 uczonych, działaczy oświatowych i pisarzy. Referaty wygłosili: I. Newerly, H. Mortkiewicz-Olczakowa i S. Wołoszyn. Uczestnicy sesji uznali m. in. za wskazane eksperymentalne wprowadzenie pedagogicznych metod J. Korczaka w dwóch warszawskich zakładach wychowawczych.

299

7 Jerzy Kuryłowicz doktorem honoris causa uniwersytetu Sorbony. Na uniwersytecie Sorbony w Paryżu odbyła się w obecności prezydenta Republiki Francji, R. Coty, uroczystość nadania doktoratu honoris causa dziewięciu uczonym zagranicznym. Godność tę otrzymał m. in. profesor językoznawstwa indoeuropejskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim, J. Kuryłowicz. Francuska Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, której członkiem jest polski uczony, przyznała mu jedną z najwyższych nagród, "Prix Volney" za pracę z dziedziny językoznawstwa opublikowaną w 1956 roku w języku francuskim.

300

10 Powstanie "Trybuny Literackiej". W Warszawie ukazał się pierwszy numer "Trybuny Literackiej", tygodniowego bezpłatnego dodatku do "Trybuny Ludu". W artykule programowym redakcja informowała: "Pisarze i ludzie sztuki, skupieni przy niniejszym piśmie, chcą dopomóc naszej Partii,

która dokonała przed rokiem historycznego przełomu na VIII Plenum i odtąd prowadzi ciężką walkę o zbudowanie w Polsce socjalizmu właściwego nowej epoce historycznej, w której żyjemy. /.../ Nie mamy gotowych wzorów kultury socjalizmu tego nowego okresu. Bogaci jesteśmy przede wszystkim w doświadczenia ujemne. Wiemy, że polityczne błędy poprzedniego okresu zaciążyły poważnie na dotychczasowym rozwoju kultury socjalistycznej. Jednym z naczelnych naszych zadań jest analiza tych błędów, sprecyzowanie ich przyczyn i walka z nimi. Nigdy nie zgodzimy się jednak na to, by walka z błędami socjalizmu przerastała w negowanie jego wielkiej, humanistycznej racji." Pismo redagowane było przez kolegium, którego składu nie podano. Redaktorem naczelnym tygodnika był J. Wilhelmi. W roku 1957 wyszły n-ry 1 - 7 "Trybuny Literackiej". Do głównych współpracowników pisma należeli w tym czasie: S. R. Dobrowolski, J. Dziarnowska, L. Goliński, M. Jarochowska, L. Kruczkowski, S. Lichański, H. Michalski, J. Mietkowski, I. Newerly, L. Pasternak, J. Preger, A. Stawar, J. A. Szczepański, Z. Wasilewski.

LEKTOR: Nowe pismo. "Prz. kult.", nr 47. (Polem.: A.W. "Tryb. Ludu", nr 326; J. P. "Tryb. Lit.", nr 4; LEKTOR: Pro domo sua. "Prz. kult.", nr 49; Lektor przyłapany. "Tryb. Lit.", nr 6). - M. A. STYKS /J. MASLIŃSKI/. "Życie liter.", nr 46.

301

10 Jubileusz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W Warszawie odbyło się zebranie z okazji 40-lecia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Na zebraniu dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, J. Baumgart, wygłosił referat o dziejach Stowarzyszenia. Minister Kultury i Sztuki, K. Kuryluk, udekorował zasłużonych bibliotekarzy odznaczeniami państwowymi.

302

12 - 13 F e s t i w a l M ł o d e j P o e z j i P o l s k i e j
 w P o z n a n i u. Z inicjatywy poznańskiej grupy młodych
 poetów "Wierzbak" - a przy współudziale dwu innych grup:
 "Swantewit" i "Przygoda" - zorganizowany został w Poznaniu,
 przy poparciu finansowym Wydziału Kultury Miejskiej Rady Na-
 rodowej, Festiwal Młodej Poezji Polskiej. W Festiwalu udział
 wzięło ok. 60 młodych poetów z terenu całej Polski oraz za-
 proszeni krytycy i pisarze starszego pokolenia, m. in. T.
 Chrzanowski, S. Czernik, P. Hertz, J. Hordyński, K. Iłłakowi-
 czówna, J. Kierst, J. Koprowski, R. Matuszewski, M. Piechal,
 S. Pollak, W. Wirpsza. Impreza odbywała się pod hasłem: "Po-
 ezja - chlebem powszednim". Obrady w sali posiedzeń MRN w
 Nowym Ratuszu otworzył L. Eustachiewicz. W programie Festi-
 walu odbył się m. in. "wieczór jednego wiersza" w Teatrze
 Polskim oraz wieczory autorskie. W "turnieju poetyckim", zor-
 ganizowanym z okazji Festiwalu, nagrodzone zostały następują-
 ce utwory: I nagroda - J. Waleńczyk: Śpiewy o Rzeczypospoli-
 tej; II nagroda - T. Nowak: Czego się nauczyłem od Boga i lu-
 dzi. Ponadto pięć równorzędnych trzecich nagród otrzymali:
 M. M. Kozłowski, R. Liskowacki, L. Mech, J. Pollakówna, J.
 Zych, wyróżnienia: M. Hillar, J. Skolimowski i J. Księski.
 Jury "turnieju" obradowało w składzie: T. Chrzanowski, S.
 Czernik, P. Hertz, K. Iłłakowiczówna, J. Kierst, R. Matu-
 szewski, M. Piechal, S. Pollak, W. Wirpsza.

(C.K.): Festiwal Młodej Poezji Polskiej. /Szczegółowa
 zapowiedź programu/. "Nowa Kult.", nr 43. - L. ELEKTOROWICZ:
Poznańskie pogaduszki. "Życie liter.", nr 47. - S. JONCZYK:
Pytania i uwagi. "Kierunki", nr 49. - W. LEOPOLD: Zjazd Młó-
 dej Poezji. "Nowa Kult.", nr 47. - Z. PĘDZIŃSKI: Poetyckie na-

dzieje i prozaiczna rzeczywistość. "Nowiny liter. i wyd.", nr 18. - J. W. ZIĘBA, J. KSIĘSKI: Pofestiwalowe impresje. "Kamena", nr 22. - Nagrody na Festiwalu Młodej Poezji. "Nowa Kult.", nr 47. - Ponadto specjalny numer festiwalowy tygodnika "Wyboje" (nr 37), zredagowany łącznie przez zespół redakcyjny i grupę "Wierzbak".

303

12 - 24 "D n i M i c k i e w i c z o w s k i e" w G l i w i c a c h rozpoczęły się 12 XI wieczorem literackim, zorganizowanym przez miejscowy Komitet Budowy Pomnika A. Mickiewicza. Na wieczorze J. Koraszewski wygłosił odczyt Mickiewicz na Śląsku, po czym odbyła się część muzyczno-artystyczna z udziałem Z. Truszkowskiej (recytacje) i T. Żmudzińskiego (fortepian). W programie "Dni" odbyły się wieczory literackie oraz imprezy teatralne. 24 XI, w obecności Ministra Kultury i Sztuki K. Kuryluka, nastąpiło odsłonięcie pomnika A. Mickiewicza dłuta F. Strynkiewicza. Po uroczystości została otwarta wystawa Mickiewiczowska w muzeum gliwickim.

304

14 P o r o z u m i e n i e w s p r a w i e p r a w a u t o r - s k i c h m i ę d z y C z e c h o s ł o w a c j ą i P o l - s k ą. W Ministerstwie Kultury i Sztuki podpisany został protokół regulujący tryb ustalania wynagrodzeń autorskich oraz przeprowadzania rozliczeń z tego tytułu między Polską a Czechosłowacją.

305

15 O s t a t n i (2 1) n u m e r " K r o n i k i ", łódzkiego dwutygodnika społeczno-literackiego. Pismo ukazywało się od roku 1955 (por. poz.) i ogółem wydało 61 numerów. W ostatnim numerze redakcja wyjaśniała, iż przyczyną likwidacji pisma *był* "stosunkowo niski nakład i wąski krąg odbiorców". Jednocześnie podano zapowiedź wznowienia pisma od grudnia 1957 w postaci

tygodnika "Nowa Kronika", "który stawia sobie za cel: pełniejsze dotarcie do istotnych potrzeb szeroko pojętej inteligencji, w pierwszym zaś rzędzie inteligencji naszego miasta i województwa".

W ciągu roku 1957 w piśmie nastąpiły zmiany: do n-ru 8 wydawane ^{OMO} było przez Związek Literatów Polskich - oddział w Łodzi, nakładem Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej "Prasa". Od n-ru 9 jako wydawcę podano Łódzkie Wydawnictwo Prasowe "Prasa" (od n-ru 15: Wydawnictwo Prasowe "Prasa Łódzka"). W roku 1957, od n-ru 1, zespół redakcyjny powiększony został o M. Piechala, M. Ochockiego i W. Rymkiewicza. Z redakcji wystąpili: S. Czerwik (od n-ru 1) i W. Biliński (od n-ru 9). Od n-ru 10 podawano przy składzie redakcji: "Redaguje Zespół Redakcyjny Oddziału Łódzkiego ZLP".

306

15 Zmarł w Krakowie Andrzej Bursa (ur. 1932), poeta, dziennikarz, satyryk, współpracownik "Dziennika Polskiego" i "Zebry".

S. CZYCH. "Życie liter.", nr 47. - B. JAŁOWIECKI. "Kierunki", nr 50. - S. STANUCH. "Dz. pol.", nr 273.

307

16 Odsłonięcie tablicy ku czci Stefana Żeromskiego na gmachu Wydziału Weterynarii Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego na Pradze. W budynku tym przed 70 laty studiował S. Żeromski. Na uroczystości przemawiali: prezes ZLP, A. Słonimski, oraz doc. Jankowski, prezes Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych.

308

16 - 17 Plenum Zarządu Głównego Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich obradowało w Warszawie. Prezes Zarządu, S. Brodzki, zanalizował ob-

szernie działalność prasy polskiej w ostatnim okresie. Plenum powzięło uchwałę, oceniającą prasę w okresie popaździernikowym, wskazującą na niedostateczny jej udział w nurcie przemian politycznych i społecznych oraz apelującą o wzmożenie aktywności w walce o umacnianie zdobyczy Października.

309

17 M i e s i ą c p o p u l a r y z a c j i k s i ą ż e k n a w s i, pod hasłem "Wieś czyta", zainaugurowany został po raz pierwszy.

310

18 O d s ł o n i ę c i e t a b l i c y k u c z c i Z y g m u n t a K r a s i ń s k i e g o odbyło się w Złotym Potoku pod Częstochową, w setną rocznicę pobytu tam poety. Tablica została wmurowana w ścianę starego dworku, w którym mieszkał Krasiński. Inicjatorami byli nauczyciele i uczniowie miejscowego Technikum Rolniczego.

311

22 P o w r ó c i ł d o k r a j u M i c h a ł C h o r o m a ń s k i, od roku 1939 przebywający na emigracji.

312

23 D e l e g a c j a Z w i ą z k u A u t o r ó w i K o m p o z y t o r ó w S c e n i c z n y c h w M o s k w i e. Do Moskwy wyjechała delegacja ZAIKS w składzie: J. Brzechwa, M. Rusinek, J. Jurandot i W. Jastrzębiec-Rudnicki w celu nawiązania kontaktów z działaczami Wszechzwiązkowego Urzędu Ochrony Prawa Autorskiego oraz Związku Pisarzy Radzieckich. Zadaniem delegacji było omówienie wzajemnych stosunków w zakresie prawa autorskiego.

313

23 O d s ł o n i ę c i e t a b l i c y k u c z c i S t a n i s ł a w a P r z y b y s z e w s k i e g o. W trzydziestą rocznicę śmierci S. Przybyszewskiego odsłonięto tablicę ku czci pisarza na domu, w którym się urodził, we wsi Łojewo pod Ino-

wrocławian. Na grobie Przybyszewskiego w pobliskiej wsi Góra złożono wieńce.

314

- 24 W i z y t a p i s a r z y p o l s k i e h w M o s k w i e. Na zaproszenie Związku Pisarzy Radzieckich udała się do Moskwy delegacja Związku Literatów Polskich w składzie: J. Jędrzejewicz, A. Kamińska, G. Morcinek, S. Pollak, S. Sznagłewska. Dn. 29 XI delegacja polska omówiła sprawy związane ze współpracą pisarzy obu krajów. W rozmowach brała udział delegacja Związku Autorów i Kompozytorów Scenicznych, przebywająca w Moskwie (por. poz. ż), a ze strony Związku Pisarzy Radzieckich: E. Dołmatowski, S. Kirsanow, S. Michajłow, K. Simonow, A. Surkow i S. Szczipaczow.

314

- 27 W z n o w i e n i e d z i a ł a l n o ś c i T e a t r u R a p s o d y c z n e g o w K r a k o w i e. Premierą Legandy złote i błękitne, stanowiącą montaż fragmentów Króla Ducha J. Słowackiego, wznowił działalność krakowski Teatr Rapsodyczny, zamknięty w maju ^{roku} (1953). Dyrektor reaktywowanego teatru, M. Kotlarczyk, informował w wywiadzie udzielonym redakcji "Życia Literackiego": "Będzie to ten sam teatr - teatr s ł o w a. Pragniemy pozyskać poezji słuchaczy, a nie tylko czytelników, w przeświadczeniu, że w procesie czytania ginie rytm i czar słowa, a melodia ^{poezji} traci swój szlachetny ton /.../. Zamierzamy rozszerzyć zakres naszego tworzywa. Będziemy przypominać teksty ^{znane} zapomniane, w teatrze lekceważone - takie jak listy, pamiętniki, publicystyka... /.../ Nie zamierzamy przy tym - rzecz prosta - rezygnować z epiki, liryki czy dramatu poetyckiego." W programie na czas najbliższy teatr projektował m. in. J. W. Goethego Fausta, J. Słowackiego Podróż na Wschód, G. Byrona Don Juana, Homera Odyseę, J. Słowackiego Zawiszę Czarnego, C. K. Norwida Kleopa-

trę lub Pierścień wielkiej damy. Próby odzyskania lokalu Teatru, przekazanego w roku 1953 Teatrowi Staremu im. H. Modrzejewskiej jako jego druga scena, tzw. Teatr Poezji, nie powiodły się i wznowiony Teatr Rapsodyczny rozpoczął działalność w sali Teatru Studio, odbudowując niemal od podstaw swoje zaplecze techniczne.

Premiera Legendy złote i błękitne wystawiona była w insc. i reż. M. Kotlarczyka. Scenogr.: M. Roszkowski, plastyka ruchu: H. Duda, muz.: J. E. Titz. Wznowienie działalności Teatru Rapsodycznego krytyka przyjęła bardzo przychylnie. "Inaugurację Teatru Rapsodycznego nazwać wypada wydarzeniem nie tylko krakowskim" - pisał T. Kudliński. Premiera wywołała również głosy krytyczne.

B. DROBNER. "Gaz. krak.", nr 74. - JPG /J. P. GAWLIK/:
Rozmowa z Mieczysławem Kotlarczykiem. "Życie liter.", nr 44. -
 A. GOŁUBIEW: To nie jest sprawa personalna. "Tyg. powsz.", nr 14.
 - A. JAWIEN: Dramat słowa i gestu. "Tyg. powsz.", nr 14. - M.
 KOTLARCZYK: List otwarty. (Do Wacława Nowakowskiego, Przewodni-
 czącego Oddziału SPATIF w Krakowie). "Dzien. pol.", nr 67. (Dy-
 skusja: W. KRZEMIŃSKI, Z. MROŻEWSKI. "Dz. pol.", nr 72). - zsm
 /Z. STAROWIEYSKA-MORSTINOWA/: Teatr, którego chcemy. "Tyg. powsz."
 nr 14. - Z. STAROWIEYSKA-MORSTINOWA: W Teatrze Rapsodycznym. (Ro-
 zmowa z dyr. Kotlarczykiem). "Tyg. powsz.", nr 47. - K. ZBIJEW-
 SKA: Teatr Rapsodyczny w Krakowie znowu gra. "Teatr i Film", nr
 14. - Ankieta teatralna /w sprawie reaktywowania/. "Dz. pol.",
 nr 72. - Z założeń programowych. "Program Teatru Rapsodycznego".
 - /Recenzje premiery:/ J. P. GAWLIK: Teatr Rapsodyczny otwarty.
 "Nowa Kult.", nr 51/52. - Z. GRĘN: Legendy złote lecz fałszywe.
 "Życie liter.", nr 50. - T. KUDLIŃSKI: Powrót Rapsodyków. "Tyg.
 powsz.", nr 48.

28 R o k W y s p i a ń s k i e g o obchodzony był w całym kraju w związku z pięćdziesięcioleciem śmierci poety. W październiku został powołany przy Ministerstwie Kultury i Sztuki Komitet Obchodu z ministrem K. Kurylukiem na czele. Uroczysta inauguracja centralnych obchodów odbyła się w Krakowie 28 XI. W dniu tym przy dźwiękach dzwonu Zygmunta delegacje świata artystycznego i kulturalnego z całego kraju, z ministrem Kultury i Sztuki K. Kurylukiem, złożyły wieńce u stóp sarkofagu poety w Krypcie Zasłużonych na Skałce, po czym nastąpiło otwarcie wystawy w nowym gmachu Muzeum Narodowego w Krakowie na Błoniach, poświęconej twórczości literackiej, plastycznej i teatralnej Wyspiańskiego. W Pałacu Sztuki odbyło się odsłonięcie popiersia poety dłuta A. Raynoch. Wieczorem tegoż dnia miała miejsce uroczysta premiera Wyzwolenia w Teatrze im. J. Słowackiego, w inscenizacji i reżyserii B. Dąbrowskiego.

Program Roku Wyspiańskiego już w roku 1957 przyniósł wiele imprez literackich, wystaw i premier teatralnych.

S e s j a n a u k o w a I n s t y t u t u B a d a ń L i t e r a c k i c h P A N poświęcona twórczości S. Wyspiańskiego obradowała w Krakowie w dniach 15 - 17 XII. Na sesji ogłoszono następujące referaty: J. Z. Jakubowski: Wyspiański i sprawa polskiego modernizmu; S. Zabierowski: O "Weselu" Wyspiańskiego; Z. Klemensiewicz: Swoiste właściwości języka Wyspiańskiego i jego utworów; S. Srebrny: "Powrót Odysa"; M. Stokowa /komunikat/: Zagadnienia i uwagi w związku z pracą nad bibliografią i kalendarium życia i twórczości Wyspiańskiego; I. Sławińska: O badaniu wizji teatralnej Wyspiańskiego; L. Eustachiewicz: Spory o interpretację twórczości Wyspiańskiego; J. Kott: Książka Wyspiańskiego o "Hamlecie"; A. Szyfman: "Hamlet" w inscenizacji Wyspiańskiego.

go; A. Lempicka: Nietzscheanizm Wyspiańskiego. (Część referatów drukowana była następnie w "Pamiętniku Literackim" 1958 nr 2 i 3 oraz w "Przeglądzie Humanistycznym" 1958 nr 2). Sesja stanowiła przegląd różnych stanowisk metodologicznych, uczestniczyli w niej przedstawiciele wielu polonistycznych ośrodków naukowych. Obradom przewodniczył z ramienia IBL PAN W. Kubacki.

A k a d e m i e, w i e c z o r y p o e t y c k a e, z e b r a -
n i a. W wielu miastach odbyły się liczne imprezy o charakterze literackim i naukowym, poczynając od początku roku 1957. M. in. w Bydgoszczy odbył się w listopadzie uroczysty wieczór, zorganizowany przez Teatr Ziemi Pomorskiej, Wydział Kultury Miejskiej Rady Narodowej, Związek Literatów Polskich i Klub Przyjaciół Kultury przy "Gazecie Pomorskiej". Po słowie wstępnym A. Kowalkowskiego prelekcje wygłosili L. Eustachiewicz i M. Turwid, po czym nastąpiły recytacje i inscenizacje fragmentów Wesela i Zygmunta Augusta S. Wyspiańskiego w wykonaniu artystów teatru. W Katowicach 30 III odbyło się otwarcie Sceny Poetyckiej Teatru im. S. Wyspiańskiego wieczorem poetyckim Spotkanie z Wyspiańskim. Wybór tekstów i reż.: H. Cieszkowska. W programie wykonano m. in. fragmenty Zygmunta Augusta, Wyzwolenia, Nocy Listopadowej, Lelewela i Wesela. 25 XI staraniem oddziału katowickiego Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza zorganizowany został wieczór literacki, z prelekcją L. Eustachiewicza: Spory o interpretację twórczości Wyspiańskiego oraz recytacjami utworów poety w wykonaniu artystów Teatru Śląskiego im. S. Wyspiańskiego. Wieczory poetyckie S. Wyspiańskiego odbyły się w Klubie Teatralnym przy Teatrze im. S. Żeromskiego w Kielcach oraz w Teatrze Polskim we Wrocławiu. Wieczory poetyckie i zebrania problemowe odbyły się ponadto w Lublinie, Ostrołęce i na Uniwersytecie Warszawskim.

W y s t a w y. Poza centralną wystawą w Muzeum Narodowym w Krakowie zorganizowano wiele wystaw poświęconych S. Wyspiańskiemu na terenie kraju, m. in.: Krakowskie Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych otworzyło wystawę Stanisław Wyspiański i jego współcześni (czerwiec); wystawy zorganizowały również: Biblioteka Jagiellońska w Krakowie (4 V - 20 VI), Biblioteka Miejska w Bydgoszczy, Biblioteka Uniwersytecka im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Biblioteka Śląska w Katowicach.

I n s c e n i z a c j e t e a t r a l n e. Na długo przed oficjalną inauguracją Roku Wyspiańskiego teatry przystąpiły do przygotowywania repertuaru, który częściowo miał zostać przedstawiony na festiwalu sztuk S. Wyspiańskiego, planowanym na czerwiec 1958 roku. W roku 1957 odbyły się następujące premiery sztuk S. Wyspiańskiego: Cyd Corneille'a w przeróbce S. Wyspiańskiego - Teatr Stary im. H. Modrzejewskiej w Krakowie, Teatr Powszechny w Łodzi, Teatr im. S. Jaracza w Olsztynie; Kłatwa - Teatr im. L. Solńskiego w Tarnowie, Teatr Powszechny w Warszawie; Noc Listopadowa - zespół Wyższej Szkoły Teatralnej w Warszawie; Studium o Hamlecie. Liryki - Teatr Klubu Krzywego Koła w Warszawie; Warszawianka - Teatr Młodej Warszawy, Teatr Rozmaitości we Wrocławiu (łącznie z fragmentami Nocy listopadowej), Teatr im. A. Mickiewicza w Częstochowie (jeden spektakl); Wesele - Teatr im. J. Słowackiego w Krakowie, Teatr Polski we Wrocławiu, Teatr im. A. Węgierki w Białymstoku, Teatr Polski w Bielsku, Teatr Zagłębia w Sosnowcu, Teatr Ziemi Rzeszowskiej; Wyzwolenie - Teatr im. J. Słowackiego w Krakowie, Teatr Narodowy w Warszawie, Teatr Śląski im. S. Wyspiańskiego w Katowicach. Fragmenty Wyzwolenia, Nocy listopadowej i Wesela wystawiło Studio Rapso-dyczne w Gdańsku.

W y d a w n i c t w a. W związku z rokiem jubileuszowym ukazało się szereg publikacji utworów S. Wyspiańskiego i opracowań o poecie. Utwory i pisma S. Wyspiańskiego: Listy do Stanisława Lacka. Oprac.: J. Susuł, wstęp: J. Wiktor; Poezje. Wybór i wstęp: J. Z. Jakubowski (w tzw. "serii celofanowej" PIW-u); Twórczość plastyczna. Oprac. G. Puchalski. Seria 3 - 4; Wesele. Oprac. J. Wieczerska-Zabłocka, wstęp: A. Cieński. Wyd. 2. - O S. Wyspiańskim: Tu żył i tworzył Stanisław Wyspiański. Scenariusz: A. Waśkowski, oprac.: J. Domański; A. Waśkowski: Kraków w twórczości Wyspiańskiego; Wyspiański i teatr. Praca zbiorowa. /Autorzy: S. Dąbrowski, K. Frycz, J. Got, A. Grzymała-Siedlecki, W. Horzyca, J. Mrozowska-Toeplitz, L. Płoszewski, Z. Strzelecki, T. Trzeciński oraz tekst S. Wyspiańskiego/. Ponadto ukazał się obszerny katalog wystawy krakowskiej, wydany przez Muzeum Narodowe w Krakowie: Stanisław Wyspiański 1907 - 1957, zawierający m. in. artykuły K. Estreichera, S. Dziuby i A. Kopfa. S. Wyspiańskiemu poświęcony został nr 3/4 "Pamiętnika Teatralnego" zawierający następujące artykuły i rozprawy: B. Korzeniowski i Z. Raszewski: Rocznica śmierci czy życia?, L. Schiller: Wyspiański i Mickiewicz /fragm. Teatru Ogromnego/, J. Fabre: Wyspiański i jego teatr, C. Backvis: Teatr Wyspiańskiego jako urzeczywistnienie polskiej koncepcji dramatu, Z. Raszewski: Paradoks Wyspiańskiego, L. Płoszewski: Zagraniczne doświadczenia teatralne Wyspiańskiego, K. Nowacki: O inscenizacji "Bolesława Śmiałego" w roku 1903, K. Nowacki: Plastyka teatralna Wyspiańskiego. Katalog, B. Kocówna: Wyspiański - człowiek teatru. Materiały, E. Krasiński: Wyspiański na scenach polskich (z uzupełnieniem R. Górskiego w zakresie scen za granicą). Listy Wyspiańskiego do K. Maszkowskiego, L. Rydla, H. Opieńskiego i A. Chmiela opublikowały czasopisma: "Polonistyka"

(nr 5) oraz "Sztuka i Krytyka" (nr 3/4). Wydawnictwo Literackie w Krakowie podjęło wydanie krytyczne Dzieł zebranych S. Wyspiańskiego. Pierwsze tomy tego wydania ukazały się w roku 1958.

W programie radiowym i telewizyjnym Roku Wyspiańskiego zostały nadane m.in.: Noc Listopadowa (29 XI, Teatr Polskiego Radia) oraz słuchowisko poetyckie według rapsodu Kazimierz Wielki (16 XII, "Teatrzyk pod Kulą Ziemią").

Telewizja warszawska nadała Noc listopadową (12 VI) w wykonaniu studentów Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Warszawie oraz tragedię Sędziowie (9 XII) w reż. M. Broniewskiej.

Rok Wyspiańskiego za granicą został zadokumentowany publikacjami: Wyspiański żywy. Książka zbiorowa wydana staraniem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie pod red. H. Naglerowej (Londyn) oraz: Sz. K. Zimmer: Stanisław Wyspiański. Szkic biograficzny (Essen). Londyński zespół aktorów polskich wystąpił z premierą Wyzwolenia.

316

- 29 Prapremiera Iwony księżniczki Burgunda Witolda Gombrowicza odbyła się na scenie Teatru Dramatycznego m. Warszawy. Reż.: H. Mikołajska, scenogr.: A. Sadowski. Przedstawienie uznane zostało przez krytykę za wybitne: jako najlepsze przedstawienie sezonu określili je K. T. Toeplitz; Z. Greń pisał: "Gombrowicz jest drwiącym sceptykiem - i ten stan psychiczny znakomicie odpowiadał aktorom. Pozwolił im rozwinąć zaskakującą pomysłowość artystyczną. Groteska, deformacja psychologii i charakterów, sztuki i ludzi - odtąd mogła się rozpocząć ich własna, oryginalna twórczość." Wysoko oceniono reżyserię (debiut reżyserski H. Mikołajskiej) a także scenografię sztuki.

W tymże roku Teatr im. S. Żeromskiego w Kielcach pod dyrekcją T. Byrskiego zwrócił się do autora z prośbą o zezwolenie na inscenizację Ślubu. W. Gombrowicz odmówił akceptacji, motywując swoją decyzję tym, że premiera krajowa dość trudnej i elitarniej sztuki nie może się odbyć siłami prowincjonalnego teatru

przed prowincjonalną publicznością. Odmowa Gombrowicza wywołała echa prasowe w kraju.

K. EBERHARDT: Próba sceny Gombrowicza. "Orka", nr 28. -
A. GRODZICKI: Ludzie "upupieni". "Życie Warsz.", nr 287. - JASZCZ
/J. A. SZCZEPAŃSKI/: Filidor dzieckiem podszyty. "Tryb. Ludu", nr
341. - KTT /K. T. TOEPLITZ/: Gdyby Szekspir był Polakiem. "Nowa
Kult.", nr 50. - Z. GRÉN: Sztuka i życie praktyczne. "Życie li-
ter." 1958 nr 1. - W sprawie wystawienia Ślubu: S. KRAWCZYŃSKI.
"Słowo Tyg.", nr 29 /właściwie: 30/. - J. SZYMKOWICZ-GOMBROWICZ:
Charakterystyka, nie dyskwalifikacja! W dyskusji o "Ślubie".
"Słowo Tyg.", nr 34. - T. WORONO. "Nowy Tor", nr 33.

317

- T r a d y c j e i r e w i z j e H e n r y k a M a r k i e -
w i c z a. Ukazał się w Krakowie tom studiów H. Markiewicza
Tradycje i rewizje, obejmujący dziewięć szkiców teoretyczno i
historycznoliterackich powstałych w latach 1949 - 1957 i drukowa-
nych uprzednio w prasie społeczno-literackiej i naukowej lub ^{publikowanych}
jako przedmowy do książek. Oprócz studiów teoretycznoliterackich,
dotyczących głównie zagadnień klasowej interpretacji literatury
oraz problemów realizmu i naturalizmu w literaturze, tom zawiera
szkice o B. Prusie, S. Żeromskim, W. S. Reymoncie i T. Boyu-Że-
leńskim. Publikacja ukazała się jako wydawnictwo Instytutu Badań
Literackich Polskiej Akademii Nauk. Recenzenci podkreślali
znaczenie Tradycji i rewizji dla rozwoju marksistowskiej myśli
teoretycznej w literaturoznawstwie polskim. S. Treugutt określił
publikację jako "argument żywotności marksistowskiego sposobu
badania literatury, przykład skutecznego rozwijania marksistow-
skiego aparatu krytycznego." Akcentując znaczenie tytułu książki:
Tradycje i rewizje, pisał Z. Żabicki: "W poglądach swych Markie-
wicz pozostaje wierny tradycjom swojej szkoły tam, gdzie precyzuje

zadania literatury, gdzie określa jej stosunek do rzeczywistości, gdzie wreszcie prezentuje główne założenia swej metody badań. /.../ Dokonanie analizy historycznej i genetycznej /dzieła literackiego - R. L./ jest obowiązkiem naukowca. Zwolennikiem takiej analizy jest Henryk Markiewicz i, co więcej, stosuje ją również wobec własnego systemu, w czym leży właśnie sedno jego «rewizjonizmu» /.../ Sam marksizm ujmuje Markiewicz zawsze w jego historycznym rozwoju". Akceptując podstawowe założenia autora Tradycji i rewizji oraz pozytywnie oceniając jego próby przewartościowania i uściślenia zasadniczych pojęć marksistowskiej metodologii literackiej, recenzenci zgłosili jednocześnie szereg zastrzeżeń dotyczących spraw szczegółowych.

J. K. /A. KLIMOWICZ/. "Nowe Książki", nr 23. - M. JANION: Wartości marksizmu. "Nowa Kult." 1958 nr 18. - S. MORAWSKI: Marksizm w nauce o literaturze. "Polit." 1958 nr 1. - J. P. /J. PRZYBOŚ/: Rozprawy Henryka Markiewicza. "Prz. kult." 1958 nr 3. - S. TREUGUTT. "Prz. kult." 1958 nr 20. - Z. ŻABICKI. "Życie liter." 1958 nr 12.

- Dyskusję o europeizmie literatury polskiej rozpoczął P. Hertz artykułem Europeizm i literatura polska, wygłoszonym uprzednio w dn. 31 X 1957 jako zagajenie dyskusji na ten temat w Klubie Krzywego Koła w Warszawie, a następnie w listopadzie, opublikowanym w "Przeglądzie Kulturalnym". Dyskusja, wywołana tym artykułem, rozpoczęła się wkrótce po jego ogłoszeniu i trwała do 1958 roku.

Główny problem dyskusji sformułował Hertz następująco: "co to jest europeizm?" oraz: czy treści intelektualne literatury polskiej są tożsame z treściami tzw. literatury europejskiej, innymi słowy: czy my, Polacy, jesteśmy Europejczykami i czy litera-

184751

tura polska /.../ ten nasz udział potwierdza czy też mu zaprzecza?" Odpowiadając na tak postawione pytania autor artykułu przedstawił swoje rozumienie kultury europejskiej, która - jego zdaniem - "wyrosła na gruzach trzech wielkich monolitycznych systemów: Grecji, Rzymu i uniwersalistycznej koncepcji Kościoła"; po ich upadku "uformowała się kultura i cywilizacja, będące zaprzeczeniem jednolitości, kultura /.../ otwarta, chłonna, tolerancyjna, empiryczna, dedukcyjna", która po poprzednich przejęła przede wszystkim "grecki kanon piękności moralnej i fizycznej, rzymski kanon ładu prawnego" oraz "chrześcijański kanon ładu etycznego". Stwierdzając obecność w kulturze i literaturze polskiej wszystkich tych elementów Hertz upatrywał "główny dowód naszej przynależności europejskiej nie w tym, co nas utożsamia z Francuzami czy Anglikami, lecz w tym, co nam każe w zgodzie z podstawowymi dla wspólnej kultury kanonami po swojemu i dla nas rozwiązywać stojące przed nami problemy".^{Wiąże} Polemizował z dochodzącymi wciąż - jego zdaniem - do głosu "poczuciem niższości", "kompleksem europejskim", wyrażającymi się m. in. w licznych postulatach zbliżenia się do Zachodu przez program nowoczesności w literaturze i sztuce, nowoczesności rozumianej jako dążenie do "eksterytorialności", do porzucenia rodzimej problematyki: "obserwowany dzisiaj owczy pęd do tzw. nowoczesności wpływa z zatracenia zmysłu historycznego, z zapomnienia o genealogii, wreszcie z podświadomej, dyktowanej przez intelektualne lenistwo, chęci przejęcia wzorów gotowych i wypróbowanych gdzie indziej". "Pojęcie europeizmu - konkludował Hertz - /.../ jest synonimem aktywnego, zmuśnionego wysiłku nad tworzeniem nowych, własnych wartości narodowych, które z czasem stają się integralną częścią wspólnego dorobku tej kultury zwanej europejską."

Wiatr) dotyczyły głównie ograniczenia pojęcia europeizmu do kultury Zachodu. Zdaniem A. Kijowskiego "to pojęcie europejskości, które Hertz wyprowadził z dziejów kultury, jest zdezaktualizowane", albowiem współczesna historia Europy wykracza daleko poza kanony przez niego nakreślone. A. Rogalski zakwestionował oparcie rozumowania [redacted] Hertza na kulturze Zachodu "jako na jakimś absolutnym modelu wychowawczym i kulturotwórczym", gdy tymczasem w kulturze zachodniej bardzo wyraźnie występują dziś tendencje uniwersalistyczne, tendencje "do przyswojenia zdobyczy kulturalnych innych obszarów świata". Rogalski zarzucił P. Hertzowi partykularyzm i anachroniczność poglądów oraz szereg nieścisłości w konstruowaniu pojęcia i genezy kultury europejskiej. J. J. Wiatr podkreślił w swym wystąpieniu pominięcie przez Hertza kultur wschodnioeuropejskich w proponowanym przez niego pojęciu europeizmu. Artykuł Europeizm i literatura polska zinterpretował "jako stwierdzenie, iż Zachód i tylko Zachód wypracował te elementy, które warte są akceptowania we «wspólnej kasie» «europeizmu»". W samym postawieniu zagadnienia J. J. Wiatr dostrzegł wyraz kompleksu niższości wobec Zachodu oraz "dorabianie /.../ teoretycznej podbudowy" "propagandzie burżuazyjnego Zachodu". Przeciwno artykułowi J. J. Wiatra zaprotestował P. Hertz listem do redakcji "Przeglądu Kulturalnego".

(aw): "Europeizmu" - ciąg dalszy. "Tryb. Ludu", nr 338. -
 S. GRZELECKI: Wystarczyłby odkurzacz. "Życie Warsz.", nr 287. -
 P. HERTZ: Europeizm i literatura polska. "Prz. kult.", nr 46. -
 A. ROGALSKI: "Europeizm" czy anachronizm? "Kierunki", nr 51/52.
 - J. J. WIATR: O "europeizmie" - polemicznie. "Tryb. liter.",
 nr 3. (Polem.: P. HERTZ: Korespondencja. "Prz. kult.", nr 48.

J. J. WIATR: List do redakcji. "Tryb. liter.", nr 4). - A. KI-

JOWSKI: Przegląd prasy. "Twórcz." 1958 nr 1 s. 174 - 177. -

Z. KLACZYŃSKI: Własne sprawy z importu. "Tryb. liter." 1958 nr 1.

319

- P o w s t a n i e p i s m a "S t u d i a F i l o z o f i c z n e". W miejsce zawieszanej przez Polską Akademię Nauk "Myśli Filozoficznej" (por. poz.) ukazał się w Warszawie pierwszy numer dwumiesięcznika "Studia Filozoficzne", jako organ powołanego niedawno Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Pismo poświęcone było wyłącznie problematyce filozoficznej (zagadnienia socjologii przejęły nowo powstałe pisma naukowe socjologiczne). W notatce wstępnej podano informację: "Redakcja «Studiów Filozoficznych» pragnie udzielać łamów pisma różnym żywotnym obecnie kierunkom i stylom myślenia filozoficznego w granicach określonych rygorami poprawności naukowej i zasadami myślenia racjonalnego". Redaktorem naczelnym "Studiów Filozoficznych" został L. Kołakowski, zastępcami redaktora: H. Eilstein i K. Szaniawski, sekretarzem redakcji J. Rudzki. W skład Komitetu Redakcyjnego weszli: K. Ajdukiewicz, B. Baczko, J. Hochfeld, M. Kokoszyńska, T. Kotarbiński, T. Kroński, J. Legowicz, A. Mostowski, M. Ossowska, A. Schaff, B. Suchodolski, J. Szczepański. Pismo wydawane było przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe. ~~Redaktor~~

320

- S e s j a n a u k o w a p o ś w i ę c o n a O w i d i u s z o w i. W związku z dwutysięczną rocznicą urodzin Owidiusza Polskie Towarzystwo Filologiczne zorganizowało w Warszawie dwudniową sesję naukową poświęconą poecie. Na sesji ogłoszono m. in. referat o wpływie Owidiusza na K. Janickiego i M. K. Sarbiewskiego.

321

- N a g r o d y a r t y s t y c z n e W o j e w ó d z k i e j R a d y N a r o d o w e j w O p o l u zostały przyznane po

raz pierwszy za rok 1957. W dziedzinie literatury nagrody otrzymali: J. Gałuszka oraz B. Wyszomirski.

322

- R a d z i e c k a d e l e g a c j a k u l t u r a l n a w P o l s c e. Do Warszawy przybyła radziecka delegacja kulturalna z Ministrem Kultury ZSRR N. A. Michajłowem na czele. Celem delegacji było przeprowadzenie rozmów w sprawie współpracy oraz podpisanie planu współpracy kulturalnej pomiędzy Polską i Związkiem Radzieckim na rok 1958.

323

- R o s y j s k i T e a t r D r a m a t y c z n y z s i e d z i b ą w L e g n i c y wystąpił gościnnie na scenach teatrów w Katowicach, Częstochowie, Bytomiu, Sosnowcu i Gliwicach. W repertuarze znalazły się klasyczne sztuki rosyjskie (A. Ostrowski) i współczesna twórczość dramaturgów radzieckich (Prut, Stadnik).

324

- S t u l e c i e f i r m y w y d a w n i c z e j G e b e t h n e r i W o l f f. Wydawnictwo Gebethner i Wolff obchodziło stulecie swego istnienia. Założone w roku 1857, było wydawcą ^{wielu} wybitnych dzieł literatury polskiej. Po II wojnie wydawnictwo odbudowało oddziały warszawskie i rozszerzyło działalność na Kraków, Zakopane, Łódź i Poznań. W roku 1957 było ograniczone do jednego tylko oddziału warszawskiego, zlokalizowanego na Pradze.

325

- S p o t k a n i e z b o h a t e r e m C h ł o p c a z S a l s k i c h S t e p ó w I g o r a N e w e r l e g o. W klubie dyskusyjnym "Sztandaru Młodych" w Warszawie odbyło się spotkanie czytelników z W. I. Diegtiariowem, przedstawionym przez I. Newerlego w powieści Chłopiec z Salskich Stepów pod nazwiskiem Diergaczowa. Diegtiariow, zidentyfikowany jako bohater utworu przez tłumaczkę ^{powieści} (na język rosyjski, Z. Szatałową (por. poz.)), został wraz z nią zaproszony do Polski.

Dn. 19 IV 1958 W. Diegtiarow został odznaczony przez ambasadora Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w Moskwie, T. Gede, Krzyżem Partyzanckim "za aktywny udział w walce z okupantem niemieckim w oddziałach partyzanckich na terenie Polski".

326

GRUDZIEŃ

3 Setna rocznica urodzin Józefa Conrada - Korzeniowskiego. W związku ze stuleciem urodzin J. Conrada z inicjatywy Związku Literatów Polskich, polskiego oddziału PEN-Clubu i Polskiej Akademii Nauk dn. 15 X powstał Komitet Organizacyjny obchodów conradowskich w składzie: S. Helsztyński - przewodniczący, A. Słonimski, M. Rusinek i J. Żuławski - członkowie oraz Z. Najder - sekretarz. Centralnym punktem uroczystości była sesja naukowa poświęcona pisarzowi, zorganizowana w dniach 3 i 4 XII w Warszawie. Wzięli w niej udział goście zagraniczni. Na sesji wygłoszono następujące referaty: R. Curle (Wielka Brytania): Conrad, jakim go pamiętam; J. Baines (Wielka Brytania): Conrad - powieściopisarz europejski; I. Vidan (Jugosławia): O strukturze dzieł Conrada; S. Helsztyński: Conrad - człowiek i twórca; R. Jabłkowska: Conrad w krytyce zagranicznej.

Wieczory literackie i zebrania problemowe. Dn. 3 XII odbyło się w Warszawie uroczyste zebranie PEN-Clubu z udziałem Ministra Kultury i Sztuki K. Kuryluka oraz ambasadora Wielkiej Brytanii w Polsce E. Berthouda. Zebranie zagał M. Rusinek, po czym odczytany został szkic o Conradzie pióra J. Parandowskiego. Następnie J. Iwaszkiewicz mówił o swych wspomnieniach związanych z Conradem. Dn. 4 XII zorganizowano wieczór literacki w siedzibie ZLP w Warszawie z przemówieniem A.

Słonimskiego. W programie wieczoru M. Wyrzykowski odczytał szkic M. Dąbrowskiej o twórczości Conrada. Zebrania poświęcone J. Conradowi odbyły się również w innych miejscowościach: w Katowicach odczyt A. Wydrzyńskiego: Słowo o Conradzie (19 XII), w Poznaniu - wieczór conradowski, zorganizowany przez grupę literacką "Swante-wit", z prelekcją L. Eustachiewicza (3 XII).

W y s t a w y. Dn. 3 XII nastąpiło otwarcie wystawy conradowskiej w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie, zorganizowanej przez PEN-Club polski oraz British Council. Na wystawie zgromadzono szereg polskich i angielskich wydań książek J. Conrada, fotokopie rękopisów, portrety itp. Dn. 16 XII została otwarta wystawa conradowska w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie.

W y d a w n i c t w a. W kontynuacji serii Z pism J. Conrada ukazały się w roku jubileuszowym następujące utwory: Młodość i inne opowiadania. Tłum. A. Zagórska; Ocalenie. Opowieść z płytkiego morza. Tłum. A. Zagórska; Tajfun i inne opowiadania. Tłum. J. B. Rychliński i A. Zagórska; Zwycięstwo. Tłum. A. Zagórska - oraz poza serią: Wybór nowel. Tłum. T. Tatarkiewiczowa, A. Zagórska i T. Sapieżyna. Oprac. S. Zabłocki.

Dużo uwagi poświęciły twórczości J. Conrada czasopisma; m. in. ukazał się specjalny (49) numer "Nowej Kultury", zawierający następujące pozycje: W oczach młodzieży: Conrad 1957 /wyniki ankiety dot. znajomości Conrada wśród młodzieży szkolnej. Oprac. R. Matuszewski; c. d. w n-rze 50/; Z. Najder: Polityka w pismach Conrada; M. Dąbrowska: 1857 - 1957; A. Słonimski: Rozmowy o Conradzie; A. Kettle: Joseph Conrad: "Nostromo"; W. Wirpsza: Smuga cienia.

W p r o g r a m i e P o l s k i e g o R a d i a nadano m. in. następujące audycje poświęcone J. Conradowi: przemówienie ambasadora Wielkiej Brytanii, ^{w Polsce} E. Berthouda (4 XII); słuchowisko według

utworów Conrada: Lord Jim (adaptacja: J. Mietkowski, reż.: N. Szydlowska, 28 VI) oraz Jutro (adaptacja: M. Tonecki, reż.: J. Rakowiecki, 2 XII). Ponadto szereg audycji drobniejszych o charakterze krytycznoliterackim lub wspomnieniowym oraz fragmenty utworów J. Conrada.

327

3 S t a c j a t e l e w i z y j n a w K a t o w i c a c h rozpoczęła działalność.

328

3 Z m a r ł w e w s i S i o ł k o w i c e p o d O p o l e m Jakub Kania (ur. 1872), nestor opolskich poetów ludowych, uczestnik powstań śląskich, odznaczony m. in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Śląskim Krzyżem Powstańczym i Złotym Krzyżem Zasługi. (Dane bio-bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1958 nr 3 s. 135).

R. HAJDUK. "Głosy znad Odry", nr 45. - I. SŁAWIŃSKA. "Tryb. rob.", nr 294. - W. STANISZ: Pożegnanie Jakuba Kani. "Co dalej", nr 31.

329

6 - 7 S e s j a n a u k o w a K r a k o w s k i e g o O ś r o d k a B a d a ń P r a s o z n a w c z y c h oraz Z a k ł a d u B a d a ń P r a s o z n a w c z y c h P A N w W a r s z a - w i e obradowała w krakowskim Klubie Dziennikarza. Referaty, dotyczące głównie 300-lecia prasy polskiej, wygłosili: J. Lan-^{wy}kau, M. Tyrowicz i J. Horwath. W związku z przygotowaniem obchodów 300-lecia prasy, której jubileuszowy obchód zaplanowano na dzień 3 I 1961 (w rocznicę ukazania się pierwszego numeru "Merkuriusza Polskiego"), omówiono program obchodów i prace przygotowawcze. Przewidziano szereg wydawnictw, m. in. Słownik dziennikarzy polskich oraz reedycję "Merkuriusza" w facsimile.

330

przed 7 W i e r s z e A l e k s a n d r a W a t a. W Krakowie ukazał

się tom wierszy A. Wata, zawierający utwory z lat 1942 - 1957, w przeważnej większości pisane w czasie pobytu poety we Francji w roku 1956. Część I tomu obejmuje Wiersze nowe, część II nosi tytuł: Z wierszy dawniej drukowanych. Publikacja Wierszy A. Wata uzyskała, z nielicznymi wyjątkami, recenzje bardzo pozytywne. K. Grzybowska określała poezję Wata jako "niepospolite zjawisko literackie, odbiegające od konwencji, a pełne treści wyrażających swoją epokę" i, polemizując z negatywną oceną W. Maciąga, pisała, iż w Wierszach wyraża się "tęsknota do wartości oraz protest w jej imię przeciwko temu, co «głupie, niemoralne i bezsensowne»". Taki protest jest właśnie najgłębszą, najistotniejszą treścią Wierszy Wata. Pesymizm Wata nie zaprzecza wartości, przeciwnie - on je potwierdza". Wysoko ocenił poezję Wata W. Wirpsza: "Aleksander Wat jest poetą na wskroś nowoczesnym. Jest wstrzemięźliwy /.../, ale jednocześnie nie rezygnuje z żadnego dostępnego mu środka wyrazu; kiedy potrzeba - rymuje; kiedy potrzeba - używa regularnego rytmu; kiedy potrzeba - posługuje się opisową metaforą i porównaniem; kiedy potrzeba - prozaizuje rytm i składnię. Ale żadnemu z tych «sposobów» nie pozwala zapanować nad swoją poezją, nie daje żadnemu wyłączności, nie jest nigdy niewolnikiem, zawsze jest suwerenny". Recenzenci podkreślili jako cechę charakterystyczną tej poezji "tragiczną *dwing*" (K. Grzybowska) oraz "ironię świadomego artysty, wywodzącą się z wielkiego dystansu do poznawalnego świata, utwierdzającą ten dystans i utwierdzającą jednocześnie głębokie, ludzkie współodczuwanie" (W. Wirpsza).

Z ostrą krytyką tomu wystąpił W. Maciąg, określając Wiersze jako "poezję rozstrojonego instrumentu", zarzucając poecie banalność i brak dyscypliny poetyckiej. "Słowo poetyckie Wata - pisał krytyk - pozbawione jest możliwości ekspresji /.../, dobrane

jest niestarannie, bez wdzięku, bez inwencji. /.../ Znaczna część tekstów pozbawiona jest jakiegokolwiek zasady konstrukcyjnej, formalnej, bez której nie^{ma} przecież poezji". Stanowisko Maciąga wywołało polemikę na łamach prasy.

Wiersze A. Wata nagrodzone zostały nagrodą literacką "Nowej Kultury" za rok 1957 (por. poz.).

W. WIRPSZA. "Nowa Kult.", nr 49. - A. CIEMSKI: Esencje jego czarne... "Odra" 1958 nr 4. - T. KŁAK: Wat z tej i z tamtej strony. "Kamena" 1958 nr 6. - Z. LICHNIAK: Podęjrliwość nieunikniona. "Kierunki" 1958 nr 39. - Z. ŁAPINSKI: Powrót do liryki. "Tyg. powsz." 1958 nr 15. - W. MACIĄG: Poezja rozstrojonego instrumentu. "Życie liter." 1958 nr 5. (Polem.: K. GRZYBOWSKA: Przeciwko przepisom. "Życie liter." 1958 nr 11; M. GRYZANKA: Do Krytyka, p. Włodzimierza Maciąga, tamże; W. MACIĄG: /Odpowiedź/, tamże) - A. MIĘDZYRZECKI: Skala widzenia. "Nowe Książki" 1958 nr 4. - K. WYKA: Super flumina Babylonis. "Twórcz" 1958 nr 3 s. 98 - 113.

331

7 - 8 V I I I W a l n y Z j a z d Z w i ą z k u L i t e r a -
t ó w P o l s k i c h obradował w Poznaniu z udziałem 70 delegatów, reprezentujących 726 członków oraz 77 kandydatów ZLP, zgrupowanych w 12 oddziałach terenowych. Na przewodniczącego Zjazdu powołano J. Iwaszkiewicza. Zjazd otworzył prezes Zarządu Głównego ZLP, A. Słonimski, poddając w swym przemówieniu analizie sytuację pisarzy oraz charakteryzując zmiany, jakie dokonały się w ostatnim roku w życiu kraju. A. Słonimski zaznaczył m. in., iż po raz pierwszy od chwili powstania ZLP państwo przyznało pisarzom kilkadziesiąt stypendiów na wyjazdy zagraniczne do krajów zachodnich. Ożywienie kontaktów z Zachodem przejawiało się też - zdaniem prezesa ZLP - w udostępnieniu książek i pism bieżących z całego świata. W tym samym czasie uległa jednak pogorszeniu

<http://rcin.org.pl>

sytuacja materialna pisarzy, zmalały nakłady i wzrosła cena książek.

W dyskusji poruszono m. in. sprawę zmniejszonych możliwości druku książek polskich pisarzy współczesnych, przy jednoczesnej groźbie zalewu rynku księgarskiego publikacjami bezwartościowymi literacko. Wysłano postulat nawiązania kontaktów z wydawnictwami w celu wspólnego kształtowania planów wydawniczych w zakresie literatury pięknej. Zwrócono też uwagę na niebezpieczeństwo grożące życiu literackiemu na prowincji w związku z upadkiem szeregu terenowych pism literackich. W toku dyskusji omówiona została sprawa emerytur ^{dla} pisarzy oraz pomocy stypendialnej dla najmłodszych. Wiele uwagi poświęcono sprawom statutowym.

Uczestnicy Zjazdu wysłali depezę do I Sekretarza Komitetu Centralnego PZPR, W. Gomułki, oraz do premiera J. Cyrankiewicza, następującej treści: "Pisarze polscy, zebrani w Poznaniu na VIII Walnym Zjeździe ZLP, w trosce o przyszłość i pomyślny rozwój kraju stwierdzają swą solidarność z wysiłkami, które zmierzają do stabilizacji ładu społecznego, do utrwalenia suwerenności, praworządności dla dobra i rozwoju Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Uważamy, że swoboda piśmiennictwa jest nieodłącznym czynnikiem socjalizmu i rozwoju kultury narodowej. Wyrażamy nadzieję, że dezyderaty Zjazdu, mające na celu obronę moralnych i materialnych praw pisarza, znajdą poparcie kierownictwa Partii i Rządu".

Jednogłośnie przyjęto sprawozdania Zarządu Głównego, komisji rewizyjnej i sądu koleżeńckiego. Ożywioną dyskusję wywołało sprawozdanie komisji weryfikacyjnej, które przyjęto większością głosów. Skład komisji został poszerzony o J. Bocheńskiego, M. Brandysa, Z. Kossak-Szatkovską i W. Natansona. Zjazd jednomyślnie przedłużył prezesurę A. Słonimskiego oraz kadencję aktualnie

pełniącego funkcje Zarządu o dwa lata.

Uczestnicy Zjazdu uchwalili szereg wniosków i rezolucji, m. in. rezolucję przeciwko wyścigowi zbrojeń i doświadczeniom z bronią jądrową, uchwałę w sprawie nieskrępowanego rozwoju literatury, w sprawie popularyzacji kultury narodowej na Ziemiach Zachodnich, w sprawie dalszej działalności literackich periodyków prowincjonalnych oraz w sprawie rozszerzenia na pisarzy praw, przysługujących członkom związków zawodowych.

J. B. /J. BROSZKIEWICZ/. "Prz. kult.", nr 51/52. - M. K. /M. KOSIŃSKA/: Odpowiada: Jan Kott. /Wywiad/. "Życie Warsz.", nr 294. - Z. KUBIKOWSKI: W kręgu spraw codziennych. "Nowe Sygn.", nr 50. - MAG /W. MACIĄG/: Po Zjeździe Literatów czyli o melancholii. "Życie liter.", nr 50. - J. RADOMIŃSKA-ŁAZOWSKA: /Wywiad z A. Słonimskim/. "Express wiecz.", nr 297. - A. ROWIŃSKI: A. Słonimski o Zjeździe i sprawach pisarzy. /Wywiad/. "Życie Warsz.", nr 289. - /Sprawozdanie ze Zjazdu/. "Nowa Kult.", nr 50.

332

9 W dwudziestolecie śmierci Andrzeja Struga odbyła się uroczystość złożenia wieńców na jego grobie na Cmentarzu Wojskowym w Warszawie. W dn. 14 XII zorganizowano w Warszawie, w sali kameralnej Filharmonii Narodowej, akademię poświęconą pamięci pisarza. Na akademii wygłosili przemówienia: Wiceminister Kultury i Sztuki - K. Rusinek, prezes Polskiej Akademii Nauk - T. Kotarbiński oraz J. N. Miller i J. Grzędziński. Dn. 15 XII odsłonięta została tablica pamiątkowa, wmurowana w ścianę domu przy Alei Niepodległości 20, gdzie mieszkał A. Strug w latach 1927-1937. Przy odsłonięciu tablicy przemawiał przewodniczący Stołecznej Rady Narodowej - Z. Dworakowski.

333

11 Szesćdziesiątolecie pracy literackiej Aliny Świdorskiej obchodzone było w

krakowskim Klubie Związku Literatów Polskich. Uroczystość zaga-
ił S. Otwinowski, po czym prelekcję o twórczości A. Świdorskiej
wygłosił P. Grzegorzczak. W drugiej części zebrania artystka dra-
matyczna H. Kwiatkowska odczytała fragmenty prozy jubilatki.

334

- 12 R e h a b i l i t a c j a K o n s t a n t e g o T u r o w -
s k i e g o. "W dniu 12 grudnia br. Zgromadzenie Sędziów Naj-
wyższego Sądu Wojskowego rozpatrywało na wniosek Nacz. Prokura-
tora Wojskowego sprawę red. Konstantego Turowskiego, skazanego
wyrokiem Rejonowego Sądu Wojskowego w Warszawie z dnia 10 XI
1950 r. na 15 lat więzienia. Zgromadzenie Sędziów NSW uchyliło
wyrok i umorzyło postępowanie karne o przypisywane mu przestęp-
stwa, udzielając mu w ten sposób pełnej rehabilitacji. Red. Kon-
stanty Turowski przebywał w więzieniu 6 i pół roku". (Z dnia.
"Tyg. powsz.", nr 51).

335

- 13 N a g r o d y i m. W ł o d z i m i e r z a P i e t r z a k a
otrzymali w dziedzinie literatury (dwie równorzędne po 10 000 zł):
W. J. Grabski za Rapsodię świdnicką oraz S. Cat-Mackiewicz za
Dostojewskiego; w dziedzinie publicystyki (8 000 zł): Z. Czajkow-
ski. Nagrodę młodych (5 000 zł) przyznano A. Piotrowskiemu za
twórczość poetycką i przekładową.

336

- 15 K o n k u r s L i t e r a c k i Z i e m i S z c z e c i ń -
s k i e j. W szczecińskim "Klubie 13 Muz" odbyła się uroczys-
tość zakończenia konkursu literackiego Ziemi Szczecińskiej, ogło-
zonego przez Wydział Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej w
Szczecinie i oddział szczeciński Związku Literatów Polskich. Na
konkurs nadesłano 43 prace (10 z zakresu prozy, 16 - w dziedzinie
poezji, 2 utwory dramatyczne oraz 15 utworów z zakresu twórczości
regionalnej). Sąd konkursowy w składzie: N. Rydzewska, I. G. Ka-
miński i E. Szulc przyznał następujące nagrody: 1) w dziale prozy:

I nagroda - S. Deskur: Szkice z przeszłości Pomorza Szczecińskiego. Drugich nagród nie przyznano; 2) w dziale poezji: I nagroda - J. Bursewicz, dwie równorzędne drugie: A. Dzierżanowski, H. Raszka; 3) w dziale twórczości regionalnej: I nagroda - I. Krameris-Sawicka, za bajki i legendy kaszubskie, II nagroda - M. Woźniak - za obrazek sceniczny Wykopki; 4) w dziale dramatu nagrody nie przyznano; wyróżnienie otrzymał T. Grabowski za całokształt nadesłanych prac. Wysokość nagród: I - 1 500 zł, II - 1 000 zł. Sąd konkursowy zwrócił się do Wydziału Kultury WRN z propozycją wydania nagrodzonych prac w specjalnym Almanachu.

337

15 P o m n i k A d a m a M i c k i e w i c z a odsłonięto w Gorzowie, na placu Wolności. Pomnik ufundowany został przez społeczeństwo Ziemi Lubuskiej.

338

16 S z e ś ć d z i e s i ę c i o l e c i e u r o d z i n W ł a d y s ł a w a B r o n i e w s k i e g o. Z okazji sześćdziesiątej rocznicy urodzin W. Broniewskiego, przypadającej na dzień 17 XII, Komisja Kultury Komitetu Centralnego PZPR zorganizowała w Domu Partii spotkanie poety z członkami kierownictwa partii, starymi działaczami komunistycznymi, literatami i aktywnym kulturalnym. Na uroczystości przemawiał E. Ochab. W czasie zebrania recytowano wiersze W. Broniewskiego.

Zarząd Główny Związku Literatów Polskich przesłał poecie depe-
szę gratulacyjną. Dn. 10 XII, w cyklu "wtorków literackich" "Nowej Kultury", odbył się w "Klubie 100 kwiatów" wieczór poświęcony twórczości W. Broniewskiego, a następnie lampka wina w lokalu redakcji pisma. 24 XII W. Broniewskiego podejmowało Prezydium Rady Narodowej m. st. Warszawy. W związku z jubileuszem Państwowy Instytut Wydawniczy wydał wybór wierszy W. Broniewskiego: Poezje.

339

17 Nagrodę literacką "Nowej Kultury", ustanowioną dn. 9 VI (por: poz.), otrzymał za rok 1957 A. Wat za tom: Wiersze. Zgodnie z regulaminem nagrody prawo zgłaszania kandydatur przysługiwało czytelnikom, redakcji pisma oraz członkom sądu konkursowego. Czytelnicy zgłosili do nagrody następujące pozycje, których uzasadnienia publikowane były w "Nowej Kulturze": J. Andrzejewski: Ciemności kryją ziemię, M. Białoszewski: Obroty rzeczy, R. Bratny: Kolumbowie rocznik 20, Z. Herbert: Struna światła, S. Mrozek: Słoń, T. Nowakowski: Obóz wszystkich świętych. Sąd konkursowy rozpatrzył powyższe kandydatury (oprócz książek M. Białoszewskiego i Z. Herberta, jako wydanych w roku 1956), a ponadto: K. Brandys: Matka Królów, J. Broszkiewicz: Imiona władzy, W. Gombrowicz: Dziennik 1953 - 1956, Z. Herbert: Hermes, pies i gwiazda, L. Kołakowski: Światopogląd i życie codzienne, A. Stawar: Szkice literackie, A. Wat: Wiersze. Jury obradowało w składzie: M. Jastrun, W. Mach, R. Matuszewski, A. Międzyrzecki, A. Słonimski i W. Woroszyński. Decyzja nagrodzenia Wierszy A. Wata zapadła jednogłośnie. K. Wyka, nie mogąc osobiście uczestniczyć w zebraniu sądu konkursowego, aprobatę swoją dla decyzji jury nadesłał listownie.

Aleksander Wat laureatem nagrody "Nowej Kultury" za rok 1957.

"Nowa Kult." 1958 nr 1.

340

17 Zmarł w Ostrowie Wielkopolskim Gustaw Junosza Bojanowski (ur. 1889), powieściopisarz, autor Rękopisu dla wnuków i Tygodnia w Antoninie. (Dane bio-bibliograficzne podaje P. GRZEGORCZYK. "Kult. i Społ." 1958 nr 3 s. 124 - 125).

341

20 Ostatni (45) numer "Poglądów". Tygodnik

28721

społeczno-polityczny młodzieży i studentów "Poglądy", wydawany we Wrocławiu (od n-ru 21/1957: Wrocław - Zielona Góra - Szczecin) przez Radę Okręgową Zrzeszenia Studentów Polskich, zakończył swą działalność. Motywując decyzję zawieszenia pisma trudnościami finansowymi, redakcja zapowiedziała powstanie nowego pisma Ziemi Zachodnich: tygodnika "Odra", z połączenia "Poglądów" i "Nowych Sygnałów" (por. poz.). "Poglądy" wychodziły od 11 X 1956 (por. poz.). Łącznie wydano 52 numery. W ciągu roku 1957 w redakcji pisma zachodziły liczne zmiany, numer ostatni redagowany był przez zespół w składzie: J. Osiński (red. nacz.), J. Maciszewski (zastępca red. nacz.), H. Cierniak (sekretarz red.) oraz trzyosobowe kolegium. Od n-ru 5/1957 pismo wydawane było przez RO ZSP wspólnie z Komitetem Wojewódzkim Związku Młodzieży Socjalistycznej. W kwietniu 1957 wydany został specjalny numer "Poglądów" (poza numeracją), poświęcony V Plenum Rady Naczelnej ZSP.

B. BAK. "Poglądy", nr 43. - E. BRZOZOWSKA. "Walka młodych", nr 10. - Z. MACUŻANKA: Uwagi o pismach studenckich. "Życie Szk. Wyższej", nr 12 s. 38 - 41.

342

21 Nagrody Miejskiej Rady Narodowej w Częstochowie przyznane zostały w dziedzinie literatury Z. Żmigrodzkiemu i M. Rucińskiemu.

343

25 Ostatni (51) numer "Nowych Sygnałów". Wrocławski tygodnik społeczno-kulturalny "Nowe Sygnały", wydawany (od n-ru 31/1957) przez Wrocławskie Wydawnictwo Prasowe RSW "Prasa", zakończył swoją działalność. W notatce od redakcji czasopismo informowało, że łączy się z tygodnikiem "Poglądy" (por. poz.) i od stycznia 1958 ukazywać się będzie jako tygodnik "Odra" (por. poz.). "Nowe Sygnały" wychodziły od 7 X 1956 (por. poz.) i skupiły wokół siebie duży zespół współpracowników. Umieszczali

tu swoje prace - poza zespołem redakcyjnym - m. in. R. Karpiński, J. Kelera, K. Krzyżagórski, A. Małachowski, E. Paukszta, J. Trznadel, R. Wołoszyński, W. Woroszyński. Wiele uwagi pismo poświęcało sprawom literackim. W ciągu roku 1957 skład redakcji "Nowych Sygnałów" ulegał nieznacznym zmianom; numer ostatni redagował zespół: T. Lutogniewski (red. nacz.), J. Bajdor (zastępca red. nacz.) Z. Kubikowski (sekretarz red.), oraz: T. Banaś, W. Dzeduszycki, T. Karpowicz, T. Mikulski, Cz. Ostańkiewicz, S. Pietraszko, A. Will.

Z. MACUŻANKA: "Nowe Sygnały"-i kilka refleksji. "Tryb. Ludu", nr 220. - M. MARKOWSKI: "Nowe Sygn.", nr 6. - AGNIESZKA /H. ŻYWIEN'/: Wywiad z T. Lutogniewskim. "Sprawy i Ludzie", nr 38.

344

28 Nagrody artystyczne "Przeglądu Kulturalnego". Jury w składzie: J. Andrzejewski, B. Czeszko, L. Flaszen, G. Gottesman, P. Hertz, M. Jastrun, A. Kijowski, W. Kopaliński, J. Kott, A. Kowalska, J. Przyboś przyznało po raz pierwszy nagrody artystyczne "Przeglądu Kulturalnego" za rok 1957, ustanowione dn. 30 maja (por. poz. 173). W dziale prozy, poezji i dramatu nagrodę otrzymał S. Mroźek za tom opowiadań satyrycznych Słoń. Decyzję swą jury uzasadniło następująco: "Mroźek w ogromnej mierze odnowił polską satyrę i nadał jej bardzo doniosłe znaczenie kulturalne, łącząc bardzo ostre widzenie współczesności z nowoczesnością formy, ze świeżością spojrzenia i przede wszystkim z nadaniem dużej rangi intelektualnej i artystycznej temu właśnie gatunkowi twórczości". Kontrkandydatami S. Mroźka do nagrody byli: J. Broszkiewicz, S. Dygat, Z. Herbert, K. Iłłakowiczówna, Cz. Miłosz, J. J. Szczepański, A. Ważyk i S. Zieliński. Nagrodę w dziale eseju otrzymał Z. Mycielski za tom Ucieczki z pięciolinii. Kontrkandydatami Z. Mycielskiego do nagrody byli: W. Bienkowski, W. Gombrowicz, L. Kołakowski, A. Stawar, J. Stempo-

wski, J. Strzelecki. Wysokość każdej z nagród wynosiła 15 000 zł.

Nagrody artystyczne "Przeglądu Kulturalnego" za rok 1957.

"Prz. kult." 1958 nr 1.

345

29 Nagrodę literacką Miejskiej Rady Narodowej w Gdańsku otrzymał M. Jarosławski za twórczość związaną z morzem i Wybrzeżem.

346

31 Nagrodę literacką Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy za rok 1957 otrzymał A. Grzymała-Siedlecki za działalność literacką związaną z regionem pomorskim.

347

- Stanisław Ignacy Witkiewicz.

Człowiek i twórca. Księga pamiątkowa pod redakcją T. Kotarbińskiego i J. E. Płomieńskiego. Zamieścili tu swoje studia, szkice i wspomnienia o S. I. Witkiewiczu następujący autorzy: J. E. Płomieński, T. Kotarbiński, S. Szuman, M. Wallis, J. N. Miller, Cz. Miłosz, J. Leszczyński, M. Piechal, K. Winkler, R. Ingarden, J. M. Rytard, W. Tatarkiewicz, M. Kasprończowa, Izabela S. R. Koziebrodzka, T. Birula-Białynicki, R. Jasiński, J. Roguska-Cybulska oraz: J. Witkiewicz (Życiorys Stanisława Ignacego Witkiewicza) i P. Grzegorzczak (wykaz bibliograficzny: Dzieło pisarskie Stanisława Ignacego Witkiewicza). Przypomnienie postaci wybitnego twórcy, w latach 1949-1956 całkowicie przemilczane, spotkało się z uznaniem krytyki i czytelników. "Monografia o Witkiewiczu stanowi bezcenne źródło informacji, do którego sięgnie zarówno badacz Witkiewicza, jak i przygodnie zajmujący się literaturą międzywojenną zawodowy dziennikarz" - pisał B. Mamoń. Uznając wartość samej inicjatywy wydawniczej, recenzenci zgłosili jednocześnie zastrzeżenia dotyczące zarówno koncepcji całości książki, jak i poszczególnych szkiców. W. Maciąg tak ocenił publikację o Witkiewiczu: "Błędem książki jest to, że zamierza ona doprowadzić do jakiegokolwiek syntezy dorobku, dość mocno ze

sobą - jak zresztą z uwag różnych autorów wynika - związanego, zestawiono ze sobą kilka lepszych lub gorszych, cząstkowych, z różnych punktów widzenia podejmowanych rozpraw. Witkiewicz czeka więc nadal na dobrą, sumienną, polonistyczną pracę. [...] Mimo wszystkich zarzutów nie będzie to jednak książka niepotrzebna. Przeciwnie, wiele składa się na to, że stanie się ona opracowaniem niezbędnym". Nierówność poziomu opracowań jak i pominięcie w księdze istotnych problemów twórczości Witkiewicza podkreślał S. Rzęsikowski. Oceniając pozytywne szkice, dotyczące filozofii

oraz teorii i praktyki malarskiej autora Szewców, krytyk ten pisał: "Z przykrością natomiast trzeba stwierdzić, że Witkiewicz-literat w Księdze nie został ukazany właściwie, i to zupełnie. [...] Przeszło trzydzieści dramatów Witkiewicza skwitowano skromniutkim szkicem o Szewcach". Ponadto recenzenci zgłosili wiele uwag szczegółowych do poszczególnych szkiców i wspomnień.

i dawna", nr 4 s. 147-148. - zh [Z. HERBERT]: Profesor Pimko a Witkacy. "Twórczość", nr 6 s. 179-180. - A. LAM: Książka o Witkacym. "Nowe Książki", nr 10. - W. MACIĄG: Darene doświadczenia Witkacego. "Życie liter.", nr 23. - B. MAMON': Książka o Witkiewiczu. "Tyg. powsz.", nr 18. - S. RZĘSIKOWSKI: Księga o człowieku, który wstrząsnął sztuką. "Odra", nr 14. - S. GIEROWSKI: Książka o Stanisławie Ignacym Witkiewiczu (Witkacym). "Polonistyka" 1959 nr 3 s. 56-59.

- Trans-Atlantyk. - Ślub Witolda Gombrowicza. W Warszawie ukazało się pierwsze krajowe wydanie powieści Trans^{-A}tlantyk i dramatu Ślub W. Gombrowicza, zawartych w jednym tomie, wydanych uprzednio (również łącznie) w Paryżu w roku 1953. Tom poprzedzony jest przedmową autora do wydania krajowego. Krytyka przyjęła książkę z dużym zainteresowaniem. J. Błóński, wysoko oceniając oba utwory, pisał: "Jest w Trans^{-A}tlantyku cała sarmacka tradycja naszej literatury, podsycona tym, co najbardziej w niej pociąga i odpycha: ogromnym, błazeńskim czy tragicznym udaniem. Tradycja, przekreślona naturalnie drwiną i dwuznaczną miłością-nienawiścią... Ferdydurke była - między innymi - satyrą obyczajową; Trans^{-A}tlantyk jest «satyrą na wszechświat» - polski przynajmniej: Weselem niedojrzałości i zacofania". Ślub uznał J. Błóński za filozoficzne uogólnienie problematyki Trans-Atlantyku. H. Bereza podkreślał uniwersalizm sformułowań Gombrowicza w Trans^{-A}tlantyku i Ślubie, uzasadniając na przykładzie analizy dwu zdań, iż "w formule tej da się zawrzeć całą treść ludzkiej wiedzy o życiu, wszystkie perspektywy ludzkiej walki z naturą rzeczy" i stwierdzając, iż "cały Trans-Atlantyk jest konstrukcją

tego typu uniwersalnych formuł /.../". Ze stanowiskiem Berezy polemizował J. Strzelecki.

J. BŁOŃSKI: Komentarz do Gombrowicza. "Przegl. kult.", nr 29. - H. BEREZA: "Niech się Staje co Stać się ma". "Nowa Kult." 1958 nr 12. (Polem.: J. STRZELECKI: "Uniwersalizm". "Nowa Kult." 1958 nr 14/15). - H. BEREZA: Uwięziony w polskości. "Nowe Książki" 1958 nr 5. - J. BOCHENSKI: "Przegl. kult." 1958 nr 11.

349

- O s t a t n i (1 2) n u m e r "Z i e m i K i e l e c k i e j". Wydawany w Kielcach i poświęcony problematyce Kielecczyny miesięcznik "Ziemia Kielecka" zakończył swą działalność grudniowym numerem 1957 roku. Pismo wychodziło od października 1956 i wydawane było przez Robotniczą Spółdzielnię Wydawniczą "Prasa" pod naczelną redakcją W. Babinicza. W ciągu roku 1957 skład redakcji ulegał zmianom; numer ostatni redagował zespół: W. Babinicz (red. nacz.), S. Banaś (zastępca red. nacz.), R. Kłyś (sekretarz red.) oraz M. Sołtysik i J. Szymański. Ogółem ukazało się 15 numerów pisma.

350

- P o w o ł a n i e K o m i s j i K u l t u r y K o m i t e t u C e n t r a l n e g o P Z P R. "Sekretariat Komitetu Centralnego PZPR powołał Komisję Kultury, która rozpoczęła już pracę. Przewodniczącym Komisji jest tow. Leon Kruczkowski, jej członkami towarzysze: Erwin Axer, Władysław Daszewski, Helena Jaworska, Karol Kuryluk, Lucjan Motyka, Julian Przyboś, Jerzy Putrament, Włodzimierz Sokorski, Jan Świdorski, Jerzy Toeplitz, Wacław Tułodziecki, Wanda Wilkomirska, Kazimierz Wojciechowski. Ten skład Komisji nie jest jeszcze ostateczny, lista członków nie jest zamknięta /.../" (Wg noty wstępnej do: Sześć rozmów z członkami Komisji Kultury KC PZPR. "Polit.", nr 43/44). W związku z powoła-

niem Komisji K. Koźniewski przeprowadził z jej członkami wywiady, publikowane w "Polityce" nr 43/44 (L. Kruczkowski, W. Daszewski, J. Toeplitz) oraz 1958 nr 1 (J. Przyboś, J. Świdorski, L. Motyka).

351

- W o k ó ł w z n o w i e n i a Zmór E m i l a Z e g a d ł o w i c z a przez Wydawnictwo Literackie w Krakowie rozwinęła się polemika, w której stroną atakującą decyzję reedycji stały się środowiska katolickie. Jeszcze przed wydaniem książki "Kierunki" zamieściły list czytelniczki, protestujący przeciwko projektowi publikacji, określający powieść Zegadłowicza jako pornografię i apelujący: "Oby mój głos dotarł do czynników mających wpływ na politykę wydawniczą i utracił projekt wydania tej powieści niechlujnej tak pod względem treści jak i języka". Względami moralno-obyczajowymi uzasadniał swoje stanowisko "Tygodnik Powszechny", zamieszczając notę od redakcji, głoszącą m. in.: "Zmory nie są ani arcydziełem, ani książką szczególnie reprezentacyjną w historii literatury. Są słabą powieścią o nużącej już dziś manierze pisarskiej, a równocześnie książką wyjątkowo obrzydliwą w krańcowo drastycznym - i to ex professo - ujmowaniu tematów seksualnych /.../ Ten взгляд, oczywiście, mógłby przemawiać za jej «bestselleryzmem» - ale chyba nie ma to już nic wspólnego z działalnością kulturalną. Komu więc i z jakiego powodu jest dziś potrzebna ta pozycja jako lektura masowa?" Sprawę stosunku pism katolickich do Zmór poruszył w recenzji tej książki B. Czeszko: "Wraz ze wznowieniem Zmór ożyły spory z późnych lat trzydziestych. Ożyły dawne skandaliczności. Ozwali się purytanie spod znaku ks. Pirożyńskiego. Ciemnogród ruszył w pole z rozwianymi chorągwiami, napełnionymi kropielnicami i dymiącymi kadzielnicami. I to wszystko w drugiej połowie wieku dwudziestego /.../". B. Czeszko określił Zmory jako "pamiętnik okresu dojrzewania /.../ jeden z najlepszych,

jakimi rozporządza literatura i to nie tylko nasza."

G. KOSIŃSKA: Zmory! "Kierunki", nr 47. - Komu to potrzebne?
 "Tyg. powsz.", nr 47. - B. Cz. /B. CZESZKO/: Terminatorstwo
okropieństw życiowych. "Prz. kult." 1958 nr 1.

352

- W i z y t y p i s a r z y z a g r a n i c z n y c h w P o l -
 s c e. W roku 1957 przybyli do Polski:

z B r a z y l i i - prezes związku wydawców w Rio de Janeiro,
 E. Silveiro, oraz redaktor naczelny pisma "Ultima Ora", P. Sil-
 veiro. Goście odwiedzili 27 VII PEN-Club polski.

z B u ł g a r i i - K. Georgieva (październik).

z C z e c h o s ł o w a c j i - L. Mašínova, I. Kríž, V. Dvo-
 řáčkova i M. Chorváth przybyli w październiku na kilkutygodniowy
 pobyt w Polsce. 23 III odbyło się w siedzibie Związku Literatów
 Polskich w Warszawie spotkanie z M. Majerová.

z I n d i i - pięcioosobowa grupa pisarzy hinduskich, zapro-
 szona do Niemieckiej Republiki Demokratycznej, odwiedziła w
 czerwcu również Polskę. Goście m. in. wzięli udział w dyskusji
 nad tomem nowel hinduskich, przygotowywanych przez wydawnictwo
 "Pax". W październiku przebywał w Polsce J. Sekera.

z J u g o s ł a w i i - G. Krkles (październik).

353

Ruch wydawniczy

Działalność wydawnictw w roku 1957 rozwijała się w atmosferze prób reorganizacji ruchu wydawniczego, w nieustabilizowanej sytuacji, poddawanej dyskusjom i rewizjom. Podstawy organizacyjne produkcji książek uległy zmianom: 30 XI 1956 został zlikwidowany Centralny Urząd Wydawniczy jako samodzielna jednostka koordynująca i po reorganizacji został włączony do Ministerstwa Kultury i Sztuki jako Urząd Wydawnictw (por. poz. /56 i). Tendencje decentralizacyjne, zmierzające do względnego usamodzielnienia wydawnictw w zakresie planów produkcyjnych i finansowych, znalazły wyraz w licznych konferencjach, dyskusjach i wypowiedziach prasowych. (por. poz.

Ostrej krytyce poddano działalność "Domu Książki", monopolizującego dystrybucję produkcji książkowej, proponując m. in. utworzenie księgarni przy poszczególnych wydawnictwach. Postulowano powołanie przy instytucjach wydawniczych ciał doradczych z udziałem członków Związku Literatów Polskich oraz PEN-Clubu w celu konsultacji planów w zakresie literatury pięknej. Poczęły się samorzutnie formować samorzady w wydawnictwach. Tego rodzaju inicjatywy krytykowane były przez nadrzędne władze wydawnicze i tylko niektóre z nich zostały zrealizowane.

Tendencje decentralizacyjne przejawiały się również w powstawaniu nowych i reorganizacji niektórych dawnych wydawnictw. Dn. 1 I rozpoczęło samodzielną działalność Wydawnictwo Morskie (por. poz.), które zdołało utrzymać zaprojektowany dział literatury pięknej, kwestionowany przez władze nadrzędne w imię zachowania ostro zarysowanych profilów tematycznych wydawnictw, w

205757

styczniu też powstało Wydawnictwo Łódzkie. Nie zdołały jeszcze rozwinąć bądź rozwinęły bardzo nieznacznie działalność wydawniczą nowopowstałe w roku 1957 placówki wydawnicze, powołane do życia przez inicjatywę społeczną: spółdzielcze wydawnictwa "Polskie Pismo i Książka" (Szczecin, por. poz.) oraz "Podlasie" (Białystok, por. poz.). Wznowił również działalność Śląski Instytut Naukowy w Katowicach (por. poz.), który podjął inicjatywę wydawniczą już w roku 1957, ale rozwinął ją dopiero w roku następnym. Wyrazem tendencji decentralizacyjnych był również po raz pierwszy indywidualny udział wszystkich niemal wydawnictw w II Międzynarodowych Targach Księgarskich w Poznaniu (por. poz.).

Głównymi wydawcami literatury pięknej były w roku 1957 wydawnictwa: "Czytelnik", Państwowy Instytut Wydawniczy, Wydawnictwo Literackie, "Pax", Iskry, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Wydawnictwo Łódzkie, Wydawnictwo Poznańskie, "Śląsk", Nasza Księgarnia. Utwory literackie znalazły się również w planach Wydawnictwa Ministerstwa Obrony Narodowej, Wydawnictwa Morskiego, "Książki i Wiedzy", Wiedzy Powszechnej, "Sportu i Turystyki", a także - w nieznacznym stopniu - wydawnictw katolickich: Księgarni św. Wojciecha i "Pallotinum". Ożywioną działalność przejawiał też wrocławski ośrodek Związku Literatów Polskich, który powołał do życia Śląski Fundusz Literacki i opublikował jedenaście tzw. arkuszy poetyckich. Wydania krytyczne i prace historycznoliterackie publikowane były głównie przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich oraz Państwowe Wydawnictwo Naukowe, a także w seriach wydawanych przez towarzystwa i instytucje naukowe.

W roku 1957 wydano ogółem 6 444^x jednostek wydawniczych

x Wg: A. Bromberg: Książki i wydawcy. Ruch wydawniczy w Polsce Ludowej w latach 1944 - 1957. W-wa 1958 s. 241. Wg innych danych w tejże publikacji (s. 243) cyfry inne: 6 448 jednostek w 92,8 miliona egzemplarzy.

(voluminów, tomów, zeszytów, licząc od 8 zbroszuirowanych stron wzwyż) w ogólnym nakładzie 92,2 miliona egzemplarzy; stanowiło to odpowiednio: 92% jednostek i 99% nakładu roku 1956. W zakresie literatury pięknej liczby te przedstawiają się następująco: 1 095^{jednostek} (107% w stosunku do roku 1956) w 17,9 milionach egzemplarzy (88% produkcji roku 1956). Literatura dla dzieci i młodzieży odpowiednio: 377 jednostek (111% w porównaniu z rokiem poprzednim) w 17,1 milionach egzemplarzy (78% w stosunku do roku 1956). Zestawienia powyższe wskazują na zjawisko zwiększenia ilości książek w dziale literatury pięknej przy jednoczesnym obniżeniu przeciętnego nakładu.

Niezwykle wysoki stan remanentów z lat ubiegłych (na dzień 1 I 1958 wartości 644 milionów zł, w tym literatura piękna: 152,3 miliona), wynikły z błędów planowania produkcji wydawniczej i wadliwego systemu dystrybucji książek w latach ubiegłych, był jedną z głównych przyczyn przejścia z początkiem roku 1958 na system sprzedaży komisowej. Obarczyło to wydawnictwa wzmożoną odpowiedzialnością za produkcję i przyczyniło się już w roku 1957 do częściowej komercjalizacji planów wydawniczych. W wyniku tego pojawiać się poczęły coraz częściej publikacje rentowne, lecz bezwartościowe literacko - z drugiej zaś strony ograniczeniom uległy pozycje mało rentowne. Ceny książek w roku 1957 wzrosły - w związku z podwyżką cen papieru (por. poz.) i kosztów produkcji - średnio o 30 - 40%.

W planach wydawniczych roku 1957 szczególnie wyraźnie wystąpiło zjawisko wzmożenia zainteresowań pisarzami przemilczanymi w latach ubiegłych. W bardzo wysokim nakładzie wydawać poczęto utwory A. Struga, ukazały się też książki B. Jasieńskiego, J. Kaden-Bandrowskiego, J. Lechonia, F. A. Ossendowskiego, B. Schulza, M. Wańkowicza i in. Z dużą energią przystą-

piono do likwidowania zaległości w zakresie współczesnej literatury Zachodu oraz pomijanej w latach 1949 - 1956 twórczości wielu pisarzy rosyjskich i radzieckich. W roku 1957 po raz pierwszy łączny nakład powyżej 100 tysięcy egzemplarzy osiągnęli: W. S. Reymont, A. Strug, M. Rodziewiczówna, z obcych: J. Conrad, F. Dostojewski. Nakład utworów K. I. Gałczyńskiego w roku 1957 przewyższył łączny nakład tego poety z wszystkich lat poprzednich.

L i t e r a c k i e s e r i e w y d a w n i c z e. W roku 1957 kontynuowane były m. in. następujące serie: Biblioteka Dawnych Pisarzy Chłopskich (Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza); Biblioteka Narodowa (Ossolineum) - ^wobydwu swoich seriach: polskiej i obcej; tzw. Biblioteka Nike ("Czytelnik"); Biblioteka Pamiętników Polskich i Obcych (PIW); Biblioteka Poetów (PIW) - tzw. seria "celofanowa", obejmująca wybory klasyków polskich i obcych, zarówno dawnych, jak i współczesnych; Biblioteka Poetycka (PIW) - prezentująca w zasadzie wybory polskich poetów współczesnych; Biblioteka Poezji ("Pax"); Biblioteka Satyry ("Czytelnik"); Biblioteka Szkolna (PIW); Biblioteka Teatrów Ludowych (Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza); Nasza Biblioteka (Ossolineum); Opolska Biblioteka Literacka (Związek Literatów Polskich, oddział w Opolu); Pamiętniki i Wspomnienia. Seria 1: Pamiętniki polskie (Wydawnictwo Literackie). Reportażom poświęcone były serie: Naokoło świata ("Iskry"), Reportaże. Wspomnienia. Opowiadania ("Sport i Turystyka") oraz W szeroki świat (Wydawnictwo Poznańskie).

i teatrologii

Prace naukowe z dziedziny literaturoznawstwa publikowane były w seriach: Archiwum Literackie (IBL PAN, wyd. Ossolineum); Materiały do Dziejów Teatru w Polsce (Państwowy Instytut Sztuki,

wyd. Ossolineum); Studia historycznoliterackie (IBL PAN, wyd. Ossolineum); Studia Staropolskie (IBL PAN, wyd. Ossolineum); Z prac Komisji Naukowej Obchodu Roku Mickiewiczowskiego (PAN, wyd. Ossolineum). Ponadto prace naukowe ukazywały się w stałych seriach publikowanych przez towarzystwa i instytucje naukowe oraz komitety i komisje Polskiej Akademii Nauk. Wydaniom krytycznym dawnych klasyków polskich i polsko-łacińskich poświęcona była Biblioteka Pisarzy Polskich (IBL PAN, wyd. Ossolineum). W zakresie teorii literatury kontynuowana była wydawana przez IBL PAN seria: Poetyka. Zarys encyklopedyczny.

Ponadto wychodziły serie o charakterze rozrywkowym (grupujące powieści i opowiadania kryminalne, sensacyjne, podróżnicze itp.), jak np. Klub Srebrnego Klucza, Przygoda. Awantura. Sensacja i in., oraz kilka serii literackich dla dzieci i młodzieży (Teatr Szkolny, Szlakiem badaczy i podróżników i in.).

W roku 1957 powstały następujące serie literackie:

- 1) Arkusz poetycki, wydawany przez oddział Związku Literatów Polskich we Wrocławiu. W ciągu roku opublikowali w tej serii swoje utwory następujący pisarze (w kolejno numerowanych tomikach): 1. T. Kowalczyk, 2. T. Karpowicz, 3. K. Koszutski, 4. T. Zelenay, 5. S. Chaciński, 6. A. Bartyński, 7. ^{K.}Kopaczyński, 8. M. Miszewski, 9. E. Miłanczówna, 10. U. Koziół, 11. J. Zonszajn (w przekładzie z żydowskiego K. Koszutskiego i T. Kowalczyka). Oprócz pozycji 1, 2 i 4 były to tomiki debiutantów.
- 2) Biblioteka Arcydzieł. Najsławniejsze Powieści Świata (PIW), mająca objąć - według planów - czterdzieści pozycji. Ukazały się tu w roku 1957 pozycje następujące: M. Cervantes de Saavedra: Przenyślny szlachcic don Kichote z Manczy, Ch. T. H.

de Coster: Legenda jako też bohaterskie, wesołe i sławne przygody Dyla Sowizdrzała /.../, D. Defoe: Przypadki Robinsona Kruzoe, D. Diderot: Kubuś Fatalista i jego pan, F. Dostojewski: Zbrodnia i kara, G. Flaubert: Pani Bovary, Stendhal: Czerwone i czarne, J. Swift: Podróże Guliwera, I. Turgieniew: Ojcowie i dzieci.

- 3) Biblioteka Dwudziestolecia ("Czytelnik") - seria, obejmująca od dawna nie wznawiane ciekawsze utwory prozy polskiej lat 1918 - 1939. W roku 1957 wydano: B. Jasiński: Pałę Paryż, M. Kuncewiczowa: Cudzoziemka, Z. Uniłowski: Człowiek w oknie, M. Wańkowicz: Szczeniące lata.
- 4) Biblioteka Poetów (Wydawnictwo Łódzkie) - obejmująca tomiki poetów polskich i obcych, współczesnych (m. in. debiuty) i dawniejszych. W roku 1957 wydano zbiorki następujących autorów: L. Gomolickiego, J. Huszczy, A. Kasprowicza, Z. Kosińskiego, M. Ochockiego, J. M. Rymkiewicza, H. Safrina, J. Skoszkiewicza, W. Słobodnika oraz G. Apollinaire'a, L. Ch. A. de Musseta i T. Tiutczewa.
- 5) Biblioteka Stańczyka ("Iskry") - poświęcona utworom satyrycznym polskim i obcym. W roku 1957 ukazała się pierwsza pozycja tej serii: M. Załuckiego Ojczyste kpiny.
- 6) Powieści XX wieku (PIW) - mająca objąć - według projektu - czterdzieści najwybitniejszych zagranicznych powieści współczesnych. W serii tej ukazały się w ciągu roku 1957 pozycje następujące: A. Camus: Dżuma, K. Čapek: Hordubal. Meteor. Zwyczajne życie, K. Fiedin: Miasta i lata, J. Hašek: Przygody dobrego wojaka Szwejka, H. Hesse: Wilk stepowy, A. Huxley: Kontrapunkt, J. Joyce: Portret artysty z czasów młodości, F. Kafka: Proces, H. Laxness: Dzwon Islandii.

7) Seria Dzieł Pisarzy Skandynawskich (Wydawnictwo Poznańskie) - objęła w roku 1957 utwory następujące: B. Björnson: Dziewczę ze słonecznego wzgórza, Marsz weselny, K. Gjellerup: Dojrżeli do życia oraz Młyn na wzgórzu, K. Hamsun: Błogosławieństwo ziemi, Głód i Włóczęgi.

Ukazały się również dwa pierwsze tomy nowej serii teatrologicznej wydawanej przez Ossolineum: Studia z dziejów Teatru w Polsce: t. 1: Teatr warszawski drugiej połowy XIX wieku pod red. T. Siverta oraz t. 2: S. Ozimek: Udział "Monitora" w kształtowaniu teatru narodowego (1765 - 1785).

Wydania klasyków. W kontynuacji rozpoczętych wcześniej wydań zbiorowych klasyków literatury polskiej ukazały się w roku 1957 pozycje następujące: A. Fredro: Pisma wszystkie. Wyd. krytyczne. T. 8 i 9 (Komedie, seria druga, II i III); J. Lam: Dzieła literackie. Wyd. w 4 tomach. T. 3 i 4; A. F. Modrzewski: Dzieła wszystkie. T. 3 i 4; B. Prus: Kroniki. T. 6; J. Słowacki: Dzieła wszystkie. Wyd. 2. T. 10 i 11; T. Żeleński (Boy): Pisma. T. 8 - 11; S. Żeromski: Dzieła: Dramaty t. 2 - 4, Nowele i opowiadania t. 2 - 5, Powieści t. 10 i 14.

W całości wydano wybory następujących pisarzy: A. Mickiewicz: Utwory wybrane /w oparciu o tzw. Wydanie Jubileuszowe, por. poz.

/ T. 1 - 5; M. Mochnacki: Pisma wszystkie wybrane. Oprac. R. Janiec; E. Orzeszkowa: Dzieła wybrane /wg Dzieł wybranych, W-wa 1954, por. poz. / T. 1 - 12; J. Parandowski: Dzieła wybrane. T. 1 - 3; B. Prus: Wybór pism. Wyd. w 10 tomach ze wstępem M. Dąbrowskiej. Wyd. 3 /por. poz. / T. 1 - 10; W. S. Reymont: Dzieła wybrane. Wybór i red.: H. Markiewicz i J. Skórnicki. T. 1 - 12.

Rozpoczęto publikacje następujących wydań zbiorowych: K. Gałczyń-

ski: Dzieła. W pięciu tomach. T. 1 -2: Poezje; J. Lelewel: Dzieła. Instytut Historii PAN. T. 1; G. Zapolska: Dzieła wybrane. Wybór i red. J. Skórnicki i T. Weiss. T. 1 - 3 i 5 - 9.

Ponadto wśród wielu publikacji samodzielnie wydanych ukazały się m. in. pozycje: wybór prozy F. Brodowskiego: Po co dzień ich bu-
dzi. Oprac. J. Okopień; S. Brzozowski: Dębina. Cz. 1: Sam wśród
ludzi; B. Hertz: Bajki i satyry. Oprac. J. Szeląg; K. Irzykowski: Cięższy i lżejszy kaliber. Oprac. A. Stawar; K. Irzykowski: Pa-
łuba. Sny Marii Dunin; J. Kasprówicz: Poezje. Oprac. J. J. Lip-
ski; B. Leśmian: Poezje zebrane; T. Miciński: W mroku gwiazd i
inne poezje. Oprac. J. J. Lipski; M. Rodziewiczówna: Anima vilis,
Czahary /dwa wyd./, Dewajtis, Jaskółczym szlakiem, Jerychonka,
Macierz, Między ustami a brzegiem pucharu, Straszny dziadunio,
Szary proch, Wrzos; W. Sieroszewski: Beniowski, Ocean, Zamorski
diabeł oraz: Wśród kosmatych ludzi. Klucz Dalekiego Wschodu.
Cejlon, najpiękniejsza wyspa świata; A. Strug: Dzieje jednego
pocisku /dwa wyd./, Klucz otchłani, Ludzie podziemni, Odznaka za
wierną służbę, Pieniądz, Portret, W twardej służbie, Wielki
dzień, Zakopanoptikon, Ze wspomnień starego sympatyka; A. Święto-
chowski: Genealogia teraźniejszości; K. Przerwa-Tetmajer: Janosik
Nędza Litmanowski, Maryna z Hrubego, Na Skalnym Podhalu; J. Wey-
ssenhoff: Soból i panna; S. Wyspiański: Poezje. Oprac. J. Z. Ja-
kubowski. W zakresie literatury staropolskiej wydano m. in. nowo
odszukane bądź na nowo opracowane utwory: Antitemiusz. Jezuicki
dramat szkolny. Z rękopisu Biblioteki w Upsali wydał J. Dür-
rurski. Tekst oryginalny oprac. L. Winniczuk. Tłum. L. Joachimo-
wicz; Nie masz zgody. Trzy satyry z wieku Oświecenia. Wyszukał i
oprac. R. Kaleta; Tragedia żebracza nowouczyniona. Dochowany
fragment polski z r. 1552 uzupełnił /.../ J. Magnuszewski; Jan
Ursyn z Krakowa: Modus epistolandi /.../ O sposobie pisania listów

/.../ Tłum. i oprac. L. Winniczuk. PAN IBL Biblioteka Pisarzy
Polskich, seria B nr 7.

W z n o w i e n i a u t w o r ó w z l a t 1 9 1 8 -
- 1 9 3 9. W roku 1957 ukazały się z tego zakresu m. in. pozycje
następujące: J. Andrzejewski: Ład serca; S. Balicki: Chłopcy
z przedmową J. Kaden-Bandrowskiego do wyd. pierwszego; M. Choro-
mański: Zazdrość i medycyna; P. Chojnowski: Kuźnia i W młodych
oczach; M. Dąbrowska: Dramaty; H. Drzewiecki: Kwaśniacy; W. Gombro-
wicz: Bakakaj; B. Jasiński: Pałę Paryż; J. Kaden-Bandrowski:
Miasto mojej matki, W cieniu zapomnianej olszyny oraz łączne wy-
danie obu tych pozycji; Z. Kossak-Szatowska: Bez oręza, Król
trędowaty, Krzyżowcy, Przymierze, Szaleńcy Boży, Złota wolność;
M. Kuncewiczowa: Cudzoziemka; J. Lechoń: Poezje /por. poz. /;
F. A. Ossendowski: Orlica; W. Pietrzak: Z pism /.../. T. 3: Miscel-
lanea krytyczne; B. Schulz: Sklepy cynamonowe. Sanatorium pod
klepsydram. Kometa /por. poz. /; Z. Uniłowski: Człowiek w
oknie; M. Wańkowicz: Szczeniące lata; S. I. Witkiewicz: Nienasyce-
nie. T. 1 - 2; H. Worcell: Zakłete rewiry; E. Zegadłowicz: Łyżki
i księżyc. Oprac. K. Szymanowski, Wiersze wybrane. Oprac. E. Ko-
zikowski oraz: Żywot Mikołaja Srebrempisanego. Cz. 2: Zmory.
Wznowiono również antologię, wydaną przez J. Tuwima w r. 1937:
Cztery wieki fraszki polskiej, w nowym opracowaniu edytorskim
L. Kukulskiego.

L i t e r a t u r a w s p ó ł c z e s n a. P r o z a. W roku
1957 ukazały się m. in. następujące pozycje z zakresu powieści,
opowiadania i eseju: J. Andrzejewski: Ciemności kryją ziemię
/por. poz. /; K. Brandys: Matka Królów /por. poz. /; R.
Bratny: Kolumbowie rocznik 20 /por. poz. / - w dwóch wyda-
niach; W. Gombrowicz: Trans-Atlantyk. Ślub /1 wyd. krajowe/;

P. Jasienica: Ślady potyczek; A. Kamiński: "Zośka" i "Parasol" /.../; L. Kołakowski: Światopogląd i życie codzienne; M. Kuncewiczowa: Leśnik oraz: Zmowa nieobecnych /1 wyd. krajowe/; S. J. Lec: Myśli nieuczesane; S. Lem: Dialogi o zmartwychwstaniu atomowym /.../; S. Mackiewicz: Londyniszczce, Muchy chodzą po mózgu; S. Mrożek: Słoń; Z. Nałkowska: Widzenie bliskie i dalekie; T. Parnicki: Koniec "Zgody Narodów" /.../ T. 1 - 2. /1 wyd. krajowe/; J. Pytlakowski: Rozprawa się zaczyna; A. Rudnicki: Niebieskie kartki. Prześwity; J. J. Szczepański: Pojedynek; M. Wańkiewicz: Monte Cassino /1 wyd. krajowe/; K. Wyka: Życie na niby; W. Zalewski: Ziemia bez nieba.

Ponadto obfita literatura wspomnieniowa-pamiętnikarska, m. in.:

A. Grzymała-Siedlecki: Świat aktorski moich czasów; J. Iwaszkiewicz: Książka moich wspomnień; L. Krzywicki: Wspomnienia. T. 1. Oprac. i wstęp: J. Wilhelmi, posłowie: H. Holland; L. H. Morstin: Spotkania z ludźmi; J. Skotnicki: Przy sztalugach i przy biurku; A. Słonimski: Wspomnienia warszawskie; M. Wańkiewicz: Ziele na kraterze /1 wyd. krajowe/; K. Wroczyński: Pół wieku wspomnień teatralnych i Z moją młodością przez Warszawę.

P o e z j a. Pomijając wznowienia, satyrę oraz twórczość ludową w roku 1957 ukazało się 76 tomików poetyckich, jedna antologia oraz jedno wydawnictwo zbiorowe. Ilość ta w porównaniu z rokiem 1956 jest większa o 16 pozycji, jednocześnie jednak spadły nakłady wydawnictw poetyckich (w r. 1957 przeciętny nakład wynosił 1 000 egzemplarzy). Ukazywało się w tym czasie pięć serii poetyckich (zob. wyżej, S e r i e w y d a w n i c z e), z których dwie wydawane były przez ośrodki prowincjonalne (Łódź i Poznań). Kilku poetów wystąpiło z wyborami retrospektywnymi swych utworów; m. in. ukazały się: nowy wybór wierszy W. Broniewskiego: Poezje, A. Międzyrzeckiego Wiersze wybrane, A. Sterna Wiersze dawne i nowe,

214751

A. Ważyka Wiersze i poematy. Spośród pozycji przynoszących wiersze w całości lub w przeważnej części nowe bądź niepublikowane ukazały się m. in.: M. Buczkówna: W podwójnym słońcu, J. Ficowski: Moje strony świata, Z. Herbert: Hermes, pies i gwiazda, P. Hertz: Pieśni z rynku, K. Iłłakowiczówna: Z rozbitego fotoplastikonu /poezje prozą/, J. Iwaszkiewicz: Ciemne ścieżki, A. Kamieńska: Pod chmurami, W. Szymborska: Wołanie do Yeti, A. Wat: Wiersze. Ilość debiutów wzrosła z 14 w roku 1956 do 30 w roku 1957; Wśród nich pojawiły się m. in. T. Chrzanowski: Powitanie lata, M. Hillar: Gliniany dzbanek, M. Jachimowicz: Ścieżką konieczną, Z. Radek: Miasto i ludzie, J. Ratajczak: Niepogoda, J. M. Rymkiewicz: Konwencje. Ponadto opublikowano Antologię polskiej poezji podziemnej (1939 - 1945) w opracowaniu J. Szczawieja.

D r a m a t. Ukazały się m. in. pozycje następujące: R. Brandstaetter: Milczenie; W. Gombrowicz: Ślub /współwyd. z Trans-Atlantyką, zob. wyżej: P r o z a/; L. H. Morstin: Rycerze antychrysta; J. Zawieyski: Dramaty /wyd. PIW/ oraz Dramaty /wyd. "Pallotinum", w treści zupełnie różne od poprzedniego/.

N a u k a o l i t e r a t u r z e. W zakresie teorii literatury wydano w roku 1957 prace następujące: K. Budzyk: Spór o polski sylabotoniizm; M. Dłuska, T. Kuryś: Sylabotoniizm. Pod redakcją Z. Koczyńskiej i M. R. Mayenowej / w serii wydawanej przez IBL PAN: Poetyka. Zarys encyklopedyczny. Dział 3: Wersyfikacja, t. 4/; w tejże serii: K. Horalek: Zarys dziejów czeskiego wiersza /Poetyka /.../ T. 8 cz.2: Metryki obcojęzyczne, zesz. 1/; R. Ingarden: Dzieła filozoficzne. T. 1: Studia z estetyki; H. Markiewicz: Tradycje i rewizje /por. poz. /; A. Sandauer: O jedności

treści i formy; O. Wojtasiewicz: Wstęp do teorii tłumaczenia.
 Prace historycznoliterackie: 1) w zakresie literatury polskiej:
 a) Literatura staropolska: J. Poplatek: Studia z dziejów jezuickiego teatru szkolnego w Polsce; publikacje zbiorowe: Sebastian Petrycy - uczonej doby Odrodzenia; Studia z filologii polskiej i słowiańskiej t. 2; Ze studiów nad literaturą staropolską (IBL PAN, Studia staropolskie, t. 5); b) Literatura Oświecenia: Ł. Kurdybacha: Działalność pedagogiczna Stanisława Konarskiego; Materiały do działalności pedagogicznej Stanisława Staszica w oprac. T. Nowackiego; S. Ozimek: Udział "Monitora" w kształtowaniu teatru narodowego (1765 - 1785); Warszawski Teatr Sułkowskich. Dokumenty z lat 1774 - 1785 w oprac. B. Król na podstawie materiałów M. Rulikowskiego;
 c). Romantyzm. Na plan pierwszy wysunęły się tu publikacje podsumowujące dorobek naukowy Roku Mickiewiczowskiego: M. Dernałowicz, K. Kostenicz, Z. Makowiecka: Kronika życia i twórczości Mickiewicza. Lata 1798 - 1824 (IBL PAN); M. Kapuścińska, W. Markowska, J. Mikke: Adam Mickiewicz. Księga pamiątkowa w stulecie śmierci poety; S. Kawyn: W kręgu kultu Mickiewicza. Szkice fenograficzne; S. Kieniewicz: Legion Mickiewicza 1848 - 1849; J. Koraszewski, M. Suchocki: Rola twórczości Adama Mickiewicza w rozbudzeniu i utrzymaniu polskości na Śląsku; T. Sinko: Mickiewicz i antyk; T. Sivert: Mickiewicz na scenie; S. Skwarczyńska: Mickiewiczowskie "powinowactwa z wyboru"; I. Sławińska: O rozmowach w III części "Dziadów";
 I. Sławińska, W. Roszkowska, S. Stupkiewicz: Adam Mickiewicz. Zarys bibliograficzny (IBL PAN); M. Wachowski: Gospodarstwo soplicowskie. Rolnictwo w "Panu Tadeuszu". Poza wydawnictwami mickiewiczowskimi ukazały się z zakresu historii literatury romantycznej prace następujące: W. Danek: Publicystyka Józefa Ignacego Kraszewskiego w latach 1859 - 1872 (IBL PAN, Studia Historycznoliterackie t. 17);

Z. Hierowski: Józef Lompa, jego działalność i zasługi dla Śląska; W. Szewczyk: Z kraju Lompy (dwa wyd.); R. Taborski: Apollo Korzeniowski, ostatni dramatopisarz romantyczny (IBL PAN, Studia Historycznoliterackie t. 9); Cz. Zgorzelski: Romantyzm w Polsce; M. Żmigrodzka: Edward Dembowski i polska krytyka romantyczna (IBL PAN); d) Literatura po roku 1864, m. in. D. Brzozowska: Adolf Dygasiński; T. Czapczyński: "Pan Balcer w Brazylii" jako poemat emigracyjny; T. Czapczyński: Tułacze lata Marii Konopnickiej; S. Godlewski, L. B. Grzeniewski, H. Markiewicz: Śladami Wokulskiego. Przewodnik literacki po warszawskich realiach "Lalki"; Korespondencja Karola Estreichera z Marią i Felicjanem Faleńskim (1867 - 1903). Oprac. J. Rudnicka. (IBL PAN, Archiwum Literackie t. 3); Jarosław Maciejewski: "Wielkopolskie" opowiadania Henryka Sienkiewicza /.../; M. Puchalska: Władysław Orkan; S. Sandler: Ze studiów nad Świętochowskim; A. Waśkowski: Kraków w twórczości Wyspiańskiego; S. Wyspiański: Listy do Stanisława Lacka (1905). Oprac. J. Susuł; publikacje zbiorowe: Eugeniusz Kucharski; Miscellanea literackie 1864 - - 1910 (IBL PAN, Archiwum Literackie t. 2); Stanisław Ignacy Witkiewicz. Człowiek i twórca; Teatr warszawski drugiej połowy XIX wieku; Z literatury lat 1863 - 1918. Studia i szkice. Cz. 1. (IBL PAN. Studia Historycznoliterackie t. 6).

2) W zakresie literatury powszechnej m. in. J. Adamski: Świat wolteriański. Szkice literackie; B. Bałutowa: Dramat Bernarda Shaw; M. Brahmer: W galerii renesansowej; R. Dyboski: Sto lat literatury angielskiej; S. Mackiewicz: Dostojewski; A. Milska: Henryk Heine; W. Ostrowski: Wczesna poezja Alfreda Tennysona; W. Preisner: Dante i jego dzieła w Polsce. Bibliografia krytyczna z historycznym wstępem; M. Ranicki: Epika Anny Seghers;

M. Szyrocki, Z. Żygulski: Silesiaca. Wybór z dzieł pisarzy śląsko-niemieckich XVII wieku /.../; H. Zbierski: Shakespeare and the "War of the theatres". Prace zbiorowe: Arystofanes. Materiały Sesji Naukowej Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN /.../; Szki-ce z dziejów polskiej orientalistyki.

Ponadto z zakresu nauki o książce oraz nauk pomocniczych historii literatury ukazały się m. in.: M. Lipska, R. Loth: "Ogniwo" 1902 - 1905. Bibliografia zawartości (IBL PAN); Polska bibliografia literacka za lata 1944/45 (IBL PAN); Rocznik Literacki 1956; J. Starnawski: Warsztat bibliograficzny historyka literatury polskiej; S. Straus: Bibliografia źródeł do historii teatru w Polsce. Druki zwarte i ulotne (IBL PAN); M. Walentynowicz, A. Wędzki: Bibliografia zawartości "Przeglądu Zachodniego" 1945 - 1955.

Z zakresu krytyki literackiej ukazały się osobno prace: F. Arasz-kiewicz: Dzieła i twórcy; E. Axer: Listy ze sceny; K. Eberhard: Cień buntownika; Z. Hierowski: Cztery szkice. Jan Wiktor, Jan Brzoza, Gustaw Morcinek, Pola Gojawieżyńska; A. Kijowski: Rózo-we i czarne; J. Kott: Jak wam się podoba. Spotkanie drugie: Poskromienie złośników; Z. Lichniak: Raptularz literacki; Z. Pe-ździński: Dalecy i bliscy; A. Stawar: Szkie literackie; H. Vo-gler: Z notatek przemytnika.

Przekłady literatury pięknej.

Literatura amerykańska, m. in.: E. Caldwell: Szarlatan i inne opowiadania; H. Fast: Ostatnia wieczerza i inne opowiadania, Silas Timberman; W. Faulkner: Azyl; E. Hemingway: Komu bije dzwon, Pożegnanie z bronią; J. London: Dzieła wybrane. T. 1 - 10; N. Mailer: Nadzy i martwi. T. 1 - 2; J. Steinbeck:

Kasztanek i inne opowiadania; T. N. Wilder: Most San Luis Rey.
 Ponadto ukazała się antologia w oprac. J. Ostrowskiego: 18 współ-
czesnych opowiadań amerykańskich.

L i t e r a t u r a a n g i e l s k a, m. in.: A. Bennett:
Opowieść o dwóch siostrach. T. 1 - 2; w cyklu Z pism J. Conrada:
Młodość i inne opowiadania, Zwycięstwo; J. Galsworthy: Koniec roz-
działu. Księga 1 - 3 oraz Na giełdzie Forsyte'ów; R. Graves: Ja,
Klaudiusz; G. Greene: Koniec romansu, Stawka o żonę, W Brighton;
 W. Hazlitt: Eseje wybrane; A. Huxley: Kontrapunkt, Niewidomy w Gha-
zie; J. Joyce: Portret artysty z czasów młodości; J. Lindsay: Mo-
ment wyboru; B. Mandeville: Bajka o pszczołach; E. Vaugh: Garść
prochu, Mała przechadzka pana Lovedaya i inne smutne opowiadania;
 O. Wilde: Eseje. Opowiadania. Bajki. Poematy prozą;

L i t e r a t u r a c z e s k a i s ł o w a c k a, m. in.:
 kolejny tom Dzieł A. Jiráska; V. Řezač: Bitwa.

L i t e r a t u r a f r a n c u s k a. Oprócz wielu publikacji
 z zakresu literatury dawniejszej (w tym licznych wznowień prze-
 kładów T. Boya-Żeleńskiego) wydane zostały m. in. następujące po-
 zycje: S. de Beauvoir: Mandaryni. T. 1 - 2; A. Camus: Dżuma,
Upadek; P. Cazin: Humanista na wojnie; A. Gide: Lochy Watykanu;
 J. Giraudoux: Teatr. /Siedem utworów dramatycznych/, A. Lanoux:
Dzień dobry, mistrzu; A. Malraux: Dola człowieka; F. Mauriac:
Ciało i krew, Losy, Pielgrzymi, Pokraka, Tajemnica Frontenaków;
 A. Maurois: Klimaty; F. Sagan: Pewien uśmiech, Witaj smutku; A.
 de Saint-Exupery: Nocny lot, Ziemia - ojczyzna ludzi; G. Simenon:
Maigret i człowiek z ławki; J. P. Sartre: Dramaty; R. Vailland:
Beau masque, 325 000 franków; A. Vallentin: Dramat Alberta.

Einsteina.

L i t e r a t u r a n i e m i e c k a , m . i n . : J . R . Becher :
Wiersze wybrane; H. Böll : Chleb najwcześniejszych lat, Gdzie byłeś
Adamie?, Nie strzeżone progi; L. Feuchtwanger : Rodzeństwo Oppermann,
Wygnanie; L. Frank : Banda zbójcka, Z lewej, gdzie serce bije; J. W.
Goethe : Z mojego życia. Zmyslenie i prawda. T. 1 - 2; H. Hesse :
Peter Camenzind; F. Kafka : Proces, Wyrok; H. H. Kirst : 08/15. T.
2 - 3; W. Koeppen : Śmierć w Rzymie; T. Mann : Królewska wysokość,
Wyznania hochsztaplera Feliksa Krulla; A. Schnitzler : Lejtnant
Gustl i inne opowiadania.

L i t e r a t u r a r o s y j s k a i r a d z i e c k a .

W zakresie literatury rosyjskiej i radzieckiej kontynuowano liczne
wydania zbiorowe klasyków dawnych i współczesnych. W roku 1957
ukazały się: A. Czechow : Dzieła. W 11 tomach. T. 3 - 5; W serii
Z pism F. Dostojewskiego : Skrzywdzeni i poniżeni oraz Wspomnienia
z domu umarłych; I. Erenburg : Dzieła wybrane. T. 4; M. Gogol : Pisma
wybrane w 4 tomach. T. 3 - 4; M. Gorki : Pisma. Wyd. w 16 tomach.
T. 11 - 16; A. Makarenko : Dzieła. T. 6 - 7; L. Tolstoj : Dzieła.
Wyd. w 14 tomach. T. 10 - 14.

Spośród pozycji wydanych osobno ukazały się m. in. : A. Błok :
Poezje; I. Bunin : Czara życia i inne opowiadania; W. Duńcew :
Nie samym chlebem... ; I. Erenburg : Burzliwe życie Lejzorka Rojt-
szwanca, Niezwykłe przygody Julio Jurenity /.../; A. Fadiejew :
Ostatni z Udehe; K. Fiedin : Miasta i lata, Porwanie Europy; I. Ilf,
E. Pietrow : 12 krzeseł; K. Paustowski : Złota róża; B. Pilniak :
Arina i inne opowiadania.

Ponadto wydana została antologia : Stu trzydziestu poetów. Wy-
bór poezji narodów radzieckich w opracowaniu S. Pollaka oraz tom 3

Opowiadań pisarzy radzieckich.

L i t e r a t u r y s t a r o ż y t n e. Z literatury greckiej
 pijawiły się m. in. następujące przekłady: Appianus Alexandrinus:
Historia rzymska. T. 1 - 2; Lucianus Samosatiensis: Pisma wybra-
ne; Platona Eutydem i Uczta; Plutarch: Jak młodzież powinna słu-
chać poetów; Polybios: Dzieje. T. 1. Z literatury rzymskiej m. in.:
 Lucretius Titus Caro: O naturze wszechrzeczy. Tłum. E. Szymański;
 Tacitus Publius Cornelius: Dzieła.

Ponadto w roku 1957 pojawiły się przekłady z innych literatur:
 belgijskiej (m. in.: Ch. T. H. de Coster: Legenda jako też /.../
 przygody Dyla Sowizdrzała /.../, brazylijskiej (J. Amado: Opowieść
 o Castro Alvesie), chińskiej, duńskiej, fińskiej, hiszpańskiej,
 holenderskiej (A. Frank: Dziennik... 12 czerwca 1942 - 1 sierpnia
 1944), indyjskiej (m. in.: Kalidasa: Siakuntala), islandzkiej
 (H. Laxness: Dzwon Islandii, Flecista, Światłość świata), japoń-
 skiej, jugosłowiańskiej (m. in.: I. Andrić: Pragnienie), kubań-
 skiej, norweskiej, perskiej (Hafiz: Gazele wybrane), portugalskiej,
 rumuńskiej, szwedzkiej, węgierskiej i włoskiej (m. in.: A. Moravia:
Opowiadania rzymskie; V. Pratolini: Metello).

Opracowane na podstawie: A. Bromberg: Książki i wydawcy.
Ruch wydawniczy w Polsce Ludowej w latach 1944 - 1957. W-wa 1958
 (dane liczbowe w części ogólnej) oraz: Rocznik Literacki 1957.
 W-wa 1962.

RUCH KULTURALNY W CYFRACH

Rok 1957 zaznaczył się w kulturze dużym nasileniem tendencji decentralizacyjnych, co stanowiło kontynuację procesu zapoczątkowanego w roku 1956. Znalazły one wyraz zarówno w wielu dyskusjach na temat modelu życia kulturalnego (o ruchu wydawniczym i organizacji księgarstwa - por. poz. o polityce kulturalnej - por. poz. o teatrach - por. poz. i in.) oraz w poczynaniach organizacyjnych. W roku tym powstało lub zostało reaktywowanych wiele czasopism, zarówno społeczno-kulturalnych, jak naukowych bądź specjalnych (rozrywkowe, studenckie i in.) - por. poz.

Powstały również lub wznowiły działalność liczne organizacje i instytucje kulturalne o charakterze społecznym, jak towarzystwa społeczno-kulturalne, uniwersytety powszechne i grupy literackie (por. poz.

Utworzono oddział Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, przejściowo wznowiła działalność Polska Akademia Umiejętności. Powstało bądź reaktywowało się kilka scen (por. poz.

oraz instytucji wydawniczych (por. poz.).

Według u s t a w y b u d ż e t o w e j na rok 1957 (por. poz.) na kulturę i sztukę preliminowano sumę 1 452 246 000 zł , na naukę i szkolnictwo wyższe - 2 908 963 000 zł.

P r a s a. Ilość gazet w porównaniu z rokiem 1956 wzrosła nieznacznie (z 49 na 52). Natomiast podniosła się ilość czasopism, których w roku 1957 istniało 817 (licząc w tym wydawnictwa urzędowe) w porównaniu z 750 tytułami w

roku 1956. Znaczną część nowopowstałych czasopism stanowiły czasopisma społeczno-kulturalne, szczególnie prowincjonalne. Było to rezultatem coraz żywszych tendencji decentralizacyjnych w kulturze. W wielu ośrodkach terenowych zaszły zmiany w zakresie czasopiśmiennictwa, polegające na łączeniu się dwu czasopism w jedno lub powoływaniu nowego pisma w miejsce likwidowanego dodatku literackiego do dziennika.

W zestawieniu z rokiem 1956 daje się zauważyć dość znaczny spadek nakładu gazet:

w 1956 -	jednorazowy nakład	5 800 000 egz.,	globalny - 1529,7
			miliona egz.
w 1957 -	"	"	5 242 000 egz., globalny - 1374,9
			miliona egz.

przy jednoczesnym wzroście globalnego nakładu czasopism z 486, 4 miliona do 494, 1 miliona egz. Na 1 000 mieszkańców przypadało w roku 1957-48 580 egz. gazet i 17 457 egz. czasopism, co stanowi w obu tych zakresach pewien spadek (szczególnie w ilości gazet). Nie bez wpływu, być może, na tę sytuację była dość znaczna zwyżka cen gazet i czasopism w roku 1957 (por. poz. 57/1).

B i b l i o t e k i. W roku 1957 istniało 6 560 publicznych bibliotek powszechnych (wliczając w to filie oraz oddziały dla dzieci), co w porównaniu z rokiem 1956 (5 990 bibliotek, łącznie z filiami i oddziałami dziecięcymi) wskazywało przyrost dość znaczny. Dał się natomiast zauważyć spadek (widoczny nadal i w roku następnym, tj. 1958) ilości punktów bibliotecznych:

w 1956 - 27651 punktów, w tym na wsi 25 751

w 1957 - 23424 punkty, w tym na wsi 21 941.

Księgozbiór bibliotek powszechnych wynosił w roku 1957 -

25 496 tys. tomów, z czego biblioteki gromadzkie dysponowały 11 221 tys. tomów. W jednym i drugim wypadku nastąpiło powiększenie zasobów bibliotecznych. Liczba tomów na 1 000 mieszkańców wzrosła w porównaniu z rokiem 1956 o 37 (z 856 na 893).

M u z e a. Ogólna ilość muzeów (łącznie z muzeami PTTK i PAN) wynosiła w roku 1957 - 162.

T e a t r y. W roku 1957 ogólna liczba teatrów wynosiła 104 (w porównaniu z 103 w roku 1956). Organizacja sieci teatralnej utrzymała się w zasadzie bez zmian, jakkolwiek poczyniono dość istotne kroki wstępne w kierunku jej decentralizacji. Ilość miejsc (w stałej siedzibie teatru) wynosiła 37 262 (w porównaniu z rokiem ubiegłym niemal bez zmian). Przedstawień dano ogółem 29 180 (nieco więcej niż w roku 1956), liczba widzów jednak spadła w zestawieniu z rokiem ubiegłym z 10 358 tys. do 9 931 tys.

K i n a. Liczba kin (nie licząc kin oświatowych i instruktażowych) wzrosła o 32 i wynosiła w roku 1957 - 2913 (w tym: miejskich - 1190, wiejskich stałych - 845, półstałych - 566, ruchomych - 312). Seanse filmowe oglądało 231 397 tys. widzów (w tym na wsi 41 368 tys.). Wprowadzono na ekrany ogółem 154 nowe filmy. Wytwórnice polskie wyprodukowały 15 filmów fabularnych (co stanowi wzrost produkcji o przeszło 100% w porównaniu z 7 filmami nakręconymi w roku 1956) oraz 218 filmów dokumentalnych (wszystkich metraży), tj. o przeszło 50% więcej (w roku 1956 - 142).

R a d i o. W zakresie liczby audycjogodzin dał się zauważyć spadek w porównaniu z rokiem poprzednim. W roku 1957 nadano ich (we wszystkich rozgłośniach łącznie) 44 300 (w r. 1956 -

48 600). Ilość radioabonentów wzrosła do 4005 tys. (licząc również tzw. punkty odbiorcze, tj. oddzielnie rejestrowane głośniki radiowęzłów i słuchawki podłączone do odbiorników lampowych), w tym we wsiach (łącznie z osiedlami) było 1407 tys. abonentów. Radioabonentów posiadających odbiorniki lampowe zarejestrowano 2412 tys., w tym na wsi 602000. Liczba radioabonentów na 1000 mieszkańców wynosiła ogółem 140 (przy czym: w mieście - 208, na wsi - 88). Przyrost radioabonentów w liczbach bezwzględnych, jak i względnych (w mieście) utrzymał się w normie możliwej do zaobserwowania i w latach ubiegłych. Natomiast przyrost radioabonentów na wsi, znacznie zwiększony w roku 1956, wykazuje również w roku 1957 w dalszym ciągu silną tendencję rozwojową.

T e l e w i z j a. Rok 1957 uznać należy za rok inauguracyjny polskiej telewizji. Statystyki roku 1956 nie wykazują w ogóle abonentów telewizyjnych, jakkolwiek w tym czasie nadawano już pierwsze programy. W roku 1957 abonentów telewizyjnych było 22142 (z czego w miastach 20806, na wsi - 1336). W roku 1956 nadano ogółem 757 audycji telewizyjnych. W roku 1957 liczba ta wzrosła przeszło trzykrotnie (do 2417).

R u c h k u l t u r a l n o - o ś w i a t o w y. W roku 1957 dał się zauważyć silny spadek ogólnej liczby placówek kulturalno-oświatowych (z 14624 w r. 1956 do 8302 w r. 1957), w szczególności zaś dotyczył on ilości klubów i świetlic (z 14359 do 8030). Wzrosła natomiast liczba domów kultury (z 265 do 272). Jeszcze gwałtowniejsza tendencja spadkowa widoczna jest w zakresie zespołów artystyczno-widowiskowych, (których liczba zmniejszyła się niemal o 50% - z 22486 w roku 1956 do 12721 w 1957) oraz czytelniczo-samokształceniowych (których ilość spadła o

ponad 50% - z 15918 do 6714). W roku 1957 działały 492 uniwersytety powszechne Towarzystwa Wiedzy Powszechnej.

355